

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Martina Draž

Naslov naloge: Socialno delo z mladoletniki brez spremstva staršev ali skrbnika

Kraj: Kanal ob Soči

Leto: 2010

Št. strani: 97

Št. slik: 0

Št. tabel : 2

Št. bibl. opomb: 0

Št. prilog: 1

Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Deskriptorij: migracije, mladoletniki brez spremstva staršev ali skrbnika, zakonodaja, socialno delo z mladoletniki brez spremstva staršev ali skrbnika

Povzetek: V svoji diplomski nalogi sem želela prikazati, kako poteka socialno delo z mladoletniki brez spremstva staršev ali skrbnika v Sloveniji. V teoretičnem delu naloge predstavim pojme migracij, mladoletnikov brez spremstva, socialnega dela s to populacijo beguncev ter zakonodajo s področja migracij in pribežništva.

Z raziskavo sem želela ugotoviti, ali je področje skrbi in varstva mladoletnih brez spremstva staršev ali skrbnika zadovoljivo urejeno ter kakšne so vloge in naloge socialnih delavcev. Med rezultati je najbolj zaskrbljujoče dejstvo, da je potrebnih še mnogo zakonskih in institucionalnih izboljšav, da bi lahko rekli, da je to področje zadovoljivo urejeno.

Title of diploma: Social work with unaccompanied asylum-seeking young people

Descriptors: migrations, unaccompanied asylum-seeking young people, legislation, social work with unaccompanied asylum-seeking young people

Abstract: In my diploma I wanted to display how social work with unaccompanied asylum-seeking young people is done in Slovenia. In the theoretical part I present the terms: migrations, unaccompanied asylum-seeking young people, and social work with this population of refugees and the legislation of migrations and asylum.

Through my research I wanted to find out if care and protection of unaccompanied asylum seeking young people was satisfactory and what are the roles and tasks of social workers. The most worrying amongst the results is the fact, that many legislation and institutional improvements are still necessary for this area to be sufficiently covered.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**SOCIALNO DELO Z MLADOLETNIKI BREZ SPREMSTVA
STARŠEV ALI SKRBNIKA**

Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Martina Draž

Ljubljana 2010

PREDGOVOR

V drugem letniku sem opravljala prostovoljno delo pri neprofitni organizaciji Fundacija Gea 2000 in se prvič srečala z begunsko problematiko. Za ta korak sem se odločila tudi pri opravljanju prakse v tretjem in četrtem letniku. Tako sem v četrtem letniku prakso opravljala v Azilnem domu na Oddelku za mladoletnike brez spremstva staršev ali skrbnika.

Naloga je sestavljena iz dveh delov, in sicer iz teoretičnega in raziskovalnega dela. V teoretičnem delu sem opredelila pojem migracije, saj je pomembno, da razumemo, zakaj ljudje migrirajo, kakšni so vzroki in tudi posledice priseljevanja. S tem je povezana tudi migracijska in azilna politika Evropske unije in seveda Slovenije. V nadaljevanju sem opredelila pojem mladoletnikov brez spremstva staršev ali skrbnika, zakonodajo s tega področja in kršitve, ki se dogajajo, ter opozorila na to, da so ti mladoletniki lahko tudi žrtve trgovine z belim blagom. Ker gre za populacijo, ki po Zakonu o mednarodni zaščiti spada med ranljivo kategorijo beguncev, je pomembno tudi, katere metode, načine in načela, profesionalne vloge socialni in strokovni delavci uporabljajo pri svojem delu ter katere značilnosti in veščine posedujejo.

V raziskovalnem delu sem želela ugotoviti, kako je področje skrbi in varstva mladoletnikov brez spremstva staršev ali skrbnika urejeno. Zanimalo me je, kakšen je obseg njihovih pravic, ali je to področje zakonsko ustrezno urejeno ter kako se zakonodaja s tega področja sklada s konkretnim delom z mladoletniki. Želela sem tudi ugotoviti, katere lastnosti mora imeti oseba za to delo ter katere veščine, metode in vloge uporabljamo pri delu z mladoletniki brez spremstva. Do rezultatov sem prišla s pomočjo odprtih intervjujev, ki sem jih opravila s socialnimi in strokovnimi delavci, ki prihajajo v stik s mladoletniki brez spremstva.

V prilogi sem predložila prepise opravljenih intervjujev.

Zahvala

Zahvaljujem se vsem sodelujočim intervjuvancem, da so si vzeli čas in bili pripravljeni na sodelovanje pri moji raziskavi. Za vso podporo in koristne napotke se zahvaljujem tudi mentorju, doc. dr. Sreču Dragošu. Nenazadnje se zahvaljujem svojemu fantu, staršem in prijateljem, ki so mi stali ob strani ter me spodbujali s prijaznimi besedami in nasveti.

KAZALO

PREDGOVOR.....	2
KAZALO.....	3
1. TEORETIČNI UVOD	5
1.1 Terminologija.....	5
1.2 Migracije.....	6
1.2.1 Opredelitev migracij.....	8
1.2.2 Razlogi za migracije	9
1.2.3 Migracijska in azilna politika Evropske unije	10
1.2.4 Migracijska in azilna politika Slovenije	13
1.3 Mladoletniki brez spremstva.....	23
1.3.1 Definicija in opredelitev pojma	23
1.3.2 Razlogi za zapustitev države	24
1.3.3 Zakonodaja s področja mladoletnikov brez spremstva.....	27
1.3.4 Mladoletniki brez spremstva žrtve trgovine z ljudmi.....	32
1.4 Socialno delo z mladoletniki brez spremstva.....	33
1.4.1 Metode socialnega dela	36
1.4.2 Načela in načini ravnanja v socialnem delu	41
1.5 Socialni delavci.....	47
1.5.1 Profesionalne vloge socialnih in strokovnih delavcev	48
1.5.2 Značilnosti socialnih delavcev.....	50
1.5.3 Veščine socialnih delavcev.....	53
1.5.4 Dileme socialnih delavcev.....	53
2. PROBLEM	55
3. METODOLOGIJA	56
3.1 Vrsta raziskave.....	56
3.2 Merski instrumenti in viri podatkov	56
3.3 Populacija in vzorčenje	56
3.4 Zbiranje podatkov	56
3.5 Obdelava in analiza podatkov	57

4.	REZULTATI	59
5.	RAZPRAVA.....	88
6.	SKLEPI.....	95
7.	PREDLOGI	97
8.	LITERATURA IN VIRI:	98
9.	POVZETEK	102
10.	PRILOGE	104
10.1	Prepisi intervjujev	104

KAZALO GRAFOV

Tabela 1.1 Migracijska politika.....	14
Tabela 1.2 Direktorat za upravne notranje zadeve.....	21

1. TEORETIČNI UVOD

1.1 Terminologija

Terminov, s katerimi se srečujemo na področju azila in pribežništva, je veliko, zato lahko na začetku spoznavanja tega področja povzročajo zmedo. Da do tega ne bi prihajalo, bom na začetku opredelila osnovne termine, s katerimi se na tem področju srečujemo.

»**Migrant**« je oseba, ki spreminja stalno ali začasno prebivališče. Imigranti (priseljenci) so osebe, ki se v našo državo priselijo, emigranti (izseljenci) pa tiste osebe, ki se izselijo.

»**Tujec** je vsakdo, ki nima državljanstva Republike Slovenije. Oseba brez državljanstva je tujec, ki ga nobena država v skladu s svojimi pravnimi akti nima za svojega državljana.« (Zakon o tujcih, Uradni list RS, št. 46/2009)

Tujci, ki pravno nimajo urejenega statusa tujca v Republiki Sloveniji, veljajo za ilegalne pribežnike.

Mednarodna zaščita v Republiki Sloveniji pomeni status begunca in subsidiarno obliko zaščite. Prosilec za mednarodno zaščito je oseba, ki je državljan tretje države, ali oseba brez državljanstva, ki v Republiki Sloveniji poda popolno prošnjo za mednarodno zaščito.

Po **Ženevski konvenciji o statusu beguncev** v 1. členu opredelijo »**begunca**« kot osebo, ki je zaradi utemeljenega strahu pred preganjanjem osnovanem na rasi, veri, narodni pripadnosti, pripadnosti določeni družbeni skupini ali določenem političnem prepričanju izven države, katere državljan je, in ne more ali zaradi takšnega strahu noče uživati varstva te države, ali osebo, ki nima državljanstva, in se nahaja izven države, kjer je imela običajno prebivališče, pa se zaradi takšnih dogodkov ne more ali noče zaradi omenjenega strahu vrniti v to državo.

Po **Zakonu o mednarodni zaščiti** (Zakon o mednarodni zaščiti, Uradni list RS, št. 111/2007) je begunec oseba, ki je državljan tretje države, ali oseba brez državljanstva, ki mu je priznana zaščita in drugega odstavka 2. člena. V tem je zapisano, da status begunca lahko pridobi oseba, ki je državljan tretje države in ki se zaradi utemeljenega strahu pred preganjanjem, ki temelji na rasi, veri, narodni pripadnosti, pripadnosti določeni družbeni skupini ali določenem političnem prepričanju, nahaja izven države, katere državljan je, in ki zaradi strahu ne more ali noče uživati varstva te države, ter osebi brez državljanstva, ki se nahaja izven države, kjer

je imela prebivališče, pa se zaradi takšnih dogodkov in zaradi utemeljenega strahu ne more ali noče vrniti v to državo.

Ranljive skupine beguncev opredeli Zakon o mednarodni zaščiti. Kot take obravnava mladoletne osebe brez spremstva, invalidne osebe, starejše osebe, nosečnice, roditelje samohranilce z otroki in žrtvami posilstva, mučenja ali drugih oblik psihičnega, fizičnega in spolnega nasilja. Tem osebam zagotavlja posebno skrb in nego.

Zakon o mednarodni zaščiti ureja tudi **subsidiarno zaščito**, ki se prizna osebi, za katero obstaja dejansko tveganje, da bi bila izpostavljena resni škodi. Tako je po tem zakonu do subsidiarne oblike zaščite upravičena oseba, ki je državljan tretje države, ali oseba brez državljanstva, in če obstaja utemeljen razlog, da bi bil ob vrnitvi v matično državo ali državo zadnjega stalnega bivališča soočen z utemeljenim tveganjem, da utrpi resno škodo.

1.2 Migracije

Migracije so tako v preteklosti kot tudi danes vplivale na zgodovino in kulturo ljudi po vsem svetu. Vendar so danes migracije drugačne kot kadarkoli prej v preteklosti. Glavni razliki sta, da so v današnjem času migracije postale globalni pojav, ki predstavljajo eno najbolj perečih svetovnih težav, ter je prišlo do politizacije migracij. Oboje se je pojavilo ob koncu hladne vojne in takrat so se mnoge države srečale s povečanim številom migrantov. »Padec komunizma je že sam po sebi prinesel pojav globalizacije, tako zaradi končane politične delitve sveta kot zaradi hitrega razvoja informacijske tehnologije, kar je posredno vodilo v globalizacijo migracij. Hkrati pa je konec politične delitve postavil v ospredje delitev sveta na razviti in nerazviti svet. Za migrante iz nerazvitega sveta je že najmanjše upanje na boljše življenje dovolj veliko, da se odpravijo na pot, medtem ko razviti želijo za vsako ceno zavarovati svoje blagostanje, ki bi ga lahko množica migrantov zmanjšala, tako s padcem plač zaradi delovne sile kot zaradi bremena, ki ga predstavljajo za socialni sistem držav, in končno tudi zaradi strahu pred družbenimi nemiri. Tak razvoj je na svetovni ravni vodil do uveljavitve prepričanja o nujnosti uravnavanja migracij, tako zaradi humanitarnih kot razvojnih ciljev, in s tem v politizacijo migracij. Danes so migracije v razvitih državah ne glede na gospodarski razvoj nujno obravnavane tudi politično in migracijska politika je postala pomemben del državne politike.« (Zaletel 2004: 5)

Po podatkih Mednarodne organizacije za migracije (IOM) naj bi bilo trenutno v svetu okoli 192 milijonov migrantov. (Internet 1) Vendar je številka najverjetneje še nekoliko višja, saj je realno število migracij težko prikazati. »Število migracij je zelo težko kvantificirati tako na nacionalnem kot mednarodnem nivoju, predvsem zaradi spremenljive narave migracij, zaradi številnih nedokumentiranih ilegalnih migracij in pa pomanjkanja učinkovitih vladnih sistemov v večini držav za zbiranje podatkov o migracijah.« (Internet 2)

Številni analitiki napovedujejo, da bo število mednarodnih migracij iz leta v leto naraščalo, in le te bodo predstavljale enega izmed najpomembnejših dejavnikov globalnih sprememb. Da trend migracij resnično narašča, kažejo tudi podatki IOM. Po njihovih podatkih naj bi med letoma 1960 in 2005 iz ocenjenih 75 milijonov mednarodnih migrantov številka narasla na 191 milijonov migrantov (Internet 1), torej se je število migrantov podvojilo. Kot sem že omenila, je v zadnjih letih ta številka še narasla na 192 milijonov mednarodnih migrantov.

Castles in Miller (2003: 4) napovedujeta, da bo rast mednarodnih migracij vplivala na vse države, ne glede na to, ali so imigrantske, emigrantske ali oboje. Podala sta razloge, ki jih lahko glede na to pričakujemo:

- neenakomerna rast bogastva med severom in jugom sili ljudi, da se selijo zaradi iskanja boljših življenjskih razmer;
- politični, ekološki in demografski pritiski silijo mnogo ljudi k iskanju pribežališča izven meja matičnih držav;
- naraščanje političnih ali etičnih konfliktov v mnogih regijah lahko povzroči množični beg s teh področij;
- ustvarjanje novih svobodnih trgovskih območji bo povzročilo selitve delavskega razreda, ne glede na to ali bo to zaželeno ali ne s strani države.

Predstavitelji tudi osrednje migracijske trende, ki bodo imeli pomembno vlogo v naslednjih dvajsetih letih.

1. Globalizacija migracij: v enakem obdobju vplivajo migracije na vedno več držav, hkrati pa narašča raznolikost geografskih območij izvora migracij.

2. Povečanje migracij: mednarodne migracije se v današnjem času povečujejo v vseh glavni regijah. Ta rast predstavlja težave državnim politikam in od njih zahteva urgentno ureditev tega področja.
3. Diferenciacija migracij: večina držav se srečuje z več vrstami migracij. Tipična migracijska veriga, ki se začne z eno vrsto migraciji se pogosto nadaljuje z drugo obliko migraciji kljub temu, da vlada poskuša preprečiti ali kontrolirati migracije.
4. Feminizacija migracij: ženske igrajo vedno večjo vlogo v vseh regijah in v večini tipov migraciji. Nihanja glede na spol so bila vedno pomembna pri zgodovini globalnih migracij, vendar je naraslo zavedanje specifičnosti žensk pri začasnih migracijah.
5. Politizacija migracij: zaradi vse več mednarodnih migracij države dajejo večji pomen domači politiki, bilateralni in regionalni zvezi ter nacionalni politiki. (Castles, 2003: 7-9)

1.2.1 Opredelitev migracij

Migracije so kompleksen pojav in zato jih ni enostavno definirati predvsem zato, ker se ljudje selijo iz različnih razlogov ter na različne konce sveta. Glede na to, je nastalo veliko definicij.

Po Slovarju slovenskega knjižnega jezika migracija pomeni spreminjanje stalnega ali začasnega bivališča, zlasti iz gospodarskih razlogov. Pomeni tudi selitev, preseljevanje. (Internet 3)

Felicita Medved (1989: 11) definira migracije kot »fizično gibanje posameznikov ali skupin prebivalstva v geografskem prostoru, ki zajemajo prestop neke administrativne meje in relativno trajno spremembo kraja bivanja.«

Castles (2003:21) pravi, da je migracija kolektivna akcija, ki nastane izven socialne spremembe in vpliva na celotno družbo, tako na območja, iz katerih migranti emigrirajo, kot tudi na tista, v katere migranti imigrirajo. »Migracije lahko spremenijo demografske, ekonomske in socialne strukture ter prinesejo novo kulturno raznolikost, ki postavi pod vprašanje nacionalno identiteto.« (Castles, 2003: 3)

Obstaja veliko različnih delitev migracij. Najsplošnejši sta delitvi glede na čas, in sicer jih delimo na začasne in stalne migracije, ter delitev glede na prostor, ko jih delimo na notranje in zunanje (mednarodne) migracije.

O začasnih migracijah govorimo, ko te trajajo krajše časovno obdobje. Najpogosteje gre za dnevne migracije, ko migranti migrirajo zaradi zaposlitve. Tem migracijam rečemo delovne migracije. Stalne migracije pa so povezane s spremembo bivališča.

O notranjih migracijah govorimo, ko gre za migracije znotraj državnih meja. Ker je Slovenija članica EU, se notranje migracije nanašajo na državljane držav članic EU, medtem ko se zunanje migracije nanašajo na državljane držav, ki niso članice EU. Tu gre predvsem za državljane iz tako imenovanih držav tretjega sveta.

»Mednarodne ali zunanje migracije pomenijo prestop državne meje in relativno trajno spremembo države prebivališča. Te se najpogosteje pojavljajo v treh oblikah:

- zakonite, svobodne migracije posameznikov, ki po lastni volji in v okviru obstoječih zakonov spremenijo državo svojega prebivališča;
- prisilne migracije, ko ljudje bežijo bodisi kot posamezniku v strahu pred preganjanjem ali množično zaradi strahu pred kolektivnimi kršitvami človekovih pravic ter drugimi okoliščinami, ki jih povzročajo različni konflikti ali katastrofe;
- nezakonite migracije, ki se nanašajo predvsem na prepovedane prehode meja in nedovoljeno bivanje v tuji državi.« (Medved 1989: 11)

1.2.2 Razlogi za migracije

Na začetku človekove evolucije so se ljudje selili zaradi hrane, varnosti, ugodnejšega podnebja ... Skozi zgodovino so se ljudje selili tudi zaradi vere, vojn ... Tudi v današnjem času se ljudje selijo iz enakih razlogov, vendar je danes pomemben razlog tudi delo oz. zaposlitev. Kot pravi Šušmelj (Internet 2) »migracije v današnjem svetu postajajo dejansko nek življenjski stil, obvezna izkušnja, še posebej za mlade.« Še vedno pa je glavni razlog želja po preživetju ter po boljšem in udobnejšem življenju.

Vzroki migracij so večplastni in pogosto ni samo enega razloga, da se ljudje odločijo za migracije. Zato se je razvilo tudi več teorij. Te teorije so pomembne, saj z njihovo pomočjo poskušamo razumeti pomen migracij znotraj njihovega ekonomskega in političnega konteksta.

Omejila se bom na teorijo »push-pull«, ki je nekako najpogostejša, ter na transnacionalno teorijo, ki se navezuje na temo diplomske naloge.

a.) Teorija »push-pull«

Pri »push-pull« teoriji so razlogi za migracijo predvsem ekonomske narave. Dejavniki, ki povzročijo migracijo pa so predvsem dvojni:

- na eni strani so to dejavniki pritiska (*push*), ki so povezani z ekonomsko stagnacijo, padcem standarda, zmanjševanjem nacionalnih virov, političnimi in ostalim diskriminacijami, političnim preganjanjem, vojno, kršenjem človekovih pravic, revščino, nezaposlenostjo, lakoto ...
- na drugi strani pa so dejavniki privlačenja (*pull*), ki so povezani z ekonomsko rastjo, dvigom standarda, poklicno promocijo, napredovanjem imigrantov, morebitne obljube in ponudbe, ki so jim bile dane, boljše možnosti zaposlovanja, študija ... (Castles 2003: 22)

b.) Transnacionalna teorija

Pojem transnacionalne teorije ni nov, se je pa še bolj uveljavil s prihodom globalizacije in novih tehnologij, ki omogočajo hitrejši transport in komunikacijo. Ta teorija je pomembna z vidika razumevanja migrantovega življenja, kar med drugim lahko pomaga pri oblikovanju migrantom prijazne politike priseljevanja.

Pri transnacionalni teoriji migracij kot glavne dejavnike migracije štejemo socialne mreže in socialni kapital. »Transmigranti namreč razvijajo in ohranjajo večplastne odnose z domovino – družinske, ekonomske, socialne, verske in politične, ki združujejo meje. Njihovo delovanje, odločanje, razmišljanje in identiteta pa se oblikuje znotraj socialnih mrež, ki povezujejo dve ali več družb hkrati.« (Internet 2)

Ker so različni vzroki za migracije, se tudi motivi migraciji razlikujejo in jih v grobem delimo na:

- » - ekonomske migracije (delavci migranti, poslovneži ...);
- politične migracije (iskalci azila, begunci, vojni begunci ...);
- sekundarne migracije oz. migracije družinskih članov (predvsem zakonci, zunajzakonski partnerji ter mladoletni otroci).« (Medved 1998: 26)

1.2.3 Migracijska in azilna politika Evropske unije

Vse države članice EU se srečujejo s porastom migracij, zato poskušajo skupaj z Evropsko komisijo razviti celosten pristop do migracijske politike.

»Gre za kompleksno področje, ki vključuje tako politiko zakonitega priseljevanja, vključevanja priseljencev v evropsko družbo, razvijanje skupnih standardov za delovanje azilnih sistemov, kot tudi boljše upravljanje zunanjih meja EU ter boj proti nezakonitemu priseljevanju. Hkrati vključuje stalno analizo vzrokov in posledic priseljevanja ter odpira široko razvejan spekter mednarodnih odnosov, saj zahteva tesno sodelovanje s tretjimi državami.« (Internet 4)

Za razvoj skupne politike priseljevanja so se države članice EU odločile predvsem iz dveh razlogov. Prvi razlog je prihod številnih nezakonitih priseljencev v države članice Evropske Unije. Drugi razlog pa je potreba po zaposlovanju priseljencev tam, kjer primanjkuje ustrezne delovne sile. »Tako se razvijata dva dopolnjujoča vidika: vzpostavljanje skupnega pravnega okvira, kar zadeva pogoje sprejema in bivanja državljanov tretjih držav, in uvajanje odprte koordinacije nacionalnih politik priseljevanja, ki spodbuja k postopni usklajenosti tistih pogledov na politiko priseljevanja, ki niso zajeti v evropski zakonodaji.« (Internet 5)

Amsterdamska pogodba je začela veljati leta 1999 in je pomenila začetek oblikovanja skupne migracijske politike EU. Pod naslovom IV, »Vizum, azil, priseljevanje in druge politike v zvezi s prostim gibanjem oseb«, je najpomembnejši 63. člen, ki zahteva od držav članic, da morajo sprejeti:

- »- ukrepe, ki se nanašajo na azil, v skladu z Ženevsko konvencijo z dne 28. julija 1951 in Protokolom z dne 31. januarja 1967 o statusu beguncev ter v skladu z drugimi ustreznimi mednarodnimi pogodbami na naslednjih področjih: merila in mehanizmi za določitev države članice, odgovorne za preverjanje prošnje za azil, ki jo predloži državljan tretje države v eni od držav članic; minimalni standardi za sprejem prosilcev za azil v državah članicah; minimalni standardi za priznanje statusa begunca državljanom tretjih držav; minimalni standardi glede postopkov za priznanje ali odvzem statusa begunca v državah članicah;
- ukrepe, ki se nanašajo na begunce in razseljene osebe, na naslednjih področjih: minimalni standardi za dodelitev začasne zaščite razseljenim osebam iz tretjih držav, ki se ne morejo vrniti v izvorno državo, in osebam, ki sicer potrebujejo mednarodno zaščito; spodbujanje uravnotežene porazdelitve bremen med državami članicami pri sprejemanju beguncev in razseljenih oseb ter posledic v zvezi s tem;
- ukrepe, ki se nanašajo na politiko priseljevanja, na naslednjih področjih: pogoji vstopa in prebivanja ter standardi glede postopkov držav članic za izdajo vizumov in dovoljenj za

prebivanje za daljši čas, tudi tistih zaradi združitve družine; nezakonito priseljevanje in prebivanje, tudi vračanje oseb, ki nezakonito bivajo v državi članici, v izvorno državo;

- ukrepe, ki opredeljujejo pravice in pogoje, na podlagi katerih lahko državljani tretjih držav, ki zakonito prebivajo v državi članici, prebivajo v drugih državah članicah.« (Internet 6)

V EU sta med mednarodnimi dokumenti na področju migracij in azila pomembna predvsem Schengenski sporazum na področju migracij in Dublinska konvencija na področju azila.

Schengenski sporazum iz leta 1985 je sporazum, ki državam podpisnicam zagotavlja prosto gibanje znotraj schengenskega območja. Ker je odpravil nadzor na notranjih mejah, se je povečal nadzor na zunanjih mejah EU predvsem zato, da bi preprečili kazniva dejanja, kot so ilegalne migracije, trgovina z ljudmi, tihotapljenje drog ...

»Schengenski sporazum dovoljuje državam, da vrnejo tujca v državo, iz katere je nezakonito prestopil njihovo državno mejo. Sporazum ustanavlja tudi odgovornost za preverjanje prošenj za azil državi, ki je prva izdala vizum ali v katero je prosilec za azil najprej prišel. Državljeni tretjih držav imajo pravico, da se tri mesece gibljejo znotraj schengenskega prostora.« (Medved 1998: 22)

Dublinska konvencija iz leta 1990 določa azilno politiko v EU. Leta 2003 so jo zamenjali z novo uredbo Sveta, tako imenovano Dublin II konvencijo. S tem je postala zavezujoča za vse države članice EU. Podaja določene kriterije, po katerih je določeno, katera izmed držav članic EU je odgovorna za postopek pridobitve azila, ki se začne s prošnjo za azil. Konvencija določa, da je to najpogostejše država, v katero je oseba najprej prišla.

»Konvencija določa, da se lahko o prošnji za azil odloča samo v eni državi članici, in to po zakonu iz te države. Tako državam članicam preperečuje, da bi se vzajemno izmikale odločitvam o prošnjah za azil, posameznikom pa, da bi prosili za azil zaporedoma v več državah.« (Medved 1998: 21)

»Za obravnavanje prošnje je po konvenciji odgovorna država:

- kjer kot begunci že bivajo člani prosilčevi družine,
- ki je izdala bivalno dovoljenje ali vizum,
- ki je dovolila prosilcu vstopiti na svoje ozemlje, ne da bi zahtevala vizum,

- ki je prva od petih držav, na katere ozemlje je prosilec vstopil (tudi, če je vstopil nezakonito).« (Franko po Konradi 2002: 26)

Tako na področju migracij kot tudi na področju azila pa EU pri uresničevanju svojih ciljev ne sme pozabiti na Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki se opira na Splošno deklaracijo človekovih pravic, ter na Konvencijo o statusu beguncev in k njej sprejet Protokol o statusu beguncev.

1.2.4 Migracijska in azilna politika Slovenije

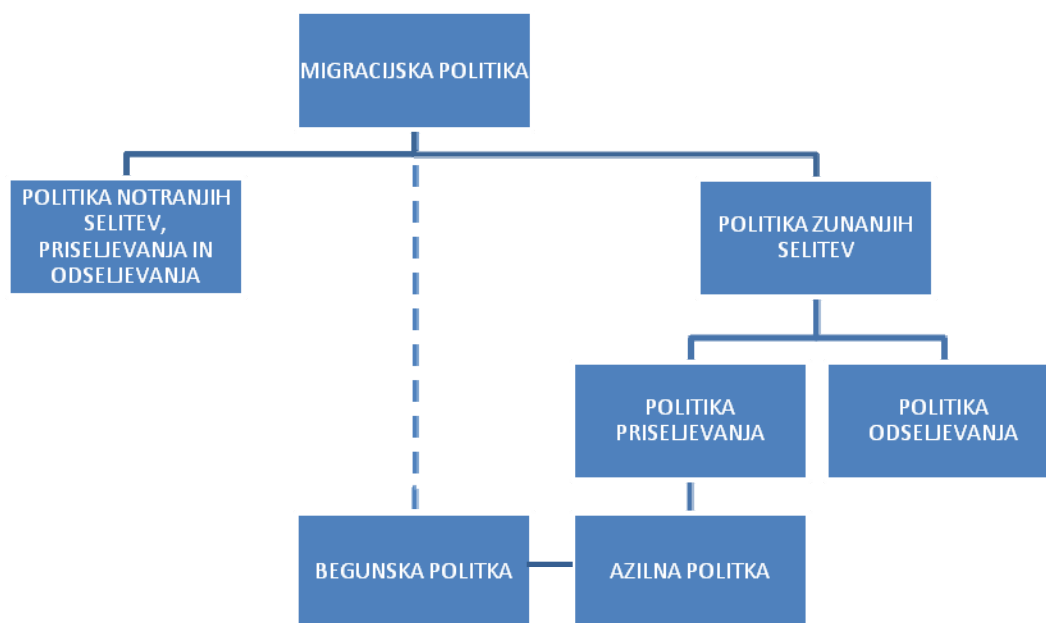
»Za Slovenijo vključenost v globalne in regionalne sisteme migracij ni posebna novost, vendar se je z ustanovitvijo in spremenjenimi razmerami v Evropi kot tudi širše v svetu Republika Slovenija znašla v novem položaju v sistemu meddržavnih selitev. Čeprav je vzročno-posledično kompleksno priseljevanje v Slovenijo pred razpadom nekdanje Jugoslavije v glavnem potekalo v okviru notranjih jugoslovanskih selitev, je Slovenija že od sredine sedemdesetih let v evropskem migracijskem sistemu prevzemala vlogo najprej nadomestnega, nato pa vedno bolj glavnega cilja. Leta po osamosvojitvi nakazujejo nadaljevanje tega trenda, vendar z razširitvijo geografske porazdelitve izvornih območij. Delež ljudi, ki prihajajo z do zdaj netradicionalnih izvornih območij narašča; predvsem iz držav vzhodne Evrope, pa tudi Azije ter nekaterih zahodnoevropskih držav.« (Medved 1998: 15).

Kot že omenjeno, naj bi Slovenija zaradi svoje geografske lege in članstva v EU postala zanimiva za mnoge migrante. Še vedno veljala za tranzitno državo, v prejšnjih letih pa je postajala vse bolj zanimiva tudi kot ciljna država. V zadnjem času naj bi po poročanju organizacije UNHCR število beguncev spet upadlo. En izmed razlogov je tudi ta, da Slovenija letno prizna zelo malo statusov begunca. Tako je bil leta 2007 priznan status begunca dvema osebama, leta 2006 je bil priznan status begunca samo eni osebi, medtem ko je bil leto prej status priznan 14 osebam. Upadlo je tudi število prošelj za azil. In sicer naj bi v preteklem letu bilo vloženih 425 prošelj za priznanje statusa azila, v letu 2006 je bilo vloženih 518 prošelj, leta 2005 pa je bilo vloženih 1834 prošelj. V letu 2007 je bilo več kot pol vseh prosilcev iz Srbije (55,8 %), sledijo pa turški državljani (9 %) in prosilci iz Albanije, Bosne in Hercegovine ter Makedonije (po 5 % vsakih). (UNHCR: Biti begunec: 2008:31)

V Sloveniji je v letu 2008 mednarodno zaščito dobila ena oseba, v letih 2007 in 2006 pa devet ljudi. »Od leta 2006 so bili priznani trije statusi begunca iz razlogov, ki izhajajo iz Ženevske konvencije. Pri vseh ostalih je šlo za subsidiarno zaščito, ki jo oseba pridobi, če ne izpolnjuje pogojev za status begunca, vendar izkaže utemeljeno tveganje za resno škodo ob vrnitvi v izvorno državo,« je povedala Mirjana Gotal z notranjega ministrstva. (Internet 7)

»Migracijska politika zajema politiko notranjih selitev, priseljevanj in odseljevanj znotraj državnega ozemlja in politiko zunanjih ali meddržavnih selitev, priseljevanj in odseljevanj čez državne meje. Politika meddržavnih selitev se deli na politiko priseljevanja ali imigracijsko politiko in politiko odseljevanja ali emigracijsko politiko. Posebna sestavina migracijske politike je begunska politika, ki se v duhu mednarodne pomoči in solidarnosti nanaša na begunce, iskalce zatočišča in različne kategorije razseljenih oseb ter reševanje begunskih problemov in njihovih vzrokov. Azilska politika je del begunske politike in del politike priseljevanja ter vsebuje vrsto ukrepov, ki zadevajo sprejem, vrste in obseg zaščite ter oblike bivanja beguncev, repatriacijo ali preselitev v tretjo državo.« (Medved 1998: 11,12)

Tabela 1: Migracijska politika



1.2.4.1 Zakonodaja na področju migracij in azila

V tem poglavju bom predstavila pomembnejše pravne vire s področja migracijske in azilne politike v Republiki Sloveniji.

»Z osamosvojitvijo Slovenije je leta 1991 v veljavo stopila **Ustava Republike Slovenije** kot najvišji pravni akt. Ta določa, da so tujcem v Sloveniji v skladu z mednarodnimi pogodbami vse pravice, zagotovljene s to ustavo in z zakoni, razen tistih, ki jih imajo po ustavi ali po zakonu samo državljani Slovenije. Nadalje določa, da so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Zapisano je tudi, da je v mejah zakona priznana pravica pribežališča tujim državljanom in osebam brez državljanstva, ki so preganjane zaradi zavzemanja za človekove pravice in temeljne svoboščine«. (Internet 8)

Resolucija o migracijski politiki iz leta 2002 (Uradni list RS, št. 35/2002) je temeljni dokument s področja migracijske politike Republike Slovenije.

»Resolucija o migracijski politiki Republike Slovenije temelji na podlagi 5. člena Zakona o tujcih (Uradni list RS, št. 61/1999) ter potrjuje in dopolnjuje načela, cilje in temelje Resolucije o migracijski politiki Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 40/1999), s poudarkom na ukrepih za njeno uresničevanje v kontekstu sodobnih migracijskih gibanj in novih pristopov k razvijanju skupne politike migracij in azila Evropske unije.« (Internet 9)

»Načela druge resolucije so ostala nespremenjena:

- načelo solidarnosti, mednarodne delitve bremen in odgovornosti;
- načelo odgovornosti do državljanov in države;
- načelo spoštovanja prava in človekovih pravic;
- načelo dolgoročne makroekonomske koristnosti;
- načelo zgodovinske odgovornosti;
- in načelo enakopravnosti, svobode in vzajemnega sodelovanja, ki se nanaša predvsem na integracijsko politiko.« (Internet 10)

»Temelji migracijske politike so določeni v skladu z določbami Ustave Republike Slovenije, načeli migracijske politike in opredeljujejo posamezne cilje komplementarnih delov te politike.« (Internet 11)

Temelji migracijske politike se nanašajo na svetovno solidarnost, aktivno slovensko politiko v evropskem prostoru in s sosednjimi državami, zaščito in pomoč beguncem ter drugim iskalcem azila, regulacijo priseljevanja, preprečevanje nezakonitih migracij, integracijo in stalnega spremljanja razmer.

»Resolucija natančneje določa elemente migracijske politike, njihove medsebojne povezave in druge dejavnike. Zaradi kompleksnosti področja migracij, so v resoluciji opredeljene politike, ki skupno tvorijo migracijsko politiko: azilna politika, migracijska politika, politika upravljanja migracijskih tokov, ki se še posebno nanaša na preprečevanje nezakonitih migracij in boj proti tihotapljenju migrantov in trgovanju z ljudmi ob hkratni zaščiti žrtev, in integracijska politika, vključno z aktivnim preprečevanjem diskriminacije, ksenofobije in rasizma.« (Internet 12)

Zakon o tujcih.

Prvi Zakon o tujcih (Uradni list RS, št. 1/1991) je bil sprejet leta 1991, leta 1997 pa dopolnjen z Zakonom o spremembah zakona o tujcih. (Uradni list RS, št. 44/1997) Vendar je bil zaradi pomanjkljivosti prvega in novonastalih družbenih razmer leta 1999 sprejet nov Zakon o tujcih (Uradni list RS, št. 61/1999). V letih do danes je bil zakon velikokrat spremenjen in dopolnjen. Leta 2002, 2005, 2006 in nazadnje 2008 pa je bil sprejet nov Zakon o tujcih.

Zakon v glavnem ureja vstop in zapustitev ter prebivanje tujcev v Republiki Sloveniji. Na to se navezujejo poglavja o vstopu tujcev v državo in o zapustitvi države, o vizumih, prebivanju tujcev, zapustitvi države in odpovedi prebivanja, integraciji, pa tudi o morebitni prisilni odstranitvi tujca, obdelavi in varstvu podatkov ter izkazovanju istovetnosti tujca, o potnih in drugih listinah, prijavi in odjavi prebivališča. Posebno poglavje je namenjeno vstopu in prebivanju državljanov držav članic Evropske unije in njihovih družinskih članov ter družinskih članov slovenskih državljanov.

Z zakonom so določeni upravni postopki in organi, ki pri teh postopkih sodelujejo. Pri tem pa se morajo voditi evidence.

Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb

Leta 1997 je bil sprejet Zakon o začasnem zatočišču (Uradni list RS, št. 20/1997), v katerem je določeno, pod katerimi pogoji in na kakšen način Republika Slovenija daje začasno zatočišče. V 2. členu je zapisano, da če Vlada Republike Slovenije ugotovi, da so nastale v tuji državi razmere, kot so na primer vojna ali njej podobne razmere, okupacija, možne kršitve človekovih pravic in podobno, bo osebam, ki prihajajo iz te države, nudila začasno zatočišče.

Leta 2005 je bil sprejet nov Zakon o začasnem zatočišču (Uradni list RS, št. 65/2005), v katerem država natančneje opredeli status in pravice prosilcev za začasno zaščito ter postopke za pridobitev in prenehanje začasne zaščite. Po novem zakonu so do začasne zaščite upravičeni morebitni prosilci, ki izpolnjujejo določene pogoje.

»1) V primerih množičnega prihoda razseljenih oseb iz tretjih držav, zlasti če obstaja nevarnost, da azilni sistem ne bo zmozel ustrezno obravnavati povprečnega števila prošenj za azil, RS nudi začasno zaščito v skladu s pogoji in postopki, določenimi s tem zakonom.

2) Začasna zaščita se lahko dodeli tudi razseljenim osebam, ki se ne morejo varno in trajno vrniti v državo ali regijo izvora zaradi vojne in njej podobnih razmer, oboroženih spopadov, okupacije ali množičnih kršitev človekovih pravic, zaradi česar je ogroženo njihovo življenje ali telo ali so žrtve sistematičnega ali splošnega kršenja človekovih pravic in temeljnih svoboščin.« (Uradni list 2005)

Začasna zaščita traja eno leto, lahko pa se podaljša še dva krat po šest mesecev. V času, ko imajo osebe status začasne zaščite, imajo poleg pravice do začasnega prebivanja še pravico do nastanitve in prehrane v nastanitvenih centrih, prejemanja denarne pomoči, če se odločijo za zasebno namestitev, pravice do zdravstvenega varstva, dela, izobraževanja, brezplačne pravne pomoči, žepnine ter združitve z ostalimi družinskimi člani.

Zakon o mednarodni zaščiti

Slovenija se je kot članica EU morala prilagoditi težnjam po uvedbi skupnega evropskega azilnega sistema in zato uskladiti svoje zakone o azilu z evropsko politiko. Tako je 4. 1. 2008 nadomestila Zakon o azilu z Zakonom o mednarodni zaščiti. (Uradni list RS, št. 111/2007) S sprejetjem novega zakona velja Zakon o azilu samo še za tiste osebe, za katere so se začeli izvajati postopki pred uveljavitvijo novega zakona.

Ta v uvodnih določbah navaja direktive in uredbe, ki predstavljajo pravni temelj skupnega evropskega azilnega sistema. Poleg celotnega področja mednarodne zaščite zakon ureja tudi uveljavljanje pogojev za mednarodno zaščito, postopek za pridobitev mednarodne zaščite, postopke vsebinskega obravnavanja na prvi stopnji, koncepte varnih držav in druge institute, državljane tretjih držav in osebe brez državljanstva, ki izpolnjujejo pogoje za priznanje statusa begunca in so sprejeti v Slovenijo na podlagi letne kvote. Zakon ureja tudi postopek sodnega varstva, pravice prosilcev za mednarodno zaščito, pravice in dolžnosti oseb z mednarodno zaščito, postopek za podaljšanje in zavrnitev podaljšanja subsidiarne zaščite ter postopek za prenehanje in odvzem mednarodne zaščite. V zakonu so opredeljene tudi listine, ki zajemajo

izkaznice in potne liste, ter upravljanje in vzdrževanje evidenc, ob tem pa je zagotovljeno tudi varstvo osebnih podatkov.

V primerjavi s prejšnjim Zakonom o azilu nov zakon prinaša bolj restriktivni azilni sistem, ki še znižuje že uveljavljene standarde. Takega mnenje je tudi regionalni predstavnik Visokega komisariata ZN za begunce Ljoyd Dakin, saj pravi, da zakon s prenosom evropskih azilnih direktiv znižuje pravne standarde pod mednarodni nivo in prosilcem za azil omejuje možnost zaščite v Sloveniji. (Internet 13)

Na to opozarjajo tudi nevladne organizacije, ki delujejo na področju človekovih pravic, migracij in azila. Zato so podale mnenje o najbolj kritičnih določbah, ki jih vsebuje zakon. Po njihovem mnenju je sporno da:

- » - so lahko prosilci za azil samo državljani tretjih držav,
- ožji pomen družine, kot ga predvideva Direktiva EU o združevanju družine,
- mešanje razlogov o odvzemu statusa z razlogi za odrek zaščite glede na 1F (a) in (b) ter člen 33 (2) Ženevske konvencije,
- prevod le dela odločitve v jezik, ki ga prosilec razume,
- svetovalci za begunce: zastopanje le na 2. stopnji azilnega postopka, imenovanje in kriteriji za plačilo,
- pojem in dejanja preganjanja, pojem resne škode,
- policijski postopek,
- diskrecija glede opravljanja osebnega razgovora,
- preširok obseg možnosti izdajanja odločb v skrajšanem postopku kot očitno neutemeljen in posledično preširok obseg razlogov za omejitev gibanja,
- diskriminatorno obravnavanje prosilcev za azil v tranzitnem območju,
- koncept varne izvirne države in varne 3. države brez možnosti individualne presoje in sodnega varstva,
- rok za ustavno pritožbo (skrajšan iz 60 na 15 dni),
- pravica do žepnine in pravica do nagrade zaradi pomoči pri vzdrževalnih delih,
- šolanje in izobraževanje prosilcev za azil in beguncev ni izenačeno s pravicami državljanov RS,
- prosilci za azil se lahko zaposlijo šele eno leto po začetku azilnega postopka (namesto od začetka azilnega postopka), begunci pa se zaposlujejo po določbah zakona, ki velja za zaposlovanje tujcev (namesto da bi bili izenačeni z državljani RS).« (Internet 14)

Zakon o mednarodni zaščiti prinaša tudi nekaj pozitivnih sprememb, in sicer lahko begunce, ki so v taboriščih v drugih državah, namestimo v Sloveniji, dodala se je odločba o nesuspenzivnosti pravnega sredstva, bolj podrobna pa je tudi ureditev pogojev in načinov zagotavljanja pravic posebne nege in skrbi za ranljive kategorije oseb.

1.2.4.2 Institucionalni okvir na področju migracij in azila

Prehodni dom za tujce je bil ustanovljen leta 1991 v okviru Ministrstva za notranje zadeve (MNZ). Dom je skrbel za sprejem, nastanitev in oskrbo tujcev, ki so bili v postopku zaradi priznanja statusa begunca, za tiste tujce, za katere je tekel postopek ugotavljanja identitete, in za tujce, ki so čakali na odstranitev iz države.

»Slovenija je bila kmalu po osamosvojitvi leta 1992 soočena z množičnim prihodom ljudi, prebeglih iz Bosne in Hercegovine (BIH). Uradni viri navajajo, da je v Sloveniji tega leta poiskalo zaščito 70.000 oseb iz Hrvaške in BIH.« (Internet 15) Zato je Vlada Republike Slovenije ustanovila **Urad Republike Slovenije za priseljevanje in begunce (UPB)**.

»UPB je skupaj z vladnimi in nevladnimi ustanovami ter s humanitarnimi in drugimi organizacijami spremljala migracijsko in begunsko problematiko in pripravljala predloge in pobude za njeno reševanje, organiziral zbirne centre in druge oblike bivanja začasnih beguncev, azilantov in drugih priseljencev, dajal predloge za ravnanje s priseljenci ...« (Medved 1998: 23)

Leta 1999 je bil Prehodni dom za tujce ukinjen in njegove naloge sta prevzela **Azilni dom in Center za tujce**. Azilni dom je namenjen nastanitvi in oskrbi (namestitve, prehrana, obleka, žepnina, psihosocialna pomoč ...) prosilcev za azil. Center za tujce je v pristojnosti policije in je namenjen nastanjevanju tujcev, ki čakajo na odstranitev iz države.

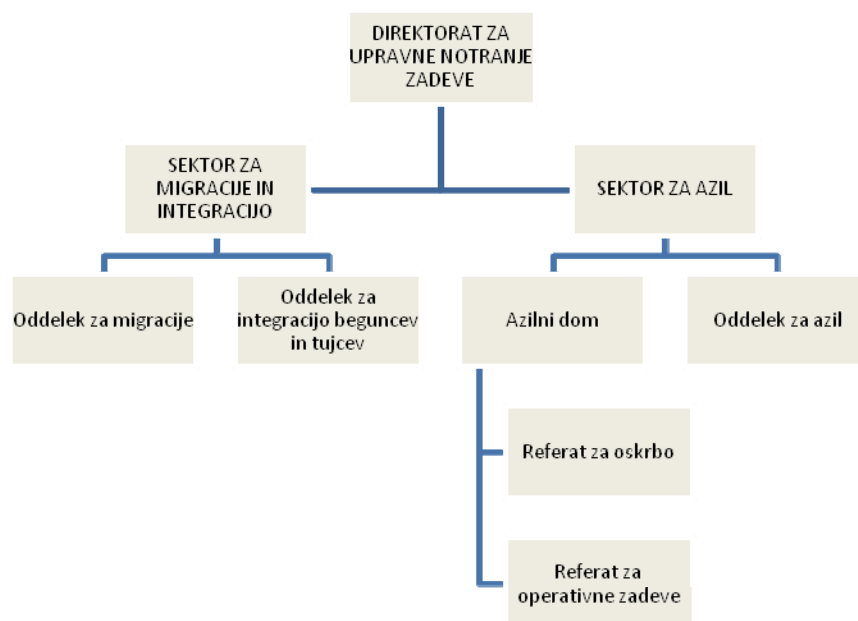
Od leta 2004 so prosilci za azil in begunci spadali pod pristojnost **Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije – Direktorat za migracije**. V okviru direktorata so takrat delovali trije sektorji:

- Sektor za migracije in naturalizacijo,
- Sektor za azil,
- Sektor za priseljevanje in begunce.

Danes prosilci za azil in begunci še vedno spadajo pod pristojnost Ministrstva za notranje zadeve, vendar se je Direktorat za migracije preoblikoval v **Direktorat za upravne notranje zadeve**. Ta je razdeljen na dva sektorja, in sicer na:

- Sektor za migracije in integracijo: znotraj sektorja delujeta Oddelek za migracije in Oddelek za integracijo beguncev in tujcev;
- Sektor za azil, ki je prav tako razdeljen na dva dela: na Oddelek za azil in na Azilni dom v katerem delujeta Referat za operativne zadeve in Referat za oskrbo.

Tabela 2: Direktorat za upravne notranje zadeve



Vir: www.mnz.gov.si

Kljub temu, da naj bi begunci in prosilci za azil uživali določeno stopnjo zaščite, pa prihaja do raznih kršitev, tako Splošne deklaracije človekovih pravic kakor tudi Evropske konvencije človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Čeprav so države članice Evropske unije po raznih mednarodnih zakonih in konvencijah zavezane k pomoči beguncem in prosilcem za mednarodno zaščito, hkrati težijo k vedno bolj restriktivni migracijski in azilni politiki. Pa vendar ni še nobeni razviti državi uspelo usposobiti učinkovitih mehanizmov za zaježitev nedovoljenega priseljevanja.

Vedno bolj restriktivni postopki silijo ljudi, da se zatekajo k mnogim nelegalnim početjem v želji, da bi pridobili status begunca ali mednarodno zaščito. Zaskrbljujoče je, da ne prepoznamo napete realnosti ljudi, ki morajo potovati s ponarejenimi dokumenti, da lahko prečkajo mejo, da morajo lagati, da lahko vstopijo v državo in dostopajo do sistema varstva in pomoči, da ne vemo otrokove resnične starosti, da v postopku pridobitve azila ne prikažejo realnih razmer ... (Kohli po Ayotte, Williamson 2008: 57-58)

Čeprav imamo danes celo vrsto mednarodnih dokumentov, ki so namenjeni varovanju človekovih pravic, še vedno prihaja do diskriminacije. Do diskriminacije prihaja tako na

osebni ravni, ko so migranti diskriminirani zaradi spola, rase, veroizpovedi, jezika ..., kot tudi s strani države oz. zakonodaje, ki v državi velja.

Za tujce v Evropski uniji je na področju nediskriminacije pomemben sprejem dveh direktiv. Prva je Direktiva Sveta 2003/109/ES (Direktiva o rezidentih za daljši čas) o statusu državljanov tretjih držav, ki so rezidenti za daljši čas. Tem je priznana tudi višja raven pravic kot drugim tujcem, ki tega statusa še nimajo. Druga je Direktiva sveta 2003/86/ES o pravici do združitve družine, po kateri imajo družinski člani tujca dostop do določene dodatne ravni pravic.

Za begunce je pomembna *Direktiva Sveta 2004/83/ES* (Kvalifikacijska direktiva). Ta določa minimalne standarde glede pogojev, ki jih morajo izpolnjevati državljani tretjih držav ali osebe brez državljanstva, da se jim prizna status begunca ali osebe, ki iz drugih razlogov potrebuje mednarodno zaščito, ter o vsebini te zaščite, ki govori o priznavanju statusa begunca in pravicah, ki jim morajo biti priznane. Po tej direktivi mora biti položaj beguncev in imetnikov subsidiarne zaščite izenačen s položajem zakonitih migrantov, pravice jim morajo biti priznane v enaki meri, kot je to priznано državljanom. Torej imajo dostop do izobraževanja, do postopka priznavanja diplom ter do zdravstvenega zavarovanja in socialne pomoči. Ni pa jim zagotovljen dostop do svobode gibanja po območju Evropske unije in dostop do nastanitve v drugih državah članicah Evropske unije. (Internet 16)

Da ne bi prihajalo, do zlorab določenih pravic, je parlamentarna skupščina sveta Evrope zapisala minimalne standarde, ki zajemajo civilne, politične, ekonomske in socialne pravice. Te minimalne pravice so:

- pravica do življenja,
- prepoved mučenja in nehumane oziroma ponižujoče obravnave ali kaznovanja,
- zaščita pred suženjstvom in prisilnim delom,
- spoštovanje pravice do azila in nevračanje,
- pravica do učinkovitega pravnega sredstva pred odstranitvijo iz države,
- spoštovanje privatnega in družinskega življenja,
- pravica do poroke,
- pravica do enake obravnave,
- opredelitev minimalnih ekonomskih in socialnih pravic priseljencev brez papirjev,
- primerna namestitvev,
- nujna zdravstvena oskrba,

- socialna zaščita,
- pravice pri zaposlovanju,
- pravica do osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja otrok. (Zorn 2007: 18 – 19)

1.3 Mladoletniki brez spremstva

1.3.1 Definicija in opredelitev pojma

V literaturi sem zasledila tri različne izraze za poimenovanje te skupine beguncev. Prvi je »ločeni otroci«, drugi je »otroci brez spremstva« in tretji izraz je »mladoletniki brez spremstva«.

Mladoletniki brez spremstva staršev ali skrbnika so otroci, mlajši od 18 let, ki so zunaj matične države in so brez spremstva staršev oz. zakonsko ali določenega skrbnika. Nekateri so popolnoma sami, medtem ko lahko drugi živijo s člani razširjene družine. Program za otroke brez spremstva v Evropi namesto izraza "otroci brez spremstva" uporablja izraz "ločeni otroci", ker ta bolje opisuje bistveno stisko teh otrok, saj nimajo nege in zaščite svojih staršev ali zakonitih zastopnikov in zato zaradi te ločitve trpijo socialno in psihološko. V Sloveniji pa raje uporabljamo izraz »otroci brez spremstva«. (Načela dobre prakse 2004: 2)

Predvsem v pravnih virih se uporablja izraz »mladoletniki brez spremstva«. Po Zakonu o mednarodni zaščiti je mladoletnik brez spremstva državljan tretje države ali oseba brez državljanstva, mlajša od 18 let, ki je na ozemlju Republike Slovenije brez staršev ali zakonitega zastopnika

V Evropi pa se definicija, kdo je mladoletnik, razlikuje. Pomembna razlika je v starosti, za katero lahko rečemo, da je nekdo še mladoleten. Tako na primer v Nemčiji veljajo za mladoletne samo prosilci za azil, ki niso stari več kot 16 let.

Posebno pozornost je treba nameniti ugotavljanju, ali je mladoletnik v spremstvu ali brez njega, saj se včasih zdi, da je mladoletnik brez spremstva, vendar se lahko izkaže, da so družinski člani v bližini. Lahko pa je slika tudi obratna. Čeprav se včasih zdi, da so nekateri mladoletniki brez spremstva ob prihodu v Slovenijo »v spremstvu«, ni nujno, da so odrasli, ki jih spremljajo, ustrezni skrbniki. Kot sem že omenila, so po Zakonu o mednarodni zaščiti mladoletniki brez spremstva tisti otroci, ki niso v spremstvu staršev ali zakonitega zastopnika, torej so opredeljeni kot mladoletniki brez spremstva, če so v spremstvu sorodnika, prijatelja

ali druge odrasle osebe. Za brez spremstva se po zakonu štejejo tudi mladoletniki, ki so v spremstvu sorojencev starejših od 18 let.

1.3.2 Razlogi za zapustitev države

»Otroci brez spremstva zapustijo svojo matično državo kot begunci ali kot ekonomski migranti. Otroci begunci so tisti, ki so zbežali iz strahu pred: preganjanjem, prisilnim novačenjem, vojno in ostalimi kršitvami temeljnih človekovih pravic. Drugi, ekonomski migranti, zapustijo svojo državo zato, ker tam vlada huda lakota in revščina, ali zato, ker so ostali brez staršev, oz. so jih ti zavrgli.« (Gole Ašanin 2003: 1)

Jernej Šink v diplomskem delu Opravljanje skrbništva za otroke brez spremstva v Azilnem domu in Centru za tujce zapiše odgovore mladoletnikov brez spremstva, ki so jih ti podali v intervjuju v postopku vložitve vloge za azil na vprašanje o razlogih za zapustitev matične države. Tako je deček kot razlog odhoda navedel vojne razmere. »Naše pleme je upornike naznanjalo oblastem, ker nismo hoteli z njimi sodelovati in sem jih tudi sam naznanjal. Brat me je posvaril, da uporniki to vedo in bilo me je strah, da bodo prišli. Moje življenje je bilo tam v nevarnosti, ker bi me lahko ubili.« (Šink po odlomku iz prošnje za azil, 2. 11.2005). Drugi deček je kot razlog navedel novačenje s strani ilegalne vojske. »Kosovo sem zapustil, ker sem bil povabljen s strani t. i. vojske AKŠ, da se jim pridružim, in so mi nato grozili, če se jim ne bi pridružil.« (Šink po odlomku iz prošnje za azil, 23. 3. 2006). Nek albanski deček je pobegnil zaradi strahu pred krvnim maščevanjem in povedal: »Moj oče je imel nesrečo. Ubil je človeka po nesreči, povozil ga je z avtom. Sedaj se hoče družina ubitega krvno maščevati. Kot najstarejši otrok sem najbolj podvržen maščevanju.« (Šink po odlomku iz prošnje za azil, 9. 12. 2006).

Ko govorimo o mladoletnikih brez spremstva ne moremo mimo vprašanja, zakaj ti na pot odidejo sami. Wendy Ayote in Louise Williamson v svoji knjigi Ločeni otroci v Angliji: pregled sedanje situacije (*Separated children in the UK: an overview of the current situation*) pravita, da so v številnih primerih starši mrtvi, pogrešani, zaprti, bolni ali pa so sami zbežali iz države in so mladoletnika pustili v oskrbi pri družini ali prijateljih. V takih situacijah mladoletniku velikokrat pomaga razširjena družina, prijatelji, verski vodje ali delavci nevladnih organizacij, ki zapuščajo državo. V drugih primerih je ogrožen mladoletnik in zato se straši odločiti poslati otroka nekam, kjer bo varen. Večina družin iz držav v razvoju nima toliko sredstev, da bi potovali starši skupaj z mladoletniki, zato na pot odidejo samo otroci.

(Ayotte, Williamson 2001: 16)

Poleg odločitve za zapustitev matične države pa morajo sprejeti tudi odločitve, kot so odločitev kam oditi, s kom, na kakšen način bodo potovali ...

Robinson in Segrott sta leta 2002 opravila raziskavo, v kateri se je pokazalo, da vpliva mnogo dejavnikov, ki prosilce za azil pripeljejo v želeno državo. Ne trdita, da je to reprezentativen vzorec obnašanja, vendar študija pokaže precej trditev, ki so značilne tudi za mladoletnike brez spremstva. Gleda na odgovore anketirancev sta odločitev za odhod razdelila na 3 stopnje:

- pri odločitvi na prvi stopnji je bil najpomembnejši dejavnik za odhod političen pritisk (*political push*) nato pa faktor ekonomskega pričakovanja (*economic pull*), čeprav je bil denar pri tem pomemben dejavnik;
- na drugi stopnji se odločijo, ali potovati s tihotapci; to je pogojeno z zmožnostjo plačila, razpoložljivo socialno mrežo, z možnostjo preusmeritve in bega, če jih oblasti poskušajo zajeti ...
- če se odločijo za potovanje s tihotapci, pride do tretje stopnje in na tej stopnji je izbrana določena država pribega, kar je odvisno od izbire in dosegljivosti posamezne države ter posrednikove mreže in zmožnosti. (Kohli po Robinson in Segrott 2007: 29)

Mladoletniki so ob odhodu zapustili svojo družino, sorodnike, prijatelje, znano okolje in to v zanje zelo pomembni fazi v razvojnem procesu odraščanja. V tem obdobju so še posebej ranljivi, saj se poleg običajnih problemov odraščanja, soočajo tudi s prihodom v novo državo in s tem neznano kulturo, jezikom, navadami ... Zato lahko ločitev od doma in družine (predvsem, če gre za grobo ločitev) pri mladoletniku pusti občutek zmedenosti o lastni identiteti in se pokaže v pomanjkanju samozavesti. V najhujših primerih pa lahko izkušnja ločitve in morebitne travme pri mladoletniku pustijo globoke posledice v njegovem duševnem razvoju. »V tem kontekstu je potrebno definirati psihološke travme kot reakcijo otroka na izkušnjo stiske, proti kateri je nemočen in so se strategije prilagajanja pokazale kot neprimerne. Ta definicija je pomembna, ker vključuje tako individualne dogodke kot tudi življenjske pogoje, kot so na primer odraščanje v begunskem taborišču, živeti daljše obdobje v vojni, imeti starše, ki so doživeli travmatično izkušnjo ujetništva ali mučenj ...« (Internet 17)

Kljub nekaterim raziskavam je še vedno malo znanega o mladoletnikovemu življenju pred odhodom iz matične države. En izmed razlogov za to je tudi njihov molk. Velikokrat jim molk svetujejo starši, tihotapci ali osebe, s katerimi so potovali. V nekaterih primerih pa mladoletniki na poti doživijo marsikaj travmatičnega in zato o tem nočejo spregovoriti ali pa so travmatično izkušnjo izbrisali iz spomina. Kohli (2008: 43-44) pravi, da molk lahko mladoletniku pomeni varnost, lahko pa podajanje informacij oziroma opisovanje resničnega ozadja njihovega pribega pomeni tudi nevarnost.

1.3.2.1 Razlogi za prihod v Slovenijo

Ker niti Ministrstvo za notranje zadeve RS niti policija ne vodita statistike, ki bi upoštevala mladoletnike brez spremstva kot samostojno kategorijo tujcev, sem se oprla na podatke nevladne organizacije Slovenska filantropija (SF), ki so navedeni v študiji Politike sprejemanja, vračanja in integracije ter število mladoletnih brez spremstva v Sloveniji. Tako se statistični podatki nanašajo na mladoletnike brez spremstva, nad katerimi je SF izvajala skrbništva in ki so bili nastanjeni v Centru za tujce in v Azilnem domu.

Po podatkih SF je večina mladoletnikov brez spremstva vstopila v državo ilegalno. Po prijemu s strani policije so največkrat zaprosili za azil ali pa so bili vrnjeni v državo izvora ali v sosednjo državo. V letih 2004 in 2005 je 81,98 % mladoletnikov brez spremstva zaprosilo za azil in so potem v dokaj kratkem času tudi zapustili naše ozemlje. V naslednjih dveh letih je prišlo do preobrata, saj se jih je kar 60,36 % odločilo za vrnitev v matično državo. V letu 2008 je 47 % mladoletnikov zaprosilo za azil, medtem ko se jih je 40% odločilo za vrnitev v matično državo. V vseh teh letih je bilo samo nekaj primerov, v katerih so se mladoletniki združili s starši v drugih državah članicah EU. V večini primerov je šlo za fante, stare od petnajst do sedemnajst let, med njihovimi izvornimi državami pa so prevladovali Albanija, Kosovo, Afganistan, Turčija, Moldavija in nekatere afriške države.

»Mladoletnike brez spremstva, ki jih je obravnavala SF, lahko na grobo razdelimo v tri skupine.

1.) Prvo skupino sestavljajo mladoletniki brez spremstva, ki so zapustili svojo državo zaradi velike revščine, pomanjkanja, nezmožnosti najti delo in se šolati. V to skupino spadajo večinoma fantje iz Albanije in Kosova, ki so bili namenjeni v države, kot so Italija in Velika

Britanija, kjer so imeli sorodnike in prijatelje, ki naj bi jim pomagali pri nadaljevanju šolanja, iskanju zaposlitve in urejanju dovoljenja za prebivanje.

2.) Drugo skupino sestavljajo večinoma mladoletniki brez spremstva, ki prihajajo iz afriških in azijskih držav (Afganistan, Turčija, Iran, Ruanda, Gana, Kamerun ...) in so po prijetju s strani policije zaprosili za azil iz razlogov, kot so vojaški spopadi, socialna (družinske težave, sirote) in življenjska ogroženost (pri mladoletnikih iz Albanije je pogosto vzrok krvno maščevanje), diskriminiranost, preganjanje zaradi političnega udejstvovanja, pripadnosti določeni verski skupini ali narodnosti (npr. romski ali kurdski), novačenja v vojsko itd. Za večino teh mladoletnikov RS ni bila izbrana država, v kateri so želeli zaprositi za azil, saj so bili namenjeni v skandinavske države, Nemčijo, Francijo in Veliko Britanijo.

3.) Tretjo skupino sestavljajo mladoletna romska dekleta, ki so s strani svojih družin prodana v RS, kjer se poročijo po romskih običajih in živijo romskih naseljih. Ta dekleta prihajajo večinoma iz nekdanjih republik Jugoslavije (Bosna in Hercegovina, Srbija, Kosovo in Makedonija) in so v večini primerov v Slovenijo vstopile legalno (z vizumom), vendar so ostale v RS po izteku dovoljenja za bivanje. Po prijetju s strani policije so bila nastanjena v Centru za tujce. V to skupino lahko uvrstimo tudi romska dekleta, ki so bila namenjena v druge evropske države. SF je imela v obdobju 2004 do 2008 pod skrbništvom šestnajst romskih deklet.« (Internet 18)

1.3.3 Zakonodaja s področja mladoletnikov brez spremstva

Po Zakonu o mednarodni zaščiti spadajo mladoletni brez spremstva v zelo ranljivo skupino beguncev in torej potrebujejo večjo zaščito. Zato pa je pri delu z mladoletniki brez spremstva staršev ali skrbnika potrebno poznati tudi nekaj mednarodno pravnih virov, še posebej pa je potrebno biti seznanjen s slovensko zakonodajo. Najpomembnejši mednarodnopravni viri, ki zagotavljajo mednarodno zaščito otrok, so Konvencija o otrokovih pravicah, Konvencija o statusu begunca in Haška konvencija o zaščiti otrok. Pod to temo velja omeniti še Program za otroke brez spremstva v Evropi, ki pa ni zakonsko zavezujoč. Med slovenskimi pravnimi viri pa so med pomembnejšimi Zakon o tujcih, Zakon o mednarodni zaščiti, Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih.

1.3.3.1 Mednarodnopravni dokumenti

Konvencija o otrokovih pravicah iz leta 1989. »Ta zagotavlja varstvo otrok na osnovi niza državljanskih, političnih, ekonomskih, družbenih in kulturnih pravic. Temelji na načelih nediskriminacije, otrokovem najboljšem interesu, pravici do življenja, preživetja in razvoja ter

na načelu upoštevanja otrokovih stališč. Skladno s to konvencijo je bil ustanovljen Odbor za pravice otroka, ki skrbi za izvajanje določil konvencije.« (Internet 17)

Konvencija o statusu begunca (Ženevska konvencija) iz leta 1951. K konvenciji je bil leta 1967 sprejet še Protokol o statusu beguncev. »Oba dokumenta predstavljata hkrati primarno in najnižjo zagotovljeno raven pravnega urejanja begunske problematike, kar pomeni, da oseba, ki prosi za azil, dobi zaščito zaradi utemeljenega preganjanja zaradi rase, vere, narodne pripadnosti, pripadnosti določeni družbeni skupini ali političnem prepričanju.« (Internet 17) Slovenija je konvencijo in k njej spadajoči Protokol sprejela leta 1992.

Haaška konvencija o zaščiti otrok iz leta 1996. »S to konvencijo so opredeljeni postopki sodelovanja med državami, saj narašča število situacij, v katerih so mladoletni še posebej ranljivi pri prehajanju meja. Naj bo mladoletnik begunec, iskalec azila, razseljena oseba ali preprosto najstniški ubežnik, je s konvencijo zagotovljeno sodelovanje pri lociranju otroka z določanjem, katera državna institucija je kompetentna za varnostne ukrepe ter za zagotovitev sodelovanja pri izmenjavi potrebnih informacij med državo, v kateri je mladoletnik in matično državo.« (Internet 18)

S temi dokumenti so mladoletniki brez spremstva zaščiteni pred prisilno vrnitvijo, zadrževanjem in priprtjem. Zagotovljena jim je pravica do skrbnika, ki zastopa njihove interese, in pravnega zastopnika, ki mladoletnika zastopa v postopku pridobitve mednarodne zaščite. Mladoletniki imajo pravico dostopa do azilnega postopka ter pravico do udeležbe v postopku.

Program za otroke brez spremstva v Evropi (SCEP) je skupna pobuda organizacije »International Save the Children Alliance« in Visokega komisariata Združenih narodov za begunce (UNHCR). Program temelji na dopolnjujočih se nalogah in strokovnih področjih obeh organizacij. Program si prizadeva z oblikovanjem skupne politike in zavezanosti najboljši praksi na državni in evropski ravni uresničiti pravice in koristi otrok brez spremstva, ki so prišli v Evropo ali prek Evrope. V okviru tega procesa se s programom razvijajo partnerstva z organizacijami, ki se ukvarjajo z otroki brez spremstva v evropskih državah. **Načela dobre prakse** postavljajo temeljne strategije in prakse za delovanje programa. V načelih se navajajo ustrezna mednarodna in regionalna zakonodaja, politika in smernice. Namenjena so posredovanju poročila o strategijah in praksah, potrebnih za izvajanje ukrepov, ki bodo zagotovili spodbujanje in zaščito pravic otrok brez spremstva v Evropi. Načela slonijo

predvsem na Konvenciji o otrokovih pravicah in na dveh dokumentih: Smernice UNHCR o strategijah in postopkih pri obravnavi otrok brez spremstva, ki prosijo za azil, ter Stališča Evropskega sveta za begunce in izgnane otroke. (Načela dobre prakse 2004: 2-3)

1.3.3.2 Slovenska zakonodaja

Zakon o tujcih

Za mladoletnike je še posebej pomemben 60. člen, v katerem je zapisan postopek ravnanja z mladoletnimi tujci ob prijetju, o njegovi namestitvi in o postavitvi zastopnika.

Po zakonu je treba mladoletnega tujca brez spremstva staršev ali drugih zakonitih zastopnikov, ki je nezakonito vstopil ali ki nezakonito prebiva v Republiki Sloveniji, takoj vrniti v državo, iz katere je prišel, oziroma izročiti predstavnikom matične države. Hkrati pa zakon tudi prepoveduje vračilo mladoletnika, kadar je to v nasprotju s Konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, Evropsko konvencijo o preprečevanju mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja ali Konvencijo o otrokovih pravicah in Evropsko konvencijo o uresničevanju otrokovih pravic. V primerih, ko vračilo mladoletnika ni mogoče, mora policija obvestiti Center za socialno delo in ta mora mladoletniku nemudoma postaviti skrbnika. Policija mladoletnega tujca začasno nastani v Centru za tujce, v posebnem oddelku za mladoletne, lahko pa mu določi tudi drugo, primernejšo obliko namestitve, če med postopkom oceni, da je za mladoletnika koristnejša namestitev pod nadzorom organa socialnega varstva. Zanj pa ni mogoče odrediti bivanja pod strožjim policijskim nadzorom.

Zakon o mednarodni zaščiti

V 15. členu Zakona o mednarodni zaščiti zakon mladoletnike brez spremstva uvršča v kategorijo ranljivih oseb s posebnimi potrebami. Te se po zakonu ugotavljajo na podlagi individualne ocenitve potrebe posameznega prosilca za azil, begunca ali osebe, ki ji je priznana subsidiarna zaščita. Pri nastanitvi se upošteva specifični položaj teh oseb in se jim prilagodijo materialni pogoji sprejema, zdravstveno in psihološko svetovanje ter nega.

16. člen je namenjen mladoletnim brez spremstva v postopkih mednarodne zaščite. V postopkih je treba upoštevati načelo največje otrokove koristi. To pomeni, da je čim prej potrebno ugotoviti njegovo identiteto in začeti s postopkom iskanja njegovih staršev ali

drugih sorodnikov; njegovo prošnjo obravnavamo prednostno ter mu pred začetkom postopka postavimo zakonitega zastopnika.

Mladoletnik brez spremstva v postopku sodeluje na način, ki je primeren in prilagojen njegovi starosti ter stopnji duševnega razvoja.

Pristojen center za socialno delo izda odločbo o postavitvi zakonitega zastopnika. Zakon določa, da je lahko zakoniti zastopnik sorodnik oziroma spremljevalec mladoletnika brez spremstva ali predstavnik organizacije, ki je specializirana za delo z otroki in mladostniki. Pred sprejemom prošnje je treba mladoletniku brez spremstva, če to želi, tudi ustno pojasniti vsebino brošure o pravicah in dolžnostih prosilcev. Način pojasnjevanja je treba prilagoditi njegovi starosti in stopnji duševnega razvoja. Pristojni organ mora poskrbeti za ustrezno nastanitev in oskrbo mladoletnika brez spremstva in o tem tudi obvestiti njegovega zakonitega zastopnika. Mladoletnik brez spremstva je skupaj s svojim zakonitim zastopnikom prisoten pri vseh dejanjih postopka, ki jih predpisuje ta zakon. V primeru, da je mladoletnik pridobil poslovno sposobnost s sklenitvijo zakonske zveze, se določila tega člena zanj ne uporabljajo.

V 42. členu zakon določa, da prošnjo za mladoletnega prosilca vloži njegov zakonit zastopnik, pri tem pa je prisoten tudi mladoletni prosilec. Njegovo sodelovanje v postopku je odvisno od njegove starosti, stopnje duševnega razvoja in sposobnosti razumeti pomen postopka.

Če je mladoletni prosilec, starejši od 15 let, poda izjavo iz dvaintridesete alineje drugega odstavka 119. člena tega zakona osebno, ob prisotnosti zakonitega zastopnika. 96. člen je namenjen mladoletnikom brez spremstva, ki imajo status begunca. Tako kot pri mladoletnih prosilcih za mednarodno zaščito je tudi pri mladoletnih beguncih potrebno upoštevati načelo največje otrokove koristi; čim prej je potrebno začeti s postopkom iskanja njegovih staršev ali drugih sorodnikov ter mu po pridobitvi mednarodne zaščite nemudoma postaviti zakonitega zastopnika.

Prav tako mora pristojni center za socialno delo izdati odločbo o postavitvi zakonitega zastopnika. Zakoniti zastopnik je lahko sorodnik oziroma spremljevalec mladoletnika brez spremstva ali predstavnik organizacije, ki je specializirana za delo z otroki in mladostniki. Mladoletniku brez spremstva, ki je pridobil status begunca, je treba zagotoviti nastanitev pri odraslih sorodnikih, rejniški družini, v posebnih centrih za nastanitev mladoletnikov ali jim

zagotoviti drugo za mladoletnike primerno nastanitev. Ko gre za mladoletnike istih staršev, upoštevamo zlasti njihovo stopnjo zrelosti in starost ter se v skladu z možnostmi skušamo zagotoviti skupno oskrbo in nastanitev. Uradne osebe, ki delajo z mladoletniki brez spremstva s statusom begunca, morajo biti ustrezno usposobljene.

97. člen izenačuje mladoletne begunce na področju osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja z državljani Republike Slovenije. Sredstva za njihovo izobraževanje in usposabljanje zagotavlja ministrstvo, ki je pristojno za šolstvo.

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih

V 9. členu je definirano skrbništvo. Skrbništvo je posebna oblika varstva mladoletnikov in je namenjeno tistim, za katere starši ne skrbijo, in polnoletnim osebam, ki niso sposobne same skrbeti zase ter za svoje pravice in koristi. Posebno varstvo pa država zagotavlja tudi drugim osebam, ki nimajo možnosti same skrbeti za svoje pravice in koristi.

Torej, če povzamem, ko mladoletnika brez spremstva zajame policija, ga najprej zaslišijo in če le ta izrazi namen vložitve prošnje za mednarodno zaščito, najprej obvestijo pristojni center za socialno delo ter ga nato pripeljejo v Azilni dom, kjer ga tudi nastanijo na Oddelku za mladoletne brez spremstva. Če se mladoletnik sam prijavi v Azilnem domu, ga najprej predajo policiji, od koder ga policija vrne v Azilni dom, če izrazi namen vložitve prošnje za mednarodno zaščito. V nasprotnem primeru se mladoletnika lahko združi z družino v drugi državi ali pa se ga vrne v matično državo. Nato steče postopek za pridobitev mednarodne zaščite, ki se lahko zaključi s tem, da mladoletnik pridobi pravico do mednarodne zaščite, se ga združi z družino v drugi državi ali se ga vrne v matično državo. Če mladoletnik ne namerava vložiti prošnje za azil, ga peljemo v Center za tujce, kjer počaka na vrnitev v matično državo ali pa v državo, v kateri je nazadnje zaprosil za azil.

Kljub temu, da naj bi zakoni in konvencije ščitile mladoletne brez spremstva, še vedno prihaja do kršitev. Tako nekatere neprofitne organizacije vsako leto ob Svetovnem dnevu otroka opozarjajo na to, da je to področje pomanjkljivo urejeno. Pomanjkljivosti se kažejo tako z vidika zakonodaje kakor tudi v sami implementaciji zakonodaje v praksi.

Po njihovem mnenju Slovenija krši številne mednarodne kakor tudi slovenske pravne akte. Tako so opozorili na to, da država ne zagotavlja celostne in posebne osebne obravnave mladoletnika ter je zato težko poiskati najboljšo rešitev (bodisi da gre za vrnitev v matično

državo, združitev s starši ali sorodniki v tretji državi ter prošnjo za mednarodno zaščito in integracijo).

Kljub temu da naj bi bili mladoletniki posebno intenzivno obravnavani in strokovno vodeni v institucijah, ki naj bi bile prilagojene njihovim potrebam, pa do tega ne prihaja. Tako so mladoletni brez spremstva nastanjeni v Centru za tujce in Azilnem domu, ki pa sta neprimerni instituciji za njihovo obravnavo in bivanje. Tudi za tiste, ki so žrtve ali potencialne žrtve trgovine z ljudmi, ni ustrezno poskrbljeno, saj ni posebnih varnih nastanitev. (Internet 17)

1.3.4 Mladoletniki brez spremstva žrtve trgovine z ljudmi

Ker je naslov diplomske naloge Socialno delo z mladoletniki brez spremstva, se mi zdi smiselno, da se na kratko posvetim tudi tej temi, saj se pri svojem delu socialni delavci velikokrat srečujejo z mladoletniki, ki so v izpostavljeni številnim nevarnostim, kot so tudi razne oblike nasilja ter trgovine z ljudmi. Menim, da se bodo socialni delavci s tem problemom srečevali vse pogostejše, saj je vse več otrok beguncev in s tem tudi žrtev trgovanja z ljudmi. Tako postaja problem vse bolj pereč. Natančnih števil, koliko otrok je žrtev trgovine z ljudmi, ni.

»Otroci brez spremstva spadajo v ranljivo skupino beguncev. Kjerkoli na poti se jim, še posebej, če potujejo sami, lahko zgodi, da jih prisilijo v nevarno delo oziroma izkoriščanje, prostitucijo ali da postanejo žrtve fizičnega nasilja. Tako v matični državi kot med samo potjo, pogosto pa tudi v ciljni državi lahko postanejo žrtev spolnega nasilja, napadeni ali zajeti so lahko med prečkanjem meja, v primerih, da se zatečejo v begunske kampe, pa jih lahko rekrutirajo kot otroke vojake.« (Internet 19)

»Večina otrok, ki pade v roke trgovcem z ljudmi, prihaja iz razbitih družin ali družin z notranjimi konflikti, ki so posledica visoke nezaposlenosti, nizkih dohodkov in socialne negotovosti.« (Internet 19) Prihajajo iz okolja, kjer so bili izpostavljeni diskriminaciji, nasilju in zlorabam tudi v skupnosti, šoli, na trgu delovne sile ... Posebej ranljivi so tudi otroci, ki so odraščali v raznih institucijah, in otroci s posebnimi potrebami.

Trgovci z ljudmi se zavedajo mladoletnikove ranljivosti, ki je povezana s stisko, v kateri ta je. Zato velikokrat igrajo na karto mladoletnikove naivnosti in mladoletniki zaslepljeni s lažnimi obljubami sprejmejo ponujeno rešitev. V številnih primerih mladoletniki zaupajo odrasli osebi, ki novači otroke. Na primer, ko so najstniška dekleta speljana v past svojega ljubimca, ki jim

je obljubil poroko in selitev v drugo državo, v kateri jih čaka lepša prihodnost, potem pa jim odvzel dokumente in jih prodal.

»Najpogosteje so otroci izkoriščeni za občasna in slabo plačana dela, predvsem dela v restavracijah, gospodinjstvu, trgovinah ipd. Pogoste oblike izkoriščanja otrok so tudi prisilno beračenje, kraja in žeparjenje, ki se v okviru sodnih postopkov pogosto obravnavajo le kot manjši prekrški. Najbolj pereče pa je spolno izkoriščanje (dečkov in deklic) za prostitucijo in pornografijo.« (Gole Ašanin 2003: 8) Pri opravljanju prakse sem se tudi sama srečala s tremi mladoletnimi fanti iz Afganistana, ki jih je gospodar izkoriščal kot delovno silo za obiranje sadja v Grčiji. Povedali so, da so delali za drobiž in da jih je včasih gospodar tudi pretepal. Zato so iz Grčije pribežali v Slovenijo, vendar sta bila dva mladoletnika kasneje vrnjena v Grčijo, ker so že tam zaprosili za azil.

»Otroke brez spremstva izrabljajo za svoje potrebe tudi organizirane kriminalne združbe, saj vedo, da so otroci zaradi svoje mladosti v primeru zajetja s strani pristojnih organov pogosto oproščeni v sodnih postopkih.« (Gole Ašanin 2003: 1)

»V večini primerov otroci ne morejo ubežati pred izkoriščanjem, ker so jim bili odvzeti njihovi dokumenti. Pogosti razlogi pa so tudi grožnje njim ali njihovim družinam, neporavnani dolгови in fizično nasilje izkoriščevalca.« (Gole Ašanin 2003: 8)

Slovenija je za mladoletne tujce tranzitna država in pogosto ni njihov cilj. Zato jih veliko zapusti Slovenijo in pogosto nihče ne ve, na kakšen način zapustijo državo, s kom in kam so namenjeni. S to izkušnjo sem se srečala na praksi, ko so trije mladoletniki »izginili« iz Azilnega doma in nihče ni vedel, kdaj, kako in s kom so odšli. Naročeno mi je bilo, da v njihove mape (v teh mapah, ki sem jih imela so bili njihovi osebni podatki in pregled osebnih potrebščin, ki so jih že dobili) napišem, da so samovoljno odšli in tako je bil primer zaključen. In to je to? Bila sem zgrožena. Kaj se bo zgodilo s tem mladoletnikom, ki je mogoče že zapustil Slovenijo, pa nikogar več ne zanima. Za te mladostnike obstaja velika nevarnost, da postanejo žrtve trgovine z belim blagom ali pa postanejo vir raznih izkoriščanj.

1.4 Socialno delo z mladoletniki brez spremstva

Ramovš (2001: 315) opiše štiri osnovne načina sodobnega socialnega delovanja:

- laično socialno delo naj bi bilo tisto, ki ga opravljajo ljudje, ki niso končali šolanja za pomoč ljudem v socialnih stiskah in težavah;

- strokovno socialno delo je nasprotje laičnega in je tisto, ki ga opravlja strokovnjak, ki je opravil ustrezno šolanje;
- poklicno socialno delo je tisto, ki ga strokovnjak ali laik opravlja v službeni zaposlitvi z ustrezno organiziranim in plačanim delovnim mestom s polnim ali začasnim delovnim časom,
- prostovoljsko socialno delo je nasprotje poklicnega; opravlja ga laik ali strokovnjak v socialnem delu, vendar za to ne dobi plačila, nima organiziranega delovnega mesta; prostovoljsko delo je lahko samostojno ali v okviru prostovoljske ali dobrodelne organizacije.

Za učinkovito in kakovostno delo so pomembni vsi štirje načini socialnega delovanja, predvsem pa njihovo medsebojno sodelovanje.

Delo z mladoletniki brez spremstva poteka tako v vladnih ustanovah kot tudi v nevladnih organizacijah.

Glavne vladne ustanove s tega področja so Sektor za azil, Center za tujce, Sektor za integracijo beguncev in tujcev ter Centri za socialno delo, medtem ko so najvidnejše nevladne organizacije s tega področja: Slovenska filantropija, Pravno informacijski center (PIC), Jezuitska služba, društvo Mozaik in društvo Ključ.

Ko mladoletnika zajame policija, ga odpeljejo v Center za tujce v Postojno, ki spada pod pristojnost policije. Ta je zaprtega tipa in ima funkcijo namestitve migrantov brez statusa. Njegov glavni namen je deportacija tujcev iz Slovenije v njihovo matično državo ali v tretjo državo. Poleg policije so tam prisotni še socialni delavci, ki sodelujejo s Centrom za socialno delo Postojna pri postavitvi skrbnikov ter z nevladnimi organizacijami, ki izvajajo psihosocialno pomoč in razne aktivnosti.

Načeloma osebje na Centru za socialno delo nima stika z mladoletnikom brez spremstva, njihova naloga je dodeliti mladoletniku skrbnika za posebni primer. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerah Centre za socialno delo zavezuje, da sprejmejo vse potrebne ukrepe, ki so potrebni, da se zavarujejo mladoletnikove pravice in koristi, dokler se za to pristojna ustanova v njegovi matični državi ne odloči, kaj je zanj ustrezno.

Sektor za azil se deli na Azilni dom in Oddelek za azil. Azilni dom je odgovoren za namestitvev in skrb ter za sprejem prošnje prosilcev za mednarodno zaščito, medtem ko je Oddelek za azil odgovoren za odločitve v postopkih. Sektor za azil tudi podaja predloge za

amandmaje ter ohranja pregled nad azilnimi zadevami. Tudi v Azilnem domu so prisotne nevladne organizacije, ki skrbijo za razne delavnice in aktivnosti v prostem času, kakor tudi za psiho-socialno pomoč. Poleg teh pa Sektor za azil sodeluje tudi z UNHCR.

Sektor za integracijo beguncev in tujcev v glavnem dela z begunci, ki so pridobili status. Glavna naloga svetovalcev je pomoč beguncem pri pridobitvi dokumentov, iskanju stanovanja, vpisu v šolski sistem, kratka pomoč pri vseh težavah, s katerimi se ti srečujejo. Skupaj z uporabnikom izdelajo, glede na njihove želje in dosedanje izkušnje, načrt integracije, ki je prilagojen vsakemu posameznemu uporabniku. Sektor sodeluje z Centri za socialno delo, nevladnimi organizacijami, medicinskimi ustanovami, šolami, Zavodom za zaposlovanje ...

Slovenska filantropija, Jezuitska služba in društvo Mozaik so nevladne organizacije, ki zagotavljajo psiho-socialno podporo z organiziranjem raznih delavnic, krajših izletov, s športnimi aktivnostmi, filmskimi večeri, nudijo pomoč pri učenju, pogovore ... Vse te organizacije so prisotne tako v Azilnem domu kakor tudi v Centru za tujce. Nevladna organizacija Slovenska filantropija je prevzela skrbništva, PIC pa nudi pravno svetovanje in pomoč, medtem ko društvo Ključ nudi pomoč žrtvami nasilja in trgovine z ljudmi. (Internet 20)

Tako se mladoletniki srečujejo s policisti, socialnimi delavci, skrbniki, psihologi, medicinskim osebjem, odvetniki, uradniki, učitelji, prostovoljci...

V nadaljevanju se bom opirala na doktrino socialnega dela, kar pa ne pomeni, da opisano ne velja tudi za druge poklicne profile, ki prihajajo v stik z mladoletniki brez spremstva.

Pri svojem delu z mladoletniki brez spremstva se morajo socialni delavci zavedati mladoletnikove ranljivosti in zato pri tem uporabljati ustrezne metode, znanja in veščine.

Poleg ustrezne strokovne izobrazbe pa so za dobrega socialnega delavca potrebne tudi nekatere osebne karakteristike in vse to bom opisala v nadaljevanju.

V raziskavi, ki jo je opravil Williamson, se je pokazalo, da si mladoletniki želijo ob sebi skrbne odrasle, ki bi jim zagotovili varnost, ki bi razumeli kompleksnost njihovi izkušenj, ki bi jih povezali s socialno mrežo, od katere bi dobili potrebno podporo ... Predvsem pa si želijo zelo preproste stvari, kot so sočutni socialni delavci, ki bi jim svetovali pri šolanju, učenju jezika in načinu življenja v novi državi ter bi jim omogočili veliko socialnih aktivnosti, s katerimi bi se zaposlili, da ne bi stalno razmišljali o svojih problemih. (Kohli po Williamson 2007: 47)

Žal pa pogosto prihaja do tega, da podpore, ki jo potrebujejo, ne dobijo, ravno tako je včasih skrb zanje neustrezna (neustrezna namestitve) in nezadostna (premalo čustvene opore).

1.4.1 Metode socialnega dela

»V najširšem pomenu besede je metoda način, sredstvo in oblika ravnanja v socialnem delu. Je torej dejavnik zavestno odbranih, strokovno in znanstveno izdelanih postopkov v dobro organiziranem socialnem delu.« (Milošević Arnold po Dervišbegović 2001: 71)

Ameriški avtorji delijo temeljne metode socialnega dela glede na obseg delovanja, ki ga posamezna izmed njih omogoča, oziroma glede na število uporabnikov ali pojavov, ki jih z neko metodo zaobsežemo. Charles Zastrow metode deli na tiste, ki se uporabljajo na mikro, mezo in makro ravni. Na mikro raven sodi socialno delo s posameznikom (Social Casework) in vodenje primera (Case Management). Na mezo raven sodi delo s skupino (Group Work), skupinska terapija (Group Therapy) in družinska terapija (Family Therapy). Na makro raven sodi skupnostno socialno delo (Community Organization).« (Milošević Arnold 2001: 72)

Temeljne metode socialnega dela:

- **Metoda socialnega dela s posameznikom** je metoda pomoči posamezniku in družini pri reševanju njihovi problemov s pomočjo direktnega odnosa. To je tudi najpogostejša oblika socialnega dela z mladostniki brez spremstva, ko, na primer, socialni delavci vodijo psihosocialne pogovore.
- **Socialno delo s skupino** je namenjeno pomoči posameznikom v skupini in vsebuje proces načrtovanja in organizacije. Cilj socialnega dela s skupino je ustvarjanje kakovostnega skupinskega življenja. Na primer, v Azilnem domu se je izvajala delavnica za dekleta in ženske, ki se je nanašala na trgovino s človeškim blagom.
- **Skupnostno socialno delo** je metoda, s katero se posamezniki in skupine vključujejo v socialne akcije, da bi vplivali na izboljšanje socialnih razmer. Tu gre predvsem za izboljšanje razmer in spreminjanje socialnih institucij, kar imenujemo socialna akcija. Za izboljšanje razmer na celotnem področju begunstva in pribežništva se bojujejo predvsem nevladne organizacije in ljudje, ki so se združili v razne skupine: pošiljajo razne dopise in s tem javno opozarjajo na problematiko tega področja, poskušajo sodelovati z vladnimi institucijami pri spremembi zakonodaje ...

Metodi raziskovanja in supervizije avtorji velikokrat ne pripisujejo toliko pomembnosti kot zgoraj omenjenim metodam. Vendar sta obe pomembni tako za socialno delo in socialne delavce kot tudi za uporabnike. Gre predvsem za metodi, ki sta neposredno v pomoč profesionalcem, posredno pa imata vpliv tudi na uporabnike.

- **Raziskovanje** »je sistematično iskanje odgovorov na vprašanja, ki nam pomagajo odkriti do sedaj neznano, in tudi za testiranje hipotez, ki so podlaga praksi, da bi jih bodisi potrdili ali povrgli. Raziskovanje v socialnem delu torej prispeva k novim teoretičnim in strokovnim spoznanjem, s čimer se dograjuje teorija socialnega dela, na drugi strani pa je namenjeno tudi sprejemanju praktičnih odločitev pri obravnavi različnih socialnih pojavov in problemov.« (Milošević Arnold 2001: 80)

- **Supervizija** »je potreba in pravica socialnih delavcev. Cilj supervizije je nadzor, vodenje, usmerjanje, opora in pomoč pri razvijanju profesionalnih prijemov in izobraževanje oziroma učenje s pomočjo izkušnje.« (Milošević Arnold 2001:82)

1.4.1.1 Inovativne metode v socialnem delu

Skozi leta, ko se je socialno delo spreminjalo, so se spreminjale in razvijale tudi nove metode socialnega dela. Novost pri teh metodah je, da se je razmerje moči spremenilo. Če je bil pri klasičnih metodah uporabnik v »podrejenem« položaju, je pri uporabi teh metod enakovreden socialnemu delavcu, saj enakopravno sodeluje pri odločanju, načrtovanju ... Za delo z mladoletniki brez spremstva je potreben individualni pristop, ki vključuje tudi metodo asertivnosti, opolnomočenja, krepitev moči in zagovornišva, medtem ko je metoda evalvacije bolj namenjena socialnim delavcem.

Individualni pristop

Pristop temelji na individualnih izkušnjah mladoletnikov brez spremstva, na njihovi želji in potrebah. Ta pristop je zasnovan na skupnem načrtovanju storitev, kar pomeni, da strokovni delavec skupaj z uporabnikom načrtuje storitev ter s tem uporabniku omogoča ohraniti vpliv v njegovem vsakdanjem življenju.

Individualni pristop uporabnikom zagotavlja:

- da dobijo izkušnjo, da so njihove potrebe in želje pomembne;
- prevzemanje nadzora nad svojim življenjem;
- razvijanje njihove edinstvenosti;
- razvijanje relevantnih znanj pri posamezniku in pridobivanje izkušenj za čim večjo samostojnost;
- uresničitev ciljev, ki so si jih zastavili;
- večji občutek lastne vrednosti;
- partnerski odnos s socialnim delavcem in delavko;
- osebno rast in razvoj. (Zaviršek, Zorn, Videmšek 2002: 30-32)

Iz individualnega pristopa izhaja individualno načrtovanje, ki omogoča premik moči od strokovnih delavcev k potencialnim uporabnikom storitev.

Metoda asertivnosti

»Asertivnost pomeni način obnašanja in komunikacije, ki temelji na samospoštovanju, na ustvarjanju enakopravnih odnosov, sprejemanju osebne odgovornosti, na zavedanju lastnih pravic in pravic drugih. Ta metoda nas spodbudi, da izrazimo, kaj čutimo, potrebujemo in si želimo na način, ki bo izražal našo samozavest in obenem ne bo ponižal drugih.« (Zaviršek, Zorn, Videmšek 2002: 36)

»Asertivni socialni delavci so strokovnjaki, ki:

- spoštujejo univerzalne in partikularne pravice,
- priznavajo raznolikost med ljudmi in upoštevajo diferencirani univerzalizem,
- se aktivno zoperstavijo diskriminacijam in upoštevajo načelo afirmativne akcije,
- se izražajo neposredno in odkrito,
- krepijo svoje kognitivne sposobnosti in obenem sposobnosti izražanja svojih čustev in samorefleksije,
- so pripravljeni uporabiti humor in dobro voljo v vsakdanjih situacijah,
- so prijazni do drugih ljudi.« (Zaviršek, Zorn, Videmšek 2002: 36)

Kot socialni delavci se moramo zavedati, da ima lahko mnogo mladoletnikov brez spremstva nizke občutke lastne vrednosti, saj so v doživljali izkoriščanje, diskriminacijo ali ponižanje in pogosto nimajo možnosti, da bi to presegli in postali asertivni.

Socialni delavci se asertivnosti lahko naučijo s pomočjo treninga asertivnosti. S tem treningom se krepi notranja moč posameznika in s tem postane samozavestnejši, se lažje zave svojih sposobnosti in lastne vrednosti.

Metoda opolnomočenja in metoda krepitve moči

Metoda opolnomočenja pripomore k temu, da uporabnik pridobiva občutek, da je v svojem življenju sposoben odločati, in to sposobnost tudi udejanjati. Uporabnik s pomočjo te metode začne razumeti družbene in osebne ovire, krepi občutek samozavesti ter teži k temu, da razvije sposobnosti, s katerimi lahko razširi svoj vpliv. Postopoma začne uporabljati vzvode pomoči in delovati tako, da pride do premika moči. Pri opolnomočenju je pomembno, da se uporabnik čuti koristnega ter si osmisli travmatično situacijo. (Zaviršek, Zorn, Videmšek 2003: 60)

Z uporabo izraza opolnomočenje se ne strinja Srečo Dragoš (2005: 38). Meni, da ta izraz označuje prizadevanje v smeri »polnomočnosti« oziroma »polnomočja«. Izraz namreč izhaja iz pravne terminologije in pomeni, da je nekdo ali nekaj dobil(o) polno veljavo. Značilnost opolnomočenja vidi kot razdelitev virov moči z enega akterja na drugega in to je le eden od možnih načinov krepitev moči, ki ni ne edini in niti ne najpogostejši.

»Krepitev moči razumemo kot teoretsko in veščinsko prizadevanje za prerazporeditev moči uporabnikov soc. storitev v smeri večje avtonomije njihovega življenja (individualnega ali kolektivnega).« (Dragoš 2005: 38)

Omenjenih je več možnih načinov ravnanja z viri moči v smeri krepitev položaja uporabnika.

Ti so:

- aktiviranje obstoječih virov,
- kreiranje novih virov,
- povečanje dostopnosti virov,
- redistribucija virov in
- mediacija. (Dragoš 2005: 39)

Erlah in Demšar (2004: 10-11) opazata, da se v odnosih med socialnimi in strokovnimi delavci ter uporabniki socialnih služb vzpostavi odvisnostni odnos. V takem odnosu strokovnjaki s svojim vedenjem in znanjem definirajo uporabnikove potrebe, želje, predpostavljajo možne rešitve – tako v javnih kot tudi v nevladnih skupnostno usmerjenih organizacijah. Krepitev moči, ne samo v socialnem delu, ampak tudi drugod, lahko razumemo kot proces usmerjen v pomoč in podporo ljudem, da ti pridobijo vpliv in nadzor nad življenjem. Način vplivanja pa je odvisen od osebne pozicije posameznika in tudi strukturnih neenakosti. Če želimo, da ljudje pridobijo vpliv in nadzor nad svojim življenjem, je pomembno, da definirajo svoje potrebe, sanje, želje, vizijo, da se zavedajo svoje moči, notranjih virov in da jim pomagamo razumeti, kje in kako so izgubili moč ter kako si jo lahko znova pridobijo

Zagovorništvo je dejavnost, ki vključuje eno osebo, več oseb, lahko pa tudi skupino uporabnikov socialnovarstvenih storitev in tudi njihove predstavnike, ki se zavzemajo za uresničevanje njihovih potreb in želja ali za skupni uporabniški cilj pri vplivnih drugih.

Zagovorništvo pogosto poskuša preprečiti predlagane spremembe, ki bi poslabšale položaj uporabnikov. Namen zagovorništva je, da poveča občutek moči posameznice in posameznika; pomaga jima, da pridobita večje samozaupanje, postaneta asertivnejša, dobita več izbire v svojem življenju, izboljšata kakovost življenja in zmanjšata izgube, prikrajšanosti in izključenosti. (Zaviršek, Zorn, Videmšek 2003: 80)

Evalvacija je namenjena socialnim delavcem, da dobijo povratno informacijo o svojem delu. Evalvacija je učinkovita, če pride do pozitivnih sprememb.

1.4.2 Načela in načini ravnanja v socialnem delu

Načela sem zelo obširno predstavila, saj se mi zdijo za delo na tem področju ravno tako pomembna kot zakoni, saj so neko osnovno vodilo za dobrobit otrok brez spremstva.

SCEP je razvil Načela dobre prakse z namenom, da bi ta bila v oporo vsem, ki delujejo na področju mladoletnikov brez spremstva, hkrati pa naj bi načela zagotavljala njihove koristi v vseh fazah varstva in oskrbe. Načela so podprta z enajstimi osnovnimi vodili. Najpomembnejša načela so:

1. Najboljše koristi: te so glavno vodilo pri vseh dejavnostih v zvezi z mladoletnikom.
2. Nediskriminacija: mladoletniki brez spremstva so upravičeni do enakega ravnanja in pravic kakor mladoletniki, ki so državljani ali imajo stalno prebivališče. Najprej in predvsem jih je treba obravnavati kot mladoletnike.
3. Pravica mladoletnika do sodelovanja: njihova mnenja in želje je treba ugotoviti in upoštevati, kadarkoli se sprejemajo odločitve, ki jih zadevajo. Vzpostavljeni morajo biti ukrepi za njihovo lažje sodelovanje, v skladu z njihovo starostjo in zrelostjo.
4. Spoštovanje kulturne identitete: zelo pomembno je da lahko ti mladoletniki ohranijo svoj materni jezik ter vezi s svojo kulturo in veroizpovedjo. Varstvo, zdravstvena nega in izobraževanje morajo odražati njihove kulturne potrebe. Paziti je treba, da se ne ohranjajo tisti vidiki kulturne tradicije, ki so za mladoletnika škodljivi in jih diskriminirajo. To je zlasti pomembno za mladoletnikovo vrnitev v domovino.
5. Razlaga: na zaslišanju ali kadar potrebujejo dostop do storitev ali pravnih postopkov morajo biti mladoletniku na razpolago ustrezno usposobljeni tolmači, ki govorijo jezik, v katerem želijo mladoletniki komunicirati.

6. Zaupnost: poskrbeti je treba, da se o mladoletniku brez spremstva ne razkrijejo informacije, ki bi lahko ogrozile njegove družinske člane v njegovi domovini. Preden se informacije občutljive narave razkrijejo drugim organizacijam ali posameznikom, je za to potrebno pridobiti dovoljenje mladoletnika brez spremstva, in sicer na način, ki je primeren njegovi starosti.
7. Informacije: zagotovljen jim mora biti dostop do informacij o, na primer, njihovih pravicah, razpoložljivih storitvah, procesu pridobivanja azila, iskanju družine ter o stanju v izvorni državi.
8. Sodelovanje med organizacijami: organizacije, vladne službe in strokovnjaki, ki so vključeni v obravnavo mladoletnika, bi morali med sabo sodelovati in s tem zagotoviti večje in bolj zaščitene pravice in blaginjo mladoletnikov. Za izpolnitev medsebojno povezanih potreb mladoletnika je potreben celostni pristop.
9. Usposabljanje osebja: osebe, ki delajo z mladoletniki morajo obiskovati ustrezno usposabljanje o potrebah in pravicah mladoletnikov brez spremstva. Tudi osebje, ki se ukvarja s priseljevanjem in osebje obmejne policije bi moralo biti usposobljeno za vodenje razgovorov, ki so mladoletnikom prijazni.
10. Trajnost: pri odločitvah je treba kar najbolj upoštevati dolgoročne koristi in blaginjo mladoletnika.
11. Časovna primernost: vse odločitve morajo biti sprejete v primernem času, pri čemer se upošteva mladoletnikovo doživetje časa. (Načela dobre prakse 2004: 7-11)

V nadaljevanju bom predstavila Načela dobre prakse ravnanja z mladoletniki brez spremstva. Spoštovanje teh načel se začne od trenutka njegovega prihoda in se nadaljuje skozi cel proces, vse tja do sprejetja dolgoročne rešitve glede njegove prihodnosti.

1. Dostop na ozemlje: mladoletnikom brez spremstva, ki iščejo zaščito, ne sme biti zavržen vstop v državo, oz. le-ti ne smejo biti vrnjeni na mesto vstopa. Organi za priseljevanje ne smejo takega mladoletnika nikoli pridržati zaradi razlogov priseljevanja ter jih na mestu vstopa ne smejo podrobno zaslišati.
2. Mladoletniki žrtve trgovine z ljudmi: ravnanje ljudi iz različnih poklicnih profilov, ki prihajajo v stik z žrtvami trgovine z ljudmi, mora biti skladno z načeli o varstvu mladoletnikov, ki morajo prevladati nad vprašanji priseljevanja in preprečevanja kriminala. Mnenja in želje mladoletnikov, žrtev trgovine z ljudmi, je treba ugotoviti in

upoštevati, kadar koli se sprejemajo odločitve, ki jih zadevajo, tudi kot pomoč za njihovo rehabilitacijo in usposabljanje.

3. Mladoletniki brez spremstva migranti: ti ne smejo biti nikoli odstranjeni iz države brez predhodne temeljite ocene razmer v izvorni državi. Imeti morajo pravico prositi za azil in/ali dovoljenje za bivanje ter pravico do dostopa do socialnega varstva, izobraževanja in zdravstvenih storitev.
4. Identifikacija: za ugotavljanje identitete mladoletnika brez spremstva morajo organi za priseljevanje sprožiti postopke na mestih vstopa v državo in te mladoletnike predati ustreznim organom socialnega skrbstva. Če je mladoletnik v spremstvu odrasle osebe, je potrebno ugotoviti, v kakšnem razmerju sta si. Ker veliko mladoletnikov vstopi v državo, ne da bi bilo na mestu vstopa ugotovljeno, ali so »z ali brez spremstva«, si morajo strokovnjaki in strokovni delavci izmenjavati informacije, da se te mladoletnike prepoznajo in jim zagotovijo primerno varstvo. Če mladoletnik ostane brez spremstva po vstopu v državo, morajo organi za priseljevanje in določanje statusa begunca zagotoviti, da se v njihovih postopkih upoštevajo vse spremembe statusa zaradi take ločitve.
5. Iskanje družine in stiki: mladoletnikove starše in družinske člane je treba začeti iskati čim prej, vendar le, če to ne bo ogrozilo mladoletnika ali njegovih družinskih članov v izvorni državi. Iskanje je treba izvajati le na podlagi zaupnosti. Države in druge organizacije, ki opravljajo iskanje, morajo sodelovati z agencijami Združenih narodov, osrednjo agencijo za iskanje pri Mednarodnem odboru Rdečega križa in mednarodnimi socialnimi službami. Mladoletniki brez spremstva morajo biti o procesu iskanja ustrezno obveščeni, z njimi se je potrebno posvetovati in upoštevati njihova mnenja. Če je to primerno, morajo odgovorne osebe spodbujati redne stike med mladoletnikom in njegovo družino.
6. Imenovanje skrbnika ali svetovalca: ko je mladoletnik prepoznan kot mladoletnik brez spremstva, je treba imenovati neodvisnega skrbnika ali svetovalca, ki dolgoročno svetuje in varuje mladoletnike brez spremstva. Za zagotovitev potrebnega varstva mladoletnikov brez spremstva morajo biti skrbniki/svetovalci imenovani v roku enega meseca od trenutka, ko so ustrezni organi obveščeni o mladoletniku. Posamezniki, ki prevzamejo te odgovornosti, so lahko predstavniki različnih strok, vendar morajo imeti ustrezna strokovna znanja o varstvu mladoletnikov in razumeti posebne kulturne potrebe mladoletnikov brez spremstva.
7. Registracija in dokumentacija: sta ključni za zaščito dolgoročnih interesov mladoletnikov brez spremstva. Odpraviti ju je treba z »dvostopenjskim« postopkom zaslišanja. Pri

zaslišanju se morajo uradniki za priseljevanje in osebje mejne policije omejiti na zbiranje osnovnih podatkov o mladoletnikovi identiteti vedno v prisotnosti pravnega svetovalca, skrbnika ali druge pooblaščen osebe. Pristojni organ socialnega skrbstva ali druga organizacija pooblaščen za varstvo mladoletnika, mora zbrati popolne podatke o njegovem socialnem ozadju. Vsi, ki opravljajo intervju z mladoletnikom, morajo biti ustrezno strokovno usposobljeni za zasliševanje mladoletnikov brez spremstva.

8. Ugotavljanje starosti: pri tem je potrebno upoštevati fizične, razvojne, psihološke in kulturne dejavnike. Strokovnjak, ki ugotavlja starost, mora biti neodvisen, z ustreznim strokovnim znanjem in mora dobro poznati mladoletnikovo etnično/kulturno poreklo. Zagotoviti moramo primernost pregledov glede na spol mladoletnika. Tudi v primeru dvoma glede njegove starosti je potrebno verjeti mladoletniku in ga do nadaljnjega obravnavati, kot da je mlajši od 18 let.
9. Prepoved odvzema prostosti: mladoletnikom se nikakor ne sme odvzeti prostosti zaradi statusa migranta.
10. Pravica mladoletnika do sodelovanja: kadarkoli se sprejemajo odločitve, ki zadevajo mladoletnike je potrebno ugotoviti in upoštevati njihovo mnenje in želje. Ker imajo mladoletniki pravico, da neposredno, prek pravnega zastopnika ali skrbnika/svetovalca, sodelujejo pri vseh pravnih postopkih, jim morajo biti na razpolago ukrepi za lažje sodelovanje.
11. Pravica mladoletnika do začasnega varstva: potrebno jim je v čim krajšem času poiskati ustrezen nastanitev, ki bo ustrezala njegovim potrebam. Ne glede na mladoletnikovo nastanitev morajo zanj skrbeti ustrezno usposobljeni strokovnjaki. Ti morajo poznati mladoletnikovo kulturo, jezik, morajo biti seznanjeni s problematiko tako mladoletnikov brez spremstva, ki so prosilci za azil, kot tudi migrantov, pri vsem tem pa spoštovati mladoletnikovo pravico do zasebnosti ter pravico do zaupnega odnosa s njihovim skrbnikom, pravnim zastopnikom ali katerikoli drugim zagovornikom. Pod začasno varstvo spada tudi pravica do zdravstvenega varstva, izobraževanja in usposabljanja. Ti morajo imeti enak dostop do teh pravic kakor mladoletniki v državi gostiteljici.
12. Azilni postopek in status begunca: nikoli jim ne sme biti zavrnjen dostop do azilnega postopka, kakor se jim tudi ne sme odložiti obravnave njihove prošnje, ker prihajajo iz države, kjer vladajo krizne razmere. V vseh fazah azilnega postopka mora biti mladoletniku na razpolago brezplačen pravni zastopnik, ki mora biti za to področje ustrezno usposobljen. Mladoletnikovo prošnjo za azil je treba obravnavati prednostno.

Zlasti pri mladoletnikih, ki trpijo zaradi psihične travme, je priporočljivo, da neodvisni izvedenec ugotovi njihovo sposobnost za sodelovanje pri azilnem postopku. Morebitna zaslišanja moramo opraviti na mladoletniku prijazen način, pri tem pa morajo sodelovati usposobljeni uradniki in mladoletnikov zastopnik. V primerih, ko mladoletnik med postopkom za pridobitev azila postane polnoleten, je še vedno upravičen do enakih postopkov kakor mladoletniki, ki so mlajši od 18 let.

13. Trajne in dolgoročne rešitve: po končanem postopku za pridobitev azila se lahko zgodi, da mladoletnika vrnemo v matično državo, ga združimo z družino ali pa ostane v državi gostiteljici. Pri tem so v ospredju njegove najboljše koristi.

- Pri vračilu v matično državo je najbolje, če gre za prostovoljno vrnitev. V vseh fazah postopka je treba mladoletnike obveščati, se z njimi posvetovati in upoštevati njihovo mnenje. Pomembna je tudi njegova starost in čas njegove odsotnosti iz matične države. Mladoletnike, ki so žrtve trgovine z ljudmi, naj ne bi vračali v matično državo, če se ne morejo vrniti v varno okolje.
- Če je družinski član mladoletnika v Evropski državi, potem morajo spodbujati združitev družine v državi, v kateri mladoletnik živi, če je to v njegovo korist. Če pa je družinski član iz tretjega sveta in hočeta z mladoletnikom biti združena v tej državi, mora socialna služba raziskati primernost družinskega člana za varstvo mladoletnika.
- Ko mladoletnik ostane v državi gostiteljici, pričnemo z integracijo. Najprej socialne službe ocenijo njegovo stanje, nato mu uredimo dolgoročno namestitev v skupnosti. Za mlajše mladoletnike je priporočljivo, da se jih namesti pri rejniški družini, medtem ko naj bi za starejše mladoletnike bilo primernejše bivanje v manjših skupinah v domovih. Če gre za sorojence, morajo biti skupaj v istih namestitvenih prostorih. Ti živijo lahko tudi samostojno, če najstarejši mladoletnik med njimi prevzame odgovornost za skrb. Možna rešitev je tudi posvojitev, vendar se to zgodi zelo redko.

Njihove pravice do izobraževanja in usposabljanja, zdravstvenega varstva, jezikovne podpore in zaposlovanja morajo še vedno ostati enake kot pravice mladoletnih državljanov. Mladoletnikom je treba pomagati tudi pri pridobitvi državljanstva. Ko mladoletnik postane polnoleten je potrebno ponuditi pomoč v obliki programa, ki jim bo pomagal pri prehodu v samostojno življenje. (Načela dobre prakse 2004: 12-32)

Poleg načel, ki jih priporoča SCEP pa obstajajo še druga načela in načini ravnanja v socialnem delu. Peter Luesi poda metodična načela za ravnanje v socialnem delu. Najprej bom predstavila njegova metodična načela, kasneje pa še metode dela.

Metodična načela socialnega dela

- **Načelo vsestranske koristi:** socialni delavec si prizadeva za problemsko rešitev, ki je koristna za vse udeležence v problemu. Bori se za to, da pri udeležencih problema vzbudi uvid, da bo vsem v kar največjo pomoč, če bodo upoštevali želje in interese drug drugega.
- **Načelo interpozicije:** socialni delavec še posebno v začetni fazi primera poišče mesto udeležencev v problemu in si prizadeva tam ostati v celotnem procesu reševanja problema.
- **Načelo komunikacije:** socialni delavec išče stik z vsemi udeleženci v problemu. Na ta način pride do vpogleda v socialno sistemske povezave, ki so za problem relevantne in si omogoči vključevanje in povezovanje z vsemi za reševanje problema pomembnimi udeleženci v problemu.
- **Načelo instrumentalne definicije problema:** definicija problema je v celoti instrument za ravnanje, ker povezuje v celoto vse za reševanje problema pomembne osebe. Je operacionalna, ker določa delne cilje in s tem vsakemu udeležencu naloge ravnanja.
- **Socialno- ekološko načelo:** to načelo vsebuje dve maksimi socialnega dela:
 - a.) maksima aktiviranja naravne socialne mreže (če naravne socialne mreže NI, je ne maram, mi ni dobro ..., se moramo vprašati: Kakšna socialna mreža pa JE na razpolago? Kako lahko ustvarim začasno, pomožno socialno mrežo, da človek ne ostane sam?);
 - b.) maksima najmanjšega možnega vpletanja.
- **Načelo pogajanja:** socialni delavec si prizadeva iz udeležencev v problemu narediti udeležence v pogajanju v vlogi aktivnega posrednika.
- **Načelo sodelovanja:** socialni delavec si prizadeva sodelovati z vsemi za problem pomembnimi tretjimi osebami.
- **Načelo odpiranja problema:** ko se problem zapira pred rešitvijo, uporabi socialni delavec eno izmed tehnik ravnanja:
 - ne dela, oziroma ne pomaga več,
 - loti se kake s problemom obremenjene osebe,
 - sproži krizo,
 - okrepi negativno,
 - zahteva kaj nemogočega. (Lussi 1990: 86-92)

1.5 Socialni delavci

V raziskavi, ki jo je opravil Williamson se je pokazalo, da si mladoletniki brez spremstva želijo ob sebi skrbne odrasle, ki bi jim zagotovili varnost, ki bi razumeli kompleksnost njihovi izkušnji, ki bi jih povezali s socialno mrežo od katere bi dobili potrebno podporo ...

Predvsem pa si želijo sočutne socialne delavce, ki bi jim svetovali pri karieri, pri učenju jezika in načinu življenja v novi državi ter bi jim omogočili veliko socialnih aktivnosti, s katerimi bi se zaposlili, da ne bi stalno razmišljali o svojih problemih. (Kohli po Williamson 2007: 47) Da jim vse našteto in še mnogo drugih stvari zagotovijo, morajo socialni delavci imeti določene osebnostne kakor tudi profesionalne značilnosti ter pri svojem delu uporabljati ustrezne veščine in zgoraj že omenjene metode dela.

1.5.1 Profesionalne vloge socialnih in strokovnih delavcev

Te so se v razvoju stroke spreminjale, širile in diferencirale. V strokovni literaturi najdemo danes več kot dvajset opisov različnih profesionalnih vlog, ki jih lahko opravlja socialni delavec. Najpomembnejše današnje vloge socialnih delavcev opredeljujem v nadaljevanju.

- Socialni delavec kot **zagovornik**: to je aktivno usmerjena vloga, v kateri socialni delavec zagovarja koristi uporabnika ali skupine uporabnikov in se bori za njihove pravice. Ta vloga je nujno potrebna in je lahko tudi dokaj učinkovita v primerih, kadar obstoječe institucije niso zainteresirane za zagotavljanje storitev uporabnikov ali pa so neprijazne in celo odkrito negativno naravnane do uporabnikov.
- Socialni delavec kot **usposobljevalec**: ta vloga je primerna takrat, kadar so dejavnosti usmerjene v pomoč uporabnikom pri razvijanju lastnih sposobnosti in moči za premagovanje težav. Socialni delavec lahko v tej vlogi pomaga ljudem in jih usposablja za artikulacijo njihovih potreb, za prepoznavanje in pojasnitev njihovih problemov, za raziskovanje strategij za reševanje, pomaga jim izbrati in uporabiti ustrezno strategijo in razviti sposobnosti za učinkovitejše reševanje lastnih problemov. Pri tem lahko uporabi kateri koli profesionalni prijem, metodo ali tehniko.
- Socialni delavec kot **aktivist**: socialni delavec se ukvarja z odkrivanjem vzrokov konfliktov, ki se porajajo v odnosu med večinsko in manjšinsko populacijo in sodeluje pri njihovem razreševanju. Usmerja pozornost različnih institucij na različne socialne probleme beguncev, sodeluje pri njihovem odpravljanju in si prizadeva za integracijo beguncev v družbo.
- Socialni delavec kot **povezovalec**: dejavnost socialnega delavca je usmerjena v vzpostavljanje učinkovitih povezav med uporabniki in skupnostjo, da bi lahko koristili razpoložljive vire in storitve. Socialni delavec mora dobro poznati veljavni sistem in njegovo delovanje, da lahko poišče vse razpoložljive možnosti v skupnosti.
- Socialni delavec kot **učitelj**: socialni delavec uporabnikom posreduje vse tiste informacije, ki so potrebne za razrešitev problemske situacije in za prepoznavanje socialne realnosti.

Beguncem pomaga razviti nove vedenjske vzorce in nove socialne spretnosti, ki ustrezajo okolju, v katerem so se znašli.

- Socialni delavec kot **posrednik** (mediator): mediacija pomeni aktivnost, ki je usmerjena v razreševanje konfliktov med uporabniškim sistemom in drugimi osebami ali organizacijami. V takih situacijah se pričakuje da bodo socialni delavci pomagali obema, uporabniku in tudi drugi strani, in bodo poskušali najti skupno izhodišče za rešitev konflikta. (Milošević-Arnold 1998: 105-107)

Peter Luessi deli profesionalne vloge socialnih delavcev gleda na način ravnanja v socialnem delu na:

- **Svetovanje/svetovallec**: socialni delavec se pogovarja z udeležencem ali več udeleženci v problemu, vendar ne sme biti konflikta ali odnosnega deficita. Kjer se to dogaja, gre za pogajalski razgovor. Svetovanje se osredotoča na disfunkcionalne sistemske odnose. Cilj je razviti »socialno osebnost« svetovalca, kar pomeni pripeljati ga do sistemsko funkcionalnega ravnanja.
- **Pogajanje/pogajalec**: gre za stik z dvema ali več udeleženci v problemu, lahko so prisotni tudi tretji. Cilj vsestranskega angažiranja je, da se sistem, ki mu pripadajo udeleženci, disfunkcionalizira.
- **Interveniranje/izvajalec ukrepov**: o intervenciji govorimo takrat, ko se socialni delavec vključi v problemsko situacijo proti volji enega (ali več) udeležencev.
- **Zastopanje/zastopnik**: socialni delavec v pravnih situacijah nastopa namesto kakega udeleženca v problemu po dolžnosti ali po pooblastilu proti drugim osebami. Vendar tudi tu išče interpozicijo, je posrednik in ravna kot izvedenec, kot svetovalni strokovnjak.
- **Priskrbovanje/priskrbovalec**: socialni delavec udeležencu v problemu ali večji skupini priskrbi na primer denar, kakšno stvar ali uslugo, vendar je tudi to del obsežnega koncepta reševanja problema. Zlasti je treba mobilizirati vire v naravni socialni mreži.
- **Oskrbovanje/oskrbovalec**: socialni delavec stoji ob strani kaki osebi pri premagovanju vsakodnevnih življenjskih zadev. (Lussi 1990: 92-94)

V času prakse na oddelku za mladoletne brez spremstva staršev ali skrbnika v Azilnem domu sem se največkrat znašla v vlogi zagovornika in priskrbovalca. Kot zagovornik sem uporabnike spremljala v različne institucije, urade in jim bila v pomoč pri administrativnih opravkih, pri uveljavljanju pravic iz zdravstvenega in socialnega varstva ... V vlogi priskrbovalca sem bila zadolžena za pisanje naročilnic za osebne potrebščine (oblačila,

obutev, higienske potrebščine, čistila ...), s katerimi so nato odšli v skladišče in tam prevzeli stvari, ki so jih potrebovali.

1.5.2 Značilnosti socialnih delavcev

Osebnostne značilnosti socialnih delavcev

Socialni delavec mora v prvi vrsti imeti željo delati z ljudmi, biti mora čustveno stabilen, imeti mora komunikacijske sposobnosti, mora biti fleksibilen in še bi lahko naštevali.

Barry Cournoyer v svoji knjigi Veščine socialnega dela (The social work skills workbook) predstavi tri osnovne osebne značilnosti, ki jih potrebujemo za učinkovito delo s klienti. To so empatija, spoštovanje in avtentičnost. Poleg teh pa potrebuje še kvalitete, kot so poštenost, strokovno znanje, sposobnost sprejemanja etičnih odločitev, stalno strokovno izobraževanje, kritično presojanje, samokontrola in samorazumevanje ter sprejemanje drugačnosti.

Na kratko bom predstavila tri osnovne značilnosti.

- **Empatija:** je proces doživljanja z drugo osebo, je razumevanje in sprejemanje misli, čustev, izkušenj in okoliščin druge osebe v njegovi subjektivni izkušnji. Empatija socialnemu delavcu pomaga pridobiti spoštovanje in občutljivost za ljudi, s katerimi dela, poveča možnost za razvoj uspešnega odnosa, ki bo privedel do rešitve uporabnikove težave ter pripomore k stvarnejšemu vpogledu v probleme, ki obremenjujejo uporabnike (Cournoyer 1996: 6-7). Kohli prikaže primer empatije pri delu z mladoletniki brez spremstva. Pravi, da se mnogo socialnih delavcev pri delu z mladoletniki brez spremstva spominja svojega otroštva ter primerjajo lastno življenje z življenjem in priložnostmi, s katerimi so se srečali ti mladoletniki. Včasih v mladoletniku vidijo nekaj, kar jih spominja na njih same, bodisi preko njihove izražene ranljivosti bodisi preko njihovih zmožnosti prilagajanja. Stik z lastnim otroštvom lahko v njih prebudi težke izkušnje, ki so jih doživeli, in na podlagi teh zahtevajo, se bojujejo in vztrajajo, da bi bilo potrebno storiti več, da bi otrokovo življenje bilo znosnejše. Vzdrževanje jasnih in trdnih povezav med preteklostjo in sedanjostjo pomaga ustvariti podlago za odnos, ki naredi socialnega delavca empatičnega in pripravljenega, da prepozna mladoletnikovo vedenje. (Kohli 2007: 78)
- **Spoštovanje:** pri tem gre za odnos socialnega delavca, v katerem ni prisoten nadzor temveč ljubeče sprejemanje druge osebe. Včasih se lahko zgodi, da socialni delavec osebno nekega uporabnika ne sprejema, lahko pa se zgodi tudi obratno, da uporabnik ne sprejema socialnega delavca. Kljub temu mora socialni delavec v profesionalnem odnosu vsem uporabnikom izkazati spoštovanje in jih sprejemati.

- **Avtentičnost:** pomeni naravno, resno, spontano in odprto vedenje. Vendar profesionalno vedenje ne pomeni, da mora socialni delavec prevzeti zadržano vlogo, da se mora kazati kot brezčutna in nezainteresirana oseba. Uporabniki cenijo, če zna socialni delavec poleg profesionalne vloge pokazati tudi svoj človeški obraz. (Cournoyer 1996: 7-8)

Poleg osebnostnih značilnosti socialnega delavca so spol, rasa, vera, kulturna identiteta in jezik bolj sekundarnega pomena pri njegovem delu.

Spol socialnega delavca ni tako pomemben pri delu z mladoletniki brez spremstva, vendar pri tem poklicu prevladujejo ženske. Te pogosteje povezujejo svoje družbene vloge z delovnimi vlogami. Tu je predvsem mišljeno materinstvo kot družbena vloga. Kohli (2007: 80) pravi, da nekatere socialne delavke pri svojem delu prevzamejo vloge nadomestne matere in tudi nekateri mladoletniki jih dojemajo kot take. Medtem ko na drugi strani socialni delavci razmejujejo med tema vlogama in se jim njihova vloga očeta v socialnem delu ne zdi pomembna.

Rasa, veroizpoved, kulturna identiteta socialnih delavcev niso pomembne in naj ne bi vplivale na njihovo delo. Pomembno je, da niso pri svojem delu do mladoletnikov na kakršen koli način diskriminatorni.

Polega materinega jezika je priporočljivo, da socialni delavec govori tudi kakšen drug jezik. Pogosto se vsaj v Sloveniji uporablja srbohrvaščina, angleščina, nemščina, italijanščina in drugi. Neznanje jezika je lahko zanj zelo stresno, saj je v takem primeru onemogočena komunikacija.

Profesionalne značilnosti socialnih delavcev

- **Izkušnje socialnih delavcev z delom z begunci in podobnimi področji:** zaželeno je, da imajo socialni delavci že nekaj izkušenj z delom z begunci ali pa vsaj s podobnimi področji, kot so na primer delo z otroci, delo z družino. (Kohli 2007: 87) Včasih tudi bivši uporabniki oziroma migranti postanejo socialni delavci. Ti še posebej razumejo stiske, v katerih se znajdejo mladoletniki brez spremstva, saj so morebiti bili nekoč v isti ali podobni situaciji.
- **Strokovno znanje socialnih delavcev o begunski problematiki:** strokovno znanje je za socialnega delavca pomembna značilnost. Znanje, ki ga pri svojem konkretnem delu potrebuje pa je odvisno od področja oziroma institucije, v kateri dela, od narave

problemov, s katerimi se ukvarjajo, od ljudi, za katere opravlja storitve, ter od profesionalnih vlog, ki se od njega pričakujejo. (Milošević Arnold 2001:93) Na začetku precej socialnih delavcev nima veliko znanja s področja begunske problematike, imajo le nekaj splošnega znanja. Večinoma je to znanje vezano na poročanje medijev, kar je pa v veliki meri negativno. Tisti, ki jih zanima delovanje na tem področju, se odločijo za izobraževanje, s katerim poleg splošnega znanja pridobijo tudi strokovno znanje. Ker pa se na tem področju pogosto dogajajo spremembe (predvsem zakonske), je potrebno, da socialni delavec stalno sledi dogajanju in novostim s tega področja. Za delo z mladoletniki brez spremstva ne obstaja neko poglobljeno strokovno izobraževanje. Velikokrat so organizirane okrogle mize in delavnice, ki se dotikajo problematike begunstva na splošno ali pa dela z določeno skupino (ženske z otroci, družine), vendar so tu mladoletniki največkrat pozabljeni. Socialni delavci se največ naučijo predvsem iz lastnih izkušenj, z delom z mladoletniki in s prebiranjem tuje literature. Da takšna situacija ni samo v Sloveniji, je prikazal Kohli z raziskavo, ki je bila opravljena v Angliji in v kateri se je pokazalo, da si socialni delavci želijo veliko več kot samo izobraževanja. Imajo jasno predstavo, na kaj naj bi izobraževanje osredotočili in kako bi izboljšali njihovo delo. Želeli bi nekoga, ki bi jim pomagal slediti hitro spreminjajočo se zakonodajo, ki bi jih obvestil o najnovejših informacijah o skrbstvenih pravicah in o ostalih pravicah, do katerih so upravičeni mladoletniki, kar se ponovno navezuje na begunsko zakonodajo in na to, koliko je to pomembno za njihovo delo v primerjavi z dolžnostmi in odgovornostmi, ki so podrobno označene v Konvenciji o otrokovih pravicah. Želijo si raziskave, ki bi jim koristile pri njihovem delu, želijo si več izobraževalnih srečanj, ki bi prikazovala vpliv prisilnih migracijah na zdravje in dobro počutje mladoletnikov po celem svetu, še posebej pa mladoletnikov brez spremstva. Želijo si sodelovanja s psihoterapevtom, ki bi jih vodil skozi kompleksno razumevanje mladoletnikovih čustev, da bi jih lažje prepoznali. In ne nazadnje si želijo usposobljenega supervizorja (*team builder*), ki bi jim pomagal delati na skladen način in, ki bi razumel, da je slišane zgodbe nekaterih mladoletnikov težko »prenašati« s seboj in jih to lahko privede na konec njihovih sposobnosti za skrb. (Kohli 2001: 95)

Med časom opravljanja prakse sem tudi spoznala kako pomembno je izobraževanje za delo s temi mladoletniki. Srečala sem se s problemom motiviranja mladoletnikov, da bi kaj počeli v prostem času. Naletela sem na nezainteresiranost z njihove strani. O tem sem se pogovorila s

socialnim delavcem in tudi on se bolj ali manj neuspešno bori s tem problemom. Če bi takrat imela več znanja in tudi izkušenj, najverjetneje ne bi tako hitro obupala nad nalogo, ki sem si jo zastavila. Da ne bi več prihajalo do primerov, ko nekdo ne ve kako ravnati, je potrebno nenehno izobraževanje in izpopolnjevanje znanja. Za to lahko poskrbijo tudi sami socialni delavci s prebiranjem strokovne literature, s pregledom raznih raziskav, z udeležbo raznih seminarjev in delavnic ... Poleg socialnih delavcev pa je potrebno tudi izobraževanje vseh strokovnih služb in prostovoljcev, ki pridejo v stik z mladoletnimi.

1.5.3 Veščine socialnih delavcev

V socialnem delu obstaja veliko definicij, kaj je socialno delavska veščina. saj si avtorji niso enotni.

Baker ta pojem definira zelo splošno, ko pravi, da je »veščina uspešna uporaba rok, znanja, talentov, osebnosti ali virov. Veščine socialnega delavca vključujejo uspešnost v komuniciranju, prepoznavanju problemov in sposobnost ocene uporabnikove sposobnosti za delo, povezovanje potreb z viri, pridobivanje virov in spreminjanje socialnih struktur.« (Milošević Arnold po Baker 2001: 91-92)

Cournoyer bolj natančno definira kaj po njegovem mnenju veščina je. Tako definira veščino kot » skupek kognitivnih in vedenjskih dejanj, ki izhajajo iz socialno delavskega znanja ter iz vrednot, etike in dolžnosti, ki jih socialno delo ima; se ujemajo z bistvenim pomoč/podpora, kakovost/kvaliteta; odsevajo značilnosti profesionalne integritete; in se skladajo s namenom socialnega dela znotraj konteksta iz/od razvojne stopnje/faze ali procesa prakse.

V socialnem delu uporabljamo ogromno različnih veščin. Od tistih bolj preprostih in pogosto uporabljenih, kot so veščina poslušanja, pogovarjanja, dela s skupino, pogajanja ..., pa do malo bolj kompleksnih, kot so veščine znanstvenega raziskovanja, javnega nastopanja, lobiranja ...

Tako kot metode dela morajo tudi veščine socialni delavci izpopolnjevati, se v njih urediti in se vedno učiti novih veščin.

1.5.4 Dileme socialnih delavcev

Jože Ramovš v svojem članku Prostovoljno delo: delo za nas in zase (2001: 315-31) prikaže, s katerimi dilemami se socialni delavci najpogosteje srečujejo pri svojem delu. Te dileme so:

- vzpostavljanje zaupanja in medčloveškega odnosa,
- ali je mogoče biti »poklicno dober človek« - delati ljudem dobro zgolj zaradi plačila,
- izbira poklicnega dela z ljudmi in za ljudi,
- zaščita pred »infekcijo«.

Poleg raznih dilem se socialni delavci lahko srečujejo tudi z »nevarnostmi«, katere Ramovš (2001: 317) imenuje patologije. Med patologije šteje:

- patološko in patogeno žrtvovanje (Ramovš po Lukas 2001): kot patološko razumemo tisto žrtvovanje, ki je nesmiselno in vsiljivo ter si človek bolj škoduje kot pa sebi in drugim ustvari nekaj vrednega; patogeno žrtvovanje pa ustvari nekaj vrednega pri sebi in drugih, vendar do tega pride iz napačnih vzgibov (želja po hvali, višanje ugleda v družbi ...);
- izgorelostni sindrom (Ramovš po Burish 2001): do njega lahko pride, ko socialni delavec po daljšem časovnem obdobju dela z ljudmi in za ljudi notranje omaga;
- pomočniški sindrom (Schmidbauer 2001): v tem primeru se socialni delavci, ko gre za pomoč ljudem, navzven kažejo kot navidezno vsemogočni, a v resnici niso sposobni prepoznati in izraziti lastnih čustev, potreb in stisk;
- birokratski sindrom: socialni delavec je zaposlen predvsem z birokratskimi zadevami (izpolnjevanje obrazcev, predpisov ...), medtem ko ljudem in njihovim stiskam ne posveča prevelike pozornosti.

Proti njim se ubranimo s higieno pri delu. Najpogosteje supervizijo, intervizijo.

2. PROBLEM

Skozi prostovoljno delo in kasneje obvezno prakso sem se prvič srečala z begunsko problematiko preko sodelovanja z organizacijo Fundacija Gea 2000. V tem času sem se spoznala z različnimi populacijami beguncev, z življenjem v Azilnem domu, z njihovimi težavami ... Tako sem v drugem letniku študija pri opravljanju prostovoljnega dela v Azilnem domu delala z mlajšimi otroci in smo s sošolkami imele nekakšne igralne urice. Naslednje leto smo v Azilnem domu dobili prostor in naša naloga je bila, da smo ga uredili v družaben prostor, v katerem naj bi se stanovalci azilnega doma med seboj lahko družili in se udeleževali raznih aktivnosti. Pri tem sem spoznala širšo populacijo stanovalcev Azilnega doma. V četrtem letniku pa sem obvezno prakso kratek čas opravljala na Oddelku za mladoletnike brez spremstva staršev in skrbnikov. Ker sem bila tam le kratek čas in se nisem dodobra spoznala s problematiko mladih brez spremstva, sem se odločila, da bom to storila skozi diplomsko nalogo.

Z raziskavo sem želela ugotoviti, ali je področje skrbi in varstva mladoletnikov brez spremstva zadovoljivo urejeno. Zanimalo me je, kakšen je obseg pravic mladoletnikov brez spremstva ter ali je to področje zakonsko ustrezno urejeno. Nadalje sem poskušala ugotoviti, kako se zakonodaja s tega področja sklada s konkretnim delom z mladoletniki ter do katerih kršitev njihovih pravic prihaja najpogosteje.

Kljub temu da sem prostovoljno delo in tudi prakso opravljala v Azilnem domu, pa še vedno nisem imela občutka, da natanko vem, kaj socialni delavci, ki pridejo v stik s to populacijo, počnejo. Zato sem z raziskavo želela ugotoviti tudi, zakaj so se odločili za delo s to populacijo beguncev, katere lastnosti mora imeti oseba za to delo ter katere veščine in vloge se uporabljajo pri delu z mladoletnimi brez spremstva. Zanimalo me je tudi, s kateri dilemami in težavami se srečujejo ter kako se jim poskušajo izogniti.

Moj cilj raziskave je torej ugotoviti, ali je zakonodaja s tega področja ustrezna in kako se le-ta izvaja pri konkretnem delu z mladoletnimi brez spremstva ter po katerih veščinah in vlogah posegajo socialni delavci pri svojem delu.

3. METODOLOGIJA

3.1 *Vrsta raziskave*

Raziskava v diplomski nalogi je kvalitativna. To pomeni, da je vse gradivo, ki je bilo zbrano v raziskovalnem procesu, podano na beseden način. Prav tako sem vse zbrano gradivo analizirala na beseden način, kar pomeni, da pri analizi nisem uporabljala matematičnih ali statističnih metod, ki nam jih dajo števila.

3.2 *Merski instrumenti in viri podatkov*

Za raziskavo sem vire podatkov pridobila s pomočjo razgovorov s socialnimi delavci in z ostalimi, ki prihajajo v stik z mladoletniki brez spremstva. Pri tem sem kot merski instrument v raziskovalnem delu naloge uporabila vnaprej pripravljen, delno strukturiran vprašalnik. Pri večini posameznikov sem postavljala tudi dodatna vprašanja, saj so se mi le-ta porajala ob intervjuvančevih odgovorih.

Vsa vprašanja, ki sem jih zastavila, so bila odprtega tipa, saj sem želela, da intervjuvanci s svojimi besedami izrazijo svoje mnenje in podajo svoje izkušnje. Okvirnih vprašanj je bilo trinajst in se nanašajo tako na uporabnika kot tudi na socialnega delavca. Vprašalnik prilagam v dodatku naloge.

3.3 *Populacija in vzorčenje*

Populacija, ki sem jo zajela v raziskavi, so socialni delavci in delavci drugih poklicnih profilov, ki delajo na področju mladoletnikov brez spremstva. Ti so iz različnih področji, kakor tudi iz različnih vladnih inštitucij in nevladnih organizacij. Osredotočila sem se na področje Ljubljane in Postojne, saj so pristojne inštitucije in organizacije iz teh mest.

V raziskavi sem opravila šest intervjujev. Intervjuje sem opravila z vodjo projektov iz organizacije Slovenska filantropija, strokovno sodelavko iz Pravno informacijskega centra, svetovalko za integracijo iz Oddelka za integracijo beguncev in tujcev, socialno delavko in policijskega inšpektorja iz Centra za tujce v Postojni, psihologinjo oddelka za mladoletne brez spremstva iz Azilnega doma.

3.4 *Zbiranje podatkov*

Intervjuje sem opravljala v času med mesecem majem in septembrom 2009. Z intervjuvanci sem se predhodno dogovorila po telefonu in preko elektronske pošte. Vsem sem pojasnila namen in okvirne teme intervjuja. Za opravljanje intervjuja v Azilnem domu in Centru za

tujce sem morala pridobiti soglasje Ministrstva za notranje zadeve, Sektor za odnose z javnostjo. Glede časa in kraja intervjuja sem se prilagodila intervjuvancem.

Intervjuji v živo so trajali različno dolgo, od ene ure pa skoraj do dveh ur. S privoljenjem intervjuvancev, sem intervjuje snemala s pomočjo diktafona, razen v enem primeru, ko se intervjuvanec ni strinjal s snemanjem intervjuja in sem odgovore ročno zapisovala. Vse intervjuje sem opravila v prostorih, kjer so intervjuvanci zaposleni. Pri vseh intervjujih je bil pogovor vsaj enkrat prekinjen s telefonskim klicem.

Nekateri izmed njih so se na intervju zelo dobro pripravili in so takoj odgovorili na zastavljeno vprašanje, medtem ko so drugi malo razmislili in šele potem odgovorili. Največ težav so imeli pri vprašanju o profesionalnih vlogah, ki jih uporabljajo pri svojem delu. Ko sem jim podala nekaj primerov profesionalnih vlog, so na vprašanje lažje odgovorili.

Netipičen je bil intervju v Centru za tujce. Posebnost intervjuja je, da sem skupaj intervjuvala socialno delavko in policijskega inšpektorja. Na zastavljena vprašanja je najprej odgovoril policijski inšpektor in potem socialna delavka.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Po opravljenih intervjujih sem pridobljene podatke še računalniško zapisala. Vsakemu intervjuvancu sem intervju poslala v pregled, za popravke in morebitne dopolnitve. Dva intervjuja sta se vrnila z nekaj popravki in sta tako »izgubila« kar nekaj pomembnih informacij, za katere intervjuvanca nista želela, da bi bile zapisane. Tako dobljene podatke sem nato kvalitativno obdelala s pomočjo kodiranja.

Vsakemu odgovoru sem pripisala kodo. Tako sem določila trinajst kod in jih razdelila v dve skupini; prva skupina se nanaša na uporabnika, druga skupina pa na strokovne delavce.

1. SKUPINA KOD: UPORABNIK

1. Zakonska ureditev posebnega varstva in zaščite
2. Zakonska ureditev posebnega varstva in zaščite v konkretni praksi
3. Konkreten sistem zaščite in obravnave
4. Kršitve otrokovi pravic
5. Možne izboljšave
6. Javnost

2. SKUPINA KOD: STROKOVNI DELAVCI

1. Prvi stik

2. Izobraževanje
3. Načelo najboljše koristi
4. Profesionalne vloge
5. Lastnosti in veščine
6. Dileme
7. Sindrom izgorevanja in preobremenjenost

V nadaljevanju sem vsaki kodi pripisala izjavo strokovnega delavca. Nato sem odebelila pojme, ki so se mi zdeli pomembni.

4. REZULTATI

Rezultati, ki se nanašajo na prvo skupino kod, torej na uporabnika.

1. KODA: Zakonska ureditev posebnega varstva in zaščite

Oseba iz organizacije Slovenska filantropija: »Naj bi šlo s strani države za **usklajevanje z evropskimi direktivami**, ampak glede na prejšnji Zakon o azilu gre dejansko za **zniževanje standardov** na tem področju, tudi na področju samih otrok brez spremstva. Zdaj zelo **problematično** je bilo to, da je prejšnji zakon imel eno določilo, ki je določalo, da se mladoletnih oziroma otrok brez spremstva **ne sme vračati v državo izvora, dokler tam ni zagotovljen primeren sprejem in nega**. Tega določila **ni več**, to so dali ven. Sicer piše, da je treba upoštevati načelo največje otrokove koristi, ampak v praksi se to po našem mnenju absolutno **ne izvaja**. Kar je še sporno je to, da so napisal, da je **zakoniti zastopnik lahko sorodnik** oziroma **spremljevalec** mladoletnega brez spremstva. Slovenija pa **nima nekih mehanizmov**, da bi lahko ugotavljala, ali bo ta oseba dejansko delovala v otrokovo najboljšo korist, zaradi tega se nam je zdelo to določilo sporno.«

Oseba iz organizacije PIC: »Prišli smo do zaključkov, da v Sloveniji **nekatera vprašanja**, ki se nanašajo na mladoletne brez spremstva **niso ustrezno urejena in da še niso usklajena z določbami Direktive o skupnih standardih in postopkih v državah članicah za vračanje nezakonito bivajočih državljanov tretjih držav**.

Zakon o mednarodni zaščiti ima **več slabih rešitev**, zato je bil tudi v **postopku sprejemanja** kritiziran tako s strani nevladnih organizacij kot s strani UNHCR.

Problem je, da na primer mladoletniki **niso izvzeti iz pospešenih postopkov**, v katerih se prošnja zavrne kot očitno neutemeljena in se o njej ne odloča po vsebini. Tudi pri ukrepu **omejitve gibanja ne obstajajo izjeme**, kar pomeni, da je gibanje lahko omejeno tudi mladoletniku.

Kar se tiče šolstva se zdi zakonska podlaga **zadovoljiva**, v praksi pa lahko nastopijo **težave** predvsem **pri vpisu v srednjo šolo**. Vsi prosilci so **upravičeni do nujne zdravstvene pomoči**, mladoletniki brez spremstva pa so kot ranljiva kategorija upravičeni tudi do **dodatnega obsega zdravstvenih storitev**.«

Oseba iz Oddelka za integracijo beguncev in tujcev: »Tu moram reči, da pač Zakon o mednarodni zaščiti **dokaj dobro poskrbi za vse te pravice**, tudi glede na Konvencijo o

otrokovih pravicah. Res je, da so z Zakonom o mednarodni zaščiti bili določeni standardi **nekoliko nižani**. Čeprav **posredno** recimo tudi mladoletnikom, če vemo, da več ali manj prihajajo v povprečju stari okrog sedemnajst let. Dokler, recimo, se uvede, je lahko že star osemnajst let, je polnoleten, mogoče devetnajst in je že **problem vpisa** redno v srednjo šolo, če bi striktno sledili zakonodaji. Medtem ko vse ostale pravice, če gledamo zdravstvo, sociala in tako naprej, **so pa urejene**. Razen seveda, kar se pojavlja kot problem, je **skrbništvo**. Pač kot ena od zadev, ki jo bo treba **sistemske rešiti** nekako drugače, kot pa je trenutno vpeljana. Gre vseeno za skrbništvo, ki je po zakonu kot vemo **častno in prostovoljno**, po drugi strani pa od osebe, ki skrbništvo prevzame terja eno **veliko odgovornosti in tudi čas**. Pa **nastanitev** je tudi ena od zadev, ki bom rekla, ne da ni urejena, jo nekako izvajamo, ampak **ni tisto optimalno**, tako, kot naj bi bilo.«

Policijski inšpektor iz Centra za tujce: »Zakon o tujcih **absolutno upošteva vse te mednarodne akte**, ki pokrivajo področje mladoletnih oseb. Tako, da **upoštevajo tudi njihove pravice**, ki so zapisane v teh aktih in **policija je aparat, ki spoštuje zakon**. Jaz ocenjujem, da je poskrbljeno za njihove pravice, **kakor je možno v naših močeh**.«

Socialna delavka iz Centra za tujce: »Se strinjam, čeprav se velikokrat postavlja vprašanje o mladoletnikih, ki so **zaprti v Centru za tujce**. Ker smo še vedno edina institucija, poskušamo res **maksimalno upoštevati zakonsko podlago in omogočiti najlažje in najugodnejše bivanje tem osebam**.«

Psihologinja iz Azilnega doma: »Je **zadovoljivo** urejeno. Imamo **tri dogovore**. Prvi dogovor imamo s **Slovensko filantropijo**, ki se ukvarja s skrbništvu in mladoletniku nudi skrbnika. Drugi dogovor imamo z **organizacijo Ključ**, kar pomeni, da z mladoletnikom opravijo informativni razgovor, v katerem se poskuša ugotoviti, ali je v preteklosti bil izpostavljen trgovini z ljudmi ali nasilju, ter mladoletnika informirajo o teh nevarnostih. Tretji dogovor je **spoštovanje dokumenta o Standardnih operativnih postopkih za preprečevanje in ukrepanje v primerih spolnega nasilja in nasilja na osnovi spola (SOPS)**.

Mladoletnikom je zagotovljen **enak nivo** zdravstvenih storitev, kot je predpisan v Konvenciji o otrokovih pravicah. To pomeni, dobijo **brezplačno precej več storitev** kot ostali odrasli prosilci. Osnovna šola je **obvezna**, starejšim nad 15 let pa se na njihov željo omogoči tudi **srednješolsko šolanje**. Otrokom oz. mladoletnikom **se zagotovi** malica, plačilo prevoznih

stroškov, obisk raznih obšolskih dejavnosti, plačilo vseh delovnih zvezkov in šolskih potrebščin.«

Tri osebe so se strinjale, da gre z Zakonom o mednarodni zaščiti za znižanje standardov, ki so veljali z Zakonom o Azilu. Po mnenju prve osebe je najbolj sporen izbris določila, ki je določal, da se mladoletnika brez spremstva ne sme vračati v državo izvora dokler tam ni zagotovljen primeren sprejem in nega. Sporno je tudi določilo, ki določa, da je mladoletnikov zakoniti zastopnik lahko sorodnik oziroma spremljevalec mladoletnega brez spremstva, vendar država nima nekih mehanizmov, da bi lahko ugotavljala, ali bo ta oseba dejansko delovala v otrokovo najboljšo korist.

Tudi druga oseba je kritična do področja, ki se nanaša na zakonsko podlago, saj meni, da nekatera vprašanja, ki se nanašajo na mladoletne brez spremstva niso ustrezno urejena in da še niso usklajena z določbami Direktive o skupnih standardih in postopkih v državah članicah za vračanje nezakonito bivajočih državljanov tretjih držav. Meni, da Zakon o mednarodni zaščiti ponuja več slabih rešitev. Problematično je tudi to, da mladoletniki niso izvzeti iz pospešenih postopkov, v katerih se prošnja zavrne kot očitno neutemeljena in se o njej ne odloča po vsebini ter da pri ukrepu omejitve gibanja ne obstajajo izjeme, kar pomeni, da je gibanje lahko omejeno tudi mladoletniku. Glede šolstva in zdravstva pa meni, da je zakonska podlaga zadovoljiva.

Tretja oseba sicer tudi meni, da gre za zniževanje že obstoječih standardov, vendar meni, da je kljub temu na področju integracije za mladoletnike dobro poskrbljeno. Kot edini problem vidi sistem skrbništva.

Ostale tri osebe so mnenja, da je zakonska podlaga zadovoljivo urejena na področju mladoletnih.

2. KODA: Zakonska ureditev v konkretni praksi

Oseba iz organizacije Slovenska filantropija: »Vse kar se ponudi je, da **zaposijo za azil oziroma mednarodno zaščito**. Torej lahko dobijo **status begunca po Ženevski konvenciji** oziroma **subsidiarno zaščito**, ki je samo za **tri leta z možnostjo podaljšanja**, potem, ko se ugotovi, da imajo še vedno pogoje za to zaščito. S tem, da kot **skrbniki razlagamo oziroma damo informacijo**, vedno zelo poudarimo, ker je to zelo realno, da je status begunca oziroma status mednarodne zaščite v Sloveniji **zelo težko dobiti**.

Je treba tudi povedati, da imamo tudi poseben člen **Ranljive osebe s posebnimi potrebami**, ki določa, da so med temi osebami tudi otroci brez spremstva, da so **upravičeni do posebne nege in skrbi**. Ampak sam zakon pa tudi potem pravilnik **ne piše, kako naj bi se to implementiralo v praksi, in dejansko se v praksi to ne izvaja**. Potem kar se tiče samega šolstva piše, da imajo **pravice do osnovne šole in pravice oziroma dostop do posebnega šolskega izobraževanja**. Ampak to je **samo črka na papirju**. Tako kot sva se prej pogovarjali, **ne obstajajo posebni programi**, ki bi omogočali tem otrokom oziroma mladostnikom, da bi se nekak čim prej vključili v ta sistem. Kar se tiče zdravstvenega varstva sva tudi prej omenila, da samo do **nujne zdravstvene pomoči**. Ampak dejansko to sistemsko ni urejeno, tako da dejansko ti otroci niso **izenačeni s slovenskimi državljani**.«

Oseba iz organizacije PIC: »V nekaterih stvareh je **pomanjkljiv sam zakon**, so pa tudi primeri, ko je zakon sicer jasen, vendar se ga **ne izvaja dosledno**.

Zakon o mednarodni zaščiti sicer določa, da mladoletnik sodeluje na način, ki je primeren in prilagojen njegovi starosti, v praksi pa se to **ne izvaja dosledno**, ker uradne osebe niso **ustrezno usposobljene**.

Kot že rečeno, **osebni razgovori niso prilagojeni starosti** prosilca. Prav tako **ni urejeno za primerno namestitve** mladoletnikov, ki so v postopku odstranitve iz države (zakonska podlaga v teh dveh primerih je sicer ustrezna). Zakon določa, da se njihove prošnje obravnava prednostno, v praksi pa **so postopki dolgotrajni**.«

Oseba iz Oddelka za integracijo beguncev in tujcev: »Tukaj so zdaj pač po novem določene razlike: da ima oseba s subsidiarno zaščito samo **dovoljenje za začasno prebivanje** in tako naprej. Recimo ja, v praksi se je pokazal na začetku **problem**. Po Zakonu o socialnem varstvu, ki govori o **denarnih socialnih pomočeh**, so seveda državljani in pa seveda tujci s stalnim prebivališčem na območju Republike Slovenije **upravičeni** do tega. In seveda oseba s subsidiarno zaščito in začasnim bivanjem, se nekako **pojavlja vprašanje upravičenosti** do tega. Kljub temu, da Zakon o mednarodni zaščiti govori, da so seveda osebe s subsidiarno zaščito **izenačene z begunci, begunci pa s slovenskimi državljani**. Tako, da tukaj je bil en štirinajst dnevni ali mogoče malo več, je en **vakuum nastal**. Tako, da se potem res vprašaš, ali je res zelo **jasno v zakonodaji napisano**, oziroma, ko pridejo takih primerih. Zdaj, drugače, kar se šole pa tega tiče, za enkrat se pač **ni pokazalo**, največkrat je pri teh otrocih tudi tako, da redko kdo do zdaj je res imel neko šolo dokončano. Veliko je takih, ki rabijo

sploh najprej osnovno šolo dokončat, tako da se jih tako in tako poskuša najprej v **vkjučiti v večerne, oziroma v šole za odrasle**, v osnovno šolo, da to zaključijo, da se potem lahko kam naprej vključijo. Tako, da za enkrat, kar se tega tiče, nekih **težav ni**, seveda, če je oseba pripravljena na tovrstne integracijske aktivnosti.

Ker govorimo o mladoletnih brez spremstva, so torej mladoletni otroci brez staršev, se potem zdravstveno varstvo **krije iz osnovnega zdravstvenega varstva**, ne potrebujejo dopolnilnega in so pač tukaj povsem **izenačeni**.

Ustrezne nastanitve za mladoletnike Ministrstvo za notranje zadeve trenutno **nima**. Zdaj, ko govorimo o primerni nastanitvi, seveda neka primerna nastanitev, ki ima tudi nek **strokoven kader**, ki se potem s to populacijo lahko ukvarja. Zato smo koristili, bom rekla, **najboljšo izmed obstoječih ne tako dobrih možnosti**. Bi pa seveda bilo idealno, da bi ministrstvo imelo neko **lastno kapaciteto**, kjer bi dejansko tej mladoletniki bili nastanjeni tudi po principih teh stanovanjskih skupin, ker le deluje manjša enota, ta **bolj familijaren princip, strokovno osebje**, ki bi se lahko res dosti bolj intenzivno ukvarjali z njimi. Se pa **razmišlja o ustreznih nastanitvi**, v nekaj letih se bo poskušalo tudi v tej smeri delati, ker enostavno je potrebno zagotoviti tisto pravo nastanitev in s tem seveda tudi povečati njihove možnosti za čim hitrejšo integracijo.«

Policijski inšpektor: »V praksi to zgleda tako, da je mladoletna oseba, ki je prijeta na območju Republike Slovenije **najprej prekrškovno obravnavana s strani policistov**. Potem, če je možno, jo **vrniti takoj nazaj v državo izvora oziroma v sosednjo državo** na podlagi sporazuma. Če pa to ni možno, kar v veliko primerih ni, pa se jo **nastani v naš center**. Ko pride mladoletna oseba v naš center, je prva dolžnost, da o tem **obvestimo Center za socialno delo**, ki z odločbo **postavi skrbnika**. Dokler skrbnik ni postavljen, oseba **ne poda** nobenih večjih ukrepov, razen **informativnega razgovora**, da se ugotovijo tiste stvari, ki so pač potrebne do tistega trenutka, dokler ne pride v center skrbnik postavljen s strani CSD-ja. Ko je skrbnik postavljen, pride na pogovor v center z mladoletno osebo in se potem skupaj, **mladoletni tujec, skrbnik in inšpektor, ki vodi postopek odločimo, kaj je v mladoletnikovo najboljšo korist**.

Da, seveda so **postopki prilagojeni** otrokom.«

Socialna delavka iz Centra za tujce: »V kolikor je možnost postavijo **skrbnika istega spola**. Že tukaj **se pazi, da se ne krši** nekih njihovih pravic, ker prihajajo tako iz kulturo kakor tudi

glede na vero iz različnih držav. Pri nastanitvi je bistveno, da se jih **loči od ostalih odraslih oseb**, ki bi lahko negativno vplivale nanje, kar predvideva tudi Konvencija o otrokovih pravicah. Konkretno, **socialne delavke presodimo**, kaj bi bilo za tega otroka oziroma mladoletnika najboljše, ker včasih tudi prihajajo v skupini več oseb, ki jih dejansko poznajo, na primer sosed, sorodnik. V teh primerih **jih ne moremo od teh poznanih oseb ločiti** in v vsakem primeru preko pogovora z mladoletnikom **ima tudi možnost izraziti**, kaj bi bilo najboljše pri nastanitvi, na kateri oddelek gre. Velikokrat so mladoletniki nastanjeni na **Oddelku za družine**, da imajo nek socialni stik, so pa odmaknjeni od oddelka, kjer so sami moški. Pravzaprav je prva stvar, ko je mladoletnik nastanjen in se postavi skrbnik, da se **poskuša vzpostaviti stik s starši**, oziroma **se otroku omogoči, da pokliče v svojo državo starše, brate, sestre, sorodnike ali kogarkoli, ki mu je blizu**. To je ena bistvenih stvari, ki jo poskušamo **čim večkrat omogočiti, stalen stik**.

Tako kot socialne delavke, imamo zaposlene tudi **zdravstvene delavke od sedmih zjutraj pa do desetih zvečer, vsak dan**. Pogodbeno prihaja **vsak dan tudi zdravnik**, tako da imajo stalno oskrbo. V kolikor bi se smatralo, da se potrebuje kakšno specialistično obravnavo, ga naš **zdravnik napoti naprej**. V kolikor bi se izkazalo, da ima večje psihične težave, ki bi zahtevale obravnavo psihiatra, konkretno, se v dogovoru s skrbnikom **pokliče tudi psihiatra**. Kar se tiče šolstva, je v Sloveniji po zakonu **obvezna osnovna šola**. Tako da po tem mladoletniki **večinoma izpadejo** iz tega, že zaradi starosti. Se pa v tem primeru stalno zagotavlja neka **prosto-časovna dejavnost**, ki bi bila lahko tudi izobraževanje, na primer jezikov. Kar se tiče pogovorov z mladoletniki imamo pa **vedno zagotovljene prevajalce**, v kolikor se ne bi moglo zagotoviti nekega normalnega razgovora zaradi samega razumevanja.«

Psihologinja iz Azilnega doma: »Zakon je **razdelan v Pravilnik o načinih in pogojih zagotavljanja pravic**. Mladoletnikom **se zagotavlja več pravic** kot ostalim na vseh področjih materialne oskrbe in prosto časovnih aktivnostih kot so na primer izleti, obiski predstav, razstav ...«

Pri tem vprašanju so si odgovori nasprotujoči, saj nekateri menijo, da prihaja do razkoraka med zakonom in konkretnim izvajanjem zakona v praksi, medtem ko drugi menijo, da v njihovih institucijah do tega ne prihaja. Do tega naj bi prihajalo zaradi pomanjkljivosti samega zakona, v drugih primerih pa zato, ker zakona naj ne bi izvajali dosledno. Tako je bilo omenjeno, da je zelo težko pridobiti status subsidiarne zaščite.

Zakon sam ne opredeli, kako naj bi se izvajala posebna nega in zaščita, do katere so mladoletniki upravičeni, in zato se to tudi v praksi ne izvaja. Nekaterih vidijo glavne probleme pri nespoštovanju zakonodaje v praksi na področju neprilagojenih postopkov mladoletnikovi starosti in razumevanju postopka ter dolgotrajnosti postopka, neustrezni namestitvi, ne izenačenju mladoletnikov na šolskem in zdravstvenem področju s slovenskimi državljani. Kot že zgoraj omejeno, nekateri trdijo, da na njihovem področju dela tega niso zaznali, oziroma v njihovih institucijah do tega ne prihaja.

3. KODA: Kršitve otrokovih pravic

Oseba iz organizacije Slovenska filantropija: »Konvencija sama določa tudi, da **zapiranje otrok** bi moralo biti v **izjemnih primerih in za najkrajši možni čas**. Ti, ki ne zaprosijo za azil, so nastanjeni v Centru za tujce. Nekateri res samo za par dni, kakšni pa tudi do dveh mesecev in to je **sistematično kršenje otrokovih pravic**.«

Oseba iz organizacije PIC: »Najpogostejšo kršitev predstavlja neustrezna namestitev, to je **namestitev v zaprt tip institucije**, kot je Center za tujce.«

Oseba iz Oddelka za integracijo beguncev in tujcev: »**Ne, težko bi rekla**, da gre za kakšne hude kršitve. Se dogajajo neki taki, ne vem, tako kot sem prej dala primer tega **štirinajst dnevnega vakuuma**. «

Policijski inšpektor: »V Centru za tujce **ne prihaja** do kršitev. Mogoče najbolj izstopa **svoboda gibanja**. Čeprav ne bi mogli reči, da gre za neko kršitev, gre za **omejevanje pravic**, ki jih pač ima vsak človek. Moje osebno mnenje je, da je **neprimerno**, da se mladoletnim osebam omeji svobodo gibanja v taki inštituciji, kot je Center za tuje. Ampak za enkrat država oziroma inštitucije, ki so bolj primerne za reševanje te problematike, še **niso vzpostavile drugega načina** in je to še vedno v pristojnosti policije. Za enkrat se vodstvo Centra za tujce, že vrsto let, bori oziroma poskuša, da bi se to področje nekako na **uredilo drugačen način**, da bi druge institucije poskrbele za te osebe, ne pa policija kot represiven organ.«

Socialna delavka iz Centra za tujce: »Kot sem že na začetku omenila je bilo ogromno okroglih miz na to temo, na koncu smo pa vedno mi **tisti, ki sprejmemo mladoletnika**. Je pa statistično gledano zadnja leta, razen, če se je kje zapletlo, na primer s pridobivanjem kakšnih

dokumentov, so bili tej postopki **prednostno rešeni**. In mislim, da smo **naredili maksimalno vse** v tej smeri, da se je otroka vrnilo v večini primerov staršem ali pa v primeru, da je odšel v Azilni dom. Se res trudimo, da so tukaj **zelo kratke nastanitve**.«

Psihologinja iz Azilnega doma: »**Upam**, da ne prihaja do nobenih kršitev. Socialni delavci **ne kršimo** njihovih pravic. Smo **ustrežljivi**, če se le da **poskušamo ugoditi njihovim željam**. Če so nasilni in kršijo hišni red, zelo **pazimo, da ostanemo mirni in korektni**, prav tako pazi na to **policija**, kadar obravnava mladoletnika. Marsikakšno kršitev in nerodnost **spregledamo**.«

Večina intervjuvancev meni, da do kakršnihkoli kršitev pri njihovem delu ne prihaja. Samo dva intervjuvanca sta kot kršitev mladoletnikovih pravic navedla omejevanje svobode gibanja oziroma zapiranje v institucije zaprtega tipa, ena oseba je omenila, da se ji to zdi neprimerno, vendar do sedaj niso našli primernejše rešitve.

4. KODA: Konkreten sistem zaščite

Oseba iz organizacije Slovenska filantropija: »Tako kot sva prej rekli, edina zaščita, ki se tem otrokom ponuja, je to, da lahko **zaposijo za mednarodno zaščito**. V tem primeru so **nastanjeni v Azilnem domu**. Sam azilni postopek je tak, da morajo podati **formalno vlogo za azil**. Kar mi opazamo, da tako operativni delavci kot odločevalci, ki potem rešujejo sam primer, **niso usposobljeni** prav specifično za to populacijo in da so dejansko **obravnavani kot vsi odrasli**. Sicer potem v odločbah piše, da so **upoštevali tudi Konvencijo o otrokovih pravicah in načelo največje koristi otroka**. Ampak po našem mnenju dejansko temu **ni tako**. Ampak težnja Slovenije je dejansko, da se teh otrok na nek način **čim hitreje znebi**. Ali se jih **deportira nazaj v matično državo** ali jih policija že takoj ob zajetju **vrača v sosednje države** po teh bilateralnih sporazumih. Večina teh otrok, ki so v azilnem postopku in bivajo v azilnem domu, pa zelo **hitro izgine**.«

Oseba iz organizacije PIC: »Sodelujemo s Slovensko filantropijo; v skladu z dogovorom še naprej **zastopamo vse mladoletnike brez spremstva pri podaji prošnje za mednarodno zaščito in pri zaslišanjih** (to je na 1. stopnji) in tudi kasneje, tako da je mladoletnikom brez spremstva zagotovljena **brezplačna pravna pomoč na vseh stopnjah**.«

Policija **preveri istovetnost tujca, pridobi podatke o poti** (točno kje so potovali, kdo je organiziral pot, koliko so plačali ...) in o **razlogih za mednarodno zaščito** (v ta namen prosilec napiše lastnoročno izjavo), potem se **izpolni registracijski list**. Tak postopek velja za vse tujce, ki so izrazili namen vložiti prošnjo za mednarodno zaščito, **ni posebnosti** v primeru mladoletnikov. V tej fazi mladoletnik brez spremstva **še nima skrbnika**.

Če mladoletnik na policijski postaji **izrazi namen vložiti prošnjo za mednarodno zaščito, ga policisti odpeljejo v Azilni dom**, kjer je najprej **nastanjen v predsprejemnem prostoru, po podaji prošnje (to je običajno v roku 12 ur) pa se ga namesti na oddelek za mladoletnike**. V kolikor na policijski postaji **ne omeni azila oziroma zaščite, je nastanjen v Centru za tujce**, kjer je v postopku odstranitve iz države. Seveda pa lahko tudi v tem času **izrazi namen vložiti prošnjo** (v tem primeru to zanj naredi skrbnik) in je potem **premeščen v Azilni dom**. V Centru za tujce **ne izvajajo nobenih ukrepov** z mladoletniki brez spremstva, dokler jim ni **postavljen skrbnik za poseben primer**.«

Oseba iz Oddelka za integracijo beguncev in tujcev: »Prvo je to sigurno seveda **pristop**. Zdaj, jaz osebno se seveda **pozanimam tudi pri dotedanjem skrbniku** kaj se je dogajalo z mladostnikom, so kakšne težave ali niso, o čem sicer razmišlja, ravno tako pri socialni službi Azilnega doma poskušamo pridobiti neke informacije. Potem je pa ta, bom rekla, **individualni pristop**, da poskušaš res na podlagi nekih njegovih znanj, sposobnostih in željah, seveda realnih, nekako mu **zastaviti to integracijsko pot**. Zdaj, tukaj pri nas so več ali manj vsi kontakti, ki jih imamo z mladostniki nekako takšni, da **ga spremljaš, kako in kje se giba**. Če je recimo oseba nastanjena v stanovanjski skupini, kjer so vzgojitelji, je nek nadzor, pa ne nadzor v smislu neke kontrole nad njim, ampak **nadzor, kaj se z njim dogaja, kje se giblje, kako je, s kom ima kontakt**.

Zdaj, če govorimo o mladoletniku, nekako je treba **začrtati ene poti**, mogoče ga malo **nazaj v nek ritem, urnik spraviti**, ker se lahko zgodi, da v času postopka tega ni bilo. Je pa pač **veliko razgovorov, včasih tudi pregovarjanja**, pač večkrat poskušaš, če prvič ne uspe, drugič. Res pa da poskušamo, vsaj jaz, **par variant ponuditi** in da se potem pač **oseba sama odloči**, kaj, katero, z vsemi plusi in minusi.

V smislu nekega papirja, da mi načrtujemo, danes boš šel to, jutri boš šel to, **tega pač ni**, ker sistem za enkrat tega še **ne omogoča**. Je pa dejansko **individualno načrtovanje** v tem smislu pri mladoletnikih konkretno, so tudi **timski sestanki in dogovori s skrbnikom, s samim mladoletnikom in z nami**. Zdaj, konkretno v teh primerih **je skrbnik Center za socialno**

delo, tako da se pač **z njimi dogovarjamo** za vse stvari. Ja, je pa potem **individualno**. Tako da nekako **poskušam upoštevati želje** mladoletnika, ampak seveda v njegovo dobro, pa tudi **plasirati določene stvari** za katere veš, da brez tega pa absolutno ne bo šlo.«

Policijski inšpektor: »Ko je tujec sprejet v naš center, ga **nastanimo na oddetek**, v kolikor je ta oseba brez osebnih dokumentov, mu poskušamo **preko diplomatsko konzularnega predstavništva urediti njegov dokument**, s katerim bo potoval nazaj v državo izvora. Potem, ko je ta dokument pridobljen, organiziramo še sam **prevoz**.

Z vsakim posameznikom potekajo **individualni razgovori**, z vsakim tujcem se pogovorimo, spoznamo njegove okoliščine, posebnosti, poskušamo ugotoviti vzroke, zakaj se nahaja v našem centru. Z vsakim tujcem se, ne le enkrat, **večkrat**, se opravi razgovore.

Identiteto se ugotavlja največkrat s pomočjo **tujih predstavništev**, ki so bodisi v naši državi bodisi v tujini. Preko naših **veleposlaništev** potem zaprosimo za pomoč pri ugotavljanju identitete in komplementarni oddelki naše države **sodelujejo s tujimi predstavništvi** in tako poteka komunikacija. To je ena izmed variant, se pravi preko veleposlaništev, druga varianta pa je, da si tujec **sam pridobi dokument**. Velikokrat se zgodi, da dokument ostane doma, oseba pa odide na pot, na zelen cilj in potem **sorodniki ali nekdo drug ta dokument pošljejo** v naš center. Potem, naslednja možnost je preko **drugih policijskih institucij**. Poznamo **Interpol, Europol**, ena izmed novejših možnosti, odkar smo v tem sklopu evropskih držav, je tudi **Eurodac**. Z vsakim tujcem, ki pride v naš center, se **primarno ugotovi njegova identiteta**, šele kasneje razmišljamo o tem, na kakšen način bo ta oseba zapustila našo državo. Tako da mi v osnovi dokler nimamo uradno potrjene identitete, **ne dajemo nobenega pomena** na tiste podatke, ki jih je dal v postopku policistom na terenu. Tako da uradno je **dokument in potrditev nekega državnega urada njegove države za nas tako rekoč »sveta stvar«**. Na to se zanašamo, na te njihove izjave se **ne moremo zanašati**.

Za enkrat še **nimamo utečenih postopkov** za mladoletnike. Tako da, če poda, da je mladoletna oseba, mi temu **verjamemo in se ravnamo po tistih principih**, ki veljajo za postopke z mladoletnimi osebami.

Da, seveda so **postopki prilagojeni otrokovim sposobnostim**.

Trudimo se, da se ne samo mladoletnikom ampak vsem tujcem, **poskuša zagotoviti čim boljša nastanitev, čim boljša oskrba in seveda na koncu zagotoviti najbolj normalno pot nazaj v državo, iz katere prihajajo**. Če je bila ugotovljena kakšna druga okoliščina, ki bi to vrnitev ogrožala, njihovo življenje in varnost, potem smo jim **zagotovili tudi dostop do**

informacij o postopkih o mednarodni zaščiti, omogočili smo jim razgovor z nevladnimi inštitucijami, ki so jih informirale o pravicah.

Poleg že naštetih služb so tu še **prispevki drugih služb oziroma kolegov in kolegic iz socialne in zdravstvene službe znotraj centra**, ki prispevajo, da se tujci konec koncev **vrnejo prostovoljno v njihovo državo**. Moram reči, da je zelo malo takih primerov, ko je **potrebno policijsko spremstvo pri vračanju teh ljudi**. Se pravi, je dejansko ta **priprava tujcev na samo vrnitev domov izvedena na tak način, da smo uspešni in da ni potrebno nadaljnje represije, da to osebo vrnemo v matično državo.**«

Socialna delavka iz Centra za tujce: »Dejansko **sodelovanje s Slovensko filantropijo. S pogovorom, upoštevamo njegove želje, pogovori so včasih usmerjeni tudi v njegovo prihodnost**, na primer, kaj bi lahko naredil, da se ne bi več znašel v taki situaciji. Slovenska filantropija oziroma **skrbnik stopi tudi v kontakt s starši**, jih seznanjajo s nevarnostmi potovanja mladoletnih oseb in nevarnostmi trgovine z ljudmi. S tem se **seznanja tudi mladoletnike**. Dejansko pa vsa **psihosocialna oskrba poteka v skladu s skrbnikom**.

Konkretno, **individualnega načrta ne**. Dejansko potekajo psihosocialni razgovori na **prilagodljivi fazi** tem mladoletnikom.

Zelo pomembno je **konkretno delo »tukaj in zdaj«**, ker ta čas, ko so tu nastanjeni morajo preživeti. Pomembno je, da ga **preživijo zelo kvalitetno, kar se da družabno in čim manj stresno**. Omenila bi še **aktivnosti, ki se dogajajo s strani socialne službe ali s strani nevladnih organizacij**. To so **kulturni večeri**, ko prikažejo svojo kulturo, **športne igre brez meja, je veliko družabnih dogodkov**, ki jim popestrijo dejavnosti. Zelo, zelo pomembno je **praznovanje verskih praznikov**, na primer postni mesec ramadan, bajram. Pomemben je tudi **stik z njihovimi verskimi vodji**, velikokrat se je tu oglasil imam pa tudi pravoslavni duhovnik.«

Psihologinja iz Azilnega doma: »Ob prihodu v Azilni dom so **zdravstveno pregledani**, da se ugotovi, ali imajo kakšne bolezni. Takoj, ko **dobi skrbnika, ga ta informira o njegovih pravicah, postopkih, hišnem redu, življenju v Azilnem domu ... ter spremlja mladoletnika na zaslišanju**. Pri tem je prisoten tudi **prevajalec**. Inšpektor mladoletnika **zelo podrobno sprašuje**, na primer, zakaj je zapustil matično državo, kako in s kom je potoval, kam je namenjen ... Zaslišanje lahko traja tudi **več ur**. Po koncu zaslišanja ga **prevzame**

socialna služba in se ga **namesti na oddelek za mladoletne brez spremstva**. To pomeni, da se mu **izroči higienske potrebščine, rjuhe, če potrebuje, tudi oblačila, se mu razkaže sobo, da kakšno informacijo, omogoči telefonski pogovor**. In potem se začnejo izvajati naloge, ki so omejene že v prvem vprašanju: **pogovori, svetovanje, priskrbovanje, izvajanje prosto časovnih aktivnosti ...** Če se mladoletnik, ki je nastanjen v Centru za tujce, **odloči zaprositi za azil, se ga nemudoma pripelje v Azilni dom in se potem nadaljujejo postopki**.

Postopki trajajo **različno dolgo**, ker je odvisno od zapletenosti vsakega primera posebej. Letos sta npr. dva mladoletnika čakala **osem mesecev** na odgovor o mednarodni zaščiti. Se pa njihove prošnje obravnava **prednostno**. Ko dobijo azil, pa jih prevzame **integracijska služba**.

Če se zgodi, da poda neresnične podatke, potem **ne dobi mednarodne zaščite**.

Če mladoletnik samovoljno zapusti Azilni dom, se s tem **postopek zaključi**. Če pa se mladoletnik vrne, se **postopek ponovi**. O tem se obvesti **skrbnika**.

V teh štirih letih, odkar jaz delam tu, je bila samo **ena punca**. To smo potem zaradi njene varnosti pred morebitnim spolnim nasiljem **nastanili v varni hiši**.

Problem pri vključevanju v šolo je, da mladoletniki ne **znajo slovenskega jezika**. Najpogosteje **poznajo samo materni jezik, redki znajo angleščino**. Zato gredo **najprej na tečaj slovenske jezika** in šele nato v šolo. Izvaja se **skupinski začetni in nadaljevalni tečaj** slovenskega jezika ter **učna pomoč** za vse šolarje. Tečaj se izvaja **štirikrat tedensko**, učna pomoč pa **petkrat tedensko**. Tečaji so financirani s strani **Ministrstva za notranje zadeve in sredstev iz Evropskega sklada za begunce**. Tudi Slovenska filantropija organizira **individualne tečaje slovenskega in angleškega jezika ter računalniški tečaj**.

Odnos zaupanja vzpostavimo s **pogovorom**. **Do neke mere** mi zaupajo. Če vidijo, **da se trudiš, da bi mu pomagal**, potem ti tudi bolj zaupajo.

Če kaj potrebujejo, **mi povedo**, saj so to že šestnajst, sedemnajst let stari mladoletniki. Če pride do jezikovnih ovir, pa pokličemo **prevajalca**.

Omogočimo jim **izvajanje verskih obredov, stike z domovino preko telefona, interneta**.

Hišni red **velja za vse kategorije**, ne samo za mladoletnike. So neki **določeni okvirji, ki jih je treba spoštovati**: osnovne higienske navade, spoštljivost do drugih stanovalcev in do zaposlenih, ni dovoljeno poškodovati ali uničevati inventarja, ne zamujati s prihodi v Azilni dom Če pride do hudih kršitev domskega reda, se s **posameznikom pogovorimo**, v nekaterih primerih dobi tudi **pisni opomin**. Huda kršitev je **žalitev na osnovi rase, vere**,

prav tako izvajanje nasilja nad ljudmi in uničevanje inventarja. Razen ustnega in pisnega opomina nimamo nekih instrumentov kaznovanja. Za večje prekrške in kazniva dejanja pokličemo policijo in ta kršitelja kaznuje v skladu s kazenskim zakonikom. Največkrat je to plačilo kazni za kršenje javnega miru in reda. Do sedaj še nismo nikogar izselili zaradi tega razloga.«

Ko je mladoletnik zajet s strani policije, ta najprej preveri istovetnost tujca, pridobi podatke o poti in o razlogih za mednarodno zaščito ter se izpolni registracijski list.

Če mladoletnik na policijski postaji izrazi namen vložiti prošnjo za mednarodno zaščito, ga policisti odpeljejo v Azilni dom, kjer so zdravstveno pregledani in najprej nastanjeni v pred sprejemnem prostoru. Takoj, ko dobi skrbnika, ga ta informira o njegovih pravicah, postopkih, hišnem redu, življenju v azilnem domu ... ter spremlja mladoletnika na zaslišanju. Pri tem je prisoten tudi prevajalec. Inšpektor mladoletnika zelo podrobno sprašuje o njegovih razlogih za zapustitev matične države, o njegovi potu, o tem kam je namenjen ... Zaslišanje lahko traja tudi več ur. Po koncu zaslišanja ga prevzame socialna služba in ga namesti na oddelek za mladoletne brez spremstva in mu izroči higienske potrebščine, rjuhe, če potrebuje tudi oblačila, mu razkaže sobo, da kakšno informacijo, omogoči telefonski pogovor. Nato se začne izvajati socialno delavske dejavnosti: pogovore, svetovanje, priskrbovanje, izvajanje prosto časovnih aktivnosti ... Postopki trajajo različno dolgo, ker je odvisno od zapletenosti vsakega primera posebej.

Če mladoletnik ob zajetju s strani policije ne želi zaščite, ga nastanijo v Centru za tujce, kjer je v postopku odstranitve iz države. Če se mladoletnik, ki je nastanjen v Centru za tujce, odloči zaprositi za azil, ga nemudoma odpeljejo v Azilni dom, kjer se nadaljujejo postopki.

Ko je mladoletnik sprejet v Center za tujce, ga nastanijo na ustrezen oddelek. Naloga policije pri tem je ugotovitev mladoletnikove identitete, opravljanje individualnih razgovorov, če nima dokumentov, je potrebno urediti dokument, s katerim bo potoval nazaj v državo izvora, organizacija prevoza nazaj v matično državo.

Medtem, ko čaka na odstranitev iz države, socialni delavci izvajajo psihosocialne razgovore, ki so prilagojeni mladoletnikom. Trudijo se, da bi mladoletniki ta čas preživeli kakovostno in čim manj stresno. Pri izvajanju prosto časovnih aktivnostih sodelujejo z nevladnih organizacij.

V primeru, ko mladoletnik dobi azil, ga prevzame integracijska služba. Mladoletnika nastani v integracijsko hišo, če je ta polna, pa v vzgojni zavod Planina. Skupaj z mladoletnikom ter njegovim skrbnikom se začne individualno načrtovanje njegove prihodnosti.

5. KODA: Možne izboljšave

Oseba iz organizacije Slovenska filantropija: »Vse, vse.

*Na splošno, jaz mislim, da je Slovenija država glede na to, da smo podpisniki Konvencije o otrokovih pravicah, da se niti približno **ne zaveda svojih obveznosti** do teh otrok.*

*Torej, otrok, ki pride je zaustavljen na meji ali s strani policista nekje na teritoriju Republike Slovenije, **obravnavava je identična obravnavi vseh odraslih**. Vsi strokovni delavci ali pa večina, da ne bom krivična, ampak jaz mislim, da dejansko večina strokovnih delavcev, tako policistov na meji kot zaposlenih v Azilnem domu kot na drugih področjih, ki prihajajo v stik z njimi, **niso usposobljeni za delo s to skupino**, niti »decision maker-ji«, ki odločajo o njihovih prošnjah. Glavno načelo konvencije, torej, da je treba delovati v otrokovo najboljšo korist, ki je tudi zapisana v ZMZ-ju, se v praksi definitivno **ne upošteva**. Naše Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je **popolnoma neaktivno** na tem področju.*

*Ni **nekega sistema**, ki bi omogočal celostno obravnavo otroka. Absolutno obe inštituciji sta **neprimerni inštituciji**. Torej, kot prvo, bi otrok moral biti **nastanjen v inštituciji**, kjer bi bilo poskrbljeno za **primeren kader, usposobljen kader, za štiriindvajset urno varstvo, zaščito in za psihosocialne programe**, ne glede na to, ali bi se potem dolgoročno ugotovilo, da je za otroka najboljše, da ostane v državi gostiteljici in zaprosi za azil ali da se vrača v državo izvora. Ampak, da se ga na podlagi določenih programov **dejansko vključi v neke programe** ali da se ga **združi z družino**, ki pač živi v neki drugi evropski državi. Torej, v Sloveniji **dejansko nimamo nič**, pač v naši državi na žalost še vedno prevladuje miselnost, oziroma nekako taka politika, da je treba pač te otroke **čim prej vrniti** nazaj od koder so prišli.*

*Zdravstveno varstvo teh otrok je absolutno **neurejeno** zaradi tega, ker konvencija tudi določa, da bi se na splošno načela ne bi spreminjala, tako da bi **morali biti enako obravnavani**, torej po Zakonu o tujcih, oziroma tud tisti, ki so kot prosilci za azil so upravičeni samo do **nujne zdravstvene pomoči**. Ampak načeloma **niso izenačeni**, mislim, da je kr še dolga pot. Tu se vidi zelo **veliko pomanjkanje**. Pa tudi vključevanje v sam šolski sistem je absolutno **neprimeren** zaradi tega, ker, ko pridejo sem, **ni nekih posebnih programov**, ki bi pač omogočali, da bi se oni intenzivno učili jezika.«*

Oseba iz organizacije PIC: » Najprej bi bilo potrebno urediti **sistem skrbništva**. Po zakonu je **delo skrbnika prostovoljno in častno, kar pa je neustrezno** glede na obseg in odgovornost dela. Za enkrat opravlja **delo skrbnika za posebni primer nevladna organizacija Slovenska filantropija**, če pa se bo praksa spremenila in bo Center za socialno delo pričel postavljati mladoletnike brez spremstva pod klasično skrbništvo, je verjetno, da **tega ne bo nihče želel opravljati, oziroma bo to opravljal samo CSD po uradni dolžnosti**. Zaradi preobremenjenosti, s katero se Centri za socialno delo že sicer soočajo, menim, da **CSD ne bo mogel naloge opravljati 100 %**, torej to ne bo v najboljšo korist otroka. Prav tako bi bilo treba že z zakonom zagotoviti, da so mladoletniki **upravičeni do brezplačne pravne pomoči na vseh stopnjah**, tako da to ne bi bilo več odvisno od projektov in dobre volje nevladnih organizacij.

Potrebno bi bilo **vzpostaviti mehanizme**, s katerimi bi se lahko državni organi ali skrbniki **pred odstranitvijo prepričali, da bo mladoletnik vrnjen družini, skrbniku ali ustrezni instituciji**, kot to določa Direktiva o vračanju. Ni namreč dovolj, da se samo ugotovi, da v matični državi živijo mladoletnikovi sorodniki. Nadalje bi morali vzpostaviti sistem, ki bi mladoletnikom **po vrnitvi v tretjo državo omogočal podporo pri reintegraciji**. Po statističnih podatkih **ni vsem** mladoletnikom brez spremstva **postavljen skrbnik**; nekateri so namreč **takoj odstranjeni iz države**, kar tudi ni v največjo korist otroka. Zagotoviti bi morali tudi **ustrezno namestitve**, saj Direktiva o vračanju določa, da se lahko mladoletnika brez spremstva lahko pridrži le v izjemnih primerih, pri nas pa je to pravilo, kadar gre za mladoletnika brez spremstva s statusom tujca.«

Oseba iz Oddelka za integracijo beguncev in tujcev: » Ker govorimo o otrocih brez spremstva pomeni, da nimajo staršev, **ni tistega suporta**, ki ga imajo v večini njihovi vrstniki, seveda so tudi izjeme drugje. Tako, da bi dejansko s samo **nastanitvijo**, recimo, lahko **rešili** že kar velik del te skrbi, tudi, če govorim o samem postopku azila. In pa seveda **skrbništvo**. Verjetno je kaj lahko **vedno boljše**, ampak, sigurno, če primerjam zdaj tako, kot je, je res to kar manjka.«

Policijski inšpektor iz Centra za tujce: »To, da se na nek način **zagotovi večjo svobodo gibanja**. Čeprav po drugi strani, če postavimo to možnost, lahko taka **oseba dobesedno izgine**, kar se je že večkrat zgodilo. Tako, da po drugi strani, dokler je ta človek, **čeprav je za rešetkami, je še vedno varen**. Oziroma te kriminalne združbe, ki se ukvarjajo ali s trgovino z ljudmi ali z drugimi kriminalnimi dejavnostmi, jim je v bistvu **onemogočen dostop** do tega

mladoletnika in je zato na nek način varen v naši instituciji. Ampak, sedaj, **nisem jaz tisti, ki bi tehtal**, kaj je večja korist, ali to, da je človek na svobodi, ali pa to, da je varen pred drugimi nevarnostmi.«

Socialna delavka iz Centra za tujce: **Se strinjam** (se nanaša na zgornjo izjavo policijskega inšpektorja). Ko se mladoletnika vrača staršem, **se vedno poskrbi, da ga spremlja skrbnik do matične države in dejansko se dogovori z družino**, da ga nekdo počaka na letališču, na meji ... Tako, da se trudimo, če imamo tukaj mladoletnika, da **ga varno**, v spremstvu skrbnika, vrnemo staršem

Psihologinja iz Azilnega doma: »Potrebovali bi neka **strukturirana navodila za ravnanje**, še posebno za ravnanje v kriznih situacijah. Lepo bi bilo tudi, če bi imeli na voljo **več materialnih sredstev** za materialno oskrbo nastanjenih.«

Mnenje so deljena. Bolj kritični sta bili osebi iz nevladnih organizacij. Prva oseba meni, da bi bilo potrebno urediti ogromno stvari. Najprej bi se moral spremeniti odnos države do teh mladoletnikov, spremembe bi bile potrebne tudi na področju zakonodaje. Kot največji problem pa so se pokazale težave pri konkretnem delu z mladoletniki: neusposobljenost socialnih in strokovnih delavcev, ni celostne obravnave, ni posebnih programov, kjer bi se učili slovenskega jezika, zakoni s tega področja se v praksi ne izvajajo tako, kot bi se morali, na primer, načelo otrokove koristi se v praksi ne upošteva, obravnava je identična obravnavi odraslih ... Po mnenju druge osebe bi bilo potrebno ustrezno urediti sistem skrbništva, morali bi biti upravičeni do brezplačne pravne pomoči na vseh stopnjah, namestitvev bi morala biti ustrezna ter potrebovali bi podporo pri reintegraciji ob vrnitvi v matično državo.

Tretja oseba je spet omenila, da bi bilo potrebno urediti ustrezno namestitvev, ker bi se s tem na nek način rešil tudi problem suporta, ki ga ti mladoletniki potrebujejo, ter skrbništvo.

Osebi iz Centra za tujce sta se strinjali, da ti mladoletniki potrebujejo večjo svobodo gibanja. Ena oseba se je omejila zgolj na njeno delo in meni, da bi strokovni delavci potrebovali neko obliko strukturiranih navodil za ravnanje ter bi lahko razpolagali z večjim številom materialnih sredstev.

6. KODA: Javnost

Oseba iz organizacije Slovenska filantropija: »Na žalost je zdaj situacija v Sloveniji taka, pa tudi v prejšnjem času, da nekako niti **ni toliko interesa** za samo begunsko problematiko, na splošno za migrante tudi ne. Za populacijo oziroma skupino otrok brez spremstva so **občasno intervjuji in imamo članke**. Ampak veliko ljudi sploh **ne ve**, da ta skupina pri nas sploh obstaja. To ravno zaradi tega, ker je nekako **nevidna**. Tudi državni organi po mojem **ne razmišljajo toliko v to smer**, čeprav zadnje čase dejansko se kažejo neki znaki, da, oziroma **potreba** po tem, da bi morali tudi s državne strani to področje nekako urediti. Tu so **skriti očem**, ali so **zaprti v Centru za tujce** in **nihče ne ve za njih** ali so v **Azilnem domu** neki **posamezniki**, trije, štirje, ki načeloma imajo streho nad glavo, imajo kaj za jesti, kaj več od tega pa ne. Dejansko to je tema, ki nekako **ni popularna** pri nas in se mi zdi, da ljudje niti **ne vedo**, po drugi strani jih pa niti **ne zanima**.«

Oseba iz organizacije PIC: »Rekla bi, da se v Sloveniji tej tematiki **ne posveča veliko pozornosti**. Verjetno tudi zato, ker je prosilcev **malo** in **nimamo takšnih težav** kot na primer Italija ali Grčija. Mislim, da so ljudje **premalo osveščeni**. «

Oseba iz Oddelka za integracijo tujcev in beguncev: »To je problematika, ki se pravzaprav že toliko let v teh naših **strokovnih krogih vleče**. Je pa problem, da po mojem širša javnost kot prvič **ni toliko sploh seznanjena** s tem, bilo je nekaj člankov občasno, vendar je to kaplja v morje. Mogoče je drugi problem to, da jih je tako malo, da je pač **majhna številka**, zato se mogoče nobenemu ne zdi to nek problem. Mislim, da **premalo poznajo** dejansko to problematiko. To so tako **nehvaležne teme** tudi za medije in danes žal vemo kako mediji funkcionirajo. Vse je na pol že rumeni tisk, tako ali drugače iščejo samo neke **disfunkcionalnosti**. Ne vem, če bi zdaj dva mladoletnika brez spremstva nekaj »ušpičila« bi lahko bila to **top tema**. Tako pa ni, se pravzaprav **ne govori kaj veliko** o tem.«

Policijski inšpektor: »Ocenjujem, da bi lahko širša javnost **bolj prispevala** k reševanju te problematike. Trenutno se z njo ukvarja zgolj nekaj državnih organov in nekaj nevladnih institucij, ki pa očitno **ne uspejo najti skupnega jezika** pri iskanju boljših rešitev za postopke z mladoletnimi osebami brez spremstva.«

Socialna delavka iz centra za tujce: »Širša javnost **ne pozna** ravno najbolj te problematike. Opažam, da se **nekateri spoznajo s tem takrat, ko so otroci družin vključeni v šolanje** in

seveda sošolci doma povedo, koga imajo za sošolca. Sicer pa **ne opažam nikakršnih razlik** med otroci. Ko se v šoli **spoprijateljijo**, gredo tudi kdaj po šoli na kak obisk ali rojstni dan k sošolki ali sošolcu.«

Psihologinja iz Azilnega doma: »Večinoma ljudje **ne vedo**, kaj je azil, kdo so prosilci za azil, ne ločijo pojma tujec in begunec. Še ti, ki živijo v bližnji okolici, **ne vedo** tega.«

Vse osebe se strinjajo, da širša javnost problematike mladoletnih brez spremstva ne pozna, predvsem zaradi njihovega majhnega števila.

Rezultati, ki se nanašajo na drugo skupino kod, torej strokovne delavce.

1. KODA: Prvi stik

Oseba iz organizacije Slovenska filantropija: »Z begunsko problematiko sem se srečala kot **študentka prvega letnika socialne pedagogike**. Moja sošolka je bila dovolj aktivna na tem področju in je nekega dne omenila, da **potrebujejo nove prostovoljce** za delavnice za otroke in mladostnike, da bi se jih včasih peljalo v kino, gledališče, da bi se z njimi kaj ukvarjali, na izlete in tako jih peljali. In sem rekla, ok, da imam nekaj časa in sem se **odločila vključiti** v to skupino prostovoljcev ter sem začela redno hoditi v begunski center Vič, kjer sem tam delala z otroki in mladostniki. Mladi na splošno so me vedno bolj **zanimali**, tudi v času študija. **Sam jezik, kultura, pa tudi ta njihova ranljivost**, ker so dejansko brez staršev in se mi zdi, da so med to populacijo, tudi begunsko, da so skupina, ki dejansko **potrebuje največ pomoči**.«

Oseba iz organizacije PIC: »Z begunsko tematiko sem se prvič srečala **v času študija**, ko sem se na Pravni fakulteti udeležila **Pravne klinike za tujce in begunce** in v okviru katere **sem praktični del opravljala na PIC-u**. V okviru svojega dela nudimo **pravno pomoč** vsem prosilcem za mednarodno zaščito, tako tudi mladoletnikom brez spremstva, in za to **niso bile potrebe posebne odločitve**. Smo se pa odločili, ko se je novembra 2008 iztekel projekt, da mladoletnikom brez spremstva kot ranljivi kategoriji, še naprej **nudimo brezplačno pomoč na vseh stopnjah**.«

Oseba iz Oddelka za integracijo beguncev in tujcev: »Jaz sem pravzaprav na tem begunskem področju že od samega začetka, že praktično **od leta 1991, 1992**, ko so najprej Hrvati prišli,

takrat sem delala neki na Karitasu. Potem sem pa delala na **Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše**, pač projektno, so bili projekti z begunci. Nato v **Slovenski filantropiji**, zdaj zadnjih osem let pa **na državni strani**, če tako rečem. Zdaj mladoletniki brez spremstva **so nekako pač prišli**, glede na to, da smo se takrat odzivali na problematiko, ko se je pojavljala in tudi med bosanskimi begunci je bilo takrat kar veliko otrok brez spremstva.«

Policijski inšpektor: »Najprej moram povedati, da **ne delam samo z mladoletniki** ampak z vsemi kategorijami ilegalnih prestopnikov oziroma kršitelji Zakona o tujcih. Zdaj teče že **dvanajsto leto**, odkar sem na tem področju, ki se ukvarja s tujci. Bil sem na **vseh teh nivojih**: od policista, vodje izmene, pomočnika do komandirja. No sedaj pa je moje delovno mesto, mesto **policijskega inšpektorja** in skrbim za to, da se tujci v skladu z zakonom vrnejo v njihovo matično državo.

Socialna delavka iz Centra za tujce: »Tukaj sem zaposlena **štiri leta**. Ker je bilo **prosto delovno mesto**.«

Psihologinja iz Azilnega doma: »Že **štirinajst let** delam z ljudmi, ki pridejo v Slovenijo ilegalno oziroma večina brez dokumentov. Zadnja **štiri leta delam v Azilnem domu**, od tega **dve leti na oddelku za mladoletne brez spremstva**. Poleg mladoletnih **»pokrivam«** tudi **družine**.«

Dve osebi sta se z begunsko problematiko srečali že v času študija, ostali štirje pa so se s to problematiko srečali na delovnem mestu. Nekateri so povedali, da na tem področju delujejo že več let, spoznali pa so se tudi z različnimi kategorijami beguncev. Tri osebe delajo poleg mladoletnih brez spremstva tudi z ostalimi kategorijami beguncev.

2. KODA: Izobraževanje

Oseba iz organizacije Slovenska filantropija: »Jaz sem začela na Slovenski filantropiji kot prostovoljka, bila sem **povabljena na izobraževanje**, ki jih Slovenska filantropija redno organizira in izvaja, tako da sem se **izobraževala za skrbnico za otroke brez spremstva**.

Takrat, ko sem bila jaz, je bil **dvodnevni seminar, trening**. Izgledalo je tako, da so nas predstavniki Slovenske filantropije **seznanili z zakonodajo, področjem, načeli dobre prakse, praktičnimi primeri, imeli smo delavnice**.

Jaz na tem področju delam od maja 2004, kar pomeni, da že pet let, ampak **konstantna usposabljanja in izobraževanja** so nujno potrebna.«

Oseba iz organizacije PIC: » Najprej sem se **izobraževala v okviru Pravne klinike za tujce in begunce**, kjer smo imeli **teoretično izobraževanje** (predavanje sodnika, predstavnice UNHCR, MNZ ...), temu pa je **sledilo praktično delo, ki sem ga opravljala na PIC-u**. Z zaposlitvijo na PIC-u **sem nadaljevala z internim izobraževanjem, udeležila sem se tudi seminarjev “Law of Refugee Status, Subsidiary Protection and Non-Refoulement”, ki ga je organizirala ELENA, “Asylum and Immigration” ki ga je organiziralo Združenje evropskih “organiziral UNHCR.**«

Oseba iz Oddelka za integracijo tujcev in beguncev: » Ja, še v času, ko sem bila v nevladni organizaciji, v Slovenski filantropiji, sem hodila kar na nekaj teh **usposabljanj, raznih delavnic, training of trainers in podobne stvari** v okviru programa Separate children, pa tudi same ostale organizacije so imele na to temo. Moram reči, da zadnja leta, pač, odkar sem pa na tej vladni strani, pa tovrstnih izobraževanj **žal ni bilo**. Pač potem bolj **samoizobraževanje**, kolikor spremljaš po internetu, pa kar smo v sodelovanju z nevladnimi organizacijami, smo skozi v kontaktu tako, da se potem ti trendi nekako spremljajo.

Ja, ja, to pa ja, seveda **se udeležujem okroglih miz**. Tudi recimo **aktivna udeležba**.«

Policijski inšpektor: »V tem času, ko delam s tujci, je bilo **ogromno** nekega izobraževanja.

Bolj **na splošno, oziroma par okroglih miz, srečanj in tudi sestankov je bilo, kjer smo imeli možnost dobiti tudi izkušnje tujih varnostnih organov oziroma služb**, ki se ukvarjajo s to problematiko. Tudi mladoletniki **so bili seveda vključeni** v ta izobraževanja. Tako, da smo kar **dobro** kot institucija, oziroma kot posamezniki, **usposobljeni** za to delo, ki ga opravljamo.«

Socialna delavka iz Centra za tujce: »Predvsem **okrogle mize**, ki so jih organizirale nevladne organizacije, ki konkretno delujejo in sodelujejo z nami na tem področju. Imamo pa tudi

možnost učenja jezikov, ker tukaj je veliko tujcev, ki ne govorijo slovensko ali srbsko. Tako, da so izobraževanja **tudi za delo z mladoletniki**.«

Psihologinja iz Azilnega doma: »Hodim na **predavanja s psihološko tematiko**, predvsem me zanimajo psihične težave in bolezni. Zadnje leto **je bilo kar nekaj** teh izobraževanj. Obiskovala sem tudi **tečaj nemškega in francoskega jezika**.

Udeležila sem se **vseh seminarjev in delavnic**, ki jih skoraj vsako leto organizira Slovenska filantropija na temo mladoletniki brez spremstva.«

Vse osebe so navedle, da so se v preteklosti izobraževale in se še konstantno izobražujejo. Predvsem se udeležujejo raznih seminarjev in okroglih miz.

3. KODA: Najboljša korist

Oseba iz organizacije Slovenska filantropija: »To načelo je **zelo težko upoštevati**. Sicer je to **eno glavnih načel**, ki jih imamo mi vedno v ospredju. Samo problem v Sloveniji, kakor verjetno v vseh ostalih državah, je, če ti **sistem ne omogoča**, da ti deluješ v otrokovo najboljšo korist, potem tudi kot skrbnik temu načelu **ne moreš slediti**. Torej, skrbniki smo tu zelo v eni taki **stiski** in dejansko tega načela, ker jaz si to predstavljam, da če bi ti že dejansko želel nekak celostno obravnavo otroka in ob tem upoštevati najboljšo korist otroka, da bi **cel sistem moral biti totalno spremenjen**. So to edine rešitve, tako, da je to načelo **zelo težko sploh upoštevati**, mislim, bodimo realni.

In vse kar skrbnik lahko reče: »Glej jaz ti tega **ne morem** omogočiti, po naši zakonodaji so pa možnosti take, da **zaprošiš za azil**, pogoji za pridobitev azila so taki in taki in taki, šel boš živeti v Azilni dom. Druga možnost je, da se **vrneš nazaj domov**. Tretja možnost je, da če imaš katerega od staršev, ki legalo prebiva v Evropski uniji, da sprožimo **postopek združevanja z družino**.«

Smo se mi z njimi usedli in smo rekli: »**Ok to je možnost, to je tvoja odločitev**. Na koncu se boš **ti odločil**, ampak pomembno je, še enkrat me poslušaj, kaj ti bom povedla. Tu je pomembna Dublinska regulativa, če boš šel v Italijo, Francijo, Nemčijo, je velika verjetnost, da te bo ta država vračala v Slovenijo in s tem se bodo tvoje **možnosti za pridobitev azila v Sloveniji zmanjšale**. Tako, da v **smislu opozarjanja**, ja. Ker je to njihova odločitev in tudi nikoli v končni fazi **ne veš, kaj je za nekoga boljše**. Ni neke garancije, ne moreš ti otroku reči »**Tu ti bo bolje, ne iti naprej**«. Je pa dejansko naša naloga, da jih čim bolj zasujemo z

informacijami, **da so seznanjeni**. Tu se potem lahko skrbnik včasih odloči tudi **namesto otroka**. Nekako, **odločitev ob mogoče svetovanju** z naše strani, pa ne v smislu, da bi se premislili ali karkoli, **prepuščamo njim odločitev**. «

Oseba iz organizacije PIC: »PIC nudi **brezplačno pomoč na vseh stopnjah**. Na voljo smo **štiriindvajset ur na dan, imajo našo številko, kadarkoli nas lahko pokličejo**, če imajo kakšno vprašanje. Pomoč nudimo tudi v primerih, ki **niso izrecno povezane s samim azilnim postopkom** (prekrški). Trudimo se, da **informacije posredujemo na način, ki je stranki (mladoletniku) razumljiv**.«

Oseba iz Oddelka za integracijo beguncev in tujcev: »Jaz mislim, da dejansko **je vodilo otrokova največja korist**. Zdaj včasih lahko pride do tega, kot sem že prej omenila, da mogoče otrok ali pa mladostnik v tem momentu smatra nekaj drugega ... da tukaj **nismo najbolj skupaj**, kaj je njegova največja korist. Ampak **še nikoli** do sedaj **nismo vztrajali** na kakšni zadevi v tem smislu, da bi mladoletnik do nekega totalnega revolta prišel, pač poskušaš počasi.«

Policijski inšpektor: »To se **izrazi s samim ukrepom**, kaj se z to mladoletno osebo zgodi. Ali se vrne domov ali se je odločila, da njena vrnitev ogroža njeno varnost, oziroma posledica tega je postopek mednarodne zaščite. Kot sem že prej omenil, je **to sklop interesov skrbnika in mladoletne osebe, včasih seveda tudi staršev**, ki mladoletnika pričakujejo doma in upajo, da se ta čim prej vrne.«

Socialna delavka iz Centra za tujce: »Zaradi tega so tu **pomembni skrbniki in kontaktiranje z njimi**, ker le skrbnik, ki mladoletnika pozna, lahko izrazil vse njegove želje in koristi. V kolikor mladoletnik **izrazi kakšno željo nam, vedno takoj obvestimo skrbnika**. Vedno omogočimo tudi stik s skrbnikom preko telefona, če ga trenutno ni tukaj, ker skrbnik je pač postavljen za to nalogo, da **izvrši otrokovo varstvo**. Tako, da **predvsem se upošteva te njegove želje in preko tega se ne dela**.«

Psihologinja in Azilnega doma: »Kadar gre za zdravstvene zadeve, se osebo **vedno napoti naprej in se jo tudi spremlja** v zdravstveni dom. Tudi **pri storitvah se to upošteva**, da

dobijo primerna oblačila, imajo na voljo več telefonskih klicev, nudimo jim več aktivnosti, skrb, da se vrne k staršem, če tako želi, sprašujemo skrbnika za razna dovoljenja ...»

Vse osebe so prepričane, da spoštujejo načelo otrokove največje koristi. Ena oseba je poudarila, da je včasih to načelo težko spoštovati, predvsem zaradi zakonodaje, ki ureja to področje.

4. KODA: Profesionalne vloge

Oseba iz organizacije Slovenska filantropija:« V prvi vrsti smo **skrbniki in zastopniki** v postopku. **Zagovorništvo** na splošno, tudi napram državnim institucijam. Potem **individualno svetovanje**, včasih tudi skupaj v **skupini** teh mladoletnikov, se usedemo in se z njimi **pogovarjamo**.

Ja, **izjave** damo vsako leto, gre za izjave nevladnih organizacij. Pa tudi na teh **okroglih mizah** poskušamo, mislim, kadarkoli je kakšna ali **izobraževanje ali usposabljanje ali okrogla miza** na to temo, vedno poskušamo tudi to statistično skupino otrok nekako osvetlit, oziroma dati nek poudarek na to, ker dejansko gre za ranljivo skupino.«

Oseba iz organizacije PIC: » **Informiranje, pravno svetovanje, zastopanje pred upravnimi in sodnimi organi.**

Zagovorništvo.

Ko se spreminja zakonodaja, **se aktivno vključimo** v ta proces, žal pa smo premalo upoštevani. Nevladne organizacije imamo redne koordinacijske sestanke z Azilnim domom, kjer **opozarjamo na nepravilnosti, ki jih opažamo pri svojem delu, predlagamo rešitve in tako poskušamo vplivati na delo pristojnega organa.**

Javnost osveščamo ob spremembi zakonodaje, kadar **nastopijo resnejši problemi, ob svetovnem dnevu beguncev in pa seveda, kadar nas mediji sami kontaktirajo.** Kolektivnih akcij **ne izvajamo.**«

Oseba iz Oddelka za integracijo beguncev in tujcev: »Tukaj **se prepleta** ogromno nekih vlog. Od teh **strogo nekih uradniških**, ker pač moraš ene zadeve speljati, ker so lahko kakšni taki postopki, do tega, da je tako, kot sem rekla, da si **oče, mati**, včasih lahko tudi **prijatelj**. Ja, tako, kot sem prej rekla, do odpiranja vrat, to je neke vrste **delno pogajalec**, včasih si lahko **»tampon cona«**. Nekomu si lahko neke vrste **mentor**. Tako, da zelo težko lahko rečem, da je

ena sama, pri vsakem posamezniku **se te vloge spreminjajo.**« Pri nekemu imaš **samo par teh vlog**, pri nekemu si lahko **izključno samo nek uradnik**, ki te v parih letih samo par krat pokliče, ker ga nekaj zanima in mu podaš informacijo, drugače pa ga kontakt ne zanima. Medtem ko z določenimi pa res **vzpostaviš nek tak pristen odnos**, ki se potem veže lahko še naprej, tudi, ko oseba že dobi državljanstvo, se še vedno zna na tebe kaj obrniti.«

Policijski inšpektor: »**Intervjuvar**, nič posebnega. **Razgovori.**

V interesu policije so mladoletnikove najboljše koristi tako, da tukaj **ni nobenih posebnih profesionalnih vlog**. Poskušamo **ugotoviti dejansko stanje ter poskušamo izničiti možnosti ali elemente kaznivih dejanj.**«

Socialna delavka iz Centra za tujce: »**Razgovori.**

Konkretno, res **psihosocialna oskrba in omogočiti čim lažje bivanje**. Kar se tiče konkretno dela z mladoletniki, je pomembno vzpostaviti neko **zaupanje**, da vidijo, da jim lahko pomagamo. Ker v končni fazi so zaprti, omeji se jim svoboda, ampak, kot je prej že inšpektor povedal, je **težko postaviti na tehtnico**, kaj je zanje res boljše, ali ta svoboda ali da je tu varen. Ampak, če so že tukaj, je potrebno predvsem omogočiti **varno bivanje in nek pristen kontakt** s temi mladoletniki ter jim **dati preko pogovorov neko možnost in vpogled v prihodnost**, da se bodo morda v prihodnosti znali bolj pravilno odločiti, kaj je prav in kaj ne, glede teh potovanj za boljši jutri.

Tudi **priskrbovanje**. **Karkoli bi potreboval**, že recimo, ker so v večini brez denarja, priskrbimo stalne stike s starši preko telefona, včasih tudi kdo kam piše. Kot sem že prej omenila glede izobraževanja, imamo te dvojezične zadeve, da **spozna jezik**, da lažje komunicira z nami in drugimi tu nastanjenimi. Tu gre za mlade osebe, ki so v razvoju in **potrebujejo ogromno gibanja, potrebne so vsakodnevne športne in prosto-časovne aktivnosti, stalen stik**. Na oddelkih imamo **televizije s satelitskim sistemom**, da lahko gledajo TV programe v svojem jeziku. Potem, zelo pomembna stvar, ki jo jim poskušamo omogočiti, je **izvajanje njihovih verskih dejavnosti**, s tem, da imamo tu sobo za tišino, kjer lahko molijo. Upoštevati poskušamo njihove **prehranjevalne navade**, če izrazijo željo in potem posebej naročimo hrano zanje. V glavnem poskušamo doseči, da so vedno **vključeni v neke aktivnosti**, da na tak način preživijo ta čas, ko so tu nastanjeni.«

Psihologinja iz Azilnega doma: »Pri delu se držim **etičnega kodeksa psihologov**. **Izpopolnjujem svoje psihološko znanje** z namenom, da izboljšam svoje delo. Držim se načela, da je moje glavno poslanstvo v službi **pomoč ljudem**. Trudim se biti **odgovorna, empatična, strpna do vseh različnosti, ki se pojavljajo v Azilnem domu**.«

Ker so osebe iz različnih področji dela se tudi njihove profesionalne vloge razlikujejo. Tako kot je omenila ena izmed oseb se profesionalne vloge med seboj močno prepletajo. Omenjene so bile profesionalne vloge kot so skrbnik, zastopnik, zagovornik, informator, aktivist (ozaveščanje javnosti, aktivno sodelovanje pri spreminjanju zakonodaje ...), intervjuvar, sogovornik v razgovorih, priskrbovalec, pogajalec. Ena oseba pa je povedala, da se poleg profesionalnih vlog lahko prevzame tudi bolj življenjske vloge, kot so biti starš, prijatelj, neke vrste mentor.

5. KODA: Lastnosti in veščine

Oseba iz organizacije Slovenska filantropija: »Absolutno **občutek empatije**, to, da se nekako lahko vživiš v položaj nekoga. Jaz mislim, da je to **odprtost** v smislu sprejemanja drugačnosti. Potem tudi **fleksibilnost, toleranca**, ne vem, kaj bi še rekla.

Vodenje pogovorov, poslušanje.«

Oseba iz organizacije PIC: »Pravnik v prvi vrsti potrebuje **pravno znanje** s tega področja. Sicer pa **potrpljenje, občutek za človeka in posebej za potrebe in želje mladostnikov**.«

Oseba iz Oddelka za integracijo beguncev in tujcev: »Jaz vedno tako rečem, pa še vedno to nekako zagovarjam, da **papir ni vse**. Da se mi zdi sploh pri delu, ko govorimo o beguncih na splošno, predvsem moraš **biti človek, ki spoštuješ druge, jih ne obsojaš in sodiš po izgledu, od kje je, kaj je, oziroma po tem, kar si mogoče slišal**. Drugo pa seveda potem **komunikacija, neka strpnost, toleranca**. Seveda potem tudi neko **osnovno poznavanje**, bom rekla, nekih **psihofizičnih značilnosti mladostnikov ali pa njihov razvoj v posameznih razvojnih obdobjih**. Zdaj, če govorimo o mladoletnikih, so starih tam šestnajst, sedemnajst let in gor, da **približno veš, kaj se dogaja z njimi, tudi neko poznavanje posledic nekega travmatičnega doživetja**, kot je vojna ali pa te begunske izkušnje, ki jih osebe imajo, da znaš to potem **vkompimirati** v neko delo. **Poznavanje določenih kultur**,

oziroma **znati poiskati informacije** in potem to v samem delu z osebo, nekje se ti mora to v ozadju vrteti, da **si ti ne razlagaš napačno** posamezne reakcije osebe.«

Policijski inšpektor: Predvsem **sposobnost dela z ljudmi**, to je temeljno, najpomembnejše pri tem delu. Če ni **dostojanstva, spoštovanja do sočloveka**, potem taka oseba ni za to delo, ker bo slej kot prej naredila napako, šla preko dovoljene meje, oziroma bo pri tem delu zelo trpela.

Potem je tu še **poznavanje jezikov**. Najpogosteje je to **angleščina**, zelo uporaben je tudi **italijanski jezik**.«

Socialna delavka iz Centra za tujce: »Zmožnost, da se lahko **vživiš v človeka, da razumeš njegovo situacijo**. Tudi **poznavanje različnih kultur in navad** in zelo pomembno je **sprejemanje tega**.

Tudi **zmožnost poslušanja, razumevanja, pomoči, poznavanje jezikov**.«

Psihologinja iz Azilnega doma: » **Osebnostna zrelost oz. čustvena stabilnost, odpornost na vsakodnevni stres**. Imeti moraš **socialni čut, željo da drugim pomagaš**. Moraš se **znati vživeti v človeka in biti komunikativen, iznajdljiv**, da najdeš kompromis med željo in zmožnostjo. Imeti moraš **pozitiven odnos** do ljudi, ne glede na njihove navade in značajske razlike. Biti moraš **obziren in spoštljiv** do vsakega.

Kot psiholog moraš **imeti znanje in razumevanje človekovega vedenja**. Zato si lahko bolj **strpen** do nezaželenih oblik vedenja in jih lahko včasih tudi omiliš. Pravočasno moraš **identificirati psihične težave in bolezni**, na primer depresijo ali suicidalnost. Ob čustvenih izbruhih, konfliktnih situacijah **moraš poznati pravila s katerimi situacijo umiriš**.«

Iz zgornjih odgovorov je razvidno, da je pri delu z mladoletniki brez spremstva potrebno imeti nekatere osebnostne značilnosti, kot tudi določena znanja. Med osebnostnimi značilnostmi, za katere intervjuvanci menijo, da jih oseba pri tem delu mora imeti, so v prvi vrsti nek socialni čut, sposobnost dela z ljudmi, odprtost do drugačnosti, toleranca, občutek empatije, potrpljenje, fleksibilnost, zmožnost poslušanja in razumevanja. Menijo tudi, da je potrebno imeti določeno pravno znanje, poznavanje psihofizičnih značilnosti mladoletnikov brez spremstva in njihovega razvoja, poznavanje jezikov in različnih kultur.

6. KODA: Dileme

Oseba iz organizacije Slovenska filantropija: »**Občutek imam**, glede na to, da sem že pet let na tem področju, da se **nikamor nič ne premakne**. Problem je v tem, da imaš občutek, da **nimaš vpliv na sistem, da nimaš vpliv na politiko**. Na nek način se otroku predstaviš kot skrbnik in rečeš, da boš tam zaradi tega, **da mu boš pomagal**, dejansko pa je otrok tudi v taki situaciji, da je potreben pomoči, ampak mu kljub temu ti tega **ne moreš omogočiti**. Zelo si **omejen** in je prisoten en tak občutek nemoči. Jaz mislim, da je to **nekaj najhujšga** in mislim, da se prej ali slej **vsi srečujemo** s tem, da se sprašuješ, če sploh kaj dobrega narediš. Ampak res, tej **občutki nemoči** in, da v bistvu nič pametnega **ne narediš** nas stalno spremljajo.«

Oseba iz organizacije PIC: »Včasih imamo težave ravno s tem, ker na področju azila delamo samo svetovalke in **nimamo moških svetovalcev**. **Ni jim lahko**, ko prvič pridejo v okolje, kjer jih obkrožajo samo ženske (skrbnica, pravna svetovalka, uradna oseba, prevajalka), zato je potrebno **nekaj časa, da nam zaupajo**.«

Oseba iz Oddelka za integracijo beguncev in tujcev: »Ja, včasih se mogoče vprašaš za kako stvar, **ali je bila u redu, da si tako odreagirai ali da si tako šel**. Nekako **evalviraš** in potem **se sprašuješ, ali je bilo uredu ali bi lahko drugače**, predvsem z namenom, da poskušaš svoje delo kakorkoli **izboljšati**. Včasih pa ne vem, ko prideš do neke ravni, ko enostavno ni več v tvoji moči, nekako ne moreš pravzaprav ti več pomagati ali odreagirati, se potem vprašaš o **smiselnosti česa**. Drugače pa, jaz ne vem, **ni kakšnih posebnih dilem**, da bi se mi ravno postavljale pri tem delu ... Ja, lahko bi se kdaj dilema pojavila, če bi kdaj prišlo do kakšnih res, ne vem, **kakšnih take informacije zelo zaupne narave, pa da bi bil zdaj v dilemi, mogoče kako to zadevo dati naprej, jo zadržati ali ne**, da bi bil tukaj v dilemi, ali je zdaj s strokovnega vidika **to potrebno dati naprej ali zadevo sprožiti ali ne**.«

Policijski inšpektor: »Včasih se vprašam, **kaj naredim s tem, ko osebo vrnem v njegovo državo**. V bistvu **izvršim neko določilo** iz neke pravne norme. Po drugi strani pa, če smo konkretno pri mladoletnikih, pa vem, da je ta otrok, ki je pač v neki tretji državi **vrnjen v okolje, iz katerega izhaja, v katerem se absolutno najbolje počuti, za katerega bodo poskrbeli**, četudi z manjšimi materialnimi zmožnostmi, kot bi jih recimo imel v zeleni državi. Zakon, na podlagi katerega delamo, to je Zakon o tujcih, dopušča tudi neke vrste **milejše ukrepe**. Tako, da **ni odstranitev naš edini cilj**. Mi pridemo na cilj tudi, če lahko tako rečem,

tudi s kakšnim »**ovinkom**«. Se pravi v vsakem primeru je v **ospredju mladoletnikova korist** in če pridemo do nje na malo daljši način, je pač ta **prava pot**. Ampak včasih v teh naših postopkih ugotovimo, da dejansko za določen čas ni bila njegova odstranitev neprimerna ali nedopustna in se mu izreče kakšna **milejša oblika bivanja** izven centra pri garantu, ko ima tujec kakega znanca, sorodnika v Sloveniji ter je ta oseba pripravljena za določen čas zanj poskrbeti. Tako, da ta **zakon dopušča te druge možnosti**, ki se jih kar poslužujemo.«

Socialna delavka iz Centra za tujce: »Ko vračamo otroka staršem in veš, da ga tam pričakujejo, potem nekih **dilem ni**. Ko gre v Azilni dom, ker zaprosi za mednarodno zaščito, se **včasih pojavijo dileme v smislu, kaj bo s to osebo**. Ker je tudi trgovina z ljudmi prisotna in tam imajo svobodo gibanja, je **vprašanje varnost**. In včasih se **vprašáš, kaj je s to osebo, kje bo pristala**.«

Psihologinja iz Azilnega doma: »Ker imamo omejena sredstva, se pojavi dilema, **kako ustreči vsem željam** prosilcem. Ker nismo birokrati ampak socialni delavci, **se strokovno odločamo** glede na različne ljudi in situacije. Na ta način marsikdaj **preprečimo konfliktne situacije**.

Se je treba zavedati, da **ne moreš vsega rešiti in se vsemu posvetiti**, ker potem zmanjka časa za ostale stvari. Zato se pojavi dilema, **komu posvetiti več časa, komu manj**.«

Najpogostejša dilema, ki se pojavlja je, ali je bilo neko njihovo dejanje, izvršitev zakona dobro za mladoletnikovo korist.

7. KODA: Sindrom izgorevanja in preobremenjenosti

Oseba iz organizacije Slovenska filantropija: »Jaz mislim, da sem že zdavnaj **izgorela**. Kar mene, se mi zdi rešuje, čeprav daleč od tega, da bi bilo tako kot bi moralo biti, nujno **potrebujemo pogovore med seboj**. Ali je to supervizija ali je to **pogovor znotraj organizacije**. Se večkrat dobimo in dejansko jaz in tudi ostali skrbniki **imamo potrebo**, da damo to ven iz sebe. Konstantno, da se med seboj poslušamo, da si med seboj **dajemo nasvete**, da smo **ves čas na telefonu**, da se **sprašujemo za nasvete, za medsebojno podporo**. To je to, je pa **prisoten sindrom izgorevanja**. Jaz mislim, da je to nekaj **normalnega** kar se na tem področju dogaja.«

Oseba iz organizacije PIC: » **Se pojavlja.** Ekipa, ki dela na tem področju je majhna, dela je **ogromno**, zmeraj so stvari, ki bi jih še lahko naredil ali pa bi jih lahko naredil bolje. Zgodbe, s katerimi se srečujemo, so **različne**, večina jih je zelo **dramatičnih**. Na PIC- u smo imeli **supervizije, intervizije, svetovalke si pomagamo z razgovori, izmenjavo izkušenj.**«

Oseba iz Oddelka za integracijo tujcev in beguncev:« Ja zdaj glede na to, da imam že kar **kilometrino** na tem področju pa da sem šla tudi že čez kar nekaj **tovrstnih izobraževanj**, bom rekla, tudi neke prevencije burn out-a in tako naprej. Moram reči, da se nekako **uspešno temu izogibam**. Seveda **zna priti do preobremenjenosti v sami organizaciji**, če že sami vemo, kateri so največji stresni faktorji, če šepa organizacija v službi in tako naprej. Pa se mi zdi, če enostavno imaš **določene stvari v glavi pospravljene** se nekako da temu uspešno izogniti. Pač moraš **znati najti tudi čas za sebe, znati ločiti določene stvari, opredeliti probleme, kateri so rešljivi, kateri niso, kateri so v tvoji domeni**. Moram reči, da za enkrat sicer s tem **še nisem imela težav**, da bi si nekako dovolila toliko neke izgorelosti, da bi me to začelo že zelo ovirati ali kaj takega. Pridejo pa kdaj obdobja, ko si **malo zasičen od tega**, ampak je potem potrebno malo preklopa narediti pa se te stvari uredijo.«

Policijski inšpektor: »Trenutno je tajska problematika v Slovenija kar **znosna**. Tako, da o kakšnem stresu in izgorevanju **ne bi mogli govoriti.**«

Socialna delavka iz Centra za tujce: »Ta moment res ni neke take situacije, **da bi prihajalo do nekih izgorevanj**. So **intervizije**, ki jih imamo socialne delavke skupaj z zdravstvenimi delavkami. Drugače tudi **kreativnost na delu** veliko pomaga, da ne prihaja do tega.«

Psihologinja iz Azilnega doma: »**Redko** kdo gre zaradi tega na bolniško. Jaz preobremenjenost opazim **po psihični in fizični utrujenosti**, ko pridem domov iz službe.«

Dve osebi menita, da prihaja do izgorelosti, ena od njiju meni, da je že zdavnaj izgorela. Obe osebi, ki menita, da prihaja do izgorelosti sta iz nevladnih organizaciji. Ostale osebe menijo, da do izgorevanj ne prihaja, oziroma, da do tega prihaja redko. Dve osebi pravita, da prihaja do preobremenjenosti. Vse osebe se izgorelosti in preobremenjenosti poskušajo izogniti, večinoma s pogovori.

5. RAZPRAVA

S pomočjo kvalitativne raziskave sem želela ugotoviti, ali je zakonodaja s tega področja ustrezna in kako se le-ta izvaja pri konkretnem delu z mladoletniki brez spremstva.

Kot sem pričakovala, sta bili do vprašanj glede ustreznosti zakonodaje in izvajanja le-te v praksi bolj kritični osebi, ki delujeta v neprofitnih organizacijah na področju begunstva, medtem ko osebe, ki delajo na različnih področjih v državnih institucijah niso tako kritične do obstoječe zakonodaje ter menijo, da delujejo v skladu z zakonom.

Tako kot je bilo že omejeno v teoretičnem uvodu, se je tudi pri rezultatih v raziskavi pokazalo, da Zakon o mednarodni zaščiti znižuje že obstoječe standarde in vsebuje kar nekaj spornih točk. Ker sem že v teoretičnem uvodu zapisala, kateri zakoni urejajo problematiko mladoletnih brez spremstva ter jih opisala, se bom v razpravi omejila zgolj na tiste točke, ki so najbolj sporne.

Najbolj sporno je vračilo mladoletnika brez spremstva v matično državo, čeprav tam nista zagotovljena primeren sprejem in nega. Zakon ne opredeli, kaj v tem primeru pomeni primeren sprejem, niti ne določa postopkov za ugotavljanje primerne sprejema. Klub temu se v praksi poskuša mladoletniku zagotoviti ustrezen sprejem. Če se mladoletnik odloči za vrnitev v matično državo, njegov skrbnik naveže stik s starši, če pa mladoletnik nima svojcev ali pa gre za sum kaznivega dejanja (npr. trgovino z ljudmi), se skrbnik poveže z nevladno organizacijo, ki bo zagotovila ustrezno nego in skrb za mladoletnika v njegovi matični državi. Skoraj vedno skrbnik spremlja mladoletnika v njegovo matično državo, kjer ga preda policiji. V primeru, da je mladoletnik nastanjen v Centru za tujce, je za njegovo vrnitev odgovorna policija. Ta sodeluje s policijo iz države, v katero se mladoletnik vrača, ter z diplomatskim predstavništvom in konzulatom te države v RS ali v kateri od bližnjih držav.

Sporno je tudi določilo, ki dopušča širšo obliko skrbništva. Tako to določa, da je mladoletnikov zakoniti zastopnik lahko sorodnik oziroma spremljevalec mladoletnega brez spremstva. Mladoletniki brez spremstva pogosto potujejo s skupino odraslih oseb. Torej so lahko v tej skupini člani razširjene družine, znanci, lahko pa tudi trgovci z ljudmi. Sporno je predvsem zato, ker država nima nekih mehanizmov, da bi lahko ugotavljala, ali bo ta oseba dejansko delovala v mladoletnikovo najboljšo korist.

Problematično je tudi to, da mladoletniki niso izvzeti iz pospešenih postopkov, v katerih se prošnja zavrne kot očitno neutemeljena in se o njej ne odloča po vsebini.

Tudi pri ukrepu omejitve gibanja ne obstajajo izjeme. Mladoletnik brez spremstva, ki ni želel podati prošnje za azil ali pa čaka na odstranitev iz države, je nastanjen v Centru za tujce.

Center za tujce je institucija zaprtega tipa, kjer je omejeno gibanje. V tem primeru gre za neskladje s Konvencijo o otrokovih pravicah.

Glede šolstva, zdravstva in integracije je zakonska podlaga zadovoljiva. Tako so menile tudi osebe, ki so bile zajeti v raziskavi.

Iz raziskave je razvidno, da se zakonska podlaga vedno ne sklada s prakso dela. Po mnenju osebe, ki je bila zajeta v raziskavo sta za to kriva dva razloga. Prvi razlog je pomanjkljiva zakonodaja, drugi razlog je nedosledno izvajanje zakonodaje.

Klub temu, da mladoletniki brez spremstva spadajo v kategorijo ranljivih oseb s posebnimi potrebami in so zato upravičeni do posebne nege in skrbi, do tega v praksi ne prihaja. Tudi sam Zakon o mednarodni zaščiti ne razloži, kako naj bi se to v praksi izvajalo.

Glede namestitve mladoletnikov je zakonska podlaga ustrezna. Nastanjeni so v Azilnem domu na Oddelku za mladoletne brez spremstva staršev ali skrbnika, imajo pa tudi možnost namestitve zunaj Azilnega doma. Tu se pojavita dva problema. Prvi je ta, da ni štiriindvajset urnega nadzora nad mladoletniki, drugi pa je, da oddelek ni fizično ločen od ostalih oddelkov in tako lahko do njega kdorkoli dostopa. Oba problema povečujeta stopnjo tveganja za trgovino z ljudmi. Tudi Center za tujce ni primeren za namestitev mladoletnih brez spremstva, saj je to institucija zaprtega tipa. Namestitev je problematična tudi, ko se izvaja integracija, in s tem se strinja tudi oseba iz intervjuja, ki deluje na tem področju. Namestitvenih kapacitet v integracijskih hišah je premalo in zato so mladoletniki nastanjeni v vzgojnem zavodu Planina. Razkorak med zakonodajo in prakso se kaže tudi v samem postopku pridobitve mednarodne zaščite. Tukaj se spet pojavita dva pola, saj nekateri intervjuvanci trdijo, da prihaja do težav, oziroma zakona v praksi ne izvajamo dosledno. Drugi pa trdijo, da na njihovem področju do tega ne prihaja.

V raziskavi je bilo omenjeno, da postopki za pridobitev mednarodne zaščite niso prilagojeni mladoletnikovi starosti in razumevanju, medtem ko drugi to izjavo zavračajo. Problem je tudi v trajanju postopkov, saj so ti predolgi. Vodja Azilnega doma Katarina Štrukelj trdi, da postopek lahko traja od enega do šest mesecev, kar je odvisno tudi od tega, ali je bila vložena pritožba. Marina Uzelac iz Slovenske filantropije pravi, da ti postopki trajajo še dlje, tudi do dveh let, ko gre za obravnavo pritožbe, čeprav bi pritožba lahko bila rešena v tednu dni. (Internet 20)

Po zakonu so mladoletniki brez spremstva izenačeni s slovenskimi državljani. V praksi pa se večkrat pokaže, da temu ni tako. V raziskavi se je pokazalo, da največji problem predstavlja

izobraževanje. Mladolletniki brez spremstva, ki so v postopku pridobitve mednarodne zaštite, so upravičeni do osnovnošolskega izobraževanja, medtem ko so tisti, ki so ta status že pridobili, upravičeni do vseh ravni izobraževanja. Mladolletniki brez spremstva, ki pridejo v Slovenijo, so pogosto stari petnajst, šestnajst let in nekateri se v matični državi niso šolali ali nimajo dokazil o dosedanjem izobraževanju, največja ovira pa je neznanje slovenskega jezika. Zaradi tega izpadejo iz sistema rednega osnovnošolskega izobraževanja in najprej obiskujejo tečaj slovenskega jezika v Azilnem domu. Zato se pogosto vključijo v šolanje (večerna šola) šele v procesu integracije.

Upravičeni so do nujne zdravstvene pomoči in to se tudi v praksi izvaja. V intervjuju je bilo rečeno, da v Azilnem domu deluje posebna komisija, ki lahko odredi dodaten obseg zdravstvenega varstva.

V raziskavi se je pokazalo, da večina intervjuvancev meni, da pri njihovem delu z mladolletniki brez spremstva ne prihaja do kršitev mladolletnikovih pravic. Kljub temu sem ugotovila, da je najpogostejša kršitev omejevanje svobode gibanja, kar je posledica nastanitve v Centru za tujce. Vodstvo Centra za tujce naj bi na to opozarjalo in si želelo drugačne rešitve na tem področju, vendar zaenkrat ni prišlo do rešitve tega problema.

V teoretičnem delu sem prikazala, kako poteka konkreten sistem zaštite na zakonski podlagi. Rezultati v raziskavi so pokazali, da se zapisano v teoretičnem delu z nekaj odstopanji sklada tudi pri konkretnem delu. Ker sem probleme do katerih prihaja že opisala, bom še enkrat malo obširneje zapisala, kaj se dogaja od vstopa mladolletnika brez spremstva v Slovenijo pa do integracije.

Večina mladolletnikov brez spremstva prestopi mejo na nezakonit način in zato se najprej srečajo s policijo. Ko je mladolletnik zajet s strani policije, ta najprej preveri istovetnost tujca, pridobi podatke o poti in o razlogih za mednarodno zaščito ter se izpolni registracijski list.

Pogosto se zgodi, da policija mladolletnika takoj ali pa v roku enega dne vrne v sosednjo državo, iz katere je prišel.

Če mladolletnik na policijski postaji ne namerava vložiti prošnje za mednarodno zaščito, ga odpeljejo v Center za tujce. Tu je mladolletniku zagotovljena osnovna, psihosocialna in zdravstvena oskrba. Ko je mladolletnik sprejet v Center za tujce, ga nastanijo na ustrezen oddelek in opravijo nastanitveni razgovor ter sprožijo postopek postavitve skrbnika za posebni primer, za kar je odgovoren pristojni Center za socialno delo Postojna. Ta stopi v

kontakt s Slovensko filantropijo, ki poišče razpoložljivega prostovoljca, ki je pripravljen prevzeti skrbništvo. Poleg skrbnika ima vsak mladoletnik tudi svojega inšpektorja, ki je odgovoren za postopek. Skrbnik nato odide z odločbo v Center za tujce, kjer v prisotnosti prevajalca opravi razgovor z mladoletnikom ter ga seznani z njegovimi pravicami in možnostmi. Če se mladoletnik, ki je nastanjen v Centru za tujce, odloči zaprositi za mednarodno zaščito, se ga nemudoma odpelje v Azilni dom. Če se mladoletnik odloči, da ne bo zaprosil za mednarodno zaščito, se začne postopek vračanja. Takrat stopimo v kontakt z mladoletnikovimi starši. Če nima dokumenta, s katerim bo potoval v državo izvora, se to uredi, organizira se prevoz v matično državo. Med časom, ko mladoletnik čaka na odstranitev iz države, socialni delavci opravljajo psihosocialne razgovore in mladoletnika pripravljajo na vrnitev ter se trudijo, da bi mladoletnik ta čas preživel kakovostno in čim manj stresno. Prisotne so tudi nevladne organizacije, ki izvajajo različne prostočasovne aktivnosti.

Skrbnik spremlja mladoletnika v matično državo, kjer ga preda tamkajšnji policiji.

Če mladoletnik na policijski postaji izrazi namen vložiti prošnjo za mednarodno zaščito, ga policisti odpeljejo v Azilni dom. Tam je mladoletnik najprej nastanjen v predsprejemnem prostoru in zdravstveno pregledan. Iz Azilnega doma obvestijo pristojni Center za socialno delo Ljubljana, Vič - Rudnik o mladoletnikovem prihodu in ta mu postavi zakonitega zastopnika. Do sedaj je to nalogo opravljala Slovenska filantropija. Takoj, ko dobi zastopnika ga ta informira o njegovih pravicah, postopkih, hišnem redu, življenju v Azilnem domu ... ter spremlja mladoletnika na zaslišanju in skupaj z njim poda vlogo za pridobitev mednarodne zaščite. Po koncu zaslišanja ga prevzame socialna služba in ga namesti na Oddelek za mladoletne brez spremstva ter se mu zagotovi osnovne potrebščine za bivanje, ga še enkrat seznani z domskim redom, omogoči se telefonski pogovor ... Nato začnemo izvajati socialno delavske dejavnosti: pogovori, svetovanje, priskrbovanje. Mladoletniki obiskujejo tečaj slovenskega jezika, nevladne organizacije izvajajo prostočasovne aktivnosti ... Medtem mladoletnik čaka na razrešitev odločbe. Ko sem opravljala prakso v Azilnem domu, sem opazila, da so ti mladoletniki pogosto prepuščeni sami sebi in niso imeli kaj početi. Večina prostočasovnih aktivnosti, ki so jih izvajale nevladne organizacije, je v popoldanskem času. V dopoldanskem času pa so se večinoma zadrževali v svojih sobah.

Posebej zaskrbljujoče je dejstvo, da veliko mladoletnikov samovoljno zapusti Azilni dom.

V primeru, ko mladoletnik dobi status begunca ali status mednarodne zaščite, ga prevzame integracijska služba. Integracija je enaka integraciji ostalih beguncev, razlika je samo v tem, da se z vsemi odločitvami, ki so povezane z mladoletnikom, mora strinjati tudi njegov

skrbnik. Mladoletnika nastanimo v integracijsko hišo, če je ta polna pa v Vzgojni zavod Planina. Skupaj z mladoletnikom ter njegovim skrbnikom se začne individualno načrtovanje njegove prihodnosti. V raziskavi se je pokazalo, da se teži k temu, da bi mladoletnik najprej zaključil neko šolanje in si s tem povečal zaposlitvene možnosti.

V rezultatih raziskave se je pokazalo, da bi se kar nekaj stvari na tem področju lahko uredilo, da bi bilo za mladoletnike brez spremstva bolj poskrbljeno. Vendar, da bi prišlo do tega, se mora v prvi vrsti spremeniti odnos države do mladoletnikov brez spremstva. Kot je bilo že omenjeno, je potreba po celostni obravnavi in postopkih, ki so prilagojeni mladoletnikom brez spremstva. Urediti bi bilo potrebno namestitve v institucijah, ki bi imele usposobljen delovni kader in v katerih bi se izvajalo štiriindvajseturno varstvo, zaščita in psihosocialni programi. Izboljšati bi bilo potrebno področje zdravstvenega varstva ter vključenost v šolski sistem.

Tudi področje skrbništva je potrebno izboljšav, saj je to trenutno na prostovoljni bazi. Da bi skrbništvo postalo profesionalno se zavzemajo predvsem nevladne organizacije. S tem bi pridobili usposobljen kader, ki bi ga financirala država. V Slovenski filantropiji so mnenja, da bi s tem, ko bi skrbništvo postalo plačano delo, lahko vzpostavili stabilno mrežo skrbnikov, saj se sedaj pojavlja problem, ker veliko prostovoljcev nad tem delom prehitro obupa.

Socialni delavci bi potrebovali za svoje delo tudi neka navodila za ravnanje z mladoletniki brez spremstva v določenih situacijah.

Ker gre za zelo majhno populacijo beguncev, slovenska javnost ni seznanjena z problematiko mladoletnikov brez spremstva. Z osveščanjem javnosti se trudijo predvsem nevladne organizacije tako, da podajajo javne izjave, organizirajo delavnice in okrogle mize.

Zanimala me je tudi doktrina socialnega dela. Zanimalo me je torej, po katerih veščinah in vlogah posegajo socialni delavci pri svojem delu.

Osebe, ki so bile zajete v raziskavi, so se prvič srečale z begunsko problematiko v času študija, druge pa s prihodom na določeno delovno mesto. Tudi sama sem se s tem področjem prvič srečala v času študija v okviru prostovoljnega dela v neprofitni organizaciji Fundacija Gea 2000. Pri tem se mi zdi zelo pomembno, da osebo, ki se prvič sreča s to populacijo,

poučimo o zakonodaji tega področja, o načinih dela ter ji nudimo potrebno podporo in svetovanje.

Iz obdelave podatkov je razvidno, da so se osebe v preteklosti izobraževale in da velik pomen dajejo tudi konstantnemu izobraževanju. Izobražujejo se predvsem v okviru raznih predavanj, delavnic, okroglih miz, ki jih povečini organizirajo nevladne organizacije. Tudi sama sem se udeležila nekaterih okroglih miz, kjer sem dobila vpogled v celotno begunsko problematiko in ne samo v problematiko mladoletnikov brez spremstva. Ena oseba je povedala, da odkar je zaposlena »na vladni strani« tovrstnih izobraževanj s strani države ni bilo in se bolj kot ne izobražuje sama. Menim, da bi država morala poskrbeti za razna izobraževanja in usposabljanja, saj se nenehno opozarja, da kader, ki dela na tem področju, ni ustrezno usposobljen.

Pri delu z mladoletniki je pomembno tudi znanje vsaj kakšnega tujega jezika. Dve osebi sta omenili, da sta se učili tujih jezikov.

Eno izmed glavnih vodil pri delu z mladoletniki je spoštovanje njegove največje koristi. V raziskavi se je pokazalo, da vse intervjuvane osebe stremijo k temu. Ena oseba je omenila, da je včasih to načelo težko spoštovati, predvsem zato, ker se zakonodaja ne ujema z mladoletnikovo največjo koristjo.

V zvezi s socialnim delom me je še posebej zanimalo, katere profesionalne vloge uporabljamo. To me je zanimalo predvsem zato, ker se sama nisem srečala z vsemi možnimi vlogami. Kot sem že omenila v teoretičnem uvodu, sem se v času opravljanja prakse na Oddelku za mladoletne brez spremstva staršev ali skrbnika v Azilnem domu največkrat znašla v vlogi zagovornika in priskrbovalca. V raziskavi sem ugotovila, da so nekatere vloge specifične za določeno področje dela, nekatere vloge pa so na vseh področjih enake.

Oseba, ki je prisotna na področju skrbništva, je povedala, da pri svojem delu uporablja vlogo zastopnika, zagovornika, sogovornika, svetovalca, aktivista. Tudi pravna svetovalka je omenila vlogo zagovornika in aktivista, poleg tega pa še vlogo informatorja, pravnega svetovalca, zastopnika. Svetovalka za integracijo je menila, da se pri njenem delu prepletajo različne vloge. Od teh strogo uradniških pa do takih, ko si nekomu nadomestni starš, prijatelj, mentor. Omenila je tudi vlogo pogajalca. Policijski inšpektor je menil, da se pri svojem delu največkrat znajde v vlogi spraševalca v intervjuju. Socialna delavka iz Centra za tujce je

omenila vlogi sogovornika v razgovoru in priskrbovalca. Socialna delavka iz Azilnega doma je odgovorila, da se drži etičnega kodeksa psihologov, da izpopolnjuje svoje psihološko znanje ter da se trudi biti odgovorna, empatična in strpna do vseh različnosti.

Torej iz zgoraj napisanega bi lahko rekla, da je najpogosteje uporabljena profesionalna vloga zastopnika, zagovornika ter sogovornika na razgovorih. Če sklepam glede na rezultate raziskave, se z zastopništvom, zagovorništvom ter aktivizmom ukvarjajo v neprofitnih organizacijah, medtem ko tisti v javnih službah teh profesionalnih vlog ne prevzemajo. To se mi zdi kar malo zaskrbljujoče, saj sem mnenja, da bi te vloge morali prevzeti vsi, ki delujejo na področju mladoletnih brez spremstva.

Kot pri vsakem delu, mora tudi pri delu z mladoletniki brez spremstva oseba imeti določene osebnostne značilnosti in veščine.

Rezultati raziskave so me pripeljali do pričakovane ugotovitve. Tako je bilo v raziskavi ugotovljeno, da so potrebni socialni čut, sposobnost dela z ljudmi, odprtost do drugačnosti, občutek empatije, toleranca, potrpežljivost. Iz rezultatov raziskave je razvidno, da je potrebno imeti tudi določene veščine oziroma predvsem znanja: poznavanje zakonodaje, znanje tujih jezikov, poznavanje različnih kultur, poznavanje psihofizičnih lastnosti mladoletnikov brez spremstva. Sama bi dodala še znanje za ravnanje z mladoletniki, ki so bili mučeni, zlorabljeni ...

Kot novinka na tem področju sem se v času opravljanja prakse srečevala s številnimi dilemami. Ker tega področja in zakonodaje nisem dobro poznala, sem velikokrat bila v dilemi, kako ravnati v določeni situaciji. Spraševala sem se, ali je bilo moje ravnanje ustrezno, ali bi lahko naredila več kot sem. V raziskavi se je pokazalo, da se tudi socialni in strokovni delavci, ki že nekaj let delujejo na tem področju, srečujejo z dilemami. Najpogostejša je dilema o tem, ali je njihovo ravnanje oziroma v nekaterih primerih izvršitev zakona primerno in v skladu z mladoletnikovo najboljšo korist.

Razveselila me je ugotovitev, da večinoma ne prihaja do sindroma izgorevanja. Samo ena oseba meni, da je že davno izgorela. Prihaja pa občasno do preobremenjenosti. Temu se poskušajo izogniti s pogovori med sodelavci ali s športom.

6. SKLEPI

Na podlagi rezultatov, ki sem jih dobila s pomočjo raziskave, sem prišla do sklepov.

- Zakonska podlaga, ki obsega problematiko mladoletnikov brez spremstva, je zadovoljivo urejena na področju šolskega in zdravstvenega varstva ter integracije. Nezadovoljivo urejena je glede vrnitve mladoletnika brez spremstva v matično državo, če tam ni ustreznega sprejema in skrbi. Sporna je razširjena oblika skrbništva, saj Slovenija nima nekih mehanizmov za ugotavljanje, ali bo oseba, ki je prišla skupaj z mladoletnikom, dejansko delovala v njegovo najboljšo korist. Problematično je tudi to, da mladoletniki niso izvzeti iz pospešenih postopkov, v katerih se prošnja zavrne kot očitno neutemeljena in se o njej ne odloča po vsebini. Tudi pri ukrepu omejitve gibanja ne obstajajo izjeme.
- Konkretna praksa dela z mladoletniki brez spremstva se ne povsem sklada s predpisano zakonodajo s tega področja. Razkorak med zakonodajo in prakso se kaže v postopku pridobitve mednarodne zaščite, saj postopki za pridobitev mednarodne zaščite niso prilagojeni mladoletnikovi starosti in razumevanju, problem je tudi, da so ti postopki predolgi. Po zakonu so mladoletniki brez spremstva izenačeni s slovenskimi državljani. V praksi pa se večkrat pokaže, da temu ni tako. V raziskavi se je pokazalo, da največji problem predstavlja izobraževanje. Azilni dom in Center za tujce sta neprimerni instituciji za namestitev mladoletnikov, tudi pri integraciji je pomanjkanje razpoložljivih kapacitet.
- Najpogostejša kršitev mladoletnikovih pravic je omejevanje svobode gibanja.
- Konkreten sistem zaščite je pomanjkljiv.
- Javnost ni seznanjen s problematiko mladoletnih brez spremstva.
- V stik z begunsko problematiko so socialni in strokovni delavci prišli v času študija in s prihod na določeno delovno mesto.
- Pomembno je konstanto izobraževanje.
- Socialni in strokovni delavci pri svojem delu spoštujejo načelo otrokove največje koristi.
- Najpogosteje uporabljene socialne vloge so: skrbnik, zagovornik, informator, intervjuvar, sogovornik v pogovoru, priskrbovalec.
- Pri svojem delu potrebujejo socialni in strokovni delavci določene osebnostne lastnosti kot so socialni čut, sposobnost dela z ljudmi, zmožnost empatije ... Veščine, ki jih

potrebujejo, pa so poznavanje zakonodaje, znanje o otrokovem psihofizičnem razvoju, znanje tujih jezikov ...

- Najpogostejša dilema, ki se pojavlja, je, ali je bilo neko storjeno dejanje v skladu z otrokovo najboljšo koristjo.
- Do sindroma izgorevanja ne prihaja, občasno pa prihaja do preobremenjenosti.

7. PREDLOGI

Država mora k problematiki mladoletnikov brez spremstva pristopiti celostno. Potrebne so spremembe na zakonskem področju kot tudi pri implementaciji zakonov v praksi. Pri tem je pomembno medsebojno sodelovanje vladnih ustanov z nevladnimi organizacijami.

Sicer je nekaj raziskav na to temo že bilo opravljenih, vendar bi jih bilo potrebno še več, saj bi tako dobili še bolj podroben vpogled v problematiko mladoletnih brez spremstva.

Socialni in delavci potrebujejo strukturirana navodila za ravnanje z mladoletnimi brez spremstva.

Potrebno je osveščanje širše javnosti, saj ta sploh ne ve, da je ta skupina beguncev tudi prisotna v Sloveniji.

8. LITERATURA IN VIRI:

Literatura

Ayotte, W., Williamson, L. 2001. Separated children in UK: An overview of the current situation. Refugee Council in Save the Children.

Castles, Stephen in Miller, Mark J. 2003. The age of migrations. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.

Cournoyer, B. 1996. The social work skills workbook. Pacific Grove: Brooks/Cole Pub. Co., cop.

Dragoš, S. 2005. Moč – navodila za uporabo. V: Lešnik, B. (ur.). Krepitev moči, str. 10-48. Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.

Franko, T. 2002. Problem ilegalnih migracij z ekonomskega, pravnega in družbenega vidika in oris stanja v Sloveniji. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.

Gole Ašanin, S. 2003. Otroci brez spremstva, Ljubljana: Urad za priseljevanje in begunce.

Guidelines on Policies and Procedures in dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum 1997. UNHCR.

Lussi, P. 1990. Sistemski nauk o socialnem delu. Socialno delo 29, 1-3. Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.

Medved, F. 1998 , Izhodišča za oblikovanje politike priseljevanja Republike Slovenije. Poročevalec državnega zbora Republike Slovenije XXIV (38), 11-26.

Milošević Arnold, V. 1998. Begunci v Sloveniji: pregled dosedanjih aktivnosti. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola, str. 105-107.

Milošević Arnold, V. 2001. Spoznajmo socialno delo. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Otroci brez spremstva v RS: Zbornik prispevkov. 2005. Ljubljana: SEECRAN, Akcijska mreža za otrokove pravice v sodelovanju z Informacijsko dokumentacijskim centrom Sveta Evrope.

Posavec, A. 1993. Psihosocialna pomoč beguncem. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Petrovič Erlih, P., Žnidarc Demšar, S. 2004. Asertivnost: zakaj jo potrebujemo in kako si jo pridobimo. Nazarje: Argos.

Ramovš, J. 2001. Prostovoljstvo pri delu z ljudmi in za ljudi. Socialno delo 40, Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.

Save the children, UNHCR. 2004. Program za otroke brez spremstva v Evropi : Načela dobre prakse, tretja izdaja.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. 1997. Izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti: Inštitut za slovenski jezik, DZS, Ljubljana.

UNHCR. 2007. Biti begunec- Poročilo AGDM 2007. Visoki komisariat Združenih narodov za begunce, Regionalno predstavništvo za srednjo Evropo.

Zaletel, P. 2004. Razvoj slovenske migracijske politike gleda ne smernice evropske unije. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Zorn, J. 2007. Ljudje brez pravice do pravic in vloga socialnega dela. Socialno delo, 47(3-6), Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.

Zakonodajni viri

Zakon o tujcih. Uradni list RS, št. 46/2009.

Zakon o mednarodni zaščiti. Uradni list RS, št. 111/2007.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o azilu. Uradni list RS, št. 17/2006.

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Uradni list RS, št. 69/2004.

Ustava republike Slovenije. Uradni list RS, št. 331/1991.

Elektronski viri

Internet 1: <http://www.iom.int/jahia/Jahia/about-migration/lang/ent> (22.2.2009)

Internet 2: <http://www.gla.ac.uk/departments/adulteducation/research/rg/smigra01.pdf> (22. 2. 2009)

Internet 3: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (23. 2. 2009)

Internet 4: <http://www.euekspres.si> (15. 3. 2009)

Internet 5: <http://www.svez.gov.si/index.php?id=1043> (15. 3. 2009)

Internet 6:

www.svz.gov.si/fileadmin/svz.gov.si/pageuploads/Primarna_zakonodaja/Amsterdamska.pdf
(18. 3. 2009)

Internet 7: <http://vecer.com/portali/7dni/v1/default.asp?kaj=2&id=5353220> (26. 4. 2009)

Internet 8: www.dz-rs.si/?id=150&docid=28&showdoc=1 (5. 4. 2009)

Internet 9:

http://www.ukom.gov.si/slo/seje-vlade/sporocila/id/index.html?&i1=UVI&i2=slo&i3=1&i4=svj&i5=ter_lst_021&i10=artic&i12=E1DBBF8D4CBCF387C1256C6F005910A6&i15=on&j1=ISO-8859-2&j2=&j3=&j4
(26. 7. 2009)

Internet 10: www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2002106&stevilka=5265 (5. 4. 2009)

Internet 11:

http://www.ukom.gov.si/slo/seje-vlade/sporocila/id/index.html?&i1=UVI&i2=slo&i3=1&i4=sv&i5=ter_lst_021&i10=artic&i12=E1DBBF8D4CBCF387C1256C6F005910A6&i15=on&j1=ISO-8859-2&j2=&j3=&j4

(5. 4. 2009)

Internet 12:

http://www.ukom.gov.si/slo/seje-vlade/sporocila/id/index.html?&i1=UVI&i2=slo&i3=1&i4=sv&i5=ter_lst_021&i10=artic&i12=E1DBBF8D4CBCF387C1256C6F005910A6&i15=on&j1=ISO-8859-2&j2=&j3=&j4

(5. 4. 2009)

Internet 13: <http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/default.asp?kaj=3&id=2008010405281489>

(4. 1. 2008)

Internet 14: http://www.unhcr-rrbp.org/slovenia/files/2008/lista_najbolj.pdf (25. 11. 2009)

Internet 15: <http://www.gla.ac.uk/rg/sproso16.pdf> (11. 3. 2009)

Internet 16:

http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/CIP/9_4_2010gradivo_Ko_govsek.pdf (25. 9. 2010)

Internet 17: <http://www.childmigration.net> (14. 3. 2009)

Internet 18:

<http://www.google.si/#q=Politike+sprejemanja%2C+vra%C4%8Danja+in+integracije+&hl=s1&sa=2&fp=20db335f8244a5d0> (25. 9. 2010)

Internet 19: <http://www.amnesty.si/> (19. 8. 2009)

Internet 20: <http://www.hcch.net/upload/outline34e.pdf> (15. 3. 2009)

Internet 21: http://www.zofijini.net/online_otroci_1kdoso.html (22. 2. 2009)

Internet 22: http://www.zrs-kp.si/SL/Projekti/MINORS/Daphne/MinOrs_Slovenia.pdf (13. 7. 2009)

9. POVZETEK

V diplomski nalogi sem poskušala prikazati, kako je urejeno področje mladoletnikov brez spremstva staršev ali skrbnika. V teoretičnem delu najprej opredelim migracije ter migracijsko in azilno politiko Evropske unije. Ker vse članice beležijo porast migracij, poskušajo v sodelovanju z Evropsko komisijo razviti celosten pristop do migracijske politike. Tudi Slovenija mora kot članica Evropske unije svoj pravni red uskladiti a pravnim redom Evropske unije. Predstavljeni so najpomembnejši pravni akti in institucionalni okvir tega področja. Na koncu poglavja o migracijah opozorim na kršitev pravic migrantov.

Naslednje poglavje je namenjeno mladoletnikom brez spremstva staršev ali skrbnika. Mladoletniki brez spremstva staršev ali skrbnika so osebe, mlajše od 18 let, ki so zunaj matične države in so brez spremstva staršev oziroma zakonsko ali določenega skrbnika. Najpogosteje matično državo zapustijo kot begunci (strah pred preganjanjem, novačenjem za potrebe vojske ...) ali kot ekonomski migranti (lakota, revščina ...). Večinoma mejo prestopijo ilegalno in so zajeti s strani policije. V Sloveniji jih ostane zelo majhen odstotek, večina jih odide dalje že po nekaj dneh bivanja v Sloveniji. Ker gre za ranljivo kategorijo oseb, so upravičeni do posebnega sistema varstva in zaščite. To jim je zagotovljeno tako z mednarodnimi kakor tudi domačimi pravnimi viri. Med najpomembnejše mednarodne pravne vire štejemo Konvencijo o otrokovih pravicah, Konvencijo s statusu begunca in Haško konvencijo o zaščiti otrok. Med domačimi pravnimi viri pa so Zakon o tujcih, Zakon o mednarodni zaščiti in Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Pomemben je tudi Program za otroke brez spremstva v Evropi, ki prikaže dobre prakse dela z mladoletniki brez spremstva. Žal pa ta program nima zakonske veljave. Ko je govora o mladoletnikih brez spremstva, je potrebno opozoriti tudi na trgovino z ljudmi, saj so ti pogosto izkoriščeni.

V nadaljevanju se naloga nanaša na socialno delo z mladoletniki brez spremstva. Ker gre za ranljivo populacijo oseb, so potrebne posebne metode dela, pri delu je potrebno spoštovati določena načela in načine ravnanja. Socialni delavci morajo imeti določene osebne značilnosti kakor tudi veščine. Pri svojem delu privzemajo tudi določene vloge. Vse to je opisano v zadnjem delu teoretičnega uvoda.

Z raziskavo se želela ugotoviti, kako je področje skrbi in varstva mladoletnikov brez spremstva staršev ali skrbnika urejeno. Zanimalo me je, kakšen je obseg njihovih pravic in ali je to področje zakonsko ustrezno urejeno ter kako se zakonodaja s tega področja implementira v prakso dela z mladoletniki brez spremstva. Želela sem ugotoviti tudi, katere lastnosti mora

imeti oseba za to delo ter katere veščine, metode in vloge se uporabljajo pri delu z mladoletniki brez spremstva.

Rezultate sem dobila s pomočjo kvalitativne analize intervjujev, ki sem jih opravila s socialnimi delavci in drugimi poklicnimi profili, ki prihajajo iz različnih področji dela ter tako iz neprofitnih organizacij kakor tudi vladnih ustanov. Menim, da niso vsi pridobljeni rezultati realni, saj se je pogosto zgodilo, da so nekateri intervjuvanci opozorili na nek problem, medtem ko drugi tega niso zaznali. Predvsem je zaskrbljujoče dejstvo, da Slovenija krši številne mednarodne in domače pravne akte.

10. PRILOGE

10.1 *Prepisi intervjujev*

INTERVJU Z VODJO PROJEKTOV NA SLOVENSKI FILANTROPIJI

Kratka predstavitev

Moja funkcija na Slovenski filantropiji je vodja projektov na področju mladoletnih migrantov.

Kdaj in kako si se srečala z begunsko problematiko ter zakaj si se odločila za delo z mladoletnimi brez spremstva?

Z begunsko problematiko sem se srečala kot študentka prvega letnika socialne pedagogike. Takrat sta bila dva begunska centra v Ljubljani, na Šmartinski in begunski center Vič. Moja sošolka je bila dovolj aktivna na tem področju in je nekega dne omenila, da potrebujejo nove prostovoljce za delavnice za otroke in mladostnike, da bi se jih včasih peljalo v kino, gledališče, da bi se z njimi kaj ukvarjali, na izlete in tako. In sem rekla ok, da imam nekaj časa in sem se odločila vključiti v to skupino prostovoljcev ter sem začela redno hoditi v begunski center Vič kjer sem delala z otroki in mladostniki. To sem delala približno dve leti. Potem pa moram priznati, da sem nekaj časa delala druge stvari, sicer bolj migracije na splošno, so bile tudi neke raziskave na faksu in tako ... Ampak potem z begunci naprej niti nisem, sem pa spoznala veliko ljudi in sem se tudi v privatnem življenju začela veliko z njimi družiti. Ampak potem je bilo pa tako, da sem zasledila oglas, da Slovenska filantropija išče nekoga, da bi bil koordinator v Azilnem domu in sem se prijavila za delovno mesto. Na žalost nisem bila izbrana, ampak sem se potem zanimala za prostovoljno delo in sem delala kot prostovoljka skrbnica. Zelo me je pritegnilo. Jaz mislim, da je to delo tako, da te pritegne ali pa ne, vmesnega ni. Veliko naših prostovoljcev se odloči, da to delo ni za njih in zaradi tega je osip zelo velik. Je velika odgovornost, tudi časovno je zelo zahtevno. Mene je pritegnilo tako, da sem vsak dan hodila v Azilni dom kot prostovoljka. Potem sem sčasoma pač na Filantropiji dobila honorarno zaposlitev in potem so me tudi redno zaposlili. Zakaj prav z mladoletnimi brez spremstva? Mladi na splošno so me vedno bolj zanimali, tudi v času študija. Potem, ko sem spoznala točno to populacijo so me pa ne vem... Sam jezik, kultura, pa tudi ta njihova ranljivost, ker so dejansko brez staršev in se mi zdi, da so med to populacijo, tudi begunsko, da so skupina, ki dejansko potrebuje največ pomoči.

Ali si se za to delo posebej izobraževala, usposabljala?

Ja. Jaz sem začela na Slovenski filantropiji kot prostovoljka, bila sem povabljen na izobraževanje, ki jih Slovenska filantropija redno organizira in izvaja tako, da sem se izobraževala za skrbnico za otroke brez spremstva. Tako, da na nek način ja.

Kako pa zgleda to izobraževanje?

Zdaj sčasoma so se ta izobraževanja rahlo spremenila, ker prej je bil UNHCR naš glavni financer in smo imeli tudi dosti denarnih sredstev namenjenih za te stvari. Takrat, ko sem bila jaz je bil dvodnevni seminar, trening. Izgledalo je tako, da so nas predstavniki Slovenske filantropije seznanili z zakonodajo, področjem, načeli dobre prakse, praktičnimi primeri, imeli smo delavnice. Na ta način tudi v zdajšnjem času poteka s tem, da nimamo več dvakrat na leto ampak samo enkrat na leto, ker je tudi zanimanje prostovoljcev manjše kakor je bilo takrat.

Se še vedno dodatno izobražuješ?

Absolutno. Jaz na tem področju delam od maja 2004, kar pomeni, da že pet let, ampak konstantna usposabljanja in izobraževanja so nujno potrebna.

Kaj pa vi izvajate izobraževanje za ljudi, ki pridejo v stik s to populacijo?

Na splošno so zdaj to v glavnem prostovoljci, ki nekako pomagajo pri našem delu s to populacijo. Ima Filantropija na splošno neko izobraževanje o prostovoljstvu nasploh kjer se pač prostovoljci seznani na splošno s prostovoljstvom, kaj so dolžnosti, pričakovanja do prostovoljcev in podobno. Potem pa ima naš center, ki se imenuje Center za psihosocialno pomoč beguncem, bolj specifično izobraževanje na temo migracij, begunstva, azilne politike v Sloveniji. Potem je en fokus tudi na otrocih brez spremstva.

Kaj pa izobraževanje otrok o njihovih pravicah, o zakonih...

Zdaj moram priznati, da na žalost Slovenija se ni ... ali pa mi kot organizacija, nismo tako daleč prišli, da bi dali fokus na to področje. Čeprav v evropskem prostoru in na splošno je Filantropija od leta 1997 članica oziroma slovenska predstavica tega programa za otroke brez spremstva in se redno srečujemo. Je vedno večji poudarek na participaciji samih otrok. Torej izobraževati same otroke o njihovih pravicah in jih potem tudi nekako opolnomočiti, da

se tudi oni zavzemajo za svoje pravice. Mi na žalost to, da se jih seznani s pravicami, to je tudi nekak del samega skrbnika oziroma zdaj se po ta novem nas Center za socialno delo Postojna postavi kot skrbnike za posebni primer, Center za socialno delo Vič pa nas po novem postavi za zakonite zastopnike tako, da je tudi nekako del nalog oziroma dolžnosti za katere nas postavi center je zelo ozko. Je samo zastopanje otroka, potem pa glede na to, da otroci nimajo nikogar drugega, si mi te naloge razširimo. Nekako jih seznanimo z njihovimi pravicami, vendar je to daleč od tega kar jim mi v Sloveniji sploh omogočamo.

Kaj bi po tvojem mnenju bilo potrebno storiti, da se izboljša skrb mladoletnih brez spremstva?

Vse, vse.

Katere so pa tiste glavne pomanjkljivosti, stvari k jih je treba res nujno urediti?

Kje začeti? Na splošno, jaz mislim, da je Slovenija država glede na to, da smo podpisniki Konvencije o otrokovih pravicah, da se niti približno ne zaveda svojih obveznosti do teh otrok. V sami konvenciji je prav en poseben člen, ki se nanaša prav posebno na otroke begunce, da potrebujejo posebno varstvo, skrb in jim to država mora zagotoviti. Kaj je problem našega sistema? Niso obravnavani kot skupina, ki bi jo bilo potrebno posebno obravnavati. Da začnemo na začetku. Mi jih načeloma, naša organizacija jih imenujemo otroci brez spremstva zato, ker se tudi v tem evropskem kontekstu teh nevladnih organizacij uporablja izraz otroci brez spremstva. Ampak evropska zakonodaja in naša zakonodaja uporablja mladoletniki. Tudi konvencija pač pravi, da so otroci do osemnajstega leta, kar se tudi nanaša na njihovo ranljivost. Hotela sem povedati, če začnemo na samem začetku. Torej otrok, ki pride je zaustavljen na meji ali s strani policista nekje na teritoriju Republike Slovenije, obravnava je identična obravnavi vseh odraslih. Vsi strokovni delavci ali pa večina, da ne bom krivična, ampak jaz mislim, da dejansko večina strokovnih delavcev, tako policistov na meji kot zaposlenih v Azilnem domu kot na drugih področjih, ki prihajajo v stik z njimi, niso usposobljeni za delo s to skupino, niti »*decision maker*«*», ki odločajo o njihovih prošnjah. Glavno načelo konvencije, torej da je treba delovati v otrokovo najboljšo korist, ki je tudi zapisana v ZMZ-ju, se v praksi definitivno ne upošteva. Ker smatramo, da, ko bi policija zajela takega otroka oziroma v primerih, ko policija zajame takega otoka, da bi policija vse kar bi morala narediti je vzeti njihove osnovne podatke v smislu identifikacije in, ko bi bili kot taki identificirani bi morala naša socialna služba prevzet primer. Naše*

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je popolnoma neaktivno na tem področju. Smo poskušali določene sestanke z njimi imeti, da bi se bolj vključili v obravnavo teh otrok. So totalno neodzivni, vse kar se z njihove strani naredi je, da so Centri za socialno delo kot inštitucije, ki so še vedno odgovorne za postavljanje skrbnikov. Ampak odzivi s strani teh Centrov za socialno delo je to: »Hvala bogu, da imamo Slovensko filantropijo, ki je pripravljena prevzemat skrbništvo«. Kaj več, pa da bi se oni zavzemali za reševanje problematike na tem področju pa na žalost ni.

Torej gre bolj za neke birokratske stvari?

S strani Centrov za socialno delo izdajo odločbo. Recimo Vič celo izda odločbo splošno na organizacijo tako, da nas napišejo kot organizacijo, s CSD Postojna pa imamo dogovor, da jaz kot nekakšen vodja na tem področju, sporočim ime skrbnika in to napišejo. Ampak absolutno v smislu večjega sodelovanja, da bi se CSD- ji zavzemali za reševanje pač te problematike ni. Ni nekega sistema, ki bi omogočal celostno obravnavo otroka. Jaz tudi, ko se pogovarjam s strokovnjaki iz drugih evropskih držav, po njihovih izkušnjah si jaz predstavljam, da bi to moral bit nek tak sistem, kjer bi deloval »team« strokovnjakov iz različnih področij, da bi se kot prvo te otroke nastanilo v inštitucije primerne tipa. Zaradi tega, ker Center za tujce kot »detention« center, prav tako Azilni dom kot tak tip kakršen je, sicer je odprt ampak so nastanjeni skupaj v isti stavbi z odraslimi, sicer je poseben oddelek vendar imajo odrasli dostop do njega. Ni nekih posebnih psihosocialnih programov, ni usposobljenih socialnih delavcev, je pomanjkanje kadra. Absolutno obe inštituciji sta neprimerni inštituciji. Torej kot prvo bi otrok moral biti nastanjen v inštituciji, kjer bi bilo poskrbljeno za primeren kader, usposobljen kader, za štiriindvajset urno varstvo, zaščito in za psihosocialne programe. Ne glede na to ali bi se potem dolgoročno ugotovilo, da je za otroka najboljše, da ostane v državi gostiteljici in zaprosi za azil ali, da se vrača v državo izvora. Ampak, da se ga na podlagi določenih programov dejansko vključi v neke programe ali, da se ga združi z družino, ki pač živi v neki drugi evropski državi. Torej v Sloveniji dejansko nimamo nič, pač v naši državi na žalost še vedno prevladuje miselnost oziroma nekako taka politika, da je treba pač te otroke čim prej vrniti nazaj od koder so prišli. Tudi v samem Zakonu o tujcih, sej verjetno sama poznaš, je najbolj sporen prvi odstavek šestdesetega člena, ki govori, da je treba mladoletne tujce takoj ko jih policija zajame vrniti v državo.

Kaj pa če takoj ob zajetju želijo podati vlogo za azil oziroma po novem za mednarodno zaščito?

Načeloma naj bi bili policisti zavezani k temu, da, če nekdo izrazi željo, da zaprosi za azil, mu morajo to omogočiti. Zdaj kaj se dogaja na terenu mi ne vemo. Vem pa da po izkušnjah PIC-a, ki je tudi imel ta projekt »*Border monitoring-a*« pred leti, pa mislim, da spet trenutno poteka, so oni rekli na podlagi svojih izkušenj, da so zasledili tudi primere, ko policisti niso kazali nekega interesa, ko je oseba začela govoriti svojo zgodbo o tem, da se ne more vrniti v matično državo. Mislim, država Slovenija ima zelo veliko teh bilateralnih sporazumov sklenjenih in na Hrvaško jih kar veliko vračajo. Žalostno je pa to, da naša policija niti ne vodi statistične evidence posebej za to skupino, tako, da o številki koliko je takih otrok, koliko je takih primerov, sploh niti o številkah ne moremo govoriti.

Ko smo že pri evidencah. Kaj pa evidence o teh, ki zaprosijo za azil in potem samovoljno zapustijo državo?

To je.

Meni je takrat pred leti, ko sem bila na praksi socialni delavec rekel, da teh evidenc ni.

Zdaj mislim, da so z novo EU direktivo, ki je prav za področje statistike, ne vem zdaj na pamet. Jih prav zavezuje, v posebne obrazce, ko morajo voditi statistiko prav po spolu in starostnih kategorijah tako, da bo še bolj detajlno. Je pa res, da v preteklosti, to imaš pa prav, je ni bilo, da niso imeli prav mladoletnike brez spremstva kot posebno kategorijo ampak so imeli samo mladoletne. Ampak so jim dajali evidenco, ko je bil UNHCR tukaj, so jim dajali redno in mislim, da je bilo zraven zabeleženo, da je šlo za mladoletne brez spremstva. Ampak zdaj se bojo te statistike izboljšale.

Še kaj na to temo ali greva potem na zakone?

Čakaj, a bi morala še kaj povedati? A ja, še, še imam za povedati. Zdravstveno varstvo teh otrok je absolutno neurejeno zaradi tega, ker konvencija tudi določa, da se na splošno načela naj ne bi spreminjala, tako, da bi morali biti enako obravnavani, torej po Zakonu o Tujcih oziroma tudi tisti, ki so kot prosilci za azil so upravičeni samo do nujne zdravstvene pomoči. S tem, da v Azilnem domu deluje neka posebna komisija, ki lahko odredi dodaten obseg zdravstvenega varstva. Ampak načeloma niso izenačeni, mislim, da je še kar dolga pot. Mi

kot skrbniki spremljamo te otroke, ki so prosilci za azil v zdravstvene domove, kjer je dejansko volja zdravnika ali je sploh pripravljen kaj narediti. Tu se vidi zelo veliko pomanjkanje. Pa tudi vključevanje v sam šolski sistem je absolutno neprimeren zaradi tega, ker, ko pridejo sem ni nekih posebnih programov, ki bi pač omogočali, da bi se oni intenzivno učili jezika. Zdaj učenje jezika se izvaja samo s strani nevladnih organizacij in še to ne redno. Ampak enkrat, dvakrat na teden, kakor kdaj. Tako zelo nesistematičen pristop, tako, da lahko traja. Recimo glede na to, da, če se ti hočeš vključit v naš šolski sistem moraš znati slovensko, ker pouk poteka v slovenščini. Skratka nek afganistanski deček, ki je star šestnajst let, je nepismen tudi v svojem jeziku, koliko časa on rabi, da se nauči tako dobro slovenskega jezika, da bi se lahko vključil v šolo. In potem je nekega dne star že osemnajst, dvajset let lahko, ker se slovensko uči samo dvakrat na teden in tu so zelo velike...

Potem izpade iz šolskega sistema.

Točno tako. Ne tako dolgo nazaj smo imeli enega fanta, ki je s šestnajstimi leti prišel iz Afganistana ampak je bil dve leti v azilnem postopku. Mi smo imeli sicer en primer relativno dobre prakse.

Na podlagi raznih konvencij in zakonov naj bi mladoletni brez spremstva uživali določeno zaščito. Imate občutek, da je v praksi res tako?

Mnenje naše organizacije in tudi moje osebno je absolutno, da ti otroci...Kar sem prej mogoče pozabila povedat, torej kakšno zaščito ti otroci sploh dobivajo v Sloveniji. Vse kar se ponudi je, da zaprosijo za azil oziroma mednarodno zaščito. Torej lahko dobijo status begunca po Ženevski konvenciji oziroma subsidiarno zaščito, ki je samo za tri leta, z možnostjo podaljšanja potem, ko se ugotovi, da imajo še vedno pogoje za to zaščito. S tem, da kot skrbniki razlagamo oziroma damo informacijo, vedno zelo poudarimo, ker je to zelo realno, da je status begunca oziroma status mednarodne zaščite v Sloveniji zelo težko dobiti. Tistim otrokom, ki se prepoznajo kot nekdo, ki nimajo ali pa, ker jih tudi mi prepoznamo, ker je prav, da jih mi kot skrbniki informiramo. Mi jim sicer nikoli ne onemogočimo zaprositi za mednarodno zaščito, ker je to njihova pravica in, če oni sami izrazijo, da to želijo potem skupaj napišemo prošnjo. Ampak jim damo vedeti, da s pogoji oziroma razlogi s katerimi so pobegnili iz matične države, da je velika verjetnost, da na podlagi tega ne bodo pridobili status begunca oziroma subsidiarne zaščite. Recimo tudi tem otrokom, ki so nastanjeni v Centru za tujce, Republika Slovenija ne nudi nobene druge zaščite. Torej mi kot skrbniki

gremo v Center za tujce in povemo: » Ok možnost je zaprositev za azil ali pa vračanje nazaj v matično državo.«

Vaš komentar na Zakon o mednarodni zaščiti. Kaj je dobrega v tem zakonu, slabe strani tega zakona v primerjavi s prejšnjim Zakonom v azilu? Kaj je najbolj sporno v novem zakonu?

Naj bi šlo s strani države za usklajevanje z evropskimi direktivami ampak glede na prejšnji Zakon o azilu gre dejansko za zniževanje standardov na tem področju, tudi na področju samih otrok brez spremstva. Zdaj zelo problematično je bilo to, da je prejšnji zakon imel eno določilo, ki je določala, da se mladoletnih oziroma otrok brez spremstva ne sme vračati v državo izvora dokler tam ni zagotovljen primeren sprejem in nega. Tega določila ni več, to so dali ven. Kaj je pa sporno v Zmz-ju, ki je zdaj v veljavi? Sicer piše, da je treba upoštevati načelo največje otrokove koristi ampak v praksi se to po našem mnenju absolutno ne izvaja. Kar je še sporno je to, da so napisali, da je zakoniti zastopnik lahko sorodnik oziroma spremljevalec mladoletnega brez spremstva. Pod to določilo smo nevladne organizacije dale pripombo ampak je niso upoštevali. Zaradi tega, ker vsem je jasno dejstvo, da otroci, ki prihajajo v Republiko Slovenijo so običajno v spremstvu ljudi, ki ne vemo kdo so. Velikokrat lahko gre za preprodajalce ali celo, Bog ne daj, za trgovce z ljudmi. Slovenija pa nima nekih mehanizmov, ki bi lahko ugotavljala ali bo ta oseba dejansko delovala v otrokovo najboljšo korist. Zaradi tega se nam je zdelo to določilo sporno. Ampak dejansko v praksi je pa tako, da mi s Centrom za socialno delo Vič, ki je odgovoren za postavljanje skrbnikov imamo dogovor, da nas kot organizacijo še naprej vedno postavljajo kot skrbnike.

Nekje sem zasledila, da UNHCR pa to podpira, pod tem pogojem, da se to res nekako preverja.

Ja zdaj načeloma, če bi obstajali taki mehanizmi, da bi se dalo preveriti, to ne bi smelo bit sporno. Tudi pri slovenskih državljanih, ko se z njimi pogovarja socialna delavka, ki izdaja te odločbe je pač tako, da je za slovenskega otroka neka oseba, ki je iz sorodstvenih mrež, ki nekako predvidevaš, da bo delovala v otrokovo najboljšo korist. Tu pa imaš dejansko otroka, ki pride od zunaj, tudi to osebo, ki pride z otrokom ne poznaš. Tako, da preveriti dejansko ali bo ta oseba delovala v otrokovem najboljšem interesu kot prvo bi časovno bilo zelo dolgo, pa mislim, da skoraj nemogoče. Mislim, če bi obstajali taki mehanizmi, da bi se dalo preverit, dejansko to ne bi bilo sporno. Ampak jih pač ni, zaradi tega je pač to problem.

Izenačitev teh otrok z našimi zakoni. Kako je to v praksi?

Je treba tudi povedati, da ima Zmz poseben člen - Ranljive osebe s posebnimi potrebami, ki določa, da so med temi osebami tudi otroci brez spremstva, da so upravičeni do posebne nege in skrbi. Ampak sam zakon pa tudi potem pravilnik ne piše kako naj bi se to implementiralo v praksi in dejansko se v praksi to ne izvaja. Potem kar se tiče samega šolstva piše, da imajo pravice do osnovne šole in pravice oziroma dostop do srednješolskega izobraževanja. Ampak to je samo črka na papirju. Tako kot sva se prej pogovarjali, ne obstajajo posebni programi, ki bi omogočali tem otrokom oziroma mladostnikom, da bi se nekako čim prej vključili v ta sistem. Tako, da gre dejansko za mrtvo črko na papirju. Kar se tiče zdravstvenega varstva sva tudi prej omenile, da samo do nujne zdravstvene pomoči. Je pa dejansko ta komisija, ki lahko dodatno odloči, da se mu omogoči dodatno zdravstveno varstvo. Ampak dejansko to sistemsko ni urejeno, tako da dejansko ti otroci niso izenačeni s slovenskimi državljani.

Kaj pa če pride do primera, ko na primer gre za neko bolezen, ki jo ne zajema osnovno zdravstveno varstvo? Ali na primer, da otrok potrebuje nekega specialista. Kako potem tečejo postopki naprej?

Primeri so zelo različni. Mi smo imeli recimo primer, ko je mladostnik rabil očala. In potem gremo mi kot skrbniki k splošnemu zdravniku. Zdaj splošni zdravnik sam od sebe po zakonu kakor določa, naj ne bi napisal te napotnice za naprej k specialistu. Ampak je dejansko odvisno od zdravnikov. Nekateri zdravniki tudi napišejo, sicer nam vedno zraven rečejo: »Jaz tega ne bi smel delati, bom slišal od ministrstva, lahko dobim tudi kakšno kazen«. Ampak načeloma gremo mi lahko potem s tem kot skrbniki na komisijo, razložimo kakšno dioptrijo ima otrok in da nujno rabi očala. In potem komisija, ki je sestavljena iz predstavnika Sektorja za azil, predstavnika Ministrstva za zdravje in predstavnika nevladne organizacije odloča ali bodo otroku omogočili nakup očal ali ne. In potem pač Ministrstvo za zdravje tudi to plača. Imamo pa recimo tudi primere, ne vem, zdaj smo imeli pač primer, v ponedeljek smo peljali dva fanta, ki sta čutila bolečino in se je splošna zdravnica pač odločila, da to ne spada pod nujno zdravstveno varstvo in, da ona napotnice za naprej k specialistu ne bo napisala.

In tukaj se je stvar končala?

In tukaj se je stvar končala, ja. Tako, da je dejansko odvisno tudi od samih oseb. Eni so res pripravljeni in razumejo ter tudi napišejo napotnico. Sicer rečejo, da nebi smeli, ampak da

bodo, ker vidijo, da je stvar pač resna in, da je potrebno iti k specialistu. Kakšni pa pač rečejo ne, to ni nujno zdravstveno varstvo in, tega ne bomo naredili. Tu definitivno sistem ni tak, da bi omogočil uresničevanje pravic kakor ostalim slovenskim otrokom. Definitivno ne.

So kakšne hude kršitve otrokovih pravic?

Konvencija sama določa tudi, da zapiranje otrok bi moralo biti v izjemnih primerih in za najkrajši možni čas. Slovenija pač to sistematično izvaja. Ti, ki ne zaprosijo za azil, so nastanjeni v Centru za tujce. Nekateri res samo za par dni, kakšni pa tudi do dveh mesecev in to je sistematično kršenje otrokovih pravic.

Kako se pa konkretno izvaja sistem zaščit in obravnave otrok?

Tako kot sva prej rekli, edina zaščita, ki se tem otrokom ponuja je to, da lahko zaprosijo za mednarodno zaščito. V tem primeru so nastanjeni v Azilnem domu. Sicer smo imeli par primerov, samo par, ko se je Sektor za azil odločil jih zadržati kar v Centru za tujce, da so bili kar tam noter naprej zaprti. Sam azilni postopek je tak, da morajo podati formalno vlogo za azil. Kar mi opažamo, da tako operativni delavci kot odločevalci, ki potem rešujejo sam primer niso usposobljeni prav specifično za to populacijo in, da so dejansko obravnavani kot vsi odrasli. Sicer potem v odločbah piše, da so upoštevali tudi Konvencijo o otrokovih pravicah in načelo največje koristi otroka. Ampak po našem mnenju dejansko temu ni tako. Se mi zdi, da pač Slovenija kot država teži k temu kakor na žalost celotna Evropa, ampak se mi zdi, da druge evropske države večinoma imajo nek tak sistem skrbi, zaščite vseeno nekako vzpostavljen na veliko višjem nivoju kakor Slovenija. Ampak težnja Slovenije je dejansko, da se teh otrok na nek način čim hitreje znebi. Ali se jih deportira nazaj v matično državo ali jih policija že takoj ob zajetju vrača v sosednje države po teh bilateralnih sporazumih. Večina teh otrok, ki so v azilnem postopku in bivajo v azilnem domu pa zelo hitro izgine. Tudi zaradi tega, ker so bili namenjeni v kakšne druge evropske države. To je dejstvo, zaradi tega, ker imajo tam sorodnike, prijatelje, znance in vedo, da bodo nekako dobili pomoč z njihove strani. Kakšni pa tudi, in na to tudi opozarjamo, potem, ko nekako dobijo občutek, kakšen nivo zaščite in skrbi dobijo v Sloveniji, ugotovijo, da tu dejansko nimajo kaj iskati in, da takšne pomoči tu ne bodo dobili. In se pač odpravijo v Italijo, Anglijo, Francijo, kjer pač slišijo, da je skrb za njihovo populacijo tam boljša kot kje drugje.

Koliko procentov jih pa dejansko ostane v Sloveniji?

Zelo majhen procent. Kar koli bi ti rekla bi se zdaj zlagala. To so res posamezniki, res zelo malo.

Koliko skrbništev opravljate letos?

Letos smo jih imeli pod skrbništvom devet vseh skupaj. Trenutno jih imamo v Azilnem domu, ampak eni so še iz prejšnjega leta, zdaj trenutno jih imamo v Azilnem domu... Dva sta iz Afganistana, dva iz Turčije, so štirje. Ampak od letošnjega leta sta samo dva. Tako, da večina jih gre, velika večina. Če gledamo od leta 2004 odkar sem jaz tu pa nekak bolj spodobno evidenco vodimo, ne vem čez 98 % jih gre. Ampak to so tudi tisti, ki so deportirani nazaj v matično državo kot tudi tisti, ki zapustijo Azilni dom. Zelo malo jih ostane, res zelo malo.

Kako širša javnost po vašem mnenju sprejema in spremlja problematiko otrok brez spremstva?

Na žalost je zdaj situacija v Sloveniji taka, pa tudi v prejšnjem času, da nekako niti ni toliko interesa za samo begunsko problematiko, na splošno za migrante tudi ne. Za populacijo oziroma skupino otrok brez spremstva so občasno neki intervjuji in imamo članke. Ampak veliko ljudi sploh ne ve, da ta skupina pri nas sploh obstaja. To ravno zaradi tega, ker je nekako nevidna. Tudi državni organi po mojem ne razmišljajo toliko v to smer, čeprav zadnje čase dejansko se kažejo neki znaki, da oziroma potreba po tem, da bi morali tudi s državne strani to področje nekako urediti. In se tudi na nekih sestankih z njimi pogovarjamo. Ne vem, jaz si vedno predstavljam, recimo v Franciji, ko se pogovarjam s kolegi, kjer je veliko teh otrok, se lahko zgodi, da ti otroci živijo na cesti, če država ne poskrbi za njih, in so tako javnosti na očeh. Ko dojamejo, da so neki otroci, ki je z njimi treba neki narediti in jim je treba pomagati. Tu so skriti očem, ali so zaprti v Centru za tujce in nihče ne ve za njih ali so v Azilnem domu neki posamezniki, trije, štirje, ki načeloma imajo streho nad glavo, imajo kaj za jesti, kaj več od tega pa ne. Dejansko to je tema, ki nekako ni popularna pri nas in se mi zdi, da ljudje niti ne vedo, po drugi strani jih pa niti ne zanima.

A mnenje javnosti vpliva na delo raznih strokovnih delavcev, podležejo mnenju javnosti?

Prostovoljci, ki načeloma razmišljajo, da bi delali na tem področju so po navadi že tisti, ki se za to področje zanimajo in so dosti odprti, ni nekih predsodkov, ni nekih stereotipnih razmišljanj, neke ksenofobije. Tudi, ko imamo kakšne strokovne seminarje za strokovne

delavce ali pa, ko imamo kakšne sestanke, se mi zdi, da dejansko vedno prepričujemo prepričane. Dejansko je zelo težko zajeti neko širšo javnost, da bi se nekako dotaknili tudi ostalih, ki o tem problemu ne razmišljajo, ki so mogoče malo bolj rasistično nastrojeni. Mi smo imeli tudi take izkušnje recimo, ko smo kakšnim beguncem pomagali iskati stanovanje ali pa zaposlitev. To je konstantno. Spomnim se ravno za enega temnopoltega fanta, ko smo iskali stanovanje že pred leti in so bile izjave take, da ne moreš verjet. V smislu: »Iz kje pa je « in ko smo rekli iz kje pač je, so potem bile izjave v smislu: » Ah, je preveč črn za našo sosesko« ali pa » Veste naša soseska je pa tako lepa, da mi pa ne bi«. Tako, da s tem se srečujemo. Ampak se pa dejansko strinjam, da bi bilo na tem področju treba veliko več narediti. Je pa problem v tem, da je naša organizacija edina, ki se res sistematično s tem področjem poskuša ukvarjati oziroma se ukvarja. In lobirati in zagovorništvo in skrbništvo in vse poskušamo narediti in potem nam zmanjka časa, da bi se samo na neki fokusirali. Bi bilo ozaveščanje javnosti ena tistih stvari na kateri bi bilo treba dati več poudarka. Ampak zdaj to stanje recesije in krize, ko se tudi drugi slovenski državljani znajdejo v nekih stiskah, se mi zdi, da se ta občutek za soljudi, predvsem, če gre za migranta, se v tem primeru še bolj zmanjšuje.

Kaj pa zaposleni v javnih službah?

Če so zainteresirani?

Ja, glede na to, da imam občutek, da v tej smeri ne naredijo dovolj. Kaj je tukaj vzrok?

Jaz kot prvo mislim, da je to nekako čisto posledica državne politike. Da državna politika kot taka ni zainteresirana, da bi na tem področju kaj naredila oziroma se ne zaveda, da bi bila tudi dolžna kaj narediti. Tako na podlagi tega tudi socialna služba, vsaj kakor gledam v Centru za tujce in v Azilnem domu, sej ne moreš posameznike kriviti, ker so preobremenjeni z delom. Jaz mislim, da je kadra premalo. Tako, da mislim, da jim tudi ni omogočeno, da bi na tem področju več naredili. Ampak dejansko pa kar jaz recimo pogrešam, razen parih izjem, je tudi, da z njihove strani ne prihajajo neke iniciative. Čeprav kakor sem prej rekla, recimo predvsem v azilnem domu se mi zdi, da so začeli dejansko razmišljati v smeri, da je na tem področju treba neki narediti. Mogoče tudi zaradi tega, ker imamo v zadnjem času vedno » težje« primere. Recimo v preteklosti smo imeli v večini albanske fante, ki so dejansko iz svoje države, recimo ali iz Kosova ali Albanije, ki so zapuščali svojo državo zaradi slabe socialne situacije ali nasilja v družini ali nezmožnosti preživetja, nezmožnosti šolanja. In so se potem ti

otroci v glavnem ali odločili se vrniti nazaj ali pa so zelo hitro zapustili Azilni dom. Zdaj recimo v lanskem letu pa smo imeli večinsko populacijo fantov iz Afganistana in to je že malo drugačna populacija. In ti fantje so tudi dlje ostali v azilnem domu. Eni so še vedno, eni so se potem odločili, da bodo šli naprej in so šli. Ampak mislim, da je bil to en tak klik, ko je Azilnem domu dalo mislit, da dejansko ti otroci rabijo posebno nego, posebno skrb, posebno obravnavo. Da ni dovolj, da jih samo zaprejo, v smislu, da jih samo dajo v Azilni dom kakor vse ostale, da se nihče z njimi ne ukvarja. Ker to so osebe, ki bi potrebovale štiriindvajset urno obravnavo, nego, zaščito in skrb.

Če prav razumem je ravno pritisk javnosti, s tem mislim tudi na razne organizacije, je pripomogel k temu, da se je začelo nekaj spreminjat?

Ne bi ravno temu tako rekla. Naša organizacija sicer že odkar smo na tem področju aktivni opozarja na to problematiko. Ampak mislim, da so začeli drugače razmišljati, ker so imeli v svoji inštituciji nastanjene posameznike s katerimi so se, ne pojavljale težave, ampak so tudi oni videli, in so začeli dojemati, da ta skrb, ki jo nudi Azilni dom, kakršnakoli že je, da ni zadostna za to populacijo. In so začeli tudi sami razmišljati ja, da bi ti otroci oziroma mladostniki potrebovali pa nekaj več oziroma drugačnega.

Eno izmed glavnih načel pri delu z mladoletnimi brez spremstva je spoštovanje njihove najboljše koristi. Kako se to načelo odraža pri vašem delu?

To načelo je zelo težko upoštevati. Sicer je to eno glavnih načel, ki jih imamo mi vedno v ospredju. Samo problem v Sloveniji, kakor verjetno v vseh ostalih državah je, če ti sistem ne omogoča, da ti deluješ v otrokovo najboljšo korist potem tudi kot skrbnik temu načelu ne moreš slediti. Recimo, če imaš ti otroka, ki bi potreboval neko celostno obravnavo, da na podlagi neke anamneze oziroma njegovih razlogov, spoznavanja njegove osebnosti in življenjske zgodbe in podobno, ugotoviš kaj bi bilo v njegovem najboljšem interesu. Torej, da se odločiš ali on sploh potrebuje tako zaščito kakor je azil ali potrebuje drugačno zaščito, ali potrebuje kaj na področju šolanja, kakšno zdravstveno varstvo oziroma pomoč. Ker te celostne obravnave ni, mi kot skrbniki smo enostavno tako potisnjeni ob tla, da vse kar lahko naredimo je, da informiramo v smislu: ok Slovenija ti je pripravljena ponuditi to in to in to, torej se lahko vrneš nazaj domov, s tem, da programi vračanja niso primerni, ker se jih v bistvu samo deportira nazaj ali pa zaprosijo za azil ob tem, da se moraš zavedal, da boš azil zelo težko dobil. Torej skrbniki smo tu zelo v eni taki stiski in dejansko tega načela, ker jaz si

to predstavljam, da če bi ti že dejansko želel nekak celostno obravnavo otroka in ob tem upoštevati najboljše korist otroka, da bi cel sistem moral biti totalno spremenjen. Tako, da mi sicer nekako poskušamo, potem tudi »težimo« državnim organom. Ampak, če politika kot taka je zapisana, ne vem, sam Zakon o tujcih: otroka je treba takoj vrniti, če ne se ga zapre v Center za tujce. Potem je Zakon o mednarodni zaščiti, da lahko zaprosi za azil. So to edine rešitve, tako, da je to načelo zelo težko sploh upoštevati, mislim bodimo realni.

Se pa upošteva otrokove želje?

Zdaj otrokove želje so ...

Kaj pa če otrok želi iti naprej, ga prepričujete v nasprotno?

Če vzamemo primer v Centru za tujce. Ko se mi kot skrbniki pogovarjamo z njimi in jih vprašamo kaj so razlogi zakaj si šel, s kakšnim namenom, kje imaš starše, ali starši vejo, da si šel? Ko si skrbniki nekako poskušajo izoblikovati čim bolj celostno sliko ozadja, zakaj je ta otrok sploh zapustil svojo državo. V Azilnem domu nam večino otrok reče: »Imam brata,« recimo v Italiji, »želim iti k njemu«. In vse kar skrbnik lahko reče: »Glej jaz ti tega ne morem omogočiti, po naši zakonodaji so pa možnosti take, da zaprosiš za azil, pogoji za pridobitev azila so taki in taki in taki, šel boš živeti v Azilni dom. Druga možnost je, da se vrneš nazaj domov. Tretja možnost je, da če imaš katerega od staršev, ki legalno prebiva v Evropski uniji, da sprožimo postopek združevanja z družino«. Če pa je otrok v Azilnem domu, kakšni od njih nam tudi namignejo, da bodo šli naprej, kakšni pa niti ne povejo ampak samo naslednji dan ali pa čez tri dni zvemo od socialne službe, da jih ni več oziroma jih mi kličemo kje so in nam potem povejo, da jih ni več v Azilnem domu. Prepričevanje v smislu ne tega narediti ... Tu je veliko enih nians. Ker, če imaš ti otroka za katerega veš, da v drugi državi ne bo zaprosil za azil zaradi tega, ker pri azilu verjetno poznaš Dublinsko regulativo, ki določa, da lahko oziroma, da zaprosi za azil samo v eni državi članici in ta država, mislim ne da zaprosiš, ampak, da je samo ena država odgovorna za reševanje prošnje. Torej, če imaš ti pred sabo mladostnika, ki je recimo iz Afganistana in dejansko rabi tovrstno zaščito. Mislim, je do par takih primerov prihajalo, ko so rekli da vidijo, da bo zelo težko v Sloveniji, da sploh dvomijo, da bodo dobili zaščito, da resnično želijo v Italijo. Smo se mi z njimi usedli in smo rekli: »Ok to je možnost, to je tvoja odločitev. Na koncu se boš ti odločil ampak pomembno je, še enkrat me poslušaj kaj ti bom povedal. Tu je pomembna Dublinska regulativa, če boš šel v Italijo, Francijo, Nemčijo je velika verjetnost, da te bo ta država vračala v Slovenijo in s

tem se bodo tvoje možnosti za pridobitev azila v Sloveniji zmanjšale. Zaradi tega, ker naši državni organi na žalost tudi to tolmačijo na ta način, da, če nekdo zaprosi za azil in potem zapusti Slovenijo, da kaže na to da tovrstne zaščite ne rabi«. Tako, da v smislu opozarjanja ja. Če pa imaš ti nekega Albanskega fanta za katerega veš, da bo itak šel, za kakšne itak veš, da bodo šli v Italijo in itak tudi ne bodo zaprosili za azil, jih še enkrat opozoriš na to Dublinsko regulativo. Ampak v končni fazi nikoli nikogar ne prepričujemo, da naj tega ne naredi. Ker je to njihova odločitev in tudi nikoli v končni fazi ne veš kaj je za nekoga boljše. Ker mi imamo primere, recimo en fant, ki je lansko leto v oktobru zaprosil za azil v Sloveniji in potem je šel na Norveško. Vemo, da je na Norveškem, ker je imel kontakte z enimi drugim fantom, ki je še vedno tu. In Norveška do zdaj recimo kljub temu, da je podpisnica Dublinske regulative, mladoletnikov ni vračala. Ampak so se odločil, da bojo oni sami za njega poskrbeli. Potem smo imeli enega fanta, ki je bil v Belgiji in nas je belgijski odvetnik kontaktiral, da ga hočejo vrniti v Slovenijo in smo mi podali eno poročilo o razmerah v Sloveniji. In dejansko ta belgijski odvetnik je dosegel, da so ga belgijske oblasti naprej obravnavale. Mislim, jaz zelo težko verjamem, da bo enemu otroku brez spremstva slabše kakor v Sloveniji v Belgiji ali pa na Norveškem. Tako, da to so zelo delikatne stvari. Ni neke garancije, ne moreš ti otroku reči » Tu ti bo bolje, ne iti naprej «. To je zelo težko. V neko prepričevanje ne gremo. Je pa dejansko naša naloga, da jih čim bolj zasujemo z informacijami, da so seznanjeni. V glavnem to gre za šestnajst, sedemnajst letne fante. Če bi šlo za osemletnega otroka, jaz mislim, da bi bili postopki oziroma pristopi obravnave popolnoma drugačni. Tu se potem lahko skrbnik včasih odloči tudi namesto otroka. Samo tu, ko gre za relativno zrele osebnosti, posebej, ker ti fantje so že dali toliko veliko skozi, bolj zrelo reagirajo kakor teli naši slovenski vrstniki. Nekako odločitev ob svetovanju z naše strani, pa ne v smislu, da bi se premislili ali karkoli, prepuščamo njim.

Ste imeli kdaj tako mlade otroke? Prej si omenila osem letnega otroka...

Odkar sem jaz na Filantropiji ne, najmlajši je bil en fantek, ki je bil dvanajst let star iz Črne gore. So mi pa govoril, ko sem prišla na Filantropijo, da je bila pred leti, preden sem jaz prišla, da je bila mislim, da ravno osemletna deklica zaprta v Centru za tujce. In kar se tiče tega primera se je angažirala organizacija Mozaik. K. M., ne vem, če jo poznaš. Ne vem ali je bila čist formalno tud njena skrbnica ali ne. Ampak vem, da je potem ta punca šla živeti tudi izven Centra za tujce, da je tudi pri K. živela, da jo je tudi vključila v šolanje pa to. Ampak načeloma gre dejansko za povprečno fante stare šestnajst, sedemnajst let.

Kaj pa rejništvo, ne pride v poštev? Mislim predvsem za mlajše otroke?

Zdaj načeloma, če bi res imeli mlajše primere bi tudi v to smer kaj razvijali. Mislim teoretično je to možna oblika varstva za otroke. V tujini to tud poznajo. Ampak pri rejništvu so spet potem druge stvari na katere moraš biti pozoren. Zaradi tega, ker je lepo, da je ta družina tudi ozaveščena o teh stvareh. Najbolj idealno bi bilo, da bi družina prihajala iz istega kulturnega okolja, da se zna odzivati na kulturne potrebe otroka in tako. Tako, da za enkrat rejništvo glede na starost mladostnikov, ki jih imamo zdaj nekak niti ni potrebno. Tudi azilni postopki, dokler se končajo, da se bi o rejništvu razmišljalo, čeprav nekje v tujini imajo že med samim postopkom možnost, da so nastanjeni v rejniških družinah. Ampak pri nas, kakor jaz razmišljam, teoretično tudi, če bi se na tem področju kaj naredilo, bi se verjetno počakalo, da ta otrok dobi status. Da se v bistvu nekako izkaže, da dejansko lahko živi v Sloveniji. Ampak v tem času so ti otroci skoraj že osemnajst let stari tako, da...

Kaj pa potem, ko odrastejo, imajo kake programe integracije ali so prepuščeni sami sebi?

Zdaj ne glede na to ali so mladoletni ali polnoletni MNZ ima pač poseben oddelek. Vsak posameznik ima svetovalko za begunce. Zdaj konkretno je S. G. A. Ona je imela vse otroke brez spremstva čez. Ona je socialna pedagoginja in je ena redkih oziroma edina, ki ima posluh za to populacijo. Ona je njihova svetovalka in potem v sodelovanju s skrbnikom, ker potem, ko oni enkrat pridobijo status begunca ali subsidiarno zaščito, to je v bistvu skrbništvo za posebni primer oziroma zdaj zakonito zastopništvo, ki se preneha in se potem postavi nov skrbnik za »klasično« skrbništvo. In potem S. kot svetovalka ali pa v primeru, če bi bil kdo drug, ampak do zdaj je bila vedno ona ta svetovalka, v sodelovanju s skrbnikom se iščejo, ne vem, vedno ima ta oseba na začetku pač nek ... S. ima recimo pogovor z njimi, da se naredi nek plan, da se ugotovi kolk časa so bili vključeni v šolo, ali si sploh želijo šolati, ali se želijo zaposliti. Potem se pač iščejo rešitve za samo namestitev, kje bodo živeli in pol po tem planu se pač poskuša svetovati in pomagati pri integraciji. Ampak itak pravijo, da sicer sam postopek da dobiš status je itak težko, ampak potem pa, ko ga dobiš se šele začne. Tako, da ni konca.

Verjetno tudi njim ni lahko.

Težko, težko zelo.

Katere profesionalne vloge uporabljaš pri svojem delu?

V prvi vrsti smo skrbniki in zastopniki v postopku. Zagovorništvo na splošno, tudi nasproti državnim institucijam. Potem individualno svetovanje, včasih tudi skupaj v skupini teh mladoletnikov, se usedemo in se z njimi pogovarjamo. Potem ne vem kaj bi še bilo...

Kakšne kolektivne akcije, osveščanje javnosti?

Ja izjave damo vsako leto, gre za izjave nevladnih organizacij. Po navadi je to tako, da organizacija, ki je najbolj dejavna na tem področju pripravi dopis v sodelovanju z ostalimi potem kontaktira še ostale organizacije, ki izjavo podprejo, dvajseti november, ki je mednarodni dan otroka ali pa dvajseti junij k je svetovni dan beguncev. To so pač ti dnevi, ko je pač nujno take stvari izpostaviti. Sicer za dan beguncev se na splošno o begunski problematiki govori. Pa tudi na teh okroglih mizah poskušamo, mislim kadarkoli je kakšna ali izobraževanje ali usposabljanje ali okrogla miza na to temo, vedno poskušamo tudi to skupino otrok nekako osvetliti oziroma dati nek poudarek na to, ker dejansko gre za ranljivo skupino.

Katere lastnosti in veščine potrebuje oseba pri delu z mladoletnimi brez spremstva?

Absolutno občutek empatije, to, da se nekako lahko vživiš v položaj nekoga. Jaz mislim, da je to odprtost v smislu sprejemanja drugačnosti. Ker dejstvo je, da se kultura teh fantov pa tudi deklet, ki so se sicer redko kdaj pojavila, se zelo razlikuje od naše kulture in, če nisi odprt do sprejemanja teh drugih ali pa razumevanja nekih takih nians, zelo hitro lahko pride do kakšnih konfliktov ali pa nerazumevanja in tako dalje. Potem tudi fleksibilnost, toleranca, ne vem kaj bi še rekla.

Veščine?

Vodenje pogovorov, poslušanje. Verjetno bi tu lahko še enih veliko pametnih besed rekla, pa se zdaj res ne morem spomniti.

Dileme s katerimi se srečuješ pri svojem delu?

Občutek imam, glede na to, da sem že pet let na tem področju, da se nikamor nič ne premakne. Kvečjemu naredimo en korak naprej pa dva nazaj. Na nek način Sizifovo delo. Jaz si potem poskušam, pa tudi skrbniki se poskušamo med sabo motivirati tako, da si rečemo:

»Tudi, če smo samo zraven da...«. Ne vem, jaz včasih, ko sem bila veliko bolj prisotna v Azilnem domu, ko je bilo več teh otrok že to, da si pozoren na to ali lahko spremlja postopek, da prosiš za pavzo, da mu prineseš kozarec vode. To so tiste malenkosti, ko si potem rečeš: »Ok sej sem mu vsaj na ta način olajšal celotno...« Problem je v tem, da imaš občutek, da nimaš vpliv na sistem, da nimaš vpliv na politiko. Na nek način se otroku predstaviš kot skrbnik in rečeš, da boš tam zaradi tega da mu boš pomagal, dejansko pa je otrok tudi v taki situaciji, da je potreben pomoči, ampak mu kljub temu ti tega ne moreš omogočiti. Zelo si omejen in je prisoten en tak občutek nemoči. Jaz mislim, da je to nekaj najhujšega in mislim, da se prej ali slej vsi srečujemo s tem, da se sprašuješ, če sploh kaj dobrega narediš. Zdaj smo malo bolj optimistični, ker je nova vlada prišla in nekako se kažejo znaki oziroma sigurno so bolj pripravljeni na sodelovanje z nevladnimi organizacijami. Se bo sproti pokazalo, ker je vlada obljubila, da bodo tud Zmz popravili, mislim popravila se bo novela Zmz- ja. Da se bo mogoče res kaj izboljšalo. Ampak res, ti občutki nemoči in, da v bistvu nič pametnega ne narediš nas stalno spremljajo.

Ali se pri vašem delu pojavlja sindrom izgorevanja in preobremenjenosti? Kako se temu izogneš?

Zelo težko. Jaz mislim, da sem že zdavnaj izgorela. Kar mene se mi zdi rešuje, čeprav daleč od tega, da bi bilo tako kot bi moralo biti, je, da nujno potrebujemo pogovore med seboj. Ali je to supervizija ali je to pogovor znotraj organizacije. Se večkrat dobimo in dejansko jaz in tudi ostali skrbniki imamo potrebo, da damo to ven iz sebe. Konstantno, da se med seboj poslušamo, da si med seboj dajemo nasvete, da smo ves čas na telefonu, da se sprašujemo za nasvete, za medsebojno podporo. Če tega ne bi bilo jaz mislim, da bi prej ali slej vsi, ki delamo na tem področju, da bi se odločili, da se enostavno s tem ne bomo več ukvarjali. To je to, je pa prisoten sindrom izgorevanja. Jaz mislim, da je to nekaj normalnega kar se na tem področju dogaja. Je pa to posledica tudi teh občutkov, da dejansko butaš z glavo v zid cel čas in da nikamor ne prideš. Najhujše je, ko imaš primer mladostnika, ki ne razume v kakšni situaciji je in potem tebe obtožuje, da si ti kriv za situacijo v kateri je on. In potem na eni strani itak imaš državo, ki na tebe pritiska, potem imaš še mladostnika, ki ne razume dejansko tvoje situacije in hkrati tebe obtožuje. To je pa nekaj najhujšega.

Kako se potem s tem spopadeš?

Zelo težko, ker imam ravno trenutno enega takega mladoletnika in za enkrat še nisem našla neke rešitve kako naprej. Zaradi tega, ker razloženo mu je bilo že sto krat pa ne razume. Večina mladoletnikov se mi zdi pa tudi zaradi tega, ker tako zrelo razmišlja, prej ali slej dojame, da je država tista, ki jim določene stvari onemogoča. Dejansko nas vidijo kot nekoga, ki poskušamo pomagati, da pa nimamo te moči, da bi naredili vse, kar bi bilo potrebno. Je pa težko, če imaš kdaj koga takega, ki pa tega ne razume.

Še kaj za zaključek, mogoče kaka zaključna misel?

Upam, da bo Slovenija naredila kakšen korak naprej na področju skrbi in varstva teh otrok zaradi tega, ker za enkrat tega še ni naredila.

INTERVJU Z PRAVNO SVETOVALKO IZ PRAVNOINFORMACIJSKEGA CENTRA (PIC)

Kratka predstavitev

Sem pravnica zaposlena na Pravno-informacijskem centru nevladnih organizacij - PIC. Delam kot pravna svetovalka na področju človekovih pravic kot sodelavka, primarno na področju azila.

Kdaj in kako ste se srečali z begunsko problematiko ter zakaj ste se odločili za delo z mladoletnimi brez spremstva?

Z begunsko tematiko sem se prvič srečala v času študija, ko sem se na Pravni fakulteti udeležila Pravne klinike za tujce in begunce in v okviru katere sem praktični del opravljala na PIC-u. V okviru svojega dela nudimo pomoč vsem prosilcem za mednarodno zaščito, tako tudi mladoletnikom brez spremstva in za to niso bile potrebe posebne odločitve. Smo se pa odločili, ko se je novembra 2008 iztekel projekt, da mladoletnikom brez spremstva kot ranljivi kategoriji, še naprej nudimo brezplačno pomoč na vseh stopnjah.

Ste se posebej za to delo izobraževali usposabljali?

Najprej sem se izobraževala v okviru Pravne klinike za tujce in begunce, kjer smo imeli teoretično izobraževanje (predavanje sodnika, predstavnice UNHCR, MNZ ...), temu pa je sledilo praktično delo, ki sem ga opravljala na PIC-u. Z zaposlitvijo na PIC-u sem nadaljevala

z internim izobraževanjem, udeležila sem se tudi seminarjev "Law of Refugee Status, Subsidiary Protection and Non- Refoulement", ki ga je organizirala ELENA, "Asylum and Immigration" ki ga je organiziralo Združenje evropskih sodnikov za upravno pravo (AEAJ) in "Spolno nasilje in nasilje po spolu", ki ga je organiziral UNHCR.

Ali vi izvajate kakšna usposabljanja, okrogle mize, treninge socialnih veščin ...?

V okviru dveh projektov, ki jih je PIC izvajal med letoma 2006 in 2008 v Azilnem domu sem izvedla delavnice, namenjene ranljivim skupinam. Običajno so bile to ženske in mladoletniki brez spremstva. Za prostovoljce pri Jezuitski službi za begunce sem v zadnjih dveh letih izvedla predavanje o problematiki prosilcev za azil in tujcev v Sloveniji. PIC je tudi eden od izvajalcev pravne klinike, tako teoretičnega kot praktičnega dela, kjer se izobražujejo študentje pravne fakultete.

Kako pa potekajo te delavnice?

Teme delavnic, namenjene ranljivim kategorijam prosilcev, so prilagojene njihovi specifični situaciji. Obravnavamo najpogostejša vprašanja s katerimi se na nas obračajo, spremembe zakonodaje in druge teme, ki jih zanimajo, tudi takšne, ki niso povezane z azilom (postopkom).

Kaj pa za druge strokovne sodelavce?

To ne, je pa naša želja, da bi (so) organizirali izobraževanje za svetovalce za begunce, ker ocenjujemo, da je tu največji primanjkljaj. Zavedamo se, da tudi sami potrebujemo dodatna izobraževanja, prav tako ostale nevladne organizacije. Dodatna znanja, še posebej s področja mladoletnikov bi bila potrebna tudi za zaposlene na Sektorju za mednarodno zaščito.

Kaj bi po vašem mnenju bilo potrebno storiti, da se izboljša skrb za mladoletne brez spremstva?

Najprej bi bilo potrebno urediti sistem skrbništva. Po zakonu je delo skrbnika prostovoljno in častno, kar pa je neustrezno, glede na obseg in odgovornost dela. Za enkrat opravlja delo skrbnika za posebni primer nevladna organizacija Slovenska filantropija, če pa se bo praksa spremenila in bo Center za socialno delo pričel postavljati mladoletnike brez spremstva pod klasično skrbništvo, je verjetno, da tega ne bo nihče želel opravljal oziroma bo to opravljal

samo CSD po uradni dolžnosti. Zaradi preobremenjenosti, s katero se Centri za socialno delo že sicer soočajo, menim, da CSD ne bo mogel naloge opravljati 100 %, torej to ne bo v najboljšo korist otroka. Prav tako bi bilo treba že z zakonom zagotoviti, da so mladoletniki upravičeni do brezplačne pravne pomoči na vseh stopnjah, tako da to ne bi bilo več odvisno od projektov in dobre volje nevladnih organizacij.

Vi kot organizacija izvajate to samo na drugi stopnji ali potem tudi na prvi stopnji, če je to potrebno?

Ne. PIC je v okviru projektov, ki so se izvajali med letoma 2006 in 2008 (sofinancirani so s strani Evropskega begunskega sklada) nudili brezplačno pravno pomoč na vseh treh stopnjah. Vsak dan smo bili prisotni v Azilnem domu, med vikendi smo imeli urejeno dežurstvo. Nudili smo Pravno svetovanje v konkretnih primerih, prosilca smo ob prihodu v Azilni dom ali Center za tujce najprej informirali o postopku mednarodne zaščite, pravicah in dolžnostih. Na njegovo željo smo ga zastopali pri postopku. Sodelujemo s Slovensko filantropijo; v skladu z dogovorom še naprej zastopamo vse mladoletnike brez spremstva pri podaji prošnje za mednarodno zaščito in pri zaslišanjih (to je na 1. stopnji) in tudi kasneje, tako, da je mladoletnikom brez spremstva zagotovljena brezplačna pravna pomoč na vseh stopnjah.

Za ostale pa tega ni?

Po zakonu ni zagotovljene brezplačna pravna pomoč na 1. stopnji. Do novembra 2008 je bila takšna pomoč zagotovljena v okviru projekta, od decembra dalje pa si lahko prosilec zagotovi pravno pomoč na 1. stopnji le proti plačilu.

Se s pravnim zastopanje in svetovanjem beguncev ukvarja samo vaša organizacija ali jih je v Sloveniji več?

Smo edina organizacija, ki nudi pravno pomoč. Seveda pa to delo opravljajo tudi svetovalci za begunce.

So kakšne pomanjkljivosti pri izvajanju skrbi za te otroke?

Pomanjkljivosti so. Zakon o mednarodni zaščiti sicer določa, da mladoletnik sodeluje na način, ki je prilagojen njegovi starosti, v praksi pa se to ne izvaja dosledno, ker uradne osebe niso ustrezno usposobljene. Če bi na primer nekdo bral zapisnik zaslišanja odrasle osebe in

mladoletnika, ne bi opazil razlike v tehniki zaslišanja. Postopek ni prilagojen starosti prosilca, tudi kulturno okolje, iz katerega prosilec prihaja, se ne upošteva zadosti. Iz tega razloga so dodatna izobraževanja nujna.

Na podlagi raznih konvencij in zakonov naj bi mladoletni brez spremstva uživali določeno varstvo in zaščito. Je to področje zadovoljivo urejeno?

Ni. Slovenska filantropija pa PIC sta pred kratkim opravili študijo » Politike sprejema, vračanja in integracije ter število mladoletnikov brez spremstva v RS«, ki jo je financiralo Ministrstvo za notranje zadeve. Prišli smo do zaključkov, da v Sloveniji nekatera vprašanja, ki se nanašajo na mladoletne brez spremstva niso ustrezno urejena in da še niso usklajena z določbami Direktive o skupnih standardih in postopkih v državah članicah za vračanje nezakonito bivajočih državljanov tretjih držav (v nadaljevanju: Direktiva o vračanju).

Kaj konkretno je še treba postoriti?

Potrebno bi bilo vzpostaviti mehanizme, s katerimi bi se lahko državni organi ali skrbniki pred odstranitvijo prepričali, da bo mladoletnik vrnjen družini, skrbniku ali ustrezni instituciji, kot to določa Direktiva o vračanju. Ni namreč dovolj, da se samo ugotovi, da v matični državi živijo mladoletnikovi sorodniki. Nadalje bi morali vzpostaviti sistem, ki bi mladoletnikom po vrnitvi v tretjo državo omogočal podporo pri reintegraciji. Po statističnih podatkih ni vsem mladoletnikom brez spremstva postavljen skrbnik; nekateri so namreč takoj odstranjeni iz države, kar tudi ni v največjo korist otroka. Zagotoviti bi morali tudi ustrezno namestitev, saj Direktiva o vračanju določa, da se lahko mladoletnika brez spremstva lahko pridrži le v izjemnih primerih, pri nas pa je to pravilo, kadar gre za mladoletnika brez spremstva s statusom tujca.

Se pravi, da lahko rečemo, da je izvajanje površno, nekatere stvari se izvaja po zakonu, druge se spregleda?

V nekaterih stvareh je pomanjkljiv sam zakon, so pa tudi primeri, ko je sicer zakon jasen, vendar se ga ne izvaja dosledno.

Kakšen konkreten primer?

Kot že rečeno, osebni razgovori niso prilagojeni starosti prosilca, prav tako ni urejeno za primerno namestitvev mladoletnikov, ki so v postopku odstranitve iz države (zakonska podlaga v teh dveh primerih je sicer ustrezna). Zakon določa, da se njihove prošnje obravnava prednostno, v praksi pa so postopki dolgotrajni.

A bi lahko rekli, da to neizvajane zakona tudi škodi otroku?

Ja. Ne moremo reči, da v celoti spoštujemo Konvencijo o otrokovih pravicah.

Glavno načelo pri delu z mladoletnimi brez spremstva je spoštovanje njihove največje koristi. Kako se to načelo odraža pri vašem delu?

PIC nudimo brezplačno pomoč na vseh stopnjah. Na voljo smo štiriindvajset ur na dan, imajo našo številko, kadarkoli nas lahko pokličejo, če imajo kakšno vprašanje. Pomoč nudimo tudi v primerih, ki niso izrecno povezani s samim azilnim postopkom (npr. prekrški). Trudimo se, da informacije posredujemo na način, ki je stranki (mladoletniku) razumljiv.

Gre za policijske prekrške?

Tudi.

Lani je bil sprejet Zakon o mednarodni zaščiti. Katere so dobre in slabe strani tega zakona, kaj je v zakonu spornega?

Zakon ima več slabih rešitev, zato je bil tudi v postopku sprejemanja kritiziran tako s strani nevladnih organizacij kot s strani UNHCR.

Omejiva se samo na tiste dele zakona, ki se nanašajo na mladoletne brez spremstva.

Problem je, da na primer mladoletniki niso izvzeti iz pospešenih postopkov, v katerih se prošnja zavrne kot očitno neutemeljena in se o njej ne odloča po vsebini. Tudi pri ukrepu omejitve gibanja ne obstajajo izjeme, kar pomeni, da je gibanje lahko omejeno tudi mladoletniku.

To se nanaša na Center za tujce?

Ne samo na Center za tujce; gibanje je lahko omejeno tudi na območje azilnega doma, lahko pa tudi na območje oddelka za omejitev gibanja znotraj azilnega doma (ta možnost se v zadnjem času ne izvaja). Namestitev v Centru za tujce je od teh treh možnosti najstrožja, zaradi same narave te institucije. Prosilci se zelo bojijo, da bi bili nameščeni v CT, ker to dojemajo kot zapor.

A sem jih namestijo ob prihodu v Azilni dom, še preden podajo prošnjo za mednarodno zaščito?

Ne. Ob prihodu v Azilni dom, torej še preden podajo prošnjo za mednarodno zaščito, so prosilci nameščeni v predsprejemnem prostoru. O omejitvi gibanja pa se odloči po podaji prošnje.

Zakaj pa pride do teh ukrepov oziroma do enega izmed teh treh?

Gibanje se lahko prosilcu omeji zaradi ugotavljanja istovetnosti (torej če je brez dokumentov), če obstaja sum, da zlorablja postopek, če ogroža druge oz. premoženje, lahko pa tudi za to, da se prepreči širjenje nalezljivih bolezni. O ukrepu odloči uradna oseba po prostem preudarku. V praksi se je gibanje pogosto omejilo na območje oddelka za omejitev gibanja ali na območje Centra za tujce (slednje je zelo pogosto, če tujec šele po nekaj dneh bivanja v Sloveniji zaprosi za mednarodno zaščito). V zadnjem času se gibanje ne omejuje več na oddelk za omejitev gibanja znotraj azilnega doma temveč na območje celotnega Azilnega doma. Gibanje je lahko prosilcu omejeno tri mesece z možnostjo podaljšanja še za en mesec. Če pa je bilo prosilcu gibanje omejeno iz razloga ugotavljanja istovetnosti, se lahko ukrep odpravi že prej, če predloži dokument. V kolikor je prosilec nastanjen v Centru za tujce med tem ukrepom, se ga premesti v Azilni dom, ko ukrep preneha.

A vsi ti trije ukrepi veljajo tudi za mladoletnike brez spremstva?

Da, res je, da se sicer zelo malokrat uporabljajo. Konkretno poznam samo en primer, ampak ravno tistemu mladoletniku je bilo gibanje omejeno na območje Centra za tujce. Argument MNZ je bil, da je prosilec sicer mladoleten, vendar bo kmalu star osemnajst let in, da je zelo iznajdljiv (sodeč po tem kako je potoval in kako si je vse organiziral). Temu je žal pritrdilo tudi Upravno sodišče, ne pa tudi Vrhovno sodišče. Žal je mladoletnik zapustil Republiko Slovenijo še pred to odločitvijo, ker ni zdržal pritiska, ki ga bivanje v takšni instituciji prinaša.

Kaj se pa dejansko lahko naredi v takem primeru, saj gre za kršenje njegove pravice?

Zoper sklep o omejitvi gibanja je možno vložiti tožbo na Upravno sodišče. Zoper sodbo tega sodišča pa je možna še pritožba na Vrhovno sodišče. Poleg ostalih argumentov se zatrjuje tudi kršitev Konvencije o otrokovih pravicah.

Kaj pa glede socialnega, zdravstvenega varstva in šolstva naj bi bili otroci nekako izenačeni na teh področjih s slovenskimi otroci. Je v praksi res tako?

S temi področji se PIC ne ukvarja posebej, to bolj spada v delokrog skrbnikov in drugih nevladnih organizacij. Kar se tiče šolstva se zdi zakonska podlaga zadovoljiva, v praksi pa lahko nastopijo težave predvsem pri vpisu v srednjo šolo. Vsi prosilci so upravičeni do nujne zdravstvene pomoči, mladoletniki brez spremstva pa so kot ranljiva kategorija upravičeni tudi do dodatnega obsega zdravstvenih storitev. V kolikor je to potrebno, njegov skrbnik naslovi prošnjo na posebno komisijo, katere članice je tudi predstavnik nevladne organizacije.

Do katerih kršitev otrokovih pravic prihaja najpogosteje?

Najpogostejšo kršitev predstavlja neustrezen namestitev, to je namestitev v zaprt tip institucije kot je center za tujce. Kot rečeno, so redko mladoletniki nastanjeni v CT kot prosilci (torej na podlagi sklepa o omejitvi gibanja), so pa vedno, ko so v postopku odstranitve iz države (torej s statusom tujca), ker država ne zagotavlja drugih namestitvenih možnosti. To bi morala biti ena od prioritete države- zagotoviti ustrezne namestitvene zmogljivosti za mladoletnike oziroma za vse, ki spadajo v ranljivo kategorijo.

Kaj pa glede celostne obravnave imate pravniki stik s tem?

Ne.

Kakšni so postopki, ko mladoletnika zajamejo?

Policija preveri istovetnost tujca, pridobi podatke o poti (točno kje so potovali, kdo je organiziral pot, koliko so plačali,...) in o razlogih za mednarodno zaščito (v ta namen prosilec napiše lastnoročno izjavo), potem se izpolni registracijski list. Tak postopek velja za vse tujce, ki so izrazili namen vložiti prošnjo za mednarodno zaščito, ni posebnosti v primeru mladoletnikov. V tej fazi mladoletnik brez spremstva še nima skrbnika.

Potem se poda prošnja za mednarodno zaščito?

Če mladoletnik na policijski postaji izrazi namen vložiti prošnjo za mednarodno zaščito, ga policisti odpeljejo v azilni dom, kjer je najprej nastanjen v pred sprejemnem prostoru, po podaji prošnje (to je običajno v roku 12 ur) pa se ga namesti na oddelek za mladoletnike. Sam oddelek tudi ni najbolj ustrezen, ker so tu nameščene še družine, prav tako imajo do njega dostop vsi ostali prosilci. V kolikor na policijski postaji ne omeni azila oziroma zaščite, je nastanjen v Centru za tujce, kjer je v postopku odstranitve iz države. Seveda pa lahko tudi v tem času izrazi namen vložiti prošnjo (v tem primeru to zanj naredi skrbnik) in je potem premeščen v Azilni dom. V Centru za tujce ne izvajajo nobenih ukrepov z mladoletniki brez spremstva dokler jim ni postavljen skrbnik za poseben primer.

Do nedavnega je veljalo, da tisti prosilci, ki so vložili prošnjo za azil, ko je še veljal Zakon o azilu so bili po tem zakonu tudi obravnavani. Če sem pravilno zasledila se sedaj že uporablja Zakon o mednarodni zaščiti za vse prosilce.

Da za vse postopke se uporablja ZMZ. Pred kratkim je bila mladoletniku brez spremstva, ki je prošnjo vložil še v času, ko je veljal Zakon o azilu, priznana subsidiarna zaščita. Po ZMZ se ta zaščita prizna za obdobje treh let; po Zakonu o azilu te časovne omejitve ni bilo.

Ampak je pa možnost podaljševanja?

Ja, in sicer za dve leti z možnostjo podaljšanja. Je pa tudi možnost, da osebi status preneha ali, da se mednarodno zaščito odvzame.

Na praksi sem slišala, da informacijska služba preverja ali so prosilci res od tam od kjer trdijo da so. Na primer slišala sem, da sprašujejo po kaki znani ulici mesta, po nogometnem klubu iz tega mesta... Se vam tako preverjanje zdi sporno?

Ne, to ni sporno, saj gre tudi za način preverjanja verodostojnosti prosilca.

Kako širša javnost po vašem mnenju spremlja in sprejema problematiko mladoletnih brez spremstva?

Rekla bi, da se v Sloveniji tej tematiki ne posveča veliko pozornosti. tem prosilcem. Verjetno tudi zato, ker je prosilcev malo in nimamo tako takšnih težav ko na primer Italija ali Grčija.

Kadar so mladoletni prosilci prikazani v medijih, gre običajno za majhne otroke, ki so v Slovenijo prišli s starši. Mislim, da so ljudje premalo osveščeni.

Ali menite, da strokovni delavci podležejo mnenju javnosti?

Ne. Mislim, da jaz osebno nimam take izkušnje, da bi podlegli mnenju javnosti. Ampak se mi pa zdi, da večkrat opaziš kak predsodek, ki pač temelji na njihovih dotedanjih izkušnjah. Na primer, da bo prišel recimo en prosilec iz Turčije pa se bo reklo:« Oh, on je itak turek, v roku dveh dneh ga že ne bo več zato, ker vsi turki gredo«. Da iz tega vidika se delajo neke take prehitre obsodbe. Ja na podlagi izkušenj bolj kot pa na podlagi mnenja javnosti. Mislim, da toliko strokovni so pa tudi vsi, da vejo...

Katere profesionalne vloge uporabljate pri svojem delu?

Informiranje, pravno svetovanje, zastopanje pred pravnimi in sodnimi organi.

Zagovorništvo?

Tudi.

Pogajanje?

Ko se spreminja zakonodaja se aktivno vključimo v ta proces, žal pa smo premalo upoštevani. Nevladne organizacije imamo redne koordinacijske sestanke z azilnim domom, kjer opozarjamo na nepravilnosti, ki jih opažamo pri svojem delu, predlagamo rešitve in tako poskušamo vplivati na delo pristojnega organa.

Osveščate javnost in izvajate kakšne kolektivne akcije?

Javnost osveščamo ob spremembi zakonodaje, kadar nastopijo resnejši problemi, ob svetovnem dnevu beguncev in pa seveda, kadar nas mediji sami kontaktirajo. Kolektivnih akcij ne izvajamo.

Katere lastnosti in veščine potrebuje oseba pri delu z mladoletnimi brez spremstva?

Pravnik v prvi vrsti potrebuje pravno znanje s tega Sicer pa potrpljenje, občutek za človeka in posebej za potrebe in želje mladoletnikov.

Dileme s katerimi se srečujete pri svojem delu?

Včasih imamo težave ravno s tem, ker na področju azila delamo samo svetovalke in nimamo moških svetovalcev. Mladoletniki brez spremstva, ki prihajajo v Slovenijo so večinoma fantje, poleg tega jih veliko prihaja iz bolj patriarhalnega, okolja kot so na primer Afganistan, Turčija. Ni jim lahko, ko prvič pridejo v okolje, kjer jih obkrožajo samo ženske (skrbnica, pravna svetovalka, uradna oseba, prevajalka), zato je potrebno nekaj časa, da nam zaupajo.

Kako se potem ta problem reši?

Dobro je, če je vsaj ena oseba v ekipi moški. Razložimo, da na primer moških pravnih svetovalcev sploh nimamo in poskušamo pridobiti zaupanje.

Ali se pri vašem delu pojavlja sindrom izgorevanja in preobremenjenosti? Kako se temu izogneš?

Se pojavlja. Ekipa, ki dela na tem področju je majhna, dela je ogromno, zmeraj so stvari, ki bi jih še lahko naredil ali pa bi jih lahko naredil bolje. Zgodbe s katerimi se srečujemo so različne, večina jih je zelo dramatičnih. Na PIC- u smo imeli supervizije, intervizije, svetovalke si pomagamo z razgovori, izmenjavo izkušenj.

INTERVJU S SVETOVALKO ZA INTEGRACIJO NA ODDELEKU ZA INTEGRACIJO BEGUNCEV IN TUJCEV

Kratka predstavitev

V bistvu sem svetovalka za integracijo, kar pomeni, da pač oseba, ki pridobi status mednarodne zaščite je dodeljen osebni svetovalec za integracijo in potem s to osebo v tem postopku integracije sodeluješ z njim in deklariraš aktivnosti integracijske in ostale dejavnosti, si nekak vezni člen med osebo in inštitucijami. Dostikrat rada rečem, da smo ata in mama pač tem osebam, ki pridejo in, ki še nimajo vzpostavljene neke socialne mreže. Ti si prva oseba, tako bom rekla, ki odpira vrata v ta naš prostor.

Ali sodelujete tudi z drugimi organizacijami?

Ja seveda, z vsemi bom rekla, od nevladnih do potem vseh ostalih kompetentnih institucij: Centri za socialno delo, osnovne šole, zdravstvene ustanove, zavodi za zaposlovanje. Skratka vse organizacije in institucije s katerimi pač ta oseba lahko pride v kontakt tako ali drugače. Bodisi zaradi problema, ali pa zaradi nekega interesa, nekih aktivnosti, ki jih želi izvajati.

Ali jih tudi osebno spremljate v te institucije?

Dostikrat opravimo telefonski klic, napovemo lahko osebo, da nekako odpreš vrata, da oseba na tisti strani nekoga že pričakuje, ve za kaj gre, da ni potrebno človeku kaj razlagati. Drugače pa tudi osebno spremljamo, ja, na Center za socialno delo in Zavod za zaposlovanje. Se pa sicer poslužujemo tudi prostovoljcev s strani nevladnih organizacij, da pač pomagajo pri prvih korakih beguncem. Zdaj včasih je pač težko, nimaš samo enega, jih je več in poleg ostalega dela, če bi z vsakim hodil ven je skoraj nemogoče v osem urnem delavniku to narediti.

Kdaj in kako ste se srečali z begunsko problematiko ter zakaj ste se odločili za delo z mladoletnimi brez spremstva?

Jaz sem pravzaprav na tem begunskem področju že od samega začetka, že praktično od leta 1991, 1992, ko so najprej Hrvati prišli, takrat sem delala neki na Karitasu. Potem sem pa delala na Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše, pač projektno, so bili projekti z begunci. Nato v Slovenski filantropiji, zdaj zadnjih osem let pa na državni strani, če tako rečem. Zdaj mladoletniki brez spremstva so nekako pač prišli glede na to, da smo se takrat odzivali na problematiko, ko se je pojavljala in tudi med bosanskimi begunci je bilo takrat kar veliko otrok brez spremstva. Se je pravzaprav ta problematika kot taka sploh prvič nekako pojavila in začela. Tako, da od takrat naprej potem na tem področju nekako tudi delujem in ga spremljam.

Ste se posebej za to delo izobraževali?

Ja, še v času, ko sem bila v nevladni organizaciji, v Slovenski filantropiji, sem hodila kar na nekaj teh usposabljanj, raznih delavnic, *training of trainers* in podobne stvari v okviru programa Separate children pa tudi same ostale organizacije so imele na to temo. Tako, da ja, takrat je bilo kar neki teh izobraževanj. Moram reči, da zadnja leta pač odkar sem pa na tej vladni strani pa tovrstnih izobraževanj žal ni bilo. Pač potem bolj samoizobraževanje, kolikor

spremljaš po internetu, pa kar smo v sodelovanju z nevladnimi organizacijami, smo skozi v kontaktu tako, da se potem ti trendi nekako spremljajo.

Se udeležujete tudi kakih okroglih miz?

Ja, ja to pa ja, seveda se udeležujem okroglih miz. Tudi recimo aktivna udeležba. V tem času sem bila, bom rekla, tudi kot predavatelj ali pa kot vodja delavnic za kakšne prostovoljce, ki so se ukvarjali z mladoletniki.

Torej tudi druge osebe, ki pridejo v stik z mladoletniki izobražujete?

Takrat sem ja. Slovenska filantropija, ki je izvajala izobraževanje me je tudi povabila zraven.

Vi kot vladna ustanova, Sektor za integracijo beguncev in tujcev pa tega ne izvajate?

Ne, ne. Žal je izobraževanje ena šibkih strani.

Na podlagi raznih konvencij in zakonov naj bi mladoletni brez spremstva uživali določeno varstvo in zaščito. Je to področje zadovoljivo urejeno?

Zdaj, če govorim o kategoriji oseb, ki spadajo v našo pristojnost, to se reče osebe z mednarodno zaščito. Tu moram reči, da pač Zakon o mednarodni zaščiti dokaj dobro poskrbi za vse te pravice, tudi glede na Konvencijo o otrokovih pravicah. Res je, da so z Zakonom o mednarodni zaščiti bili določeni standardi nekoliko znižani. Zdaj se sicer pričakuje, da se bo s spremembo zakona to nekako popravilo. Recimo predvsem na področju šolanja so bile znižane pravice. Sicer mladoletnikom ne, ostalim beguncem, ki bi si želeli eventualno šolati. Čeprav posredno recimo tudi mladoletnikom, ker, če vemo, da več ali manj prihajajo v povprečju stari okrog sedemnajst let. Dokler recimo se uvede je lahko že star osemnajst let, je polnoleten, mogoče devetnajst in je že problem vpisa redno v srednjo šolo, če bi striktno sledili zakonodaji. Medtem, ko vse ostale pravice, če gledamo zdravstvo, sociala in tako naprej so pa urejene. Razen seveda, kar se pojavlja kot problem je skrbništvo. Pač kot ena od zadev, ki jo bo treba sistemsko rešiti nekako drugače kot pa je trenutno vpeljana. To se je z leti pokazalo, da je težava, ker gre za specifiko. Gre vseeno za skrbništvo, ki je po zakonu kot vemo častno in prostovoljno, po drugi strani pa od osebe, ki skrbništvo prevzame terja eno veliko odgovornost in tudi čas. To je ena od zadev, ki bi jo bilo potrebno nekako urediti. Pa

nastanitev je tudi ena od zadev, ki bom rekla, ne da ni urejena, jo nekako izvajamo ampak ni tisto optimalno tako kot naj bi bilo.

Kako se to odraža v praksi?

Če gledam sicer Zakon o mednarodni zaščiti, po tem novem zakonu v bistvu imamo zdaj trenutno dva mladoletnika brez spremstva, ki sta pridobila tudi subsidiarno zaščito. Tukaj so zdaj pač po novem določene razlike: da ima oseba s subsidiarno zaščito samo dovoljenje za začasno prebivanje in tako naprej. Recimo ja, v praksi se je pokazal na začetku problem. Po Zakonu o socialnem varstvu, ki govori o denarnih socialnih pomočeh so seveda državljani in pa seveda tujci s stalnim prebivališčem na območju Republike Slovenije upravičeni do tega. In seveda oseba s subsidiarno zaščito in začasnim bivanjem, se nekako pojavlja vprašanje upravičenosti do tega. Kljub temu, da Zakon o mednarodni zaščiti govori, da so seveda osebe s subsidiarno zaščito izenačene z begunci, begunci pa s slovenskimi državljani. Tako, da tukaj je bil en štirinajst dnevni ali mogoče malo več, je en vakuum nastal. Potem nekega, bom rekla, pregovarjanja in dogovarjanja zdaj ali je zakonska podlaga prava ali ni prava. V končni fazi se je seveda vse rešilo in sta oba otroka dobila denarno socialno pomoč, ampak je pa prišlo do enega kratkega stika. Tako, da se potem res vprašaš ali je res zelo jasno v zakonodaji napisano oziroma, ko pridejo takih primerih. Tukaj recimo je bil en problem, ker je pač štirinajst dni pomenilo, da sta bila denarja oziroma bi lahko, če bi bilo vse v redu ga pač prej dobila. Zdaj drugače, kar se šole pa tega tiče za enkrat se pač ni pokazalo, največkrat je pri teh otrocih tudi tako, da redko kdo do zdaj je res imel neko šolo dokončano. Veliko je takih, ki rabijo sploh najprej osnovno šolo dokončat tako, da se jih tako in tako poskuša najprej vključiti v večerne oziroma v šole za odrasle v osnovno šolo, da to zaključijo, da se potem lahko kam naprej vključijo. Tako, da za enkrat kar se tega tiče nekih težav ni, seveda, če je oseba pripravljena na tovrstne integracijske aktivnosti. Seveda naletimo tudi na primere, ko se nekako smatra, da jezik ni pomemben, da šola ni pomembna oziroma, ko pride v konflikt, bom rekla, njegovo poznavanje načina, pač v matični državi življenja in urejanja situacij. Tu se sreča z nekim novim sistemom, ki je povsem drugačen in je potem zelo težko pravzaprav nekako dopovedat, da se tukaj ne da tako avtomatično prenesti neke vzorce reševanja življenjskih situacij. Tukaj potem pride do malo več ukvarjanja z to osebo, da ga potem poskušaš utiriti v eno smer.

Kako je pa glede zdravstvenega varstva?

V bistvu so izenačeni, prejmejo vsi zdravstvene kartice tako kot imamo državljani. Ker govorimo o mladoletnih brez spremstva so torej mladoletni otroci brez staršev, se potem zdravstveno varstvo krije iz osnovnega zdravstvenega varstva, ne potrebujejo dopolnilnega in so pač tukaj povsem izenačeni. Tako, da zdravstvo je urejeno in tudi veliko boljše v primerjavi s prej, ko smo jim dajali izjave in so pač s tistim papirjem hodili v zdravstveni dom in je potem prihajalo do raznih, bom rekla, takih situacij. Zdaj so pač izenačeni in se s kartico ravno tako izkaže in pri medicinski sestri je pač kartica magični ključ in potem ni problem.

Kako je pa z dodatnim zdravstvenim zavarovanjem?

Oni so upravičeni do osnovnega zdravstvenega varstva tako kot mi. Če govorimo zdaj o ostalih beguncih, si pač morajo urediti dopolnilno zdravstveno zavarovanje. Če so brez sredstev jim mi pač povrnemo stroške plačila premije dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja, če so zaposleni si ga morajo sami kriti. Medtem, ko za mladoletne otroke je tako kot za naše šolajoče se otroke. Tako, da tukaj so izenačeni zato jim je kompletna storitev omogočena. Samo, da pač ne potrebujejo plačevati dopolnilnega zavarovanja.

Ampak v času postopka pa niso izenačeni?

Ne v postopku je pa drugače. Tam imajo za enkrat nujno zdravstveno opredeljeno, ki je v pravilniku. Tako, da to bomo zdaj videli spremembe zakona, ali bo tu kaka sprememba ali ne glede obsega zdravstvenih pravic. Je pa res, da tako KOP kot vsa ostala priporočila govorijo o tem, da predvsem na področju zdravstvenega varstva je potrebno izenačiti pravice z ostalimi otroki in državljani.

Kaj pa integracijske hiše?

Ustrezne nastanitve za mladoletnike Ministrstvo za notranje zadeve trenutno nima. Zdaj, ko govorimo o primerni nastanitvi, seveda neka primerna nastanitev, ki ima tudi nek strokoven kader, ki se potem s to populacijo lahko ukvarja. Zato smo koristili bom rekla, najboljšo izmed obstoječih ne tako dobrih možnosti. Ker saj so bile variante, ne vem, dijaški domovi in tako naprej. Ampak tu nastane problem, ker dijaški domovi čez počitnice in praznike se zapirajo, potem problem prijave prebivališča. Zato smo nekako raje šli na stanovanjske skupine vzgojnih zavodov. Tukaj moram povedat, da moram zelo pohvaliti sodelovanje z vzgojnim zavodom Planina. Že par let pravzaprav koristimo te njihove usluge, da tako rečem.

So bili zelo fleksibilni, tudi to našo begunsko problematiko in problematiko teh mladoletnih že zelo dobro poznajo in so res zelo pozitivni odzivi tudi s strani mladoletnikov. Je pa problem teh stanovanjskih skupin seveda, da so to stanovanjske skupine vzgojnih zavodov, da gre za določeno populacijo, ki je zaradi take ali drugačne problematike nastanjena v zavod čeprav vemo, da so stanovanjske skupine vseeno nekako že tista faza pred samostojnim življenjem. Problem je, da so seveda stanovanjske skupine polne, recimo v Ljubljani so tudi čakalne liste tako, da je potem problem tudi recimo najti mesto. Tukaj smo pač imeli srečo, da se je nekako tako sprostilo, se je poklopilo, da je mladoletnik lahko prišel noter. Bi pa seveda bilo idealno, da bi ministrstvo imelo neko lastno kapaciteto, kjer bi dejansko tej mladoletniki bili nastanjeni tudi po principih teh stanovanjskih skupin, ker le deluje manjša enota, ta bolj familijaren princip, strokovno osebje, ki bi lahko res dosti bolj intenzivno se z njimi ukvarjali. To je sicer tudi ena ideja, da bi nekako združili in prosilce in te moče skupaj. Ampak to so še vse ideje. Se pa razmišlja o ustrezni nastanitvi, v nekaj letih se bo poskušalo tudi v tej smeri delati, ker enostavno je potrebno zagotoviti tisto pravo nastanitev, in s tem seveda tudi povečati njihove možnosti za čim hitrejšo integracijo.

Se pravi jih ne naselite v integracijsko hišo ampak v stanovanjsko skupnost?

Integracijske hiše v Ljubljani je pač samostojni objekt, kjer ima tri stanovanjske enote. Trenutno imamo dva mladoletnika nastanjena noter seveda, ker je poletje in tudi stanovanjske skupine se čez poletje zapirajo. Tako, da smo šli v akcijo iskanja prostih mest v stanovanjskih skupinah tako, da predvidevamo, da v jeseni bo verjetno vsaj eden od njiju se vključil glede na to, da ima interes po izobraževanju. Medtem, ko drugi je pa bolj pokazal interes po zaposlitvi tako, da za njega bomo videli ali bo ostal sam v integracijski hiši, za enkrat kaže, da je dosti samostojen. Nimamo pa, da bi zdaj imeli tam nekoga zaposlenega, da bi bil prisoten tam in tako naprej. Zato integracijska hiša kot taka res ni primerna. Zdaj fantje so več ali manj stari okrog sedemnajst let. Zdaj glede na njihovo dosedanje življenje, ker funkcionirajo več ali manj običajno že kot glave družine in tako naprej. Je čisto nekaj drugega kot kakšen naš sedemnajst letnik, ki je lahko dosti nebogljen, pa mogoče ne bi mogel tako samostojno živeti. Tako, da tukaj recimo ta nek pregled lahko pride v poštev čeprav bi bilo pa absolutno boljše, če bi bila neka nastanitev z ustreznim suportom, tudi kadrovskim. V Mariboru pa ravno tako, ampak spet nimamo osebja, ne nič. Ker je to pač nekako bolj namenjeno odraslim, ki potem bolj samostojno nekako zaživijo.

Glede na to, da je ta begunska populacija večinoma skoncentrirana na Ljubljano, pa mogoče tudi nekaj na Postojno, zakaj integracijska hiša v Mariboru?

Eno je seveda, da je Azilni dom v Ljubljani in je bilo potem logično, da se ena integracijska hiša tudi v Ljubljani naredi. Zdaj v Mariboru smo sicer imeli določene kapacitete v najemu še takrat za osebe z začasnim zatočiščem iz Bosne in smo potem šli v nakup tega z namenom postaviti integracijsko hišo, ker se nam zdi smiselno, bom tako rekla, razpršiti malo, da tako rečem, breme teh oseb po Sloveniji. Je pa res, da je verjetno težko nekomu, če je dolgo časa v postopku, ker se pač v Ljubljani že navadi na vse in vseeno že neko mrežo vzpostavi, potem pa ga dati v Maribor... Tako, da večina dejansko ostane tukaj. Če je recimo za nekoga postopek, pa bom rekla, nekako kratek pa govorimo o par mesecih, potem ni problem jih tudi v Maribor dati. Je pa res, da večina beguncev, pa mislim, da iz tega razloga, ker so pač bili toliko časa v Ljubljani potem tudi potem sami iščejo naprej možnost bivanja v Ljubljani. Razen mogoče tisti, ki so že v času postopka privatno živeli pri sorodnikih ali pa kako drugače.

Kaj bi po vašem mnenju bilo potrebno storiti, da se izboljša skrb za mladoletne brez spremstva? Je še kaj takega kar niste do sedaj omenili?

V bistvu sem nekako že navedla. Te dve stvari, predvsem nastanitev in skrbništvo sta tista, ki potegneta vse za sabo, če govorimo o skrbi. Ker, če zdaj tako gledamo so vse ostale pravice, ne vem, šolanje, zdravstvo, sociala so nekako urejene, manjka verjetno tista pika na i. Ker govorimo o otrocih brez spremstva pomeni, da nimajo staršev, ni tistega suporta, ki ga imajo v večini njihovi vrstniki, seveda so tudi izjeme drugje. Tako, da bi dejansko s samo nastanitvijo recimo lahko rešili že kar velik del te skrbi, tudi, če govorim o samem postopku azila. In pa seveda skrbništvo. Če je to urejeno potem lahko rečemo, da je tista skrb že nekje popolna. Verjetno je kaj lahko vedno boljše ampak sigurno, če primerjam zdaj tako kot je, je res to kar manjka. Tisto, da bi lahko rekli: » Ja, je pa res lepo poskrbljeno, je ustrezna nastanitev, je ustrezen strokovni kader in suport, je poskrbljeno za skrbnika v tej v tej pravi meri«. Tako, da res potem lahko rečeš, da so dane vse možnosti, da se ta otrok čim prej postavi na svoje noge.

Do katerih kršitev otrokovih pravic prihaja najpogosteje? Ali prihaja do kašnih hudih kršitev pravic?

Ne, težko bi rekla, da gre za kakšne hude kršitve. Se dogajajo neki taki, ne vem, tako kot sem prej dala primer tega štirinajst dnevnega vakuuma. Da bi pa prav rekli tako, da so, seveda zdaj govorim za to naše področje, ne.

Kako konkretno pa se izvaja sistem zaščite in skrbi mladoletnika?

Prvo je to sigurno seveda pristop. Zdaj jaz osebno se seveda pozanimam tudi pri dotedanjem skrbniku kaj se je dogajalo z mladostnikom, so kakšne težave ali niso, o čem sicer razmišlja, ravno tako pri socialni službi azilnega doma poskušamo pridobiti neke informacije. Tako da, ko pride mladostnik do nas vsaj približno vemo kaj. Potem je pa ta, bom rekla, individualni pristop, da poskušaš res na podlagi nekih njegovih znanjih, sposobnostih in željah, seveda realnih, nekako mu zastaviti to integracijsko pot. Zdaj, če govorimo pa o tem nekem smislu zaščite in varnosti v povezavi z trgovino ljudi ali kaj takega, to je verjetno že v samem postopku en dobršen del opravljen s posameznimi projekti- PATS (*Project Against human Trafficking and Sex and gender based violence*) in tako naprej. Zdaj tukaj pri nas so več ali manj vsi kontakti, ki jih imamo z mladostniki nekako takšni, da ga spremljaš, kako in kje se giba. In spet se vrnemo na nastanitev. Če je recimo oseba nastanjena v stanovanjski skupini, kjer so vzgojitelji je nek nadzor, pa ne nadzor v smislu neke kontrole nad njim, ampak nadzor kaj se z njim dogaja, kje se giblje, kako je, s kom ima kontakt. Je sigurno lažje kot pa pri teh primerih, ki jih imamo v integracijski hiši, ko ga praktično slišiš po telefonu, ga mogoče vidiš par krat na teden in je to to. Ali ste imeli v mislih še kako bolj konkretno varnost v mislih?

V bistvu me bolj zanima ta individualen pristop in kako poteka. Izdelate z uporabnikom individualni načrt za integracijo?

To ne samo z mladoletnimi begunci, z vsemi begunci je pravzaprav ta individualni pristop. Absolutno nimaš nobenega kalupa kamor bi lahko nekoga vstavil, ampak se dejansko vsakemu posamezniku prilagodiš. Je pa potem tako kot sem že prej omenila, zelo veliko je odvisno od same pripravljenosti osebe, koliko je pravzaprav pripravljena aktivno sodelovati v tem integracijskem procesu. Zdaj pri teh mladoletnikih je seveda malo specifike tudi to, da so stari toliko kolikor so stari, marsikdo je dal v življenju veliko že skozi pa nekako iz te svoje pozicije, kakor sem že prej omenila, da marsikdo je že pravzaprav glava družine in oskrbuje svojo družino in tako naprej. Se nekako že smatra za odraslega, po drugi strani pa funkcionira dejansko še kot otrok in potem tukaj pride včasih do nasprotnih interesov, ampak do zdaj večjih težav nismo imeli. Z razgovorom pač poskušaš stvari predstaviti, pravzaprav pokazati

več različnih poti, da se potem pravzaprav sam odloči kaj in kako. Včasih imajo pač tudi nerealna pričakovanja in predstave o tem kaj vse se da, kako hitro se nekaj da.

Kako jih potem postavite na realna tla?

Ja jaz moram pravzaprav povedat, da vsakega ne samo mladoletnika, vse begunce, ki nekako pridejo do mena na ta prvi razgovor, ki jih povabimo, ko pridobijo status, kjer jim tudi razložimo osnovne pravice, kako bo približno potekala zadeva naprej. Bom rekla, jih nekako, bom uporabila bosanski izraz »*probam prizemljiti*«. Zelo kmalu s tem pač povem, ja zdaj ste to dobili in za vsako stvar povem, da naj pričakuje, da to traja in terja določen čas, da se teh stvari ne da z danes na jutri narediti. Da nekako malo napovem, da ta zadeva, ne vem, konkretno, ko vlogo za delovno dovoljenje odda lahko traja dva meseca, da dovoljenje dobi. Tako, da jih malo poskušam res realno postavljat, nobenemu ne mislim rožic saditi. Vsakemu je tisto prvo leto po pridobitvi statusa najtežje, ker je treba veliko dokumentov urediti, kar naenkrat se znajde z enimi stvarmi, tudi, če je v integracijski hiši je treba potem spet privatno stanovanje iskati. Zdaj, če govorimo o mladoletniku, nekako je treba načrtovati ene poti, mogoče ga malo nazaj v nek ritem, urnik spraviti, ker se lahko zgodi, da v času postopka tega ni bilo. In so potem tukaj malo te težave, ampak, saj prvim, večjih težav dejansko nismo z nobenim imeli. Je pa pač veliko razgovorov, včasih tudi pregovarjanja, pač večkrat poskusiš, če prvič ne uspe, drugič. Res pa da poskušamo, vsaj jaz, par variant ponuditi in, da se potem pač oseba sama odloči kaj, katero, z vsemi plusi in minusi.

Se pravi, če prav razumem, mladoletnik pride na prvi razgovor in se naredi nek individualni načrt ...

Ja zdaj tako... V smislu nekega papirja, da mi načrtujemo, danes boš šel to, jutri boš šel to, tega pač ni, ker sistem za enkrat tega še ne omogoča. Čeprav bi si mi tega želeli in upamo, da v bodoče bo tako. Je pa dejansko individualno načrtovanje v tem smislu pri mladoletnikih konkretno so tudi timski sestanki in dogovori s skrbnikom, z samim mladoletnikom in z nami. Vedno se potem dogovarja kaj bo kdo naredil, kaj kdo lahko pokrije in tako. Zdaj konkretno v teh primerih je skrbnik Center za socialno delo tako, da se pač z njimi dogovarjamo za vse stvari. Ja je pa potem individualno. Za nekoga, ne vem, če mu je prioriteta delo pač na tem področju poskušamo stvari urejati in speljati tako kot si je oseba zastavila, hkrati pa poskušamo nekako dopovedati in prepričati, da je jezik vseeno pomemben in da je lepo, če bi vseeno zraven se še jezika učil. Tako, da nekako poskušam upoštevati želje mladoletnika,

ampak seveda v njegovo dobro pa tudi plasirati določene stvari za katere veš, da brez tega pa absolutno ne bo šlo.

Kaj pa ko dopolnijo osemnajst let?

Zdaj pri nas dokler imajo status begunca jih pač spremljamo in se na nas lahko obračajo in tako naprej. Tisti, ki so bili kot mladoletniki brez spremstva tudi sicer že prej in tudi potem, ko so že polnoletni jih potem spremljamo naprej, sploh, če so tudi vključeni v šolo. Tako, da se pomoč z naše strani ne ustavi s polnoletnostjo. Tudi, ko govorimo o obdobju nekako pri nas treh let integracijske. Na splošno v teh treh letih so najbolj vključene te aktivnosti, na primer aktivnosti učenja jezika in tako naprej. To ne pomeni, da mi po treh letih nehamo z ljudmi delati. Ravno tako delamo naprej samo, da ni toliko več teh intenzivnih aktivnosti kot je tečaj, razni projekti v katere se lahko vključujejo v aktivnosti, ki jih izvajajo nevladne organizacije. Ampak je potem drugačen pristop, bolj se potem za druge informacije obračajo na nas. Pri mladoletnikih pa, če je v šoli ga tako in tako potem peljemo naprej dokler se ne nekako osamosvojijo.

Ali za vaše delo obstajajo kakšna navodila in smernice za delo z mladoletniki?

Ne, da bi imeli mi karkoli napisano, razen pač kar zakon sam po sebi govori. Da je bodisi neka prednostna obravnava v postopkih, da je treba pač mladoletniku, pač kot ranljivi skupini, ustrezno temu poskrbeti za oskrbo, nastanitev in vse ostale stvari. Zakon tudi pravi, da bi osebe morale biti usposobljene za to delo. Da bi imeli pa kakšna posebna navodila pa ne, seveda so nam, od vseh ostalih konvencij in nekih priporočil naprej, to temeljna izhodišča za delo.

Že prej sva se pogovarjali, da delujete skupaj z mladoletnikom ter, da spoštujete in skušate slediti njegovim željam. Bi želeli še kaj dodati o načelu spoštovanja mladoletnikove najboljše koristi?

Jaz mislim, da dejansko je vodilo otrokova največja korist. Zdaj včasih lahko pride do tega, kot sem že prej omenila, da mogoče otrok ali pa mladostnik v tem momentu smatra nekaj drugega... da tukaj nismo najbolj skupaj kaj je njegova največja korist. Ampak še nikoli do sedaj nismo vztrajali na kakšni zadevi v tem smislu, da bi mladoletnik do nekega totalnega revolta prišel, pač poskušaš počasi. Jaz mislim, da je to vodilo vsem, ker drugače po mojem

težko govorimo o integraciji, če bi nekaj svojega vsiljevali. Že tako ali tako mora biti človek aktiven, zdaj pa, da mu še nekaj vsiljuješ potem pa mislim, da ne moremo govoriti o integraciji. Imaš dve strani, ki skupaj prideta.

Kako po vašem mnenju širša javnost spremlja in sprejema problematiko mladoletnikov?

To je problematika, ki se pravzaprav že toliko let v teh naših strokovnih krogih vleče. Je pa problem, da po mojem širša javnost kot prvič ni toliko sploh seznanjena s tem, bilo je nekaj člankov občasno, vendar je to kaplja v morje. Mogoče je drugi problem to, da jih je tako malo, da je pač majhna številka zato se mogoče nobenemu ne zdi to nek problem. Čeprav, če bi vsak malo globlje pogledal pa rečeš za enim takim:« Tudi, če je samo en mladoletnik«, potegne ogromno stvari za sabo in z vidika nekih pravic in tako naprej to vsekakor ni uredi. Mislim, da premalo poznajo dejansko to problematiko. Zdaj na kakšen način to doseči? To so tako nevhvaležne teme tudi za medije in danes žal vemo kako mediji funkcionirajo. Vse je na pol že rumeni tisk, tako ali drugače iščejo samo neke disfunkcionalnosti. Ne vem, če bi zdaj dva mladoletnika brez spremstva nekaj »ušpičila« bi lahko bila to top tema. Tako pa ni, se pravzaprav ne govori kaj veliko o tem. To majhno število, ki zame sicer vseeno ni majhno, ne vem, če razmislim, da je sto otrok na leto takih, je zame to vseeno grozna številka, da sto takih otrok brez spremstva je nekako v sistemu pa ni v sistemu. Ampak zgleda, da je to vseeno majhna številka, ker bom rekla, da se do zdaj ta problematika sicer res vleče že deset let in se ni nekako bolj sistemsko rešila. Tako, da zgleda, da imajo vsi s to številko probleme.

Glede na to, da so begunci, če zdaj govorim tudi malo bolj na splošno, pogosto prikazani v medijih negativno, ali mislite, da strokovni delavci podležejo mnenju javnosti?

Zdaj ljudje smo vsi krvavi pod kožo. Kljub temu izhajajoč iz prakse, da žal naletimo tudi na strokovne delavce, ki imajo negativen odnos do te sicer tujske populacije, beguncev in tako naprej. Kljub nekim poklicnim, etičnim merilom. Jaz bi sicer rekla, da zakaj se nekdo odloči za neko delo, če mu delo kot tako ne odgovarja. Ampak ja, žal je tako, da tudi strokovni delavci imajo lahko nekako tak odnos in naletimo tudi na to. Na srečo je to prej izjema kot pravilo, ampak žal se tudi dogaja.

Ali vaš oddelek ozavešča javnost?

Ja bili so preko različnih projektov. Recimo, ki so jih izvajale nevladne organizacije, so bile tudi kampanje osveščanja na splošno o begunski problematiki, o nujnosti integracije. Tako, da je bilo izpeljanih kar nekaj okroglih miz po celi Sloveniji. Potem ob Dnevu beguncev se poskuša nevladnim organizacijam dodatno pomagati. Tako da ja se poskuša, je pa to nehvaležno področje, tudi politično. Sploh zdaj, ko je kriza so nekako vedno prvi na tapeti ali tuji delavci, ali tujci kot taki. Skratka to so že čisto jasne stvari iz zgodovine. Tako, da ja, vsekakor bi bilo ne tem treba delat, mogoče celo malo več. Nekako ni mogoče dosti tega zavedanja o migracijah nasploh in, da brez migracij ni razvoja, ni napredka. V glavne se to vedno sprejema kot neko breme, kot nek ne bodi ti ga treba. Ne gleda se pa to kot na neko bogatenje družbe, na nek doprinos. Verjetno, če bi se ta nek miseln preklon naredil v glavi bi bilo vse ostalo verjetno dosti lažje. Tako pa mislim da je to tisti osnovni problem. Pa sicer se mi zdi tudi pomanjkanje tega že v šolskem sistemu, je to mogoče premalo prisotno. Tam kjer bi dejansko, da tako rečem, že v mladini lahko posejal nek drugače pristop in odnos, se mogoče to ne izkorišča najbolje. Lahko je to napisano v učbeniku ampak sem enostavno doživela, da se je to enostavno preskočilo, da se to sploh ni obravnavalo. Verjetno bi bilo potrebno na temu še veliko narediti, saj pravim ampak prav sistemsko, tudi preko izobraževanja že na teh osnovnih ravneh. Pač vse te fakultete, ki producirajo kader, ki se s to problematiko srečuje, bi pravzaprav morale vsebovati te vsebine. Pedagoška, socialna, zdravstvena. Ker je cel kup enih fakultet, da ne omenjam srenje šole. Saj so neki posamezni programi pa tam kjer je prostovoljno delo po srednjih šolah, pa tudi potem kot ena ciljna skupina so tudi lahko migranti, otroci ali kaj takega. Ampak to so res posamezne akcije, verjetno res manjka. To verjetno rabimo, ampak sej smo še mladi v smislu samostojnosti in nekega globalnega dojemanja migracij.

Samo po drugi strani pa to ne bi smelo biti nek izgovor.

Absolutno se strinjam. Se mi zdi, da s tem tudi nekako kažeš dejansko odprtost družbe in neko demokracijo, ki jo sprejemaš kot tako ali pa selektivno, kar ti paše.

Ker spadate pod Ministrstvo za notranje zadeve, me zanima, če sodelujete tudi pri oblikovanju in sprejemanju zakonov?

Kar se tiče konkretno našega področja smo tako ali tako sami predlagatelji zakonov. Medtem, ko za ostale zakone je pa vedno medresorsko usklajevanje tako, da si pač seznanjen s spremembami v zakonu in potem podaš pripombe ali pa karkoli. Ja tukaj se sodeluje. Včasih

seveda še vedno kje mogoče zaškripa, kakšna zadeva se spregleda, ampak ja, načeloma seveda je tudi na tej zakonodajni ravni neko sodelovanje in usklajevanje.

Katere profesionalne vloge uporabljate pri svojem delu?

Tukaj se prepleta ogromno nekih vlog. Od teh strogo nekih uradniških, ker pač moraš ene zadeve speljati, ker so lahko kakšni taki postopki, do tega, da je tako kot sem rekla, da si oče, mati, včasih lahko tudi prijatelj. Ja tako kot sem prej rekla do odpiranja vrat, to je neke vrste delno pogajalec, včasih si lahko tampon cona. Ogromno je nekih vlog. Nekomu si lahko neke vrste mentor. Tako, da zelo težko lahko rečem, da je ena sama, pri vsakem posamezniku se te vloge spreminjajo. Pri nekemu imaš samo par teh vlog, pri nekemu si lahko izključno samo nek uradnik, ki te v parih letih samo par krat pokliče, ker ga nekaj zanima in mu podaš informacijo, drugače pa ga kontakt ne zanima. Medtem, ko z določenimi pa res vzpostaviš nek tak pristen odnos, ki se potem veže lahko še naprej, tudi, ko oseba že dobi državljanstvo se še vedno zna na tebe kaj obrniti. Tako, da zelo različno, od osebe do osebe se te vloge spreminjajo.

Kaj pa metode, verjetno je največ dela s posameznikom?

Ja, ja absolutno.

Kaj pa delo s skupino in timsko delo?

Zdaj konkretno z begunci ne, je izključno pač individualno delo. Drugo je pa delo v kolektivu, timsko delo je prisotno. Pa kar je med strokovnimi delavci, ne vem, timski sestanki in tako naprej. Zdaj s posamezniki je pa izključno individualno delo, tukaj nimamo nekih skupinskih zadev, da bi jaz konkretno nekaj s skupino delala.

Katere lastnosti in veščine potrebuje oseba pri delu z mladoletnimi brez spremstva?

Jaz vedno tako rečem, pa še vedno to nekako zagovarjam, da papir ni vse. Da se mi zdi sploh pri delu, ko govorimo o beguncih na splošno, predvsem moraš biti človek, ki spoštuješ druge, jih ne obsojaš in sodiš po izgledu, od kje je, kaj je oziroma po tem kar si mogoče slišal. Drugo pa seveda potem komunikacija, neka strpnost, toleranca. Seveda potem tudi neko osnovno poznavanje, bom rekla, nekih psihofizičnih značilnosti mladostnikov ali pa njihov razvoj v posameznih razvojnih obdobjih. Zdaj, če govorimo o mladoletnikih so starih tam šestnajst,

sedemnajst let in gor, da približno veš kaj se dogaja z njimi, tudi neko poznavanje posledic nekega travmatičnega doživetja kot je vojna ali pa te begunske izkušnje, ki jih osebe imajo, da znaš to potem vkomponirati v neko delo. Poznavanje določenih kultur oziroma znati poiskati informacije in potem to v samem delu z osebo nekje se ti mora to v ozadju vrteti, da si ti ne razlagaš napačno posamezne reakcije osebe.

Dileme s katerimi se srečujete pri svojem delu?

Ja, včasih se mogoče vprašaš za kako stvar ali je bila uredu, da si tako odreagirali ali, da si tako šel. Ja, vedno nekako tehtaš svoje delo, ker se mi zdi da, če tega nekako ne delaš... Nekako evalviraš in potem se sprašuješ ali je bilo uredu ali bi lahko drugače, predvsem z namenom, da poskušaš svoje delo kakorkoli izboljšati. Včasih pa ne vem, ko prideš do neke ravni, ko enostavni ni več v tvoji moči, nekako ne moreš pravzaprav ti več pomagati ali odreagirati se potem vprašaš o smiselnosti česa. Drugače pa jaz ne vem, ni kakšnih posebnih dilem, da bi se mi ravno postavljale pri tem delu... Sicer nekako ne delam v tem, da bi zdaj..., ker se mi zdi, da že ta individualni pristop in, če res nekako upoštevaš vse te stvari težko prideš do kakšne take situacije. Ja, lahko bi se kdaj dilema pojavila, če bi kdaj prišlo do kakšnih res, ne vem, kakšnih take informacije zelo zaupne narave pa da bi bil zdaj v dilemi, mogoče kako to zadevo dati naprej, jo zadržati ali ne, da bi bil tukaj v dilemi ali je zdaj s strokovnega vidika to potrebno dati naprej, ali zadevo sprožiti ali ne. Moram reči, da za enkrat ni bilo še nič tako nekako... Lahko pa me spomnite na kakšno zadevo, če imate kaj konkretno v glavi, ker tako, ko razmišljaš ti enostavno sploh ne pride na pamet.

Mislím, da tako kot ste že omenila, se pojavljajo dileme v smislu » Ali dobro delam, ali bi lahko kaj bolje naredila ...«

Ja, čeprav moram reči, da ti je najboljši dokaz feedback, ki ga pač dobiš od ljudi. Tudi sami potem kasneje, sploh recimo z nekaterimi kasneje pa z nekaj distance tudi sami lahko ocenijo eno zadevo vidiš pravzaprav kako je bilo. Ko ti nekdo reče: » Ja, takrat mi je zelo pomagalo to pa to, pa mi je bilo všeč, da si ...« na ta način potem te različne dileme, ki so bile odpraviš.

Ali se pri vašem delu pojavlja sindrom izgorevanja in preobremenjenosti? Kako se temu izognete?

Ja zdaj glede na to, da imam že kar kilometrino na tem področju pa, da sem šla tudi že čez kar nekaj tovrstnih izobraževanj, bom rekla, tudi neke prevencije burn out-a in tako naprej. Moram reči, da se nekako uspešno temu izogibam. Seveda zna priti do preobremenjenosti v sami organizaciji, če že sami vemo kateri so največji stresni faktorji, če šepa organizacija v službi in tako naprej. Takrat ni tisto delo izčrpljujoče samo z ljudmi, ampak so dejansko bolj vse ostale stvari. Pa se mi zdi, če enostavno imaš določene stvari v glavi pospravljene se nekako da temu uspešno izogniti. Pač moraš znati najti tudi čas za sebe, znati ločiti določene stvari, opredeliti probleme kateri so rešljivi, kateri niso, kateri so v tvoji domeni. Potem se mi zdi, da se tudi tem stvarjem lahko izogneš. Moram reči, da za enkrat sicer s tem še nisem imela težav, da bi si nekako dovolila toliko neke izgorelosti, da bi me to začelo že zelo ovirati ali kaj takega. Pridejo pa kdaj obdobja k si malo zasičen od tega, ampak je potem potrebno malo preklopa narediti pa se te stvari uredijo.

Ali se izvaja supervizija, intervizija?

Ne, ne. Ne moremo temu niti reči supervizija ampak... tako, da bi jo prav rekel kot supervizijo. Bolj si sami pomagamo s kolegi, bolj neke vrste intervizija ali kaj takega. Da pač med sabo malo predebatiraš, malo pojamaš ... Da pa bi bilo prav organizirano kot neka supervizija pa žal ni. Saj pravim, ali pa potem z ostalimi, tudi Center za socialno delo ali pa nevladnimi organizacijami kdaj kaj malo podebatiraš, malo tisto daš iz sebe pa kaj in kako.

Bi za konec dodali še kaj kar se vam zdi pomembno pa do sedaj ni bilo omenjeno?

To velikokrat potem razmišljaš, pa v tistem momentu najbolj očitno stvar spregledaš, ker si pač vsak dan v tem noter in so ti kakšne stvari tako samoumevne, da sploh ne pomisliš, da sogovornik pa recimo tega ne ve. Ne vem, jaz mislim, da smo se več ali manj dotaknili vsega. Tako generalno moram reči, da kljub tem ne ravno najboljšim sistemskim rešitvam in tem pomanjkljivostim glede nastanitve in tako naprej, jaz mislim, da vsaj kar se integracije tiče, da kar nekako gredo stvari. Je pa res, da je vedno lahko boljše in se nekako k temu tudi pač teži.

INTERVJU S POLICIJSKIM INŠPEKTORJEM IN SOCIALNO DELAVKO V CENTRU ZA TUJCE

Kratka predstavitev

Policijski inšpektor: Tukaj delam že tri leta kot inšpektor. Moje osnovne naloge so, da organiziram odstranitev, to pomeni, da tujce vračamo v njihovo matično državo oziroma v državo v katero se odstranjujejo. Ko je tujec sprejet v naš center ga nastanimo na oddelek, v kolikor je ta oseba brez osebnih dokumentov mu poskušamo preko diplomatsko konzularnega predstavništva urediti njegov dokument s katerim bo potoval nazaj v državo izvora. Potem, ko je ta dokument pridobljen organiziramo še sam prevoz. V največ primerih potujejo z letalom, pa tudi z avtobusom, vlakom. Odvisno od možnosti in seveda upoštevajoč stroške, ki nastanejo s samo deportacijo, gledamo, da je to najcenejša varianta. Ko je tujec odstranjen se moje delo z posameznikom zaključi.

Ali vodite tudi kakšne razgovore?

Policijski inšpektor: Seveda. Z vsakim posameznikom potekajo individualni razgovori, z vsakim tujcem se pogovorimo, spoznamo njegove okoliščine, posebnosti, poskušamo ugotoviti vzroke zakaj se nahaja v našem centru. Z vsakim tujcem se, ne le enkrat, večkrat se opravi razgovore. Dejansko so nekateri tujci dlje časa pri nas in so postopki dolgotrajnejši, zato se je treba kar veliko pogovarjat z njimi, da pridemo do rezultata.

Kako ugotavljate identiteto osebe, ki nima s seboj dokumentov?

Policijski inšpektor: Identiteto se ugotavlja največkrat s pomočjo tujih predstavništev, ki so bodisi v naši državi bodisi v tujini. Preko naših veleposlaništev potem zaprosimo za pomoč pri ugotavljanju identitete in komplementarni oddelki naše države sodelujejo s tujimi predstavništvi in tako poteka komunikacija. Na tak način si pač potem poskušamo pridobiti ta dokument, ki je potreben, da tujec zapusti Republiko Slovenijo. To je ena izmed variant, se pravi preko veleposlaništev, druga varianta pa je, da si tujec sam pridobi dokument. Velikokrat se zgodi, da dokument ostane doma, oseba pa odide na pot, na zelen cilj in potem sorodniki ali nekdo drug, ta dokument pošljejo v naš center. Potem naslednja možnost je preko drugih policijskih institucij. Poznamo Interpol, Europol, ena izmed novejših možnosti odkar smo v tem sklopu evropskih držav je tudi Eurodac. Tudi iz teh baz velikokrat črpamo osebne podatke ter s pomočjo te baze ugotovimo tujčevo identiteto. Tako, da je več možnosti in pač poskušamo vse izčrpati. Z vsakim tujcem, ki pride v naš center se primarno ugotovi njegova identiteta, šele kasneje razmišljamo o tem na kakšen način bo ta oseba zapustila našo državo.

Koliko verjamete informacijam, ki jih osebe same podajo?

Policijski inšpektor: Sicer mi, ko sprejmemo tujca v center, že imamo določene podatke o tej osebi, tako, da, če laže, ne laže najprej nam, ampak laže že policistom na terenu. Tako, da mi v osnovi dokler nimamo uradno potrjene identitete, ne dajemo nobenega pomena na tiste podatke, ki jih je dal v postopku policistom na terenu. Tako, da uradno je dokument in potrditev nekega državnega urada njegove države za nas tako rekoč »sveta stvar«. Na to se zanašamo, na te njihove izjave se ne moremo zanašati.

To velja tudi za preverjanje starosti pri mladoletnih brez spremstva?

Policijski inšpektor: Enako velja. Za enkrat še nimamo utečenih postopkov za mladoletnike. Tako, da, če poda, da je mladoletna oseba mi temu verjamemo in se ravnamo po tistih principih, ki veljajo za postopke z mladoletnimi osebami.

Še vaša predstavitev.

Socialna delavka: Tu v centru sem zaposlena kot socialna delavka. Moje delo je delo z vsemi nastanjenimi kategorijami ljudi, od mladoletnikov, otrok brez spremstva, družin, samskih moških, žensk, ki same potujejo. Dejansko kar se tiče mladoletnih, je naše delo, da poskrbimo, da se po zakonu čim prej uredi skrbništvo za mladoletno osebo. Pri tem socialne delavke sodelujemo s Centrom za socialno delo Postojna, ker so za to krajevno pristojni ter so dolžni postaviti skrbnika. Ker je zakon o skrbništvu, da ne rečem malo rigiden, je dobro, ker ves čas sodelujemo s Slovensko filantropijo. Prav tako z njimi sodeluje tudi Center za socialno delo, ker se oni konkretno ukvarjajo s skrbništvu za mladoletne osebe, ki so nastanjene tukaj ali pa tudi v Azilnem domu. Kar pa se tiče dela z mladoletnimi, jih ščitijo Zakon o tujcih in Konvencija o otrokovih pravicah, tako, da mi dejansko brez skrbnika nič ne izvajamo. Skrbnik jih zastopa in najprej se obrnemo na skrbnika, če želimo kaj izvajati, sploh kar se tiče postopkov ali njihovih želja za vračanje in tako naprej. Kar se tiče same oskrbe in bivanja, psihosocialnih razgovorov, prostoročnih, kreativnih dejavnosti in tudi izobraževanja teh oseb, pa smo tukaj od sedmih zjutraj do desetih zvečer.

Kdaj in kako ste se srečali z begunsko problematiko ter zakaj ste se odločili za delo z mladoletnimi brez spremstva?

Policijski inšpektor: Najprej moram povedati, da ne delam samo z mladoletniki ampak z vsemi kategorijami ilegalnih prestopnikov oziroma kršitelji Zakona o tujcih. Zdaj teče že dvanajsto leto odkar sem na tem področju, ki se ukvarja s tujci. Bil sem na vseh teh nivojih: od policista, vodje izmene, pomočnika do komandirja. No sedaj pa je moje delovno mesto, mesto policijskega inšpektorja in skrbim za to, da se tujci v skladu z zakonom vrnejo v njihovo matično državo.

Socialna delavka: Tukaj sem zaposlena štiri leta.

Zakaj pa ste se odločili za to delo?

Socialna delavka: Ker je bilo prosto delovno mesto.

Ste se za to delo usposabljali in izobraževali? Se udeležili kakšnih delavnic, okroglih miz... na to temo?

Policijski inšpektor: V tem času, ko delam s tujci je bilo ogromno nekega izobraževanja. Ne vem, če se še za katero delovno področje v okviru policije tako obsežno izobražuje, kakor sem imel to možnost v Centru za tujce.

Ste se tudi posebej za delo z mladoletnimi brez spremstva izobraževali?

Policijski inšpektor: Bolj na splošno oziroma par okroglih miz, srečanj in tudi sestankov je bilo, kjer smo imeli možnost dobiti tudi izkušnje tujih varnostnih organov oziroma služb, ki se ukvarjajo s to problematiko. Tudi mladoletniki so bili seveda vključeni v ta izobraževanja. Tako, da smo kar dobro kot institucija oziroma kot posamezniki usposobljeni za to delo, ki ga opravljamo.

Socialna delavka: Enako. Predvsem okrogle mize, ki so jih organizirale nevladne organizacije, ki konkretno delujejo in sodelujejo z nami na tem področju. Imamo pa tudi možnost učenja jezikov, ker tukaj je veliko tujcev, ki ne govorijo slovensko ali srbsko. Tako, da so izobraževanja tudi za delo z mladoletniki.

Na podlagi raznih konvencij in zakonov naj bi mladoletni brez spremstva uživali določeno varstvo in zaščito. Je to področje zadovoljivo urejeno?

Policijski inšpektor: Zakon o tujcih absolutno upošteva vse te mednarodne akte, ki pokrivajo področje mladoletnih oseb. Tako, da upoštevajo tudi njihove pravice, ki so zapisane v teh aktih in policija je aparat, ki spoštuje zakon. Jaz ocenjujem, da je poskrbljeno za njihove pravice kakor je možno v naših močeh.

Socialna delavka: Se strinjam, čeprav se velikokrat postavlja vprašanje o mladoletnikih, ki so zaprti v Centru za tujce. Do sedaj se konkretno še nobena organizacija ni javila, ogromno je bilo izvedenih okroglih miz na temo kako bi bilo potrebno poskrbet za te mladoletnike. Ker smo še vedno edina inštitucija, poskušamo res maksimalno upoštevati zakonsko podlago in omogočiti najlažje in najugodnejše bivanje tem osebam.

Kako se ta zakonska ureditev konkretno izraža v praksi?

Policijski inšpektor: V praksi to zgleda tako, da je mladoletna oseba, ki je prijeta na območju Republike Slovenije najprej prekrškovno obravnavana s strani policistov. Potem, če je možno jo vrniti takoj nazaj v državo izvora oziroma v sosednjo državo na podlagi sporazuma. Če pa to ni možno, kar v veliko primerih ni, pa se jo nastani v naš center. Ko pride mladoletna oseba v naš center je prva dolžnost, da o tem obvestimo Center za socialno delo, ki z odločbo postavi skrbnika. Dokler skrbnik ni postavljen oseba ne poda nobenih večjih ukrepov, razen informativnega razgovora, da se ugotovijo tiste stvari, ki so pač potrebne do tistega trenutka dokler ne pride v center skrbnik postavljen s strani CSD-ja. Ko je skrbnik postavljen pride na pogovor v center z mladoletno osebo in se potem skupaj, mladoletni tujec, skrbnik in inšpektor, ki vodi postopek odločimo kaj je v mladoletnikovo najboljšo korist. Ali je to sama vrnitev, ali je to kakšna druga možnost, da se pač mladoletniku ugodijo tiste pravice, ki jih potrebuje.

Ali so ti razgovori enaki kot z ostalimi osebami ali so prilagojeni otrokovim sposobnostim?

Policijski inšpektor: Da, seveda so postopki prilagojeni otrokom. Vsakemu se moraš prilagoditi. Ne samo otroku tudi na primer starejšim kategorijam, ki so specifične in se jim je tudi treba prilagajati.

Kako se ta zakonska ureditev konkretno izraža v praksi?

Socialna delavka: Kar se tiče skrbništva: v kolikor imajo možnost na Slovenski filantropiji, in tudi mi, ko pridemo z njimi v kontakt ter Center za socialno delo, če bi šlo za ranljivo

kategorijo mladoletnika oziroma mladoletnice, že spol skrbnika je dosti bistven. V kolikor je možnost postavijo skrbnika istega spola. Že tukaj se pazi, da se ne krši nekih njihovih pravic, ker prihajajo tako iz kulturo kakor tudi glede na vero iz različnih držav. Včasih je tudi to zelo, zelo pomembno. Pri nastanitvi je bistveno, da se jih loči od ostalih odraslih oseb, ki bi lahko negativno vplivale nanje, kar predvideva tudi Konvencija o otrokovih pravicah. Zato imamo predvidena dva oddelka. Eden je Oddelek za mladoletne osebe, drugi pa je Oddelek za ranljive kategorije, kjer so nastanjene družine, samske ženske, morda tudi kakšen par in včasih tudi mladoletniki oziroma mladoletnice. Konkretno socialne delavke presodimo kaj bi bilo za tega otroka oziroma mladoletnika najboljše, ker včasih tudi prihajajo v skupini več oseb, ki jih dejansko poznajo, na primer sosed, sorodnik. V teh primerih jih ne moremo od teh poznanih oseb ločiti in v vsakem primeru preko pogovora z mladoletnikom ima tudi možnost izraziti kaj bi bilo najboljše pri nastanitvi, na kateri oddelek gre. Velikokrat so mladoletniki nastanjeni na Oddelku za družine, da imajo nek socialni stik, so pa odmaknjeni od oddelka kjer so sami moški. Pravzaprav je prva stvar, ko je mladoletnik nastanjen in se postavi skrbnik, da se poskuša vzpostaviti stik s starši oziroma se otroku omogoči, da pokliče v svojo državo starše, brate, sestre, sorodnike ali kogarkoli, ki mu je blizu. To je ena bistvenih stvari, ki jo poskušamo čim večkrat omogočiti, stalen stik.

Kaj pa glede zdravstva in šolstva?

Socialna delavka: Tako kot socialne delavke, imamo zaposlene tudi zdravstvene delavke od sedmih zjutraj pa do desetih zvečer, vsak dan. Pogodbeno prihaja vsak dan tudi zdravnik, tako, da imajo stalno oskrbo. V kolikor bi se smatralo, da se potrebuje kakšno specialistično obravnavo ga naš zdravnik napoti naprej. V kolikor bi se izkazalo, da ima večje psihične težave, ki bi zahtevale obravnavo psihiatra, konkretno se v dogovoru s skrbnikom pokliče tudi psihiatra. Kar se tiče šolstva, je v Sloveniji po zakonu obvezna osnovna šola. Tako, da po tem mladoletniki večinoma izpadejo iz tega, že zaradi starosti. Se pa v tem primeru stalno zagotavlja neka prosto časovna dejavnost, ki bi bila lahko tudi izobraževanje, na primer jezikov. Na internetu se dobi ogromno različnih stvari, raznih kratkih fraz (phrase-book), dvojezičnih knjig s pripomočki za turiste... Tako, da ima vedno neko možnost, da spozna še kakšen drug jezik. Kar se tiče pogovorov z mladoletniki imamo pa vedno zagotovljene prevajalce v kolikor se ne bi moglo zagotoviti nekega normalnega razgovora zaradi samega razumevanja.

Kaj pa v primerih mlajših otrok, ki so šoloobvezni, se jih vključi v osnovno šolo?

Socialna delavka: Večinoma so to otroci, ki pridejo z družinami. Do sedaj ni bilo primera, da bi mladoletnika brez spremstva vpisali v šolo, odkar se jaz spomnim ga ni bilo. So samo družine z otroci, takrat stopimo v kontakt s šolo, spadamo v postojnski šolski okoliš. Otroku se zagotovi tudi vključitev v šolski avtobusni prevoz. To se uredi v sodelovanju z oddelkom za družbene dejavnosti na Občini Postojna. Otroci se torej vključijo v osnovnošolsko izobraževanje kot vsi ostali otroci.

Kako se konkretno obravnava sistem zaščite in obravnave teh otrok? O tem je že bilo nekaj govora, zanima me še kako otroka pripravite na vrnitev v matično državo?

Socialna delavka: Dejansko sodelovanje s Slovensko filantropijo. S pogovorom, upoštevamo njegove želje, pogovori so včasih usmerjeni tudi v njegovo prihodnost, na primer kaj bi lahko naredil, da se ne bi več znašel v taki situaciji. Slovenska filantropija oziroma skrbnik stopi tudi v kontakt s starši, jih seznajajo s nevarnostmi potovanja mladoletnih oseb in nevarnostmi trgovine z ljudmi. S tem se seznajajo tudi mladoletnike. Dejansko pa vsa psihosocialna oskrba poteka v skladu s skrbnikom.

Se pravi vi potem z mladoletnikom ne izvajate nekih dejavnosti kot je na primer izdelava individualnega načrta ali kaj podobnega?

Socialna delavka: Konkretno individualnega načrta ne. Dejansko potekajo psihosocialni razgovori na prilagodljivi fazi tem mladoletnikom.

Do katerih kršitev otrokovih pravic prihaja najpogosteje?

Policijski inšpektor: V Centru za tujce ne prihaja do kršitev. Mogoče najbolj izstopa svoboda gibanja. O tem bi lahko razpravljali. Čeprav ne bi mogli reči, da gre za neko kršitev, gre za omejevanje pravic, ki jih pač ima vsak človek. Moje osebno mnenje je, da je neprimerno, da se mladoletnim osebam omeji svoboda gibanja v taki instituciji kot je Center za tuje. Ampak za enkrat država oziroma institucije, ki so bolj primerne za reševanje te problematike še niso vzpostavile drugega načina in je to še vedno v pristojnosti policije. Za enkrat se vodstvo Centra za tujce, že vrsto let, bori oziroma poskuša, da bi se to področje nekako uredilo na drugačen način, da bi druge institucije poskrbele za te osebe, ne pa policija kot represiven organ.

Kako kaže na tem področju v prihodnosti?

Policijski inšpektor: So bili neki sestanki ampak realizacije za enkrat ni. Tako, da zgleda, da bomo še naprej tisti, ki se bomo ukvarjali z mladoletniki in otroci.

Socialna delavka: Se strinjam. Kot sem že na začetku omenila je bilo ogromno okroglih miz na to temo, na koncu smo pa vedno mi tisti, ki sprejmemo mladoletnika. Je pa statistično gledano zadnja leta, razen, če se je kje zapletlo, na primer s pridobivanjem kakšnih dokumentov, so bili tej postopki prednostno rešeni. In mislim, da smo naredili maksimalno vse v tej smeri, da se je otroka vrnilo v večini primerov staršem ali pa v primeru, da je odšel v Azilni dom. Se res trudimo, da so tukaj zelo kratke nastanitve.

Koliko povprečno pa trajajo nastanitve?

Socialna delavka: V povprečju od sedem do devet dni. So bile tudi že krajše nastanitve, če pride nekdo, ki že ima nek osebni dokument in potem ni potrebe po posebnem postopku potrjevanja identitete. Se pa včasih zaplete, na kar pa mi ne moremo vplivati. Na primer se »vlečejo« odgovori drugih držav in tako naprej.

Kaj bi po vašem mnenju bilo potrebno, da se izboljša skrb in obravnava mladoletnih brez spremstva?

Policijski inšpektor: To, da se na nek način zagotovi večjo svobodo gibanja. Čeprav po drugi strani, če postavimo to možnost, lahko taka oseba dobesedno izgine, kar se je že večkrat zgodilo. Na primer ko smo osebo preselili v Azilni dom, se je za njim izgubila vsaka sled, niti institucija, niti drugi stanovalci, niso vedli kje ta človek je in kaj se je z njim zgodilo. Verjetno marsikoga skrbi za tega človeka. Tako, da po drugi strani, dokler je ta človek, čeprav je za rešetakami, je še vedno varen. Oziroma te kriminalne združbe, ki se ukvarjajo ali z trgovino z ljudmi ali z drugimi kriminalnimi dejavnostmi, jim je v bistvu onemogočen dostop do tega mladoletnika in je zato na nek način varen v naši instituciji. Ampak sedaj nisem jaz tisti, ki bi tehtal kaj je večja korist, ali to, da je človek na svobodi ali pa to, da je varen pred drugimi nevarnostmi. Tudi tu za mladoletnika so ene dobre in ene slabe stvari, tako kot povsod drugje.

Socialna delavka: Se strinjam. Tu bi poudarila še eno stvar. Ko se mladoletnika vrača staršem se vedno poskrbi, da ga spremlja skrbnik do matične države in dejansko se dogovori z

družino, da ga nekdo počaka na letališču, na meji,... Tako, da se trudimo, če imamo tukaj mladoletnika, da ga varno, v spremstvu skrbnika vrnemo staršem.

Kaj pa, če mladoletnik v matični državi nima staršev ali skrbnika?

Socialna delavka: Redki so bili taki primeri. Takrat se je stopilo v kontakt s kakšno podobno nevladno organizacijo.

Policijski inšpektor: Poznam primer, ko je filantrop komuniciral s krajevno socialno službo v kraju kamor je pač oseba letela, ker je pač potovala z letalom. Na primer, če bi šel v Albanijo bi obvestili CSD v Tirani. Tako, da je bila tudi uradna institucija obveščena o vračanju. Se pa je tudi že zgodilo, da so starši osebo odklonili, niso želeli komunicirati. Več takih primerov je bilo. V glavnem, državni organi so obveščeni o tem, da mladoletna oseba prihaja nazaj domov.

Imajo kdaj tudi policijsko spremstvo ob vrnitvi v matično državo?

Policijski inšpektor: Načeloma ne. Če pa je potrebno, da se ga odstranjuje po kopnem potem ga tudi policisti spremljajo. Ampak ne zaradi varnosti ali zaradi kakšnih drugih podobnih vidikov, ampak zaradi same izvršitve vračanja.

Socialna delavka: Smo imeli konkreten primer, ko je naša socialna delavka skupaj s policistom odpeljala punčko, ki je spadala v kategorijo ranljivih oseb, v matično državo. V Bosno. Takrat se nam je zdela ta varianta najboljša rešitev.

Glavno načelo pri delu z mladoletnimi brez spremstva je spoštovanje njihove največje koristi. Kako se to odraža pri vašem delu?

Policijski inšpektor: To se izrazi s samim ukrepom kaj se z to mladoletno osebo zgodi. Ali se vrne domov, ali se je odločila, da njena vrnitev ogroža njeno varnost oziroma posledica tega je postopek mednarodne zaščite. Kot sem že prej omenil je to sklop interesov skrbnika in mladoletne osebe, včasih seveda tudi staršev, ki mladoletnika pričakujejo doma in upajo, da se ta čim prej vrne.

Socialna delavka: Zaradi tega so tu pomembni skrbniki in kontaktiranje z njimi, ker le skrbnik, ki mladoletnika pozna, lahko izrazil vse njegove želje in koristi. V kolikor

mladoletnik izrazi kakšno željo nam, vedno takoj obvestimo skrbnika. Vedno omogočimo tudi stik s skrbnikom preko telefona, če ga trenutno ni tukaj, ker skrbnik je pač postavljen za to nalogo, da izvrši otrokovo varstvo. Tako, da predvsem se upošteva te njegove želje in preko tega se ne dela.

Kako širša javnost po vašem mnenju sprejema in spremlja problematiko otrok brez spremstva?

Policijski inšpektor: Ocenjujem, da bi lahko širša javnost bolj prispevala k reševanju te problematike. Trenutno se z njo ukvarja zgolj nekaj državnih organov in nekaj nevladnih institucij, ki pa očitno ne uspejo najti skupnega jezika pri iskanju boljših rešitev za postopke z mladoletnimi osebami brez spremstva.

Socialna delavka: Širša javnost ne pozna ravno najbolj te problematike. Opažam, da se nekateri spoznajo s tem, takrat, ko so otroci družin vključeni v šolanje in seveda sošolci doma povedo koga imajo za sošolca. Sicer pa ne opažam nikakršnih razlik med otroci. Ko se v šoli spoprijateljijo, gredo tudi kdaj po šoli na kak obisk ali rojstni dan k sošolki ali sošolcu.

Katere profesionalne vloge uporabljate pri svojem delu?

Policijski inšpektor: Intervjuvar, nič posebnega. Razgovori.

Socialna delavka: Razgovori.

Policijski inšpektor: Pri mladoletnikih se sam ne morem nič odločiti in v vsakem primeru pride do nekega kompromisa med vsemi. V interesu policije so mladoletnikove najboljše koristi tako, da tukaj ni nobenih posebnih profesionalnih vlog. Poskušamo ugotoviti dejansko stanje ter poskušamo izničiti možnosti ali elemente kaznivih dejanj. Prej sem pozabil omeniti, da kar se tiče informiranj in osveščanj teh mladoletnih oseb je veliko vlogo imel, do ne tako dolgo nazaj, društvo Ključ s projektom PATS. Vendar zaradi finančnih težav, ki jih imajo ne morejo tega projekta več izvajati v našem centru. Šlo je za informiranje teh kategorij o trgovini z ljudmi in tako naprej. Oni so tukaj imeli pomembno vlogo, ker marsikdo se do tega trenutka ni zavedal kaj to sploh je in, da to obstaja, da se lahko tudi to zgodi. Tako, da tak človek dobi o tem zelo pomembne informacije.

Socialna delavka: Konkretno res psihosocialna oskrba in omogočiti čim lažje bivanje. Kar se tiče konkretno dela z mladoletniki je pomembno vzpostaviti neko zaupanje, da vidijo, da jim lahko pomagamo. Ker v končni fazi so zaprti, omeji se jim svoboda, ampak kot je prej že inšpektor povedal, je težko postaviti na tehtnico kaj je zanje res boljše, ali ta svoboda ali da je tu varen. Ampak, če so že tukaj je potrebno predvsem omogočiti varno bivanje in nek pristen kontakt z temi mladoletniki ter jim dati preko pogovorov neko možnost in vpogled v prihodnost, da se bodo morda v prihodnosti znali bolj pravilno odločiti kaj je prav in kaj ne glede teh potovanj za boljši jutri.

Če prav razumem, se vaše delo vrti okoli pogovorov, vaša glavna vloga je pogovor?

Socialna delavka: Da.

Kaj pa priskrbovanje različnih stvari?

Socialna delavka: Tudi priskrbovanje. Karkoli bi potreboval, že recimo, ker so v večini brez denarja, priskrbimo stalne stike s starši preko telefona, včasih tudi kdo kam piše. Kot sem že prej omenila glede izobraževanja, imamo te dvojezične zadeve, da spozna jezik, da lažje komunicira z nami in drugimi tu nastanjenimi. Tu gre za mlade osebe, ki so v razvoju in potrebujejo ogromno gibanja, potrebne so vsakodnevne športne in prosto časovne aktivnosti, stalen stik. Na oddelkih imamo televizije s satelitskim sistemom, da lahko gledajo TV programe v svojem jeziku. Pač, da imajo en stalen stik s svetom. Potem zelo pomembna stvar, ki jo jim poskušamo omogočiti je izvajanje njihovih verskih dejavnosti, s tem, da imamo tu sobo za tišino kjer lahko molijo. Kmalu se bo začel izvajati ramadan, ker okoli osemdeset procentov oseb v centru pripada islamskim verskim skupnostim in je pomembno, da se jim to omogoči. Upoštevati poskušamo njihove prehranjevalne navade, če izrazijo željo in potem posebej naročimo hrano zanje. Na primer vegetarijansko hrano in tako naprej. V glavnem poskušamo doseči, da so vedno vključeni v neke aktivnosti, da na tak način preživijo ta čas, ko so tu nastanjeni.

Katere lastnosti in veščine potrebujete pri svojem delu?

Policijski inšpektor: Predvsem sposobnost dela z ljudmi, to je temeljno, najpomembnejše pri tem delu. Če ni dostojanstva, spoštovanja do sočloveka potem taka osebe ni za to delo, ker bo

slej kot prej naredila napako, šla preko dovoljene meje oziroma bo pri tem delu zelo trpela. Tako, da taka oseba ne more zdržati več let v takšni instituciji kakor je naša.

Je veliko zamenjav zaposlenih?

Policijski inšpektor: Ne. To očitno pomeni, da so tukaj sami »pravi« ljudje.

Kaj pa veščine?

Policijski inšpektor: Ta, ki sem jo omenil je zagotovo najpomembnejša. Potem je tu še poznavanje jezikov. Najpogosteje je to angleščina, zelo uporaben je tudi italijanski jezik. Če kdo razume kakšen bolj eksotičen jezik, albanski, turški, arabski jezik je pa to tudi še boljše.

So vseeno pri vaših postopkih zagotovljeni prevajalci?

Policijski inšpektor: Seveda. Policija ima s prevajalci sklenjene pogodbe za večino svetovnih jezikov tako, da s tem nimamo težav. Te storitve oziroma usluge prevajalcev nudimo tudi skrbnikom, ki jih pač uporabljajo pri delu z mladoletniki. Tako, da z jezikom res ni težav.

Katere lastnosti in veščine potrebujete pri svojem delu?

Socialna delavka: Zmožnost, da se lahko vživiš v človeka, da razumeš njegovo situacijo. Tudi poznavanje različnih kultur in navad in zelo pomembno je sprejemanje tega. Ker so drugačni, imajo zelo drugačne navade.

Veščine?

Socialna delavka: Kot sem omenila, zmožnost vživetja. Tudi zmožnost poslušanja, razumevanja, pomoči, poznavanje jezikov.

Dileme s katerimi se srečujete pri svojem delu?

Policijski inšpektor: Včasih se vprašam kaj naredim s tem, ko osebo vrnem v njegovo državo. V bistvu izvršim neko določilo iz neke pravne norme. Po drugi strani pa, če smo konkretno pri mladoletnikih, pa vem, da je ta otrok, ki je pač v neki tretji državi vrnjen v okolje iz katerega izhaja, v katerem se absolutno najbolje počuti, za katerega bodo poskrbeli, četudi z manjšimi materialnimi zmožnostmi kot bi jih recimo imel v želeni državi. Ampak vem, da je

tista družina najtoplejša, najboljše okolje za nadaljnji razvoj te osebe. Da se bo ta oseba lahko vrnila, če bo le tako želela, ali v Slovenijo ali pa kam drugam.

Se zgodi, da se vračajo?

Policijski inšpektor: Jaz mislim, da ja. V teh letih še nisem imel osebe, ki bi bila obravnavana kot mladoletna oseba in bi jo vrnil ter bi se kasneje spet vrnila. Je bilo nekaj primerov takih, recimo smo imeli enega mladoletnika iz Bosne, ki je, mislim, da se je tri krat vrnil. To je res specifičen primer tako, da ne moremo posploševat. Ta fant je bil sirota, bil s strani matere nezaželen, nista imela stika.

Socialna delavka: Niti ne toliko nezaželen ampak mati ga enostavno ni več obvladovala. Je bil iz socialno šibkejšega okolja, mati se je trudila, da bi ga sprejeli v nekakšen prevzgojni dom. Tudi mi smo stopili v kontakt z njimi pa so tudi tam, na žalost, dvignili roke nad njim.

Policijski inšpektor: Njegova ciljna država je bila Avstrija. Trikrat je poskušal priti tja in so ga trikrat kolegi na terenu prijeli. Mislim, da mu je celo uspelo in obstaja verjetnost, da je v Avstriji.

Se pojavi kdaj dilema ali bi bilo bolje se ravnati točno po črki zakona ali bi bilo bolje zakon malo zaobiti?

Policijski inšpektor: Zakon na podlagi katerega delamo, to je Zakon o tujcih, dopušča tudi neke vrste milejše ukrepe. Tako, da ni odstranitev naš edini cilj. Mi pridemo na cilj tudi, če lahko tako rečem, tudi s kakšnim »ovinkom«. Se pravi v vsakem primeru je v ospredju mladoletnikov korist in, če pridemo do nje na malo daljši način je pač ta prava pot. Tako, da ne stremimo zgolj k tistemu zaradi česar je prišel v center. Ker vsak, ki pride je nastanjen zato, ker ga ni bilo možno takoj odstraniti iz države, tako piše v zakonu. Ampak včasih v teh naših postopkih ugotovimo, da dejansko za določen čas, ni bila njegova odstranitev neprimerna ali nedopustna in se mu izreče kakšna milejša oblika bivanja izven centra pri garantu, ko ima tujec kakega znanca, sorodnika v Sloveniji ter je ta oseba pripravljena za določen čas zanj poskrbeti. Tako, da ta zakon dopušča te druge možnosti, ki se jih kar poslužujemo.

Kdo pa izreče ta milejši ukrep?

Policijski inšpektor: To je postopek, ki je voden na podlagi Zakona o splošnem upravnem postopku. Generalni direktor policije pooblasti osebo, ki vodi postopek in osebo, ki odloča o postopku. Tako, da vodijo ga inšpektorji, odloča pa vodja centra.

Vaše dileme?

Socialna delavka: Ko vračamo otroka staršem in veš, da ga tam pričakujejo potem nekih dilem ni. Ko gre v Azilni dom, ker zaprosi za mednarodno zaščito, se včasih pojavijo dileme v smislu kaj bo s to osebo. Ker je tudi trgovina z ljudmi prisotna in tam imajo svobodo gibanja, je vprašanje varnost. In včasih se vprašaš kaj je s to osebo, kje bo pristala. Morda bo dosegla tisti zaželeni cilj, ker se velikokrat zgodi, da je Slovenija samo tranzitna država. Večina teh mladoletnih oseb že imajo sorodnike v bolj zaželenih evropskih državah kot so Italija, Nemčija, Avstrija. Če pridejo do njih potem je uredi, vendar nekateri pa verjetno tudi ne.

Ali se pri vašem delu pojavlja sindrom izgorevanja in preobremenjenosti? Kako se temu izognete?

Policijski inšpektor: Trenutno je tujska problematika v Slovenija kar znosna. Tako, da o kakšnem stresu in izgorevanju ne bi mogli govoriti. Je pa bila pred leti problematika dosti hujša in takrat bi lahko rekli, da je šlo res za stresno delo in je marsikdo tudi čutil posledice tega izgorevanja. Ampak poskušamo te negativne posledice ustaviti vsak na svoj način.

Ali imate supervizije, intervizije?

Policijski inšpektor: To ima bolj ali manj socialna služba, največ policistov pa se ukvarja z različnimi športi in na ta način se nevtralizira stres.

Socialna delavka: Ta moment res ni neke take situacije, da bi prihajalo do nekih izgorevanj. So intervizije, ki jih imamo socialne delavke skupaj z zdravstvenimi delavkami. Drugače tudi kreativnost na delu veliko pomaga, da ne prihaja do tega. Če so družine, mladoletniki, samski moški, ni problema, z vsaki se da kaj kreativnega ustvarjat, izdelati tako, da lahko zelo kreativno izpolniš svoj čas in tudi oni ta čas pozabijo malo na svoje skrbi.

Še kakšne zaključne besede, morda kaj kar je še pomembno pa ni bilo izrečeno?

Policijski inšpektor: O tem našem delu bi se dalo veliko govoriti, težko je v nekaj minutah strniti vse. Trudimo se, da se ne samo mladoletnikom ampak vsem tujcem, poskuša zagotoviti čim boljša nastanitev, čim boljša oskrba in seveda na koncu zagotoviti najbolj normalno pot nazaj v državo iz katere prihajajo. Če je bila ugotovljena kakšna druga okoliščina, ki bi to vrnitev ogrožala, njihovo življenje in varnost, potem smo jim zagotovili tudi dostop do informacij o postopkih o mednarodni zaščiti, omogočili smo jim razgovor z nevladnimi institucijami, ki so jih informirale o pravicah. Mislim, da je v teh letih naša institucija prišla do nekega nivoja, ko dejansko lahko rečem, da je s delom z katerim imamo opravka skoraj sto procentov zagotovljen, vse pravice, ki jim pripadajo. Še vedno pa se da narediti veliko stvari.

Socialna delavka: Zelo pomembno je konkretno delo »tukaj in zdaj«, ker ta čas, ko so tu nastanjeni morajo preživeti. Pomembno je, da ga preživijo zelo kvalitetno, kar se da družabno in čim manj stresno. Omenila bi še aktivnosti, ki se dogajajo s strani socialne službe ali s strani nevladnih organizacij. To so kulturni večeri, ko prikažejo svojo kulturo, športne igre brez meja, je veliko družabnih dogodkov, ki jim popestrijo dejavnosti. Tu je pomembna tudi zmožnost izražanja želj po tistih športih, ki jih veselijo. Smo na primer igrali tudi že kriket in take zadeve, ki niso ravno običajne za Slovenijo. Zelo, zelo pomembno je praznovanje verskih praznikov, na primer postni mesec ramadan, bajram. Pomemben je tudi stik z njihovimi verskimi vodji, velikokrat se je tu oglasil imam pa tudi pravoslavni duhovnik. V to so vključene vse kategorije tujcev, vključno z mladoletniki.

Policijski inšpektor: Poleg že naštetih služb so tu še prispevki drugih služb oziroma kolegov in kolegic iz socialne in zdravstvene službe znotraj centra, ki prispevajo, da se tujci konec koncev vrnejo prostovoljno v njihovo državo. Moram reči, da je zelo malo takih primerov, ko je potrebno policijsko spremstvo pri vračanju teh ljudi. Se pravi je dejansko, ta priprava tujcev na samo vrnitev domov izvedena na tak način, da smo uspešni in, da ni potrebno nadaljnje represije, da to osebo vrnemo v matično državo.

Zakaj po vašem mnenju se prostovoljno odločijo za vrnitev, ker velikokrat slišimo, da odidejo na primer zaradi vojne, novačenja otrok za vojake, slabih življenjskih razmer, nekateri vse svoje prihranke potrošijo za pot?

Policijski inšpektor: Tu je treba pogledati vsak primer posebej. Najprej je treba pogledati kategorijo oseb po državljanstvih. Moram reči, da ima naš center največ nastanjenih bivših državljanov SFRJ. Tako, da tukaj ni tisti razlogov za nesodelovanje in nevrčanje kakor na

primer pri državljanih katerih je njihova država v vojni. Tako, da so to čisto drugačni postopki kot pa na primer s tujci, ki prihajajo iz Afganistana in Iraka. Jih je lažje pripraviti na to, da se vrnejo domov kakor pa človeka, ki se ne bi rad vrnil v Irak, čeprav smo tudi pri teh državah kar uspešni. Verjetno ocena njih samih, da je še vedno boljša vrnitev v matično državo kot pa negotovo stanje ali v Sloveniji ali v kaki drugi državi kjer ne vedo kaj jih čaka. Na primer v Irak smo jih odstranjevali brez policijskega spremstva, prostovoljno so odšli na letalo in se vrnili v Irak pa čeprav vemo kakšno stanje je v tej državi. Se pravi je bilo prisotno njihovo sodelovanje in so se pač vrnili. Absolutno je to morala biti njihova ocena.

Socialna delavka: Družinske vezi jih velikokrat vlečejo nazaj.

Policijski inšpektor: Tudi okolje, kultura, vse te stvari, ki jih v tujini ni oziroma domačnost.

INTERVJU S SOCIALNO DELAVKO V AZILNEM DOMU

Kratka predstavitev

V Azilnem domu delujem v psihosocialni službi Referata za oskrbo kot psihologinja in socialna delavka. Moje naloge so sestavljene iz treh sklopov. Prvi sklop je nudenje psihosocialne pomoči, kamor spada svetovalni, seznanitveni in preventivni psihološki pogovori, informativni, sprostitevni, skupinski pogovori, informiranje, nastanjevanje novih prosilcev, psihološka priprava na vrnitev pri prosilcih, katerim je zavrnjena prošnja za azil, tudi nudenje raznih uslug oz. izpolnjevanje raznih potreb in želja, materialna in druga oskrba, reševanje konfliktov, vpis, oskrba in spremljanje otrok v šoli,... Drugi sklop nalog pa vključuje organizacijo domskega življenja, kar pomeni, da imamo sestanke z uporabniki, organiziramo delovne akcije, nadzorujemo pravila iz hišnega reda, skupaj z nevladnimi organizacijami organiziramo prosto časovne aktivnosti, sodelovanje z vsemi službami v AD. V tretjem sklopu so raznovrstna administrativna opravila, vodenje personalnih dosjejev, pisanje vsakodnevnih poročil o delu, strokovnih mnenj, sodelovanje pri raznih projektih, pisanju normativnih aktov, reševanje pritožb, izdajanje domskega časopisa in raznih brošur o našem delu ... Posebno je potrebno biti pozoren na ranljivo skupino prosilcev: mladoletniki brez spremstva, samske ženske, družine, invalidi, duševni bolniki. Skupaj z ostalimi socialnimi delavci se koordinira delo na oddelku za mladoletnike v skladu s Konvencijo o otrokovih pravicah in se sodeluje z zakonitimi zastopniki mladoletnikov.

Kdaj in kako ste se srečali z begunsko problematiko ter zakaj ste se odločili za delo z mladoletnimi brez spremstva?

Že štirinajst let delam z ljudmi, ki pridejo v Slovenijo ilegalno oziroma večina brez dokumentov. Zadnja štiri leta delam v Azilnem domu, od tega dve leti na oddelku za mladoletne brez spremstva. Poleg mladoletnih »pokrivam« tudi družine.

Ste se za to delo usposabljali in izobraževali? Se udeležili kakšnih delavnic, okroglih miz... na to temo?

Hodim na predavanja s psihološko tematiko, predvsem me zanimajo psihične težave in bolezni. Zadnje leto je bilo kar nekaj teh izobraževanj. Obiskovala sem tudi tečaj nemškega in francoskega jezika.

Se udeležujete okroglih miz, delavnic ...?

Ne, tega se udeležuje vodja socialne službe.

Ali ste se izobraževali posebej za delo z mladoletnimi brez spremstva?

Udeležila sem se vseh seminarjev in delavnic, ki jih skoraj vsako leto organizira Slovenska filantropija na temo mladoletniki brez spremstva.

Na podlagi raznih konvencij in zakonov naj bi mladoletni brez spremstva uživali določeno varstvo in zaščito. Je to področje zadovoljivo urejeno?

Je zadovoljivo urejeno. Imamo tri dogovore. Prvi dogovor imamo s Slovensko filantropijo, ki se ukvarja s skrbništvu in mladoletniku nudi skrbnika. Ta mu pomaga pri postopku pridobitve mednarodne zaščite. Drugi dogovor imamo z organizacijo Ključ, kar pomeni, da z mladoletnikom opravijo informativni razgovor v katerem se poskuša ugotoviti ali je v preteklosti bil izpostavljen trgovini z ljudmi ali nasilju ter mladoletnika informirajo o teh nevarnostih. Tretji dogovor je spoštovanje dokumenta o Standardnih operativnih postopkih za preprečevanje in ukrepanje v primerih spolnega nasilja in nasilja na osnovi spola (SOPS). Ta navaja postopke, ki jih je potrebno izvesti, če je oseba izpostavljena nasilju v Azilnem domu. Na primer, če bi mladoletniki, ženske, otroci in druge ranljive skupine bile izpostavljene nasilnemu vedenju.

Kaj pa glede zdravstva in šolstva?

Mladoletnikom je zagotovljen enak nivo zdravstvenih storitev kot je predpisan v Konvenciji o otrokovih pravicah. To pomeni dobijo brezplačno precej več storitev kot ostali odrasli prosilci. Osnovna šola je obvezna, starejšim nad 15 let pa se na njihov željo omogoči tudi srednješolsko šolanje. Otrokom oz. mladoletnikom se zagotovi malica, plačilo prevoznih stroškov, obisk raznih obšolskih dejavnosti, plačilo vseh delovnih zvezkov in šolskih potrebščin. Problem pri vključevanju v šolo je, da mladoletniki ne znajo slovenskega jezika. Najpogosteje poznajo samo materni jezik, redki znajo angleščino. Zato gredo najprej na tečaj slovenske jezika in šele nato v šolo. Izvaja se skupinski začetni in nadaljevalni tečaj slovenskega jezika ter učna pomoč za vse šolarje. Tečaj se izvaja štirikrat tedensko, učna pomoč pa petkrat tedensko. Tečaji so financirani s strani Ministrstva za notranje zadeve in sredstev iz Evropskega sklada za begunce. Tudi Slovenska filantropija organizira individualne tečaje slovenskega in angleškega jezika ter računalniški tečaj.

Kako se to odraža v praksi?

Zakon je razdelan v Pravilnik o načinih in pogojih zagotavljanja pravic. Mladoletnikom se zagotavlja več pravic kot ostalim na vseh področjih materialne oskrbe in prosto časovnih aktivnostih kot so na primer izleti, obiski predstav, razstav ...

Kako se konkretno izvaja sistem zaščite in varstva teh mladoletnikov?

Ob prihodu v Azilni dom so zdravstveno pregledani, da se ugotovi ali imajo kakšne bolezni. Takoj, ko dobi skrbnika ga ta informira o njegovih pravicah, postopkih, hišnem redu, življenju v Azilnem domu,... ter spremlja mladoletnika na zaslišanju. Pri tem je prisoten tudi prevajalec. Inšpektor mladoletnika zelo podrobno sprašuje, na primer zakaj je zapustil matično državo, kako in s kom je potoval, kam je namenjen,... Zaslišanje lahko traja tudi več ur. Po koncu zaslišanja ga prevzame socialna služba in se ga namesti na oddelek za mladoltno brez spremstva. To pomeni, da se mu izroči higienske potrebščine, rjuhe, če potrebuje tudi oblačila, se mu razkaže sobo, da kakšno informacijo, omogoči telefonski pogovor. In potem se začnejo izvajati naloge, ki so omejene že v prvem vprašanju: pogovori, svetovanje, priskrbovanje, izvajanje prosto časovnih aktivnosti ... Je pa pri mladoletnikih ena izjema, ki jih pri drugih kategorijah prosilcev za mednarodno zaščito ni. Če se mladoletnik, ki

je nastanjen v Centru za tujce, odloči zaprositi za azil se ga nemudoma pripelje v Azilni dom in se potem nadaljujejo postopki.

Koliko časa traja postopek za pridobitev azila?

Postopki trajajo različno dolgo, ker je odvisno od zapletenosti vsakega primera posebej. Letos sta npr. dva mladoletnika čakala osem mesecev na odgovor o mednarodni zaščiti. Se pa njihove prošnje obravnava prednostno. Ko dobijo azil pa jih prevzame integracijska služba.

Kaj pa če se med zaslišanjem ugotovi, da mladoletnik poda neresnične podatke?

Če se zgodi, da poda neresnične podatke potem ne dobi mednarodne zaščite.

Kaj se zgodi v primeru, ko mladoletnik samovoljno zapusti Azilni dom?

Če mladoletnik samovoljno zapusti Azilni dom se s tem postopek zaključi. Če pa se mladoletnik vrne se postopek ponovi.

Ali se poda kakšno obvestilo o samovoljni zapustitvi?

O tem se obvesti skrbnika.

Kaj pa kakšno institucijo?

Ne. Veliko teh mladoletnikov gre naprej, pogosto v Italijo, kjer delajo na črno. Večina mladih gre na zahod na željo staršev, predvsem zaradi revščine. Malo staršev si želi, da bi prišel njihov otrok nazaj, če pa si starši ali mladoletnik to želi, ga moramo takoj vrniti v matično državo in sicer nadzorovano v spremstvu skrbnika.

Kaj pa, ko mladoletnik nima staršev?

Trenutno imamo primer mladoletnika iz Gane, ki nima stika s starši oziroma z mamo in tudi ne ve kje se ta nahaja. Tako, da mu preko Rdečega križa pomagamo iskati mamo. V primerih, ko so starši mrtvi, običajno omogočimo telefonski stik z ostalimi sorodniki ali prijatelji v domovini. Včasih se tudi ostali sorodniki odločijo, da bodo prevzeli skrb nad mladoletnikom in se vrne domov. Seveda prej preverimo ali so res v sorodu in koliko so zanesljivi (zaradi morebitne nevarnosti trgovanja z belim blagom).

Kako je pa z nastanjanjem deklet?

V teh štirih letih odkar jaz delam tu, je bila samo ena punca. To smo potem zaradi njene varnosti pred morebitnim spolnim nasiljem, nastanili v varni hiši.

Do katerih kršitev otrokovih pravic prihaja najpogosteje?

Upam, da ne prihaja do nobenih kršitev. Socialni delavci ne kršimo njihovih pravic. Smo ustrežljivi, če se le da poskušamo ugoditi njihovim željam. Tako se zgodi, da so lahko sami v sobi (trenutno so trije na oddelku), skoraj vsak dan lahko pokličejo domov ali k prijateljem, vedno dobijo žetone za razne aktivnosti v mestu, vključujemo jih v vsak zanimiv projekt. Če so nasilni in kršijo hišni red, zelo pazimo, da ostanemo mirni in korektni, prav tako pazi na to policija, kadar obravnava mladoletnika. Marsikakšno kršitev in nerodnost spregledamo.

Ali se izvaja kakšen nadzor nad delovanjem socialne službe? Če, da, kdo potem to izvaja?

Nadzor izvajajo delavci Slovenske filantropije, ki so v Azilnem domu prisotne vsak dan 8 ur.

Glavno načelo pri delu z mladoletnimi brez spremstva je spoštovanje njihove največje koristi.

Kako se to odraža pri vašem delu?

Kadar gre za zdravstvene zadeve se osebo vedno napoti naprej in se jo tudi spremlja v zdravstveni dom. Osebo spremljajo prostovoljci ali socialni delavec. Tudi pri storitvah se to upošteva, da dobijo primerna oblačila, imajo na voljo več telefonskih klicev, nudimo jim več aktivnosti, skrb, da se vrne k staršem, če tako želi, sprašujemo skrbnika za razna dovoljenja,... Nekateri dobro izkoristijo ta čas, ki ga preživijo tu; se naučijo jezika, hodijo v šolo, spoznajo prijatelje,...

Ali z mladoletnikom vzpostavite odnos zaupanja in kako to storit?

Odnos zaupanja vzpostavimo s pogovorom. Do neke mere mi zaupajo. Če vidijo, da se trudiš, da bi mu pomagal, potem ti tudi bolj zaupajo.

Kako prepoznate njihove potrebe?

Če kaj potrebujejo mi povedo saj so to že šestnajst, sedemnajst let stari mladoletniki. Če pride do jezikovnih ovir pa pokličemo prevajalca.

Ali mladoletniku dovolite oziroma ga spodbujate pri ohranjanju navad in običajev iz njegove matične države?

Seveda.

Na kakšen način?

Omogočimo jim izvajanje verskih obredov, stike z domovino preko telefona, interneta.

Ali in, če na kakšen način mladoletniku pomagata pri spoznavanju slovenske kulture, navad, načina življenja ...?

Kot socialna delavka tega ne izvajam načrtno. Če pa nekoga to zanima se o tem pogovorimo. To pride kasneje, je del integracijskega procesa.

Kaj bi po vašem mnenju bilo potrebno storiti, da se izboljša skrb mladoletnih brez spremstva?

Potrebovali bi neka strukturirana navodila za ravnanje, še posebno za ravnanje v kriznih situacijah. Lepo bi bilo tudi, če bi imeli na voljo več materialnih sredstev za materialno oskrbo nastanjenih. Na primer: mladi si pogosto želijo modernih oblačil, ki jih pa nimamo veliko na razpolago.

Kaj pa glede hišnega reda, se da kaj spremeniti na bolje?

Hišni red velja za vse kategorije, ne samo za mladoletnike. So neki določeni okvirji, ki jih je treba spoštovati: osnovne higienske navade, spoštljivost do drugih stanovalcev in do zaposlenih, ni dovoljeno poškodovati ali uničevati inventarja, ne zamujati s prihodi v Azilni dom, Če pride do hudih kršitev domskega reda se s posameznikom pogovorimo, v nekaterih primerih dobi tudi pisni opomin.

Kaj se smatra kot huda kršitev domskega reda?

Huda kršitev je žalitev na osnovi rase, vere, prav tako izvajanje nasilja nad ljudmi in uničevanje inventarja.

Kakšne pa so potem sankcije?

Razen ustnega in pisnega opomina nimamo nekih instrumentov kaznovanja. Za večje prekrške in kazniva dejanja pokličemo policijo in ta kršitelja kaznuje v skladu s kazenskim zakonikom. Največkrat je to plačilo kazni za kršenje javnega miru in reda.

Se je že zgodilo, da ste koga zaradi kršitev izselili iz Azilnega doma?

Do sedaj še nismo nikogar izselili zaradi tega razloga.

Kako po vašem mnenju širša javnost spremlja in sprejema problematiko mladoletnikov brez spremstva?

Večinoma ljudje ne vedo kaj je azil, kdo so prosilci za azil, ne ločijo pojma tujec in begunec. Še ti, ki živijo v bližnji okolici ne vedo tega.

Katere profesionalne vloge uporabljate pri svojem delu?

Pri delu se držim etičnega kodeksa psihologov. Izpopolnjujem svoje psihološko znanje z namenom, da izboljšam svoje delo. Držim se načela, da je moje glavno poslanstvo v službi pomoč ljudem. Trudim se biti odgovorna, empatična, strpna do vseh različnosti, ki se pojavljajo v Azilnem domu.

Katere lastnosti in veščine potrebuje oseba pri delu z mladoletnimi brez spremstva?

Osebnostna zrelost oz. čustvena stabilnost, odpornost na vsakodnevni stres. Imeti moraš socialni čut, željo da drugim pomagaš. Moraš se znati vživeti v človeka in biti komunikativen, iznajdljiv, da najdeš kompromis med željo in zmožnostjo. Imeti moraš pozitiven odnos do ljudi, ne glede na njihove navade in značajske razlike. Biti moraš obziren in spoštljiv do vsakega.

Kot psiholog moraš imeti znanje in razumevanje človekovega vedenja. Zato si lahko bolj strpen do nezaželenih oblik vedenja in jih lahko včasih tudi omiliš. Pravočasno moraš identificirati psihične težave in bolezni, na primer depresijo ali suicidalnost. Ob čustvenih izbruhih, konfliktnih situacijah moraš poznati pravila s katerimi situacijo umiriš.

Dileme s katerimi se srečujete pri svojem delu?

Ker imamo omejena sredstva, se pojavi dilema kako ustreči vsem željam prosilcem. Ker nismo birokrati ampak socialni delavci, se strokovno odločamo glede na različne ljudi in situacije. Na ta način marsikdaj preprečimo konfliktne situacije.

Kaj pa osebne dileme?

Se je treba zavedati, da ne moreš vsega rešiti in se vsemu posvetiti, ker potem zmanjka časa za ostale stvari. Zato se pojavi dilema komu posvetiti več časa, komu manj. Prioriteto imajo običajno otroci, mladoletniki brez spremstva, prosilci z psihičnimi problemi, stari ljudje.

Ali se pri vašem delu pojavlja sindrom izgorevanja in preobremenjenosti? Kako se temu izognete?

Redko kdo gre zaradi tega na bolniško. Jaz preobremenjenost opazim po psihični in fizični utrujenosti, ko pridem domov iz službe.

Ali imate supervizijo, intervizijo?

Do sedaj nismo imeli. Bomo pa kmalu začeli skupaj s psihoterapevtom in psihiatrom izvajati intervizijo. Se pa socialni delavci med seboj veliko pogovarjamo in si pomagamo.

Ste sami izrazili željo po interviziji?

Da. Vodja našega referata je to željo vključila v izobraževalni plan za letošnje leto.

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Martina Draž vpisana na Visoko šolo za socialno delo v študijskem letu 1999/2000 kot redna študentka izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom Socialno delo z mladoletniki brez spremstva staršev ali skrbnika napisala samostojno s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorja doc. dr. Sreča Dragoš.

Datum:

Podpis: